

[8.] fastställandet af staten för innevarande år har detta ägt rum. Sådana omflyttningar hafva emellertid måst ske icke endast på grund af växlingar i arbetenas natur, utan äfven och till icke oväsentlig del, till följd af växlingar i personalens tjänstålder. Enligt de af Kungl. Maj:t och Riksdagen godkända bestämmelser äro geodeter och kartografer berättigade till ålderstillägg efter visst antal tjänstår och äfven rörande civila ritare samt gravörer har iakttagits, att deras arfvoden höjts efter längre tids tjänst. Då dessa ålderstillägg utgå från kartverkets ordinarie anslag, har följden blifvit, att alltefter som större antal af nämnda tjänstemän blifvit berättigade till ålderstillägg, större del af anslaget måst åtgå till arfvoden åt dem, hvilket icke kunnat ske utan minskning å andra anslagsposter. Det synes dock vara särdeles olämpligt, att de för själfva arbetenas bedrivande afsedda medlen skola röna inverkan af sådana tillfälliga och ständigt växlande förhållanden. Jag anser därför, att det skulle vara särdeles fördelaktigt, om erforderliga arfvoden finge utgå från ett fast aflöningsanslag, ålderstilläggen från förslagsanslag och de för kartverksarbetena eljest afsedda medel från ett anslag af samma natur som det nuvarande, nämligen reservationsanslag. För närvarande hafva dock de utredningar, som äro nödvändiga för en dylik förändring, icke medhunnits. Då emellertid en sådan förändring synes böra företagas, så snart omständigheterna sådant medgifva, torde nu endast de ökningar i anslaget böra ifrågakomma, som icke utan skada för arbetenas behöriga fortgång kunna undvikas.

Vid jämförelse mellan den af Kungl. Maj:t för innevarande år fastställda staten och den beräkning, som läg till grund för beslutet om anslagets höjning år 1905, visar sig, att posterna till de geodetiska arbetena och till arfvoden vid den topografiska afdelningen måst betydligt höjas. Förstnämnda höjning är beroende dels på anställandet af ytterligare en geodet, hvilket skedde redan med år 1906, och dels på de särskilda, af kartverkschefen framhållna omständigheter, som för närvarande fördyra de geodetiska arbetena. Den senare höjningen är föranledd däraf, att de ritare- och gravörelever, som antagits hufvudsakligen för att möjliggöra ett skyndsammare utgifvande af vissa delar af den topografiska kartan öfver Norrland i den beslutade större skalan, efter genomgången utbildning vunnit anställning såsom ritare och gravörer. I stället hafva väsentliga afknappningar måst göras å anslagsposter under titlarna »fältarbeten» samt »utgifnings- och byråarbeten» vid den topografiska afdelningen. Afknappningarna å sistnämnda post måste emellertid åstadkomma en inskränkning i de utgifningsarbeten, som eljest skulle kunnat till följd af heliogravyr-ritarnas anskaffande påskyndas.

[8.]

Då det synes mig vara föga ändamålsenligt att genom dylika inskränkningar hindra ett fullständigare utnyttjande af den arbetskraft, som anskaffats till kartverket för de topografiska arbetenas bedrivande i enlighet med förut fattade beslut, anser jag det vara oundgängligt, att i någon mån ökade medel anvisas till kartverket. Den omständigheten, att kartverkets ordinarie anslag nyligen erhållit en betydlig höjning, bör i betraktande af de särskilda ändamålen med nämnda höjning icke utgöra hinder för tillgodoseendet af de nu ifrågavarande behofven. Jag tillåter mig i afsende härå erinra, att af det belopp utaf 20,200 kronor, hvarmed kartverkets stat höjdes år 1905, icke mindre än 9,500 kronor voro afsedda till ökning af löneförmånerna för redan befintlig personal och alltså icke direkt gällde utvidgning af kartverkets verksamhet, samt att 3,600 kronor motsvarade en årligen återkommande brist å kartverkets stat, hvilken förut guldits af besparingar. Till en ritkurs för öfningsafdelningen afsågos 2,400 kronor, hvilket anslag alltså närmast var ägnadt att underlätta utbildningen af personalen. Endast en post å 3,000 kronor till elever och ökad betingsarbete samt en post å 1,700 kronor till de ökade kostnaderna för reproduktionsarbeten inneburo, förstnämnda post dock endast till en mindre del, en tillökning i de för de egentliga arbetena tillgängliga medlen. Då emellertid sistnämnda tillökning vida öfverträffas af den förhöjning i utgifterna för aflöningar, som blifvit en följd af förutnämnda rit- och gravörelevens befordran till ritare och gravörer, har resultatet blifvit, att kartverket numera disponerar till sina arbeten — utöfver hvad som åtgår till löner och förutnämnda ritkurs — till och med mindre tillgångar än före anslagshöjningen år 1905. Det torde dock ligga i sakens natur, att tvärtom med den ökade personaltillgången ökade medel till fält- och reproduktionsarbetena hade varit erforderliga. Jag tillåter mig äfven erinra därom, att redan i kartverkskommissionens yttrande den 8 september 1904 framhållits, att kartverkets anslag måste höjas, i mån som de nyanställda eleverna hunne utbildas till heliogravyrritare och gravörer.

Hvad angår de särskilda posterna af de af kartverkschefen nu ifrågasatta, till ett sammanlagdt belopp af 26,330 kronor uppgående höjningarna i förhållande till beräkningen år 1905, anhåller jag få anföra följande.

Under afdelningen för de geodetiska arbetena har föreslagits upptagande af arfvode åt en fjärde geodet. Då, såsom ofvan nämnts, anställandet af en sådan befunnits nödvändigt redan från och med år

1906, synes det till honom utgående aflöningsbelopp, 2,000 kronor, böra beräknas i staten. Mot ökningen med 500 kronor för beredande af ett ålderstillägg kan jag icke göra någon erinran. För rese- och traktamentsersättning m. m. vid den geodetiska afdelningens fältarbeten har föreslagits ökning af icke mindre än 8,000 kronor. Denna ökning är i icke ringa mån beroende på anställandet af den nyss nämnda fjärde geodeten. Då dessutom ifrågavarande arbeten på senare år dragit afsevärdt större omkostnader än förut och anledning finnes att antaga, att detta äfven för en längre tid framåt skall blifva förhållandet, anser jag det oundvikligt, att ökade medel härtill afses, därest icke andra arbeten skola blifva eftersatta. Uti staten för år 1906 upptogs för detta ändamål ett belopp af 18,000 kronor och i staten för år 1907 utgör beloppet 17,000 kronor. Med hänsyn härtill och till den af kartverkschefen angifna omständigheten, att en del af den af honom i denna del begärda anslagsförhöjningen skulle afse täckandet af endast tillfälliga behof, hvarför medel synas böra beredas på annat sätt än genom höjning i det ordinarie anslaget till kartverket, anser jag den beräknade anslagsökningen kunna begränsas till 5,000 kronor, då summan blifver densamma som i 1907 års stat.

Under anslagstiteln »afdelningen för de topografiska arbetena» har först och främst föreslagits en ökning med 8,900 kronor till arfvoden, beroende på förut omnämnda behof af aflöningsmedel åt de till ritare och gravörer antagna eleverna och på vissa ålderstillägg. Å andra sidan har gjorts ett afdrag af 2,400 kronor å utgiftsposten till elever. Skillnaden mellan dessa båda belopp utgör 6,500 kronor. Mot denna ökning har jag icke någon erinran att göra. Utgifterna till fältarbeten äro beräknade till samma belopp som år 1905. Under titeln »utgifnings- och byråarbeten» hafva föreslagits åtskilliga förändringar, hvilka skulle medföra en slutlig höjning af 7,930 kronor. Bland höjningarna har den, som afser topografi, galvanoplastik och karttryck, 5,000 kronor, redan år 1904 af kommissionen för de allmänna kartarbetena förutsagts såsom inom kort nödvändig i följd af ökningen af ritar- och gravörpersonalen, och äfven öfriga förhöjningar äro förutsedda i det af kommissionen vid dess förutnämnda utlåtande den 8 september 1904 såsom bilaga 17 fogade förslag till utgiftsstat för rikets allmänna kartverk efter den af kartverkskommissionen föreslagna organisationens genomförande. Emellertid var detta förslag grundadt på delvis andra förutsättningar än de, som nu föreligga. Härtill kommer, att genom de af mig härförut föreslagna förhöjningarna i andra poster den högst väsentliga del af de för utgifnings- och byråarbeten egentligen afsedda medlen, som under de sista åren måst anlitas för fyllandet af andra utgiftskraf, ånyo skulle blifva tillgänglig för sitt egentliga ändamål.

[8.]

[8.] Vid dessa förhållanden har jag ansett den af kartverkschefen för år 1908 beräknade förhöjningen i anslaget till utgifnings- och byråarbeten kunna i viss mån begränsas; och har jag ansett en slutlig ökning af nämnda anslag med ett till 6,000 kronor afrundadt belopp böra vara tillräcklig att fylla de nödvändigaste behofven för nämnda år.

I fråga om de ekonomiska och stomkartearbetena hafva ifrågasatts åtskilliga smärre förändringar, hvilka såsom resultat utvisa en begärd anslagsökning å 1,400 kronor. Frågan om höjning af dessa anslagsmedel synes mig dock kunna anstå till afgörandet af det förut omförmälda ärendet angående påskyndande af rikets ekonomiska kartläggning.

Summan af de belopp, hvilka jag alltså ansett böra läggas till grund för höjning af statens slutsumma, utgör 20,000 kronor. Då emellertid, såsom ofvan nämnts, inkomsterna beräknats ökade i förhållande till 1905 års kalkyl med 2,000 kronor, kan ökningen i det ordinarie statsanslaget nedbringas till 18,000 kronor.

Hvad därefter beträffar frågan om förändradt sätt för anställande af militär personal vid kartverkets topografiska afdelning, har jag där- om samrådt med chefen för landtförsvarsdepartementet. Då bemälda departementschef förklarar sig, under förutsättning att erforderlig personal icke kan erhållas på frivillighetens väg, icke hafva något att invända mot att det förfaringssätt kommer att tillämpas, som blifvit af kartverkskommissionen år 1904 föreslaget och nu ånyo upptaget af chefen för rikets allmänna kartverk samt tillstyrkts af chefen för generalstaben, och då, på sätt kartverkschefen framhållit, stora svårigheter mött att medelst civil personal rekrytera sagda afdelning, anser äfven jag mig böra förorda samma förslag. Nödiga föreskrifter härom torde böra af Kungl. Maj:ts i kommandoväg utfärdas. Därest detta förslag vinner Kungl. Maj:ts gillande, lärer därför ärendet böra i sinom tid i denna del öfverlämnas till landtförsvarsdepartementet.

Då emellertid på grund af beslutet att anställa civila topografer fyra personer redan vunnit anställning vid kartverket, anser jag, i likhet med kartverkschefen, att dessa böra vid kartverket bibehållas, och lära de härför nödiga medlen böra liksom hittills, äskas på extra stat. Till följd af att år 1908 tre af dessa personer beräknats vara utnämnda till topografer, och de dylik befattning åtföljande förmåner i fråga om lön och dagaflöning m. m. äro större än motsvarande förmåner för aspiranter, har en ökning af det extra anslaget föreslagits med 3,200 kronor, och finner jag någon erinran häremot icke skäligen kunna göras. Liksom föregående år synes ett till 3,000 kronor förslagsvis beräknadt belopp till bestridande af kostnaderna för erforderliga namngranskningar böra ingå i det extra anslaget.

Det återstår mig nu att anmäla en särskild framställning, som gjorts af åtta kvinnliga ritbiträden vid det ekonomiska kartverket. Uti en till Kungl. Maj:t ställd skrift hafva dessa anhållit att undfå dyrtidstillägg eller ock att under annat namn liknande hjälp måtte beredas dem från och med den 1 januari 1906. Såsom skäl härtill hafva de anfört, bland annat, att då en vanlig inackordering, afseende endast rum och mat, betingade ett pris af 1,080 kronor för år, men deras årliga medelinkomst vore blott 1,100 kronor, uppstode för öfriga lefnadsbehofs tillgodoseende en brist, som icke kunde fyllas medelst de nu utgående arfvodena. De hafva vidare framhållit, att, då deras arfvoden bestämdes af chefen för kartverket och alltså icke faststälts af Kungl. Maj:t och Riksdagen, de icke kunnat komma i åtnjutande af dyrtidstillägg i likhet med andra statens tjänare.

[8.]
Framställning
angående
höjda
arfvoden åt
kvinnliga
ritare och
ritbiträden.

Kartverkschefen har med underdånig skrifvelse den 30 oktober 1906 öfverlämnat berörda ansökning och därvid meddelat en tablå, utvisande att för de under år 1906 anställda åtta ritbiträdena arfvodena, allt efter ålder i tjänsten och arbetsskicklighet, växlat mellan 1,500 och 1,000 kronor samt utgått från det i staten härtill upptagna anslaget å 9,200 kronor. Då sökandena uppgifvit sig hafva synnerliga svårigheter att existera på nämnda arfvoden, men någon väsentlig höjning af dessa icke kunde ske, utan att hela anslaget till kartverket höjdes med motsvarande belopp, hemställde kartverkschefen att, för den händelse särskilda medel kunde för ändamålet disponeras, ansökningen måtte bifallas.

Kartverkskommissionen har i underdånigt utlåtande den 13 november 1906 hemställt, att, därest dylika särskilda medel icke funnes tillgängliga, proposition om ett anslag å extra stat till belopp af 1,000 kronor för detta ändamål måtte framläggas för innevarande års riksdag.

Ifrågavarande framställning synes mig behjärtansvärd. Några för Kungl. Maj:t tillgängliga medel, som synas lämpligen kunna härtill användas, torde icke finnas. Jag får därför ansluta mig till kartverkskommissionens förslag om äskande af särskilda medel härtill af Riksdagen. Jag anser det icke lämpligt att nu för detta ändamål höja kartverkets ordinarie anslag, enär denna ökning skulle falla inom det ekonomiska kartverkets del utaf staten och denna del antagligen behöfver inom kort regleras i samband med afgörandet af frågan om de ekonomiska kartarbetenas påskyndande. Det erforderliga anslaget, mot hvars ifrågasatta belopp af 1,000 kronor jag icke finner anledning till erinran, synes därför böra uppföras å extra stat.

Departements-
chefen.

Under anhållan, att framdeles få vidare återkomma till de anslag å extra stat, som för kartverkets räkning skulle komma att erfordras, hemställer jag alltså i detta sammanhang, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att höja ordinarie anslaget till rikets allmänna kartverk, nu 198,800 kronor, med 18,000 kronor eller till 216,800 kronor.

Öfriga ordinarie anslag.

Beträffande öfriga ordinarie anslag, som i riksstaten för innevarande år finnas å nionde hufvudtiteln uppförda, har jag icke att föreslå någon annan ändring än att förslagsanslaget till

Skrifmaterialier och expenser, ved m. m.,

[9.] nu 40,033 kronor, må höjas med 490 kronor till 40,523 kronor.
Skrifmaterialier m. m.

Vidare anförde departementschefen:

Nionde hufvudtitelns ordinarie anslag uppgå för innevarande år till kronor 5,958,210: —

Vid bifall till de af mig framställda förslag om höjning i anslagen:

till undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanärningar med	kronor	3,000: —
„ veterinärundervisningen ...	„	24,700: —
„ landtbruksingenjörer och deras biträden	„	3,000: —
„ hästafvelns förbättrande ...	„	60,000: —
„ skogsväsendet	„	442,900: —
„ rikets allmänna kartverk	„	18,000: —
„ skrifmaterialier och expenser, ved m. m.,	„	490: —

Summa kronor 552,090: —

skulle alltså de ordinarie anslagen ökas med kronor 552,090: —

och komma att uppgå till kronor 6,510,300: —

Extra anslag.

I fråga om de anslag på extra stat, som kunde erfordras, anförde departementschefen beträffande:

Jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli.

Med anledning af att det sedan jordbruksdepartementets inrättande ständigt växande arbetet inom departementet nödvändiggjorde en ökning af departementets arbetskrafter, gjorde Kungl. Maj:t framställning hos nästlidna års riksdag om uppförande i staten för jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli af ytterligare en kanslisekreterare med lön 2,500 kronor jämte två ålderstillägg, hvardera å 500 kronor, efter 5 och 10 år, samt tjänstgöringspenningar 1,500 kronor. Under uttalande att, då lösningen af frågan om reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden icke borde försvåras genom inrättande af nya ordinarie tjänster, den för ifrågasvarande befattning föreslagna aflöning borde uppföras å extra stat, anvisade Riksdagen, för beredande af lön, 2,500 kronor, och tjänstgöringspenningar, 1,500 kronor, åt en kanslisekreterare inom jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli, på extra stat för innevarande år ett anslag af 4,000 kronor.

Då enahanda anslag är behöfligt jämväl för nästkommande år, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för beredande af lön, 2,500 kronor, och tjänstgöringspenningar, 1,500 kronor, åt en kanslisekreterare inom jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 4,000 kronor.

Undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanärningar.

I samband med den vid 1891 års riksdag beslutade omorganisationen af landtbruksinstitutet vid Ultuna bestämdes, att behållna afkastningen af den staten tillhöriga, till institutet anslagna fasta egendomen skulle till statsverket redovisas. Med anledning af framställning från institutets styrelse täcktes därefter Kungl. Maj:t den 22 juni

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 1 Saml. 1 Afd.

[10.]

Aflöning åt ytterligare en kanslisekreterare inom jordbruksdepartementet.

[11.]

Angående beredande af rörelsekapital för Ultuna och Alnarps landt-egendomar.

[11.] 1893 såsom rörelsekapital för Ultuna landtegendom under tiden till den 1 juli 1894 anvisa ett belopp af 10,000 kronor, att af statskontoret till institutets styrelse af under händer varande medel utbetalas, hvarjämte Kungl. Maj:t föreskref, att det skulle åläggas nämnda styrelse, bland annat, att senast inom utgången af juni månad år 1894 till statskontoret återbetala hela beloppet. Den 31 juli 1896 beviljades ånyo ett kreditiv å 10,000 kronor att utgå på enahanda sätt och villkor som år 1893 bestämdes, dock att återbetalningen skulle ske senast inom utgången af juni månad år 1897. Under hvart och ett af de följande åren till och med år 1902 förnyades anvisandet af ett dylikt kreditiv å 10,000 kronor, hvarje gång med villkor om återbetalning före utgången af juni månad nästpåföljande år. År 1903 befanns sagda kreditivbelopp otillräckligt, och behagade Kungl. Maj:t den 15 maj sistnämnda år, på framställning af institutets styrelse, dels anvisa såsom ökad rörelsekapital ett nytt kreditiv å 25,000 kronor, att återbetalas senast ett år från lyftningsdagen, och dels medgifva, att det förra kreditivet å 10,000 kronor finge fortfarande behållas för att till statskontoret återlevereras på samma gång som det beviljade nya kreditivet. Äfven år 1904 beviljades kreditiv å tillhoppa 35,000 kronor, som då bestämdes skola återbetalas i juni 1905. Sistnämnda år anmälde institutets styrelse, att 5,000 kronor afbetalts å det större kreditivet, men att de återstående kreditivbeloppen fortfarande behöfdes, och behagade Kungl. Maj:t den 28 juli 1905 ställa till styrelsens förfogande kreditiv å tillhoppa 30,000 kronor, att återbetalas året därpå. Genom nådigt beslut den 27 juli 1906 beviljades anstånd med inbetalandet af dessa kreditiv till den 8 september 1907.

År 1902 beslöto Kungl. Maj:t och Riksdagen, i samband med omorganisation af landtbruksinstitutet vid Alnarp, att behållna afkastningen äfven af den till detta institut anvisade, staten tillhöriga fasta egendomen skulle redovisas till statsverket. Institutets styrelse anmälde med anledning häraf behofvet af kreditiv till rörelsekapital för Alnarps egendom, och Kungl. Maj:t anvisade härtill den 14 mars 1903 ett belopp af 50,000 kronor, att af statskontoret af tillgängliga medel utanordnas med skyldighet för institutets styrelse, bland annat, att återleverera beloppet inom ett år från lyftningsdagen. Åren 1904, 1905 och 1906 hafva enahanda belopp anvisats, hvarje gång med ett års återbetalningsskyldighet.

Bland villkoren för kreditiven har stadgats, beträffande kreditivet till Alnarps egendom hela tiden och beträffande kreditivet till Ultuna egendom, alltsedan afdelningskontor af riksbanken inrättats i Uppsala,

att institutens styrelser skulle vara skyldiga att hos riksbanken insätta hvad som icke användes af kreditivbeloppen. [11.]

Då sålunda behöfvat af kreditiv till rörelsekapital för ifrågasvarande egendomar syntes vara ständigt återkommande, men det kunde anses mindre lämpligt, att ett dylikt ständigt behof tillgodosåges genom upprepade anvisningar af medel under förskottstitel, anbefalldes Kungl. Maj:t den 3 februari 1905 landbruksstyrelsen att, efter styrelsernas för instituten hörande, inkomma med underdånigt förslag angående definitivt ordnande för framtiden af frågan om beredande af rörelsekapital till omförmälda egendomar. Med anledning häraf har landbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 30 oktober 1905 afgifvit förslag i ämnet och därvid bilagt yttranden af institutens styrelser.

Styrelsen för landbruksinstitutet vid Ultuna har uti sitt yttrande framhållit, att jordbruket vid Ultuna borde bedrivas jämförelsevis intensivt och att, trots de uppenbara förbättringar i fråga om själfva jordens kultur, som under det sista årtiondet inträdt, åtskilligt ännu återstode, innan egendomen i sin helhet kunde sägas befinna sig i det skick, som borde krävas af en egendom, till hvilken landbruksinstitutet förlagts. På grund häraf och då särskildt såväl kreatursstammar som byggnader vore i behof af vidtgående och dyrbara förbättringar, måste behöfvat af rörelsekapital för Ultuna egendom blifva större än för en annan egendom af motsvarande storlek. En omständighet, som därvid jämväl måste tagas i betraktande, vore, att med de i Uppland rådande klimatiska förhållandena det icke syntes kunna undvikas, att äfven vid den omsorgsfullaste skötsel ett eller annat missväxtår kunde inträffa. Till följd häraf måste rörelsekapitalet tillmätas så stort, att därmed eventuell förlust kunde betäckas, utan att egendomen beröfvades allt rörelsekapital för det löpande året. Med hänsyn till alla dessa omständigheter funne styrelsen det för Ultuna egendom behöfliga rörelsekapitalet icke kunna sättas lägre än till 40,000 kronor. Såsom dittills syntes rörelsekapitalet böra utgöras af ett räntefritt kreditiv, hvarvid styrelsen ville framhålla önskvärdheten, att ej säga nödvändigheten, af att det dittills stadgade villkoret om kreditivets årliga återbetalning upphäfdes, då det tydligen måste komma att visa sig omöjligt att ens för någon kortare tid ur rörelsen draga detta belopp. På grund af hvad sålunda anförts, har styrelsen för landbruksinstitutet vid Ultuna hemställt, att såsom rörelsekapital för Ultuna landtegendom måtte anvisas ett stående räntefritt kreditiv af 40,000 kronor.

Styrelsen för landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp har uti sitt i ärendet afgifna yttrande anført, att, alltsedan Alnarps landbruks-

[11.] institut upprättats, detsamma lidit brist på kontant rörelsekapital. Vid institutets öppnande år 1862 hade det egentliga rörelsekapitalet vid denna egendom af omkring 550 hektars areal utgjorts af 254 kronor 35 öre kontant samt 7,928 kronor 13 öre i mer eller mindre säkra fordringar, under det att inventariet kapitalet samtidigt representerats af kreatur, döda inventarier och förråder till ett sammanlagdt belopp af 51,684 kronor 29 öre. Då institutet år 1903 omorganiserats, hade värdet uppgått af kreaturen till 86,670 kronor, af de döda inventarierna till 80,551 kronor och af förråden till 57,639 kronor 46 öre eller tillhopa 224,860 kronor 46 öre. Vid bägge tillfällena hade dock äfven läroverkets inventarier ingått uti inventariesumman. Då före nämnda omorganisation Alnarps egendoms årliga behållning, sedan först omkostnader och arrende blifvit guldna, måst tagas i anspråk icke blott för denna starka förökning af inventariet kapitalet, hvilken varit nödvändig för den snabbt utvecklade intensiva landthushållningen, utan äfven för åtskilliga byggnadsföretag samt för ett betydligt årligt tillskott till läroverkets budget, hvilket tillskott under en följd af år uppgått till omkring 10,000 kronor årligen, vore det tämligen tydligt, att det icke blott varit omöjligt att under tiden samla något kontant rörelsekapital, utan att dessutom medel såväl till detta som till en del af inventariet kapitalet måst beredas på annat sätt, hvilket, då statsverket icke därvid lämnat något anslag, måst ske genom upplånande af behöfliga medel. Sådana medel till ett belopp af 30,000 kronor hade ock under en följd af år tillhandahållits genom den dåvarande styrelsens personliga kredit, och det återstående behovet, hvilket i vanliga fall uppgått till omkring 20,000 kronor, hade fyllts genom användandet kortare tider under sommaren dels af inkommande statsanslag till läroverket och dels af handelskredit. Då emellertid institutets vid omorganisationen afgående styrelse, som endast haft att ansvara för den redovisade nettoförmögenheten, från egendomen haft att återbekomma de 30,000 kronor, den ställt till dess förfogande, och då därutöfver ytterligare minst 20,000 kronor varit för egendomens drift behöfliga, hade Kungl. Maj:t efter institutets omorganisation hvarje år emot återbetalningsskyldighet därtill anvisat 50,000 kronor. Af en utaf institutets styrelse ombestyrd utredning angående sedvanliga inkomster och utgifter från den tidpunkt på året, då föregående års behållning blifvit till statskontoret inlevererad och till dess inkomst af skörden kunde påräknas, framginge tydligen, att ett rörelsekapital af anförda belopp, 50,000 kronor, vore af behovet ovillkorligen påkalladt, om egendomens hushållning skulle obehindradt kunna drivas, och riktigheten af denna beräkning styrktes ock af den på allmän erfaren-

het grundade regel, att rörelsekapitalet vid ett intensivt bruk behöfde uppgå till omkring 60 procent af kreaturskapitalet. Det vore ej heller tänkbart att, då öfverskottet å egendomens hushållning årligen skulle till statskontoret inlevereras, någon återbetalning af dylika till rörelsekapital anvisade medel skulle kunna äga rum, såvida icke anförda öfverskott därtill finge användas. På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har institutets styrelse hemställt, att antingen berörda behöfliga rörelsekapital af 50,000 kronor definitivt en gång för alla måtte ställas till dess förfogande eller ock de af Kungl. Maj:t dittills anvisade medel till samma belopp måtte få genom de årliga öfverskotten å egendomens hushållning efter hand återbetalas.

Landtbruksstyrelsen har för sin del erinrat, hurusom ämbetsverket, i sammanhang med frågan om Alnarps landtbruksinstitutets omorganisation samt läroverkets och dess ekonomis skiljande från egendomen och dess ekonomi, framhållit behovet af åtgärders vidtagande för att åt egendomen måtte beredas tillgång till erforderligt rörelsekapital. Äfven sedermera hade landtbruksstyrelsen uti underdåniga utlåtanden den 28 februari 1903 och den 31 december samma år, angående då gjorda framställningar om beredande af rörelsekapital för Alnarps egendom, redogjort för anledningen därtill, att rörelsekapital dåmera behöfdes för samma egendom, men tillika framhållit, att, innan erfarenheten i detta hänseende lämnat ledning, frågan om rörelsekapital för egendomen icke kunde definitivt lösas. Det fölle af sig själf, att äfven för Ultuna egendom rörelsekapital vore af nöden, och den omständigheten, att Kungl. Maj:t vid flera tillfällen beviljat dylikt, borde mer än tillräckligt bekräfta förefintligheten af antydda behof.

Vid de tillfällen, då rörelsekapital hittills beviljats för båda egendomarna, hade det skett närmast i form af ett kreditiv, som skolat inom viss föreskrifven tid fyllas genom insättande af å detsamma lyftadt belopp. Det syntes icke kunna bestridas, att detta sätt för rörelsekapitals beredande åt egendomarna vore förenadt med åtskilliga olägenheter, då ej sällan därigenom det förhållandet måste inträffa, att egendomen beröfvades sitt rörelsekapital, nämligen i det fall, då medel till fyllandet af hvad som uttagits å kreditivet icke inom föreskrifven tid kunnat beredas. Af detta skäl syntes lämpligt vara, att såsom rörelsekapital ett stående räntefritt kreditiv beviljades för hvardera egendomen, mot skyldighet för vederbörande institutstyrelse att, så snart och i den mån omständigheterna sådant medgäfvde, å kreditivet insätta hvad å detsamma lyftats.

[11.]

- [11.] Vidkommande beloppet af det för hvardera egendomen erforderliga rörelsekapitalet, syntes, enligt hvad erfarenheten numera visat, någon erinran icke vara att framställa mot det af styrelsen för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp föreslagna beloppet af 50,000 kronor. I jämförelse därmed syntes med hänsyn till Ultuna landtegens mindre omsättning det af styrelsen för institutet vid Ultuna ifrågasatta beloppet af 40,000 kronor vara väl högt, men till följd af de utaf samma styrelse såsom stöd för framställningen åberopade omständigheter ansåge landtbruksstyrelsen det icke vara skäl att bestämma beloppet af rörelsekapitalet lägre, än hvad af institutstyrelsen begärts. Landtbruksstyrelsen har därför hemställt om anvisande af räntefria kreditiv å 40,000 kronor och å 50,000 kronor såsom rörelsekapital för Ultuna och Alnarps egendomar.

Jämlikt nådig befallning har därefter statskontoret yttrat sig i ämnet och i underdånigt utlåtande den 7 december 1905 anfört följande.

Sedan föreskrift meddelats, att från och med år 1903 behållna afkastningen af den staten tillhöriga, till Alnarps landtbruksinstitut anvisade fasta egendom skulle till statsverket redovisas, hade i sådant afseende till statskontoret inlevererats och under titel »extra uppbörd» upptagits dels nettobehållningen af egendomens afkastning under år 1903 med 16,800 kronor 72 öre, dels ock dylik behållning under år 1904 med 17,422 kronor 52 öre. Om deuna nettobehållning för de närmaste åren, i stället för att upptagas såsom »extra uppbörd», finge användas till att ersätta det förskott å 50,000 kronor, som Kungl. Maj:t anvisat såsom inventarie- och rörelsekapital för Alnarps egendom mot villkor af återbetalning följande år, skulle härigenom på ett enligt statskontorets mening lämpligt sätt och utan budgetens betungande med något anslag för ändamålet ett stående rörelsekapital för ifrågasvarande egendom beredas.

Hvad Ultuna landtegensom beträffade, så borde visserligen äfven för denna egendom den behållna afkastningen däraf årligen till statsverket redovisas. Men då någon sådan afkastning icke till statsverket influtit för tiden efter år 1900, syntes det statskontoret mindre lämpligt att låta det för Ultuna landtegensom behöfliga rörelsekapital amorteras genom den afkastning från egendomen, som möjligen framdeles kunde komma statsverket tillgodo, då nämligen härigenom förskottets ersättande blifve uppskjutet till en obestämd framtid. Med hänsyn härtill syntes det belopp, som kunde prövas vara erforderligt såsom rörelsekapital för egendomen, lämpligen böra anvisas såsom ett extra anslag.

Statskontoret har därför i underdånighet hemställt, det täcktes Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen, dels att medgifva, att den behållna afkastning af Alnarps landtegendom, som skulle till statsverket redovisas, måtte få användas till godtgörande af det utaf Kungl. Maj:t såsom inventarie- och rörelsekapital för egendomen anvisade förskott å 50,000 kronor, till dess detta förskott blifvit till fullo ersatt, dels ock att å extra stat under nionde hufvudtiteln bevilja ett anslag å erforderligt belopp, att af styrelsen för landtbruksinstitutet vid Ultuna användas såsom rörelsekapital för Ultuna landtegendom.

[11].

I öfverensstämmelse med grunderna för Kungl. Maj:ts omförmälda beslut den 3 februari 1905 och med hänsyn till de omständigheter, som blifvit af de i ärendet hörda myndigheter framhållna, anser jag det vara synnerligen önskvärdt, att frågan om rörelsekapital för ifrågavarande bägge, under statens omedelbara förvaltning stående landtegendomar blifver på ett definitivt sätt ordnad. Då egendomarnas behållna afkastning årligen skall till statsverket inlevereras för att tagas i anspråk för statens utgifter i allmänhet, kunna egendomarna själfva icke gärna utan att särskilda åtgärder vidtagas bidraga till bildandet af dylikt rörelsekapital.

*Departements-
chefens
yttrande.*

Hvad beträffar Alnarps egendom, som alltsedan dess öfvertagande af staten lämnat vinst, hvars belopp för åren 1903 och 1904 statskontoret i sitt utlåtande meddelat och som, enligt hvad jag inhämtat, för år 1905 till statskontoret inlevererats med 14,300 kronor 2 öre, synes den af statskontoret föreslagna åtgärden att låta inflytande nettobehållning återgälda det lämnade förskottet vara synnerligen lämplig. Den torde också vara fullt effektiv, då ju den årliga vinsten från denna egendom visat sig uppgå till ganska afsevärdt belopp. Då emellertid nettobehållningens inlevererande till statsverket var en förutsättning för genomförandet af detta landtbruksinstituts omorganisation vid 1902 års riksdag, lär Riksdagens medgifvande böra utverkas till den nu ifrågasatta åtgärden. Mot det att förskottet sålunda återgäldas af inflytande årsvinster, bör det förskottade beloppet få vid egendomen behållas såsom rörelsekapital. Då förskottet blifvit i sin helhet betaldt, har åtgärdens innebörd alltså visat sig däruti, att ett rörelsekapital blifvit samladt genom egendomens afkastning. Och då det förskottade beloppet, i den mån det icke täckts med influten vinst, kommer att tillsvidare fortfarande upptagas under förskottstitel, behöfver icke något belopp för detta ändamål upptagas i riksstaten.

[11.]

Från Ultuna landtegendom har däremot för de senare åren icke kunnat inlevereras någon nettobehållning. Om man än får antaga, att detta mindre gynnsamma ekonomiska förhållande, ehuru ganska långvarigt, dock varit väsentligen beroende på tillfälliga orsaker och därför af öfvergående natur, synes det icke vara lämpligt att grunda ett slutligt ordnande af frågan om rörelsekapital för denna egendom på ett ovisst antagande om framdeles uppstående öfverskott, utan lär det vara nödvändigt, att särskildt anslag för detta ändamål äskas. Ett blifvande eventuellt öfverskott från denna egendom kommer då fortfarande att oafkortadt inlevereras till statsverket.

Beträffande bägge rörelsekapitalen synes böra stadgas skyldighet för vederbörande instituts styrelse att hafva oanvänt belopp innesående i riksbanken.

Hvad rörelsekapitalens belopp angår, har jag ingen erinran beträffande det för Alnarps egendom ifrågasatta, 50,000 kronor. Mot det för Ultuna egendom begärda beloppet, 40,000 kronor, har landtbruksstyrelsen anmärkt, att det syntes vara jämförelsevis högt, men nämnda ämbetsverk har dock icke ansett sig böra föreslå lägre belopp. Då emellertid under de senaste åren de af Kungl. Maj:t till Ultuna egendom beviljade kreditiven icke uppgått till högre belopp än 30,000 kronor, utan att någon olägenhet däraf visats hafva uppkommit, synes mig anledning föreligga att ifråga om denna egendom stanna vid sistnämnda summa.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

dels att medgifva, att den behållna afkastning af Alnarps landtegendom, som för tiden från och med år 1907 till statsverket redovisas, må användas till godtgörande af det utaf Kungl. Maj:t såsom inventarie- och rörelsekapital för egendomen anvisade förskott å 50,000 kronor, till dess detta förskott blifvit till fullo ersatt, samt att sagda belopp, 50,000 kronor, må af styrelsen för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp användas såsom rörelsekapital för Alnarps egendom med skyldighet för institutets styrelse att hafva oanvänt belopp af detta kapital innesående i riksbanken;

dels ock att å extra stat för år 1908 anvisa 30,000 kronor att af styrelsen för landtbruksinstitutet vid Ultuna användas såsom *rörelsekapital för Ultuna egendom*, med enahanda skyldighet att hafva oanvänt belopp

insatt i riksbanken, som föreslagits beträffande det till rörelsekapital för Alnarps egendom afsedda beloppet.

På sätt jag förut vid tal om nionde hufvudtitelns ordinarie anslagsbehof haft tillfälle framhålla, erfordras för nybyggnad af en bostad åt mejeriinstruktören vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp samt för vissa ändringar i institutets hufvudbyggnad, afsedda att bereda ökad antal elevrum, ett anslag af 14,200 kronor å extra stat.

Jag hemställer alltså nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för nybyggnad och för förändringar i hufvudbyggnaden vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp å extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 14,200 kronor.

[12.]

Nybyggnad och förändringar i hufvudbyggnaden vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.

Riksdagen har för hvartera af åren 1906 och 1907 å extra stat beviljat ett anslag af 5,000 kronor till understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid sådana landtmannaskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel, under villkor, att lika belopp tillsköttes af landsting, hushållningssällskap eller eljest, samt på de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva.

[13.]

Understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid landtmannaskolor.

Genom nådig kungörelse den 22 juni 1906 har Kungl. Maj:t förordnat, att vissa i kungörelsen angifna bestämmelser skulle lända till efterrättelse, så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisades.

Uti underdånig skrifvelse den 7 december 1906 har landtbruksstyrelsen gjort framställning om anvisande af medel för ändamålet för år 1908 och därvid anfört följande.

Från samtliga med statsmedel understödda landtmannaskolor hade styrelsen infordrat uppgifter rörande beloppet af de statsbidrag för denna angelägenhet, som kunde af en hvar af sagda skolor komma att begäras från de af Riksdagen för år 1907 i sådant afseende anvisade medel. Af de med anledning häraf ingångna skrivelserna framginge, att från 22 landtmannaskolor syntes komma att begäras statsbidrag för år 1907 med tillhoppa högst 5,487 kronor. Uti flera af de från landtmannaskolorna inkomna skrivelserna hade emellertid framhållits önskvärdenheten däraf, att det utaf Riksdagen för statsanslags åtnjutande stadgade villkoret, att lika belopp skulle tillskjutas af landsting, hushållningssällskap eller eljest, för framtiden måtte bortfalla, till stöd hvarför åberopats den svårighet, som ofta uppstode för erhållande af dylikt bidrag från orten. I samma riktning hade folkhögskolmötet i Jönköping den 30 augusti 1906 uttalat sig, i det att mötet uppdragit åt sin styrelse

[13.] att, på sätt den funne lämpligt, verka, dels för att villkoren för tilldelande af statsunderstöd till mindre bemedlade landtmannaskolelever gjordes lika med gällande villkor för tilldelandet af samma slags understöd till folkhögskolelever, dels ock för att statsanslagen till dessa ändamål höjdes. Äfven ville landtbruksstyrelsen erinra, hurusom frågan om borttagandet af sagda villkor varit föremål för behandling vid 1906 års riksdag, vid hvilken förslag härom framställdes i en inom Andra Kammaren väckt motion, som dock efter statsutskottets afstyrkande afslagits af kamrarna, i den Första utan votering, men i den Andra med endast 1 rösts majoritet. Statsutskottet hade härvid såsom stöd för sin åsikt åberopat, hurusom Riksdagen, då anslaget första gången beviljats, uttalat, att i hvad mån behovet af understöd åt mindre bemedlade elever gjorde sig gällande bäst kunde utrönas genom den offervillighet, som inom orterna visade sig förefinnas för ändamålet.

För sin del ansåge landtbruksstyrelsen, att någon giltig anledning för staten icke förefunnos att i förevarande fall såsom villkor för understöd föreskrifva, att lika belopp skulle inom orten tillskjutas, enär intresset för ifrågavarande angelägenhet icke syntes med säkerhet kunna bedömas af storleken utaf sagda bidrag, hvilken storlek ofta komme att bero af andra förhållanden än berörda intresse och, hvad särskildt innehållningssällskapen anginge, behöfde lämpas efter beloppet af för tillfället disponibla medel. Enligt hvad landtbruksstyrelsen hade sig bekant, funnes ej heller något dylikt villkor fäst vid motsvarande statsbidrag till mindre bemedlade lärjungar vid folkhögskolorna. Skulle emellertid sagda villkor bortfalla, måste gifvetvis statsanslaget höjas med erforderligt belopp, och, då, enligt hvad förut framhållits, det nuvarande statsunderstödet syntes efter förhandenvarande omständigheter vara väl knappt, ansåge landtbruksstyrelsen, att samma bidrag borde för år 1908 höjas från 5,000 kronor till 12,000 kronor.

På grund af hvad sålunda anförts, har landtbruksstyrelsen hemställt om aflåtande till Riksdagen af framställning i dylikt syfte.

*Departements-
chefens yt-
rande.*

Det sålunda framställda förslaget, att omförmälda villkor om tillskott från orten till lika belopp som statsanslaget må bortfalla, finner jag mig med hänsyn till de anförda skälen böra tillstyrka. Det är enligt min öfvertygelse af stor vikt, att den kunskap, landtmannaskolorna meddela, varder spridd i så vida kretsar som möjligt och icke minst till sådana jordbrukare, hvilka icke utan understöd från det allmännas sida kunna bestrida de kostnader, som äro förenade med genomgåendet

af en kurs vid dylik skola. Då emellertid särskildt hushållningssällskapens medel tagas i anspråk för en mångfald viktiga uppgifter och på grund häraf svårighet mången gång skulle kunna möta att från orten erhålla afsevärdt bidrag till ifrågavarande understöd, kan villkorets bibehållande utgöra ett hinder för uppnåendet af ändamålet med anslaget. Motsvarande understöd till elever vid folkhögskolorna bestridas också helt och hållet af statsmedel. Tillsvidare synes anslagsbeloppet kunna begränsas därtill, att blott den mot det nuvarande anslaget svarande del, som eljest beräknats skola tillskjutas från orten, anvisas såsom statsanslag och att alltså anslagets belopp fördubblas.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till *understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid sådana landtmannaskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel*, på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 10,000 kronor, att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva.

Med bifall till af Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har Riksdagen för hvarje år från och med år 1902 anvisat å extra stat ett anslag af 6,000 kronor för höjning från 4,000 kronor till 6,000 kronor af det till enhvar af de inom Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län inrättade tre landtbruksskolor utgående understöd af statsmedel.

Nu har landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 8 november 1906 meddelat, att den förändring i skolornas organisation, som med anlitan af ifrågavarande medel ernåtts, fortfarande visat sig fullt ändamålsenlig, samt förklarat sig anse, att medel äfven för år 1908 borde beredas, för att skolorna måtte under sagda år kunna uppehållas efter den förändrade plan, som med den beviljade förhöjningen af anslaget afsetts, eller att genom lärokursernas förändring från att vara tvååriga till ettåriga söka bereda möjlighet för skolorna att erhålla tillräckligt antal för yrket lämpliga lärningar.

Då jag delar den af landtbruksstyrelsen sålunda uttalade uppfattning om önskvärdheten af det nya systemets fortfarande tillämpning vid dessa skolor under år 1908, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för *höjning från 4,000 kronor till 6,000 kronor af det till en hvar af de inom Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län inrättade tre landtbruksskolor utgående understöd af statsmedel*, å extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 6,000 kronor.

[13.]

[14.]

*Förhöjda
understöd åt
landtbruks-
skolorna i
Västernorr-
lands, Väster-
bottens och
Norrbottens
län.*

[15.]
*Kringresande
 jordbruks-
 konsulenter i
 Norrland och
 Dalarna.*
 —
 Norrlands-
 kommitténs
 utredning.

Då den af Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 7 juni 1901 tillsatta kommittén för utredande af frågan, huruledes den själfägande jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarna skulle kunna vidmakthållas och stärkas och jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar befrämjas, började sitt omfattande arbete, bestod en af kommitténs första åtgärder i att söka införskaffa ett så tillförlitligt och mångsidigt material som möjligt för den kommittén förelagda frågans bedömande. För detta ändamål beslöt kommittén bland annat att till besvarande af sakkunniga i de särskilda orterna utställa ett antal frågor. Bland dessa frågor förekom en, genom hvars framställande kommittén ville vinna kännedom om de åtgärder, som ansåges kunna vidtagas för att höja jordbruket och den jordbrukande befolkningens ställning genom direkt understöd eller undervisning, därvid kommittén särskildt önskade få besvaradt, på hvad sätt en utsträckt undervisning i jordbruk och skogsvård inom de olika orterna syntes böra anordnas. Frågan utsändes för besvarande till de på vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskotts förslag utsedda sockenombuden, till länsmän, kronofogdar, domhufvande, till landtmäteristaten hörande personer, jägmästare, öfverjägmästare och landtbruksingenjörer samt till vederbörande hushållningssällskap och dem underlydande tjänstemän.

Af de svar, som afgåfvos på denna fråga — hvilka svar i sammandrag återfinnas i band 5, sid. 710 och följande af kommitténs betänkande — framgår tydligt och klart, hurusom man öfverallt ute i bygderna ansett spridandet af ökade kunskaper i såväl jordbruk som skogsvård vara i hög grad ägnadt att stödja jordbruket och utgöra ett af de viktigaste villkoren för att sätta den jordbruksidkande befolkningen i stånd att af sitt arbete skörda rikast möjliga frukter. I ett mycket stort antal af de afgifna svaren framhålles, att en efter de lokala förhållandena afpassad undervisning vore af långt större betydelse än direkt understöd, lämnadt i hvilken form som helst; och beträffande denna undervisning möter man gång på gång uttalanden rörande nödvändigheten af att ordna den så, att den icke endast väckte allmogens intresse utan äfven på ett praktiskt och åskådligt sätt lade i dagen, huru de medel skulle användas och brukas, genom hvilka det norrländska jordbruket säkrast kunde främjas och ledas in på rätt spår. Särskildt förtjänar påpekas och beaktas, hurusom den åsikten synes vara allmänt utbredd, att de, som erhålla till uppgift att lämna dylik undervisning, icke få vänta att blifva uppsökta af den allmänhet, för hvilken undervisningen är afsedd. Om densamma skulle blifva fruktbarande samt

af beräknad och önskvärd nytta, måste undervisaren själfmant komma till dem, som skulle undervisas, och genom att på deras eget verksamhetsområde visa dem, huru de skulle utföra ett visst arbete, ingjuta lif och åskådlighet i sin undervisning.

[15.]

Såväl dessa svar som den kännedom om förhållandena inom de olika orterna, kommitténs ledamöter förvärfvade under gruppvis företagna resor i Norrland och Dalarna, föranledde kommittén att i sitt den 27 oktober 1904 afgifna underdåniga betänkande göra särskild framställning angående en för de norrländska orterna och där rådande förhållanden särskildt afpassad undervisning i jordbruk genom kringresande konsulenter.

Norrlands-
kommitténs
förslag.

Innan kommittén i denna sin framställning inlåter sig på en närmare redogörelse för, huru denna undervisning enligt kommitténs mening borde ordnas, lämnar kommittén några uppgifter rörande de olika former, under hvilka med offentliga medel anordnad jordbruksundervisning vid framställningens afgifvande förekom inom här ifrågasvarande landsdelar.

Kommittén omnämner därvid i första rummet landtbruks- och landtmannaskolor, vidare genom landtbruksingenjörer, vissa af statens instruktörer i särskilda delar af landthushållning och de olika premieringsnämnderna meddelad undervisning samt slutligen hushållningssällskapens undervisningsverksamhet genom i deras tjänst anställda länsagronomer och länsmejerister samt genom anordnande af landtbrukskurser och föredrag m. m., därvid kommittén särskildt framhåller den undervisning, som inom Norrbottens län på hushållningssällskapets initiativ meddelas af assistenterna vid kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå, hvilka under sommaren resa från by till by samt genom föredrag och samtal lämna jordbrukarna råd och upplysningar.

Denna för den norrländske jordbrukaren tillgängliga landtbruksundervisning har, ehuru beaktansvärd, likväl icke syntts kommittén tillfyllestgörande. På grund af Norrlands stora utsträckning och öfriga där rådande förhållanden blefve det endast en mindre del af allmogen, som kunde begagna sig af och begagnade de tillfällen att förvärfva den ökade jordbruksbildning, som sålunda erbjödes. Detta vore särskildt förhållandet i de fyra nordligaste länen.

Ville man nu söka bereda allmogen ökad undervisning i dessa stycken, insåge man lätt, att man icke hade att påräkna någon särdeles stor anslutning till fasta bildningsanstalter, dem allmogen måste ofta på långt afstånd uppsöka. Skulle något afsevärdare resultat ernås,

[15.] måste åtminstone till en början undervisningen så att säga uppsöka den mindre jordbrukaren i hans hem och tillika gifvas så praktisk och konkret som möjligt.

Den naturliga utvägen i denna riktning vore att tillsätta ett antal kringresande undervisare eller jordbrukskonsulenter. En dylik anordning underlättades i väsentlig mån däraf, att de norrländska hemmanen i allmänhet vore samlade i byar.

Då kommittén ansåge denna sak vara af stor vikt, ville kommittén föreslå, att ett dylikt konsulentsystem blefve anordnad efter följande hufvudgrunder.

Hvad först anginge själfva konsulenterna, borde de för att vinna böndernas förtroende hålsta vara uppvuxna i det landskap, inom hvilket de skulle verka. De borde för att kunna antagas till konsulenter hafva genomgått landtbruksinstitut samt dessutom hafva förvärfvat sig praktisk erfarenhet särskildt uti skötseln af mångåriga gräsvallar samt uti myr- eller mossodling.

Deras verksamhet borde så ordnas, att hvar och en för hvarje år finge sig anvisadt ett visst antal byar, inom hvilka han hade att verka. Verksamhetsområdet finge ej tilltagas större, än att konsulenten kunde vistas en längre tid i hvarje by under den tid jordbruksarbetet påginge. Han skulle där göra bekantskap med bönderna och arrendatorerna samt, sedan han lärt känna deras sätt att bruka jorden och sköta kreaturen, gifva dem råd och anvisningar om de förändringar de borde vidtaga, för att få större inkomst af sin hushållning. Efter detta första besök borde konsulenten efter 2—3 år åter besöka samma by för att blifva i tillfälle att erfara, om bönderna hade tillgodogjort sig hans råd och i så fall resultatet af den förändrade hushållningen.

Om undervisningen också i första rummet borde äga rum ute på fältet under pågående arbete, syntes det dock kommittén, att konsulenten äfven genom föredrag borde söka väcka befolkningens intresse för jordbruk och kreatursskötsel. Särskildt syntes de långa vintrarna, då åtminstone en del af den jordbrukande befolkningen hade större ledighet, lämpligen kunna användas för anordnande af föreläsningsskurser i de större byarna.

Då hushållningssällskapen genom sina förvaltningsutskott bäst vore i tillfälle att ordna konsulenternas arbeten, borde nämnda sällskap hafva den närmaste uppsikten öfver dessa tjänstemän. Deras aflöning syntes emellertid böra bestridas dels af staten dels af hushållningssällskapen eller landstingen. Fördelningen syntes kommittén bäst kunna ordnas så, att den kontanta lönen utginge af statsmedel och reseersättning samt traktamente från hushållningssällskapen eller lands-

tingen. Af det föregående framginge nämligen, att bönderna ej borde drabbas af någon som helst utgift för konsulenterna, således ej ens vara skyldiga lämna dem fritt husrum och kost under deras vistelse i byarna.

Då staten bestrede aflöningen, borde den äfven hafva inflytande vid konsulenternas tillsättande, helst så, att de tillsattes af hushållningssällskapens förvaltningsutskott, sedan landtbruksstyrelsen förklarat, hvilka sökande vore till platsen kompetenta.

Lönens belopp syntes kommittén ej böra sättas lägre än 2,500 kronor, alldenstund det vore af största vikt, att till konsulenter erhöles för saken lämpliga, begåfvade unga män.

Då det måste anses vara af särskild betydelse, att konsulenterna finge tillfälle att vistas längre tid i de olika byarna, borde, såsom förut anmärkts, deras verksamhetsområde för året ej blifva stort. Det vore därför nödvändigt, att konsulenternas antal ej sattes för litet, om de olika trakterna inom närmaste framtid skulle komma i åtnjutande af den undervisning, som staten på detta sätt beredde. Med fäst afseende härpå och på det behof af jordbruksundervisning, som förefunnes i de olika länen, syntes det kommittén, att det antal konsulenter, till hvilka staten skulle anvisa löner, borde bestämmas till:

2	i	Kopparbergs	län
2	i	Gäflleborgs	”
3	i	Västernorrlands	”
4	i	Jämtlands	”
6	i	Västerbottens	” och
5	i	Norrbottnens	”
		eller tillsammans	22.

Att beträffande Norrbottens län ett mindre antal konsulenter föreslagits än i fråga om Västerbottens berodde därpå, att staten i det förra länet lämnade anslag åt en kemisk-växtbiologisk anstalt, hvilken genom sina konsulenter utöfvade en undervisningsverksamhet i här ofvan föreslagen riktning.

Då emellertid hushållningssällskapen eller landstingen skulle bestrida en del af kostnaderna för konsulenterna, måste det äfven blifva beroende på dessa institutioners beslut, huru många konsulenter, som skulle tillsättas i hvarje län. Det borde dock kunna förutsättas, att hushållningssällskapen och landstingen ej skulle tveka att lämna reseersättning och dagtraktamente till det antal konsulenter, för hvilka staten anslog löner.

[15.]
Utlåtanden
öfver
norrländska
kommitténs
förslag.

Genom nådigt beslut den 21 december 1904 anbefalldes Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kopparbergs län och i de fem norrländska länen samt landtbruksstyrelsen att afgifva underdåniga utlåtanden öfver — förutom andra i kommitténs betänkande innefattade förslag — äfven här förevarande framställning.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kopparbergs län har i sitt underdåniga utlåtande den 31 augusti 1905 framhållit, hurusom ökad kunskap hos jordbrukaren vore en af de största häfstängerna för jordbrukets utveckling och förkofran.

Sin stora betydelse i sådant hänseende hade naturligtvis landbruksskolor, landtmannaskolor och andra dylika bildningsanstalter, men för undervisningen bland landbrukarnas breda lager måste de ambulatoriska landbrukskurserna anses vara af den största vikt. Inom Dalarna hade genom frikostiga bidrag från hushållningssällskapet dessa kurser under senare år tagit en utveckling och tillvunnit sig ett intresse, som man knappt vågat hoppas. Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge följaktligen förslaget om inrättande af jordbrukskonsulenter vara i högsta grad välbetänkt såsom en fortsättning på den undervisningsväg, på hvilken man i detta län med framgång slagit in. För att emellertid hafva fullständiga garantier att erhålla fullt praktiskt anlagda, för förhållandena i orten fullt lämpliga personer syntes det Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att frågan om deras tillsättande borde helt läggas i förvaltningsutskottens händer.

Äfven Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västernorrlands län uttalar i underdånigt utlåtande den 28 augusti 1905 sin anslutning till kommitténs förslag om anställande af kringresande jordbrukskonsulenter. Då emellertid dessas aflöning vore afsedd att bestridas delvis äfven af landsting och hushållningssällskap, ansåge sig Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke kunna i detta sammanhang närmare yttra sig om kommitténs förslag i fråga om dessa konsulentes antal för hvarje län eller deras aflöningsförmåner, allt beroende af den särskilda utredning, som för de särskilda orterna måste föregå ett bestämdt förslag i ämnet.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västerbottens län har i underdånigt utlåtande den 31 augusti 1905 förklarat sig i likhet med kommittén anse, att den norrländska allmogens behof af ökade kunskaper i jordbruk och boskapsskötsel finge anses vara af erfarenheten vitsordadt, och att allt, som kunde bidra till utbredande af större insikter och lifligare intresse i dessa hänseenden, vore i hög grad ägnadt att stödja jordbruket och den jordbrukande befolkningen. Väl hade mycket redan

åtgjorts för att bereda allmogen ökad undervisning i landthushållning och dithörande ämnen, men Kungl. Maj:ts befallningshafvande delade dock kommitténs uppfattning därutinnan, att i de norrländska länen med deras stora utsträckning och öfriga där rådande förhållanden endast en mindre del af allmogen kunde begagna sig af de tillfällen, som hittills erbjudits att förvärfva ökad jordbruksutbildning. Hvad som i det afseendet kunde göras och gjorts af landsting och hushållningssällskap med eller utan biträde af enskilda, vore och blefve för ringa i förhållande till det verkliga behovet.

De af kommittén föreslagna jordbrukskonsulenter, af hvilka Västerbottens län skulle tilldelas sex, syntes Kungl. Maj:ts befallningshafvande komma att fylla ett länge känt behof och skulle uppenbarligen genom det afsedda praktiska undervisningssättet bereda uppsving åt jordbruket samt lyckas bortarbeta många fördomar mot förändringar i jordbrukets skötsel. Enligt hvad erfarenheten i länet visat, borde en sådan konsulents verksamhetsområde icke vara stort, i det att han för framgång i sitt arbete borde hafva tillfälle att vistas en längre tid i hvarje by, då jordbruksarbetet där påginge, och beredas tid att periodvis förnya besöken i samma by. Det för länet föreslagna antal konsulenter tålde för den skull ingen minskning, ty redan från början komme att för dem finnas full sysselsättning och mycket att genomföra.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län har i underdånigt utlåtande i september 1905 riktat uppmärksamheten på de vid kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå anställda assistenternas verksamhet såsom jordbrukskonsulenter, hvilken verksamhet, ehuru den endast pågått få år, likväl redan till fullo ådagalagt, att knappast verksammare sätt för främjande af jordbruket i Norrbotten finnes än genom kringresande undervisare i jordbruk. Öfverallt å landsbygden hade dessa jordbrukskonsulenter emottagits med liflig tacksamhet och största förtroende samt åstadkommit ett kraftigt intresse för förbättringar å jordbrukets alla områden. Det hade befunnits, att de tre nu anställda icke på långt när kunde medhinna att lämna den hjälp och undervisning, som af dem begärdes. På grund af den sålunda inom Norrbotten vunna erfarenheten hemställde Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att Kungl. Maj:t måtte så snart som möjligt bereda anslag till löner åt jordbrukskonsulenter i Norrland och Dalarne.

Landtbruksstyrelsen har i underdånigt utlåtande den 31 augusti 1905 förklarats sig icke hafva något att erinra mot här förevarande framställning.

[15.]
Landtbruks-
undervisnin-
gens utveck-
ling.

I detta sammanhang tillåter jag mig påpeka, hurusom det, sedan ofvannämnda kommitté, den s. k. norrlandskommittén, hösten 1904 afgaf sitt underdåniga betänkande, vidtagits vissa förändringar i fråga om den af kommittén omförmälda, med offentliga medel anordnade jordbruksundervisningen i Norrland och Dalarna, därvid särskildt torde förtjäna framhållas, dels att antalet landtmannaskolor ökats från fyra af kommittén nämnda till sju, dels ock att de af kommittén endast i förbigående omnämnda landtbrukskurserna, sedan Riksdagen, på framställning af Kungl. Maj:t, från och med år 1906 beviljat anslag till understödjande af dylika kurser, kommit att intaga en långt mera framskjuten plats bland de för spridande af större yrkesskicklighet bland jordbrukarna vidtagna åtgärderna, än fallet var vid tidpunkten för betänkandets afgifvande.

Oaktadt tillfälle till förvärfvande af kunskaper i jordbruk sålunda under dessa sista år i något större utsträckning blifvit beredt den jordbrukande befolkningen i Norrland och Dalarna, har det likväl icke synts mig, som om önskvärldheten af att söka få norrlandskommitténs förevarande, för det norrländska jordbrukets främjande synnerligen beaktansvärda förslag förverkligadt därigenom i någon mån förminskats.

Departements-
chefens
skrifvelse.

För att på detta mitt antagande vinna bekräftelse och samtidigt erhålla fullständigare upplysning om önskningarna i förevarande hänseende inom de olika orterna än den, som de år 1905 afgifna underdåniga utlåtandena lämnade, hvilka utlåtanden innefattade yttranden äfven öfver andra, mera omfattande och djupt ingripande förslag och framställningar, anmodade jag i skrifvelse den 6 oktober nästlidna år Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kopparbergs län samt i de norrländska länen att till mig inkomma med yttranden, huruvida någon ambulatorisk landtbruksundervisning vore i verksamhet inom respektive län, hur denna undervisning i så fall vore organiserad samt på hvad sätt Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge, att norrlandskommitténs föreliggande förslag lämpligast skulle kunna förverkligas.

Yttranden
med anled-
ning af
departements-
chefens
skrifvelse.

—
Kopparbergs
län.

Af de till mig med anledning af denna min skrifvelse inkomna yttrandena framgår, att inom Kopparbergs län ambulatorisk landtbruksundervisning anordnats dels af länets hushållningssällskap, dels ock medelst anslag ur Orsa sockens skogsmedelsfond för anställande inom nämnda socken af en s. k. vandringsrättare, för hvilken särskild instruktion blifvit utfärdad. Beträffande den af hushållningssällskapet anordnade undervisningen består densamma dels i till olika platser inom länet förlagda, för deltagarna afgiftsfria kortare kurser, af hvilka hvar och en bevistats — förutom af tillfälliga deltagare — af från ett 40-tal

ända upp till mellan 300 och 400 personer, såväl män som kvinnor, dels ock i råd och upplysningar, som lämnas af hos hushållningssällskapet anställda två konsulenter, nämligen en länsagronom och en mejerikonsulent. Kungl. Maj:ts befallningshafvande har angående dessa sätt för undervisning såsom sin mening uttalat, att hvardera af dem vore värdt att beaktas såsom ett lämpligt steg i syfte att söka upphjälpa det mindre jordbruket. Medelst landtbrukskurser, sådana de af hushållningssällskapet anordnats, kunde jordbrukaren dock bibringas allenast hufvudsakligen teoretiska kunskaper. Huru nödiga dessa än vore för bedrivande af ett lönande jordbruk, förefunnes likväl i allmänhet för småbrukarna ett icke mindre behof af ökade insikter i landtbrukets och den därmed sammanhängande boskapsskötselns praktiska utöfvande. Detta behof syntes Kungl. Maj:ts befallningshafvande kunna på lämpligaste sätt afhjälpas genom anställande af vandringsrättare med hufvudsakligen enahanda åligganden som för den inom Orsa socken nu anställde, hvilkens verksamhet med intresse tagits i anspråk af ortens såväl manliga som kvinnliga befolkning och hvaraf skönjbara resultat redan nu kunde uppvisas. För förverkligandet af norrlands-kommitténs föreliggande förslag syntes Kungl. Maj:ts befallningshafvande sålunda vara lämpligast, att ej mindre för den teoretiska undervisningen inrättades landtbrukskurser i likhet med dem, som af hushållningssällskapet i länet anordnats, än äfven anställdes särskilda instruktörer för handledning i jordbruksarbetenas praktiska anordnande och utförande.

I ett vid Kungl. Maj:ts befallningshafvandes skrifvelse fogadt särskildt yttrande af hushållningssällskapet i länet förvaltningsutskott har utskottet, bland annat, anfört, att något fullständigt förslag till den ambulatoriska jordbruksundervisningens ordnande ännu icke upprättats. Man hade dock tänkt sig, att, då mycken okunnighet ännu rådde med afseende på jordbruksarbetenas rätta handläggande, nyttigt skulle vara anställa s. k. vandringsrättare, som, mot det att kommunerna själfva lämnade skäligt bidrag till deras aflöning, skulle anställas i de olika kommunerna.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gäfleborgs län har såsom eget utlåtande åberopat en af hushållningssällskapet i länet förvaltningsutskott lämnad utredning, af hvilken framgår, att sällskapet förutom den i landtbruks-, landtmanna- och mejeriskola meddelade undervisningen sökt att bland länets jordbrukande befolkning sprida kunskap i landtmannaämnen, bland annat, genom fast anställda undervisare: en länsagronom, en länsmejerist och fyra länsträdgårdsmästare,

[15.]

Gäfleborgs
län.

[15.]

genom anordnande af lärokurser, nämligen dels landtmanakurser för män och kvinnor, vid hvilka en och samma lärare undervisade respektive 20 till 10 aftnar, dels ock småbrukarkurser eller s. k. landtbruksveckor, där flera lärare hvarje dag — vanligen under sex dagar — hölle föredrag, samt genom anslag till vandringsrättares anställande, hvartill komme premieringar, anslag till kontrollföreningar, gratisutdelning af småskrifter och tidskrifter, räntefria lån för anläggande af gödselstäder, för afoppsdikens upptagande, för odling, för täckdikning, för inköp af afvelsdjur och för bymejeriers anläggande m. m., beträffande hvilka räntefria lån vore att märka, icke blott att de för länens erhållande gällande bestämmelser och föreskrifter tjänade låntagaren till ledning och väckelse, utan äfven att de ur låneverksamheten härflytande resultaten blefve till upplysande och manande exempel för jordbrukarna i hela den trakt, där dessa lån komme till användning.

Såsom en direkt följd af hvad hushållningssällskapet och dess tjänstemän genom ofvannämnda undervisningsverksamhet redan uträttat, hade det emellertid under de senare åren kommit att ställas allt större kraf på jordbruksundervisningen, samtidigt med att sällskapets ekonomiska tillgångar så hårdt anlåtats, att gränsen för dess förmåga att bevilja nya anslag i det närmaste uppnåtts. Under sådana förhållanden syntes det förvaltningsutskottet önskvärdt, att staten trädde hjälpande emellan; och ville förvaltningsutskottet framhålla jordbrukskonsulentverksamheten, vandringsrättarverksamheten samt länsmejerisverksamheten såsom de grenar af ambulatörisk landtbruksundervisning, som för närvarande särskildt förtjänade att kraftigt understödjas.

Erfarenheten hade visat, att den i hushållningssällskapets tjänst anställde länsagronomen icke ensam hunne utföra alla arbeten, som af honom från allmänhetens sida begärdes, och då länet dessutom lede brist på personer lämpliga att tjänstgöra såsom föreläsare vid jordbruks- och småbrukarkurser och såsom ledare vid studieresor m. m., ansåge förvaltningsutskottet, att länet behöfde — utom länsagronomen — en eller två biträdande jordbrukskonsulenter, till hvilkas aflöning anslag af staten vore mycket önskvärdt.

Med bidrag af sällskapet hade ett hushållningsgille och en kommun hos sig anställt s. k. vandringsrättare. Genom dessa inom ett visst område från gård till gård vandrande undervisare hade så mycken nyttig kunskap och praktisk färdighet i landtmannasysslor meddelats och så många goda uppslag till jordbrukets förkofran gjorts, att förvaltningsutskottet icke tvekade att förklara vandringsrättarverksam-

heten för ett af de yppersta medel till jordbruksundervisningens bedrivande. Förvaltningsutskottet ansåge ock därför, att det för jordbruksnäringens förkofran vore af största betydelse, att ett flertal dylika vandringslärare blefve anställda. För sällskapet vore det emellertid ej möjligt att ensamt bestrida kostnaderna för det stora antal undervisare af detta slag, som för länet erfordrades, utan att andra berättigade kraf på understöd från sällskapet skulle tillbakasättas. Kunde åter anslag af staten erhållas till vandringsrättares aflöning, vore ett högst betydelsefullt steg taget till jordbrukets upphjälpande.

För höjandet af ladugårdsskötseln och mejerihandteringen inom det mindre jordbruket kräfdes äfvenledes en allmännare, i hemmen meddelad undervisning. Då densamma för att vinna framgång borde meddelas af kvinnliga vandringslärare eller länsmejerskor, som lättare än en manlig undervisare syntes kunna vinna den skygga och tillbakadragna allmogekvinnans förtroende och få henne att följa gifna råd, syntes det förvaltningsutskottet önskvärdt, att staten lämnade anslag äfven till aflöning åt minst två länsmejerskor för Gäfleborgs län.

Med hänsyn till hushållningssällskapetets strängt anlitate tillgångar ansåge sig förvaltningsutskottet särskildt böra framhålla, att, därest statsanslag skulle komma att beviljas för anordnande af undervisning i något eller några af här ofvan angifna afseenden, staten då måtte bevilja dylikt anslag oberoende af det belopp, hvarmed hushållningssällskapet själf kunde för samma ändamål bidraga.

Beträffande förhållandena i Västernorrlands län meddelar Kungl. Maj:ts befallningshafvande i nämnda län, att någon ambulatorisk landtbruksundervisning genom därtill särskildt utsedda personer icke för närvarande därstädes äger rum. Visserligen lämnas af såväl länsagronomen som länsmejerskan, hvilka båda äro af länets hushållningssällskap aflönade, under deras tjänsteresor inom länet upplysningar och råd i jordbrukets och mejerihandterings rätta bedrivande, men ingenderas verksamhet utöfvas på sätt, som fullt motsvarar hvad norrlandskommittén i sitt betänkande afsett med de af kommittén föreslagna jordbrukskonsulenterna. I fråga om lämpligaste sättet, hvarpå dessa jordbrukskonsulenters undervisande och rådgifvande verksamhet skulle komma den jordbrukande allmänheten till godo, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande bland annat framhållit, att densamma icke blott borde bestå i att gifva anvisning och råd åt den mindre jordbrukaren, utan lärarna borde själfva deltaga i och med honom utföra jordbruksarbetena. Denna undervisning och handledning borde jordbrukarna erhålla kostnadsfritt, hvarjämte läraren utan särskild rekvisition från jord-

[15.]

brukaren borde besöka denne. Hvad anginge dessa lärares aflönning, syntes det Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att densamma borde bekostas af vederbörande hushållningssällskap.

Jämtlands
län.

Till inom Jämtlands län bedrifven ambulatorisk landtbruksundervisning har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i detta län hänfört den verksamhet, som utöfvas af den genom anslag af länets landsting och hushållningssällskap aflönade länsagronomen, hvilken tillika är mejerikonulent, samt af den af hushållningssällskapet aflönade resemejerskan, som anstälts för att meddela undervisning i boskapsskötsel, rationell mjölkning och beredning af smör och ost uti hemmen, hvartill komma de småbrukarkurser eller landtmannaveckor, som med anslag af staten och hushållningssällskapet under år 1906 varit anordnade på fem olika platser i länet, hvar och en under sex dagar, och som varit besökta af från 50 till 300 personer. Beträffande länsagronomens verksamhet har Kungl. Maj:ts befallningshafvande anført, att rekvisitioner å hans biträde plägat synnerligen rikligt ingå ej blott från enskilda personer utan äfven från byalag, landtmannaföreningar och andra sammanslutningar af jordbrukare. Vid det begärda biträdets lämnande hade i sistberörda fall plägat tillgå så, att byns jordbrukare sammankallats och en rond företagits öfver ägorna, hvarvid befintliga brister påpekats och sätten för deras afhjälpaude liksom utförda förbättringar bedömts och framhållits, de sistnämnda såsom efterföljansvärda exempel. På uppmaningar att härunder fråga om sådant, hvarom villrådighet rådde, hade vanligen följt ett lifligt samtal. Länsagronomen åtnjöte en fast årlig lön af 2,000 kronor med två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring; därjämte uppbure han traktement af 6 kronor för rese- och 5 kronor för förrättningsdag äfvensom ersättning för skjuts efter en häst samt för biljett till 1:sta klass å ångbåt och 2:dra klass å järnväg, där någotdera af sistnämnda befordringsmedel användes. Rekvirenten hade att tillhandahålla fritt vivre och logis under förrättningstiden.

Denna sålunda bedrifna ambulatoriska landtbruksundervisning kunde dock, oaktadt den utan tvifvel medfört stor nytta, icke anses tillfyllestgörande. De krafter, som i sådant hänseende stode till förfogande, vore därjämte — vissa af dem tidtals uteslutande — upptagna af andra göromål och uppdrag. Länets vidsträckthet och fattigdom på tidsenliga kommunikationer medförde ock, att endast ett fåtal af dess jordbrukande befolkning blefve i tillfälle att begagna sig af de beredda möjligheterna till undervisning. Erfarenheten från småbrukarkurserna likasom länsagronomens redogörelser vittnade dock, att intresset för landtbruksnäringens rationella bedrifvande vore stort och i ständig till-

växt. Kungl. Maj:ts befallningshafvande vore på grund häraf af den meningen, att anställande af kringresande statskonsulenter för undervisning i landtbruk skulle vara af stor betydelse för en fruktbringande utveckling af jordbruksnäringen inom länet. Kostnaderna härför kunde dock icke läggas på landsting och hushållningssällskap. Det förras uppgifter vore på det hela taget af annan art och landstingsskatten i länet vore redan nu mycket hög. Äfven sällskapet, som disponerade öfver jämförelsevis begränsade tillgångar, förmådde svårigen utsträcka sin verksamhet i föreliggande afseende utöfver hvad redan nu ägde rum.

[15.]

Beträffande formen för denna undervisningsverksamhet syntes det Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att de vägar, som redan blifvit i länet med framgång beträdda, vidare borde anlitas; hvad särskildt konsulenterna anginge, borde de under sina resor ute i bygderna enligt fastställda resplaner besöka de olika byalagen och enskilda jordbrukare för att under ej alltför kortvarigt uppehåll på platsen blifva i tillfälle att meddela råd och anvisningar äfvensom praktisk handledning i de till landtbruket hörande ämnen och göromål. I dessa resplaner borde äfven ingå besök å platser, som förut varit besökta, för utöfvande af kontroll, att och huru lämnade råd och föreskrifter blifvit följda, hvilken kontroll erfarenheten visat vara af synnerligen stor betydelse. Minst två för detta ändamål anställda undervisare syntes Kungl. Maj:ts befallningshafvande böra finnas att för Jämtlands län påräkna, för att behovet skulle kunna i förening med nu tillgängliga krafter på någorlunda tillfredsställande sätt tillgodoses. Deras aflöning, som icke kunde sättas lägre än den, som nu utginge till den i länet anställda länsagronomen, borde bekostas helt och hållet af statsmedel. Hushållningssällskapet kunde på sin höjd belastas med resekostnadernas gäldande.

Inom Västerbottens län utöfvas den därstädes anordnade ambulatoriska landtbruksundervisningen, enligt till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet af hushållningssällskapets förvaltningsutskott afgifvet yttrande, af en länsagronom, en ambulatorisk landtbruksundervisare eller extra länsagronom, en dikningsförmän och en länsmejerist. Länsagronomen och länsmejeristen uppbära hvar och en i lön 3,000 kronor, som utgå af medel, hvilka landstinget för ändamålet anvisat. Äfven den extra länsagronomen, som under tiden juni—september utöfvar ambulatorisk landtbruksundervisning inom länet, aflönas helt och hållet af landstinget, som härför anvisat ett belopp af 800 kronor årligen. Dikningsförmannen åter, hvars kontanta lön är 600 kronor, af-

Västerbottens län.

[15.] lönas af hushållningssällskapet, som äfvenledes bestrider rese- och trakta-
mentsersättningen till samtliga ofvannämnda fyra tjänstemän.

Då tjänsten som dikningsförman upprättades, bestämdes, att innehafvarens hufvudsakligaste uppgift skulle vara att såsom arbetsledare vid enskilda dikningsföretag tillhandagå länets jordbrukare, men då till följd af den massa rekvisitioner, som årligen inkommit å länsagronomens biträde, denne omöjligt medhunnit alla de förrättningar, som af honom fordrats, har dikningsförmannen under de senare åren varit beordrad att med länsagronomen dela arbetet i den mån sådant kunnat åt honom anförtros. Äfven länsmejeristen har måst beordras att utom sin egentliga tjänstgöring handlägga sådana förrättningar, som icke medhunnits af länsagronomen.

Förvaltningsutskottet framhåller vidare i sitt yttrande, hurusom den verksamhet, som under årens lopp utöfvats af här nämnda tjänstemän, visat sig mycket gagnande. Särskildt gällde detta den, som utöfvats af den ambulatoriska landtbruksundervisaren, hvilken man ursprungligen hade tänkt sig under hvarje år stationerad inom en eller möjligen två socknar. Det hade emellertid visat sig, att det för att grundligt genomgå endast en enda socken — Åsele — hade erfordrats två år. Och då framställning därifrån till sällskapet ingifvits, att undervisaren måtte få dit återkomma ytterligare under ett tredje år, hade denna framställning måst afslås.

Beträffande sättet för den ambulatoriska landtbruksundervisningens framtida ordnande inom länet har Kungl. Maj:ts befallningshafvande anført, att den nu befintliga bristen på ambuleraende undervisare helt visst till mycket betydande del skulle blifva afhulpen, om länet i stället för nu anställda länsagronom och extra länsagronom erhöle de af norrlandskommittén föreslagna sex jordbrukskonsulenterna, hvar och en med sitt distrikt, men att det redan från början kunde förutses, att äfven med den sålunda ökade tillgången på undervisare befolkningens åtrå efter kunskaper i landthushållningens rationella bedrifvande icke skulle kunna fullt tillfredsställas. Hvert och ett af de sex konsulentdistrikten blefve nämligen så stort, att konsulenten icke skulle mäktat lämna alla, som det önskade, nödiga upplysningar och råd med utsikt, att de blefve rätt uppfattade och följda, därest han icke kunde påräkna att under sig hafva en förman eller rättare, som befolkningen kunde i detaljfrågor åtsporja och som kunde något handleda befolkningen vid tillgodogörandet af den erhållna undervisningen. Utöfver de sex jordbrukskonsulenterna med deras större kvalifikationer såväl i teoretisk underbyggnad som praktisk erfarenhet borde för den skull anställas

inom hvarje konsulentdistrikt i länet minst en sådan förman eller rättare. Dessa under jordbrukskonsulenterna sorterande undervisare borde hafva genomgått landtbruksskola och besitta praktisk duglighet i jordbruket med dess binäringar.

Jordbrukskonsulenterna, som i likhet med rättarna borde tillsättas af hushållningssällskapets förvaltningsutskott, syntes — utöfver enahanda göromål, som nu utfördes af länsagronom — böra hafva till åliggande att kontrollera rättarnas arbete och gifva dem nödig ledning till deras verksamhets rätta bedrifvande. Men skulle de sålunda föreslagna jordbrukskonsulenterna och rättarna kunna anställas, måste de aflönas af staten, ty hvarken landsting eller hushållningssällskap mäktade därtill bereda tillräckliga penningmedel. Landstingets utgifter för den ambulato-riska landtbruksundervisningen uppginge för närvarande till 6,800 kronor, och hushållningssällskapets utgifter för samma ändamål utgjorde cirka 5,200 kronor. Enligt senaste landstingsbeslut skulle landstingsskatten i länet utgå med 1 krona 42 öre per bevillningskrona, och inga utsikter förefunnes, att landstingets utgifter i framtiden skulle nämnvärdt förminska. Hushållningssällskapet arbetade med mycket begränsade tillgångar och hade så många andra för länets utveckling nödiga verksamhetsgrenar att uppehålla och stödja, att sällskapet icke kunde lämna afsevärdt ökad tillskott till nu ifrågavarande ändamål.

Vidkommande storleken af den lön, som borde tillkomma jordbrukskonsulent, instämde Kungl. Maj:ts befallningshafvande i norrlands-kommitténs uttalande, att densamma icke borde sättas lägre än 2,500 kronor, men ansåge — i likhet med hushållningssällskapets förvaltningsutskott — att, därest lönen sattes så lågt, nämnda belopp måste betraktas såsom en begynnelselön, som finge efter fem års oförvitlig tjänstgöring höjas till 3,000 kronor, med rätt för konsulent att för denna löneförhöjnings erhållande räkna sig tillgodo de år, han redan tjänstgjort som länsagronom. I fråga om rättarna syntes dessa böra tilldelas en årslön af minst 600 kronor. Härutöfver borde såväl konsulenter som rättare tillerkännas dagarfvoden under resor och förrättningar utom boningsorten äfvensom reseersättning, i hvilket afseende syntes, hvad konsulenterna anginge, kunna tillämpas samma bestämmelser, som nu gällde för länsagronomerna i länet, nämligen att rättare skulle äga uppbära dagarfvode med 6 kronor per dag och reseersättning, som skulle utgå med 2 kronor per mil, då häst användes, 3 kronor per mil, då bärare eller roddare begagnades, och med beloppet af afgift för hyttplats å ångbåt och 2:dra klass biljett å järnväg, då något af sistnämnda fortskaffningsmedel användes. Beträffande rättarna syntes

[15.] dessa böra tillerkännas dagarfvode med 2 kronor per dag och reseersättning efter 1 krona 80 öre per mil.

Om den kontanta lönen till såväl konsulenter som rättare finge efter ofvan angifna beräkning helt och hållet utgå af statsmedel, borde, såsom norrlandskommittén förutsatt, dagarfvodena och reseersättningen kunna betalas af landsting och hushållningssällskap.

Under dessa förutsättningar och med beräkning, att två af konsulenterna genast skulle blifva berättigade till ålderstillägg, skulle statens utgifter för den ambulatoriska landtbruksundervisningen inom Västerbottens län komma att uppgå till sammanlagdt 19,600 kronor, under det att landstingets och hushållningssällskapets årliga utgifter — länsmejeristens lön, dagarfvode och reseersättning däri inberäknade — kunde beräknas till 14,800 kronor, hvartill eventuellt skulle komma, därest allenast 600 kronor af statsmedel ställdes till förfogande till hvar och en af rättarnas aflöning, hvad som därutöfver till äfventyrs kunde erfordras, om rättarlönen visade sig vara för lågt tilltagen.

Norrbottnens
län.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län har med anledning af min ofvan omförmälda förfrågan öfverlämnat ett från länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott af Kungl. Maj:ts befallningshafvande infordradt utlåtande i ämnet och såsom eget yttrande åberopat, hvad förvaltningsutskottet i detta sitt utlåtande anført.

I det samma har utskottet meddelat, att hushållningssällskapet hade hos sig anställda en länsagronom, en länsmejerska, en kreaturskonsulent och en undervisande ladugårdsskötare, af hvilka särskildt de två sistnämnda utöfvade ambulatorisk undervisning i de delar af landtbruket, som låge inom deras verksamhetsområde. Af dessa syntes särskildt den undervisande ladugårdsskötaren vara att hänföra till sådana ambulatoriska undervisare i landtbruk, om hvilka upplysning önskats.

Enligt den af hushållningssällskapets förvaltningsutskott år 1902 fastställda arbetsplanen och instruktionen för undervisande ladugårdsskötare inom Norrbottens län ålåde det undervisaren att under kortare tids uppehåll vid lämpliga mindre ladugårdar inom länet — dock i regel minst en vecka på hvarje ställe — genom praktisk handläggning af ladugårdsarbetet lämna vägledning i samtliga till kreatursafveln hörande arbeten. Undervisaren åtnjöte af ladugårdsägaren fritt vivre och logi och af hushållningssällskapet en månatlig ersättning, utgående efter 2 kronor per rese- och förrättningsdag samt under förrättning infallande helgdag, och därutöfver 25 kronor månatligen i fast aflöning jämte godtgörelse för resor i de fall, där skjutsskyldighet ej ålåde rekvirenten. Undervisningen omfattade alla inom ladugården före-

kommande arbeten, hvilka undervisaren vore skyldig att själf praktiskt handlägga, dock med undantag för direkta handtlangningsarbeten såsom utgödsling samt fodrets framtagande och transport. Den meddelade undervisningen hade visat sig lämna synnerligen godt resultat under de tre år, den hittills pågått.

[15.]

Den äfven med statsmedel understödda kemisk-växtbiologiska anstalten, hvars styrelse utgjordes af hushållningssällskapets förvaltningsutskott och hvars verksamhet på visst sätt kunde sägas utgöra en del af hushållningssällskapets verksamhet, hade sedan 1903 anordnat en ganska omfattande ambulatorisk landbruksundervisning genom de vid anstalten anställda försöksassistenterna. Dessa, hvilkas antal nu uppginge till tre, vore personer, hvilka genomgått landbruksinstitut och förvärfvat sig praktisk erfarenhet i landtbruk och boskapsskötsel. De tjänstgjorde under den tid af året, då de ej vore sysselsatta med själfva försöksverksamheten, såsom jordbrukskonsulenter, hvar och en inom honom tilldeladt distrikt. Länet vore för deras verksamhet indeladt i tre distrikt, nämligen det norra distriktet, omfattande den del af länet, som låge norr och öster om Kalix älf och som hade öfvervägande finsktalande befolkning, det mellersta distriktet, omfattande den del af länet, som låge mellan Kalix och Lule älfvar, och det södra distriktet, omfattande den del af länet, som låge söder och väster om Lule älf. Den i det norra distriktet tjänstgörande assistenten vore både svensk- och finsktalande, de i mellersta och södra distrikten anställda assistenterna endast svensktalande. Deras undervisande verksamhet, som utöfvats såväl sommar som vinter, omfattade dels landbruksföredrag i de olika byarna inom distriktet, dels meddelande af råd och anvisningar i landtbrukets olika grenar såväl på grund af skriftliga förfrågningar som ock vid personliga besök hos de enskilda landtmännen. Denna senare del af sin undervisningsverksamhet vore de i synnerhet i tillfälle att utöfva vid sina resor särskildt under somrarna, då de besökte de olika byarna för utläggande, öfvervakande och afbärgning af de utaf växtbiologiska anstalten till stort antal anordnade lokala försöksfälten. Den på detta sätt åstadkomna kombinationen af försöks- och konsulentverksamheten hade i Norrbotten visat sig vara synnerligen ändamålsenlig och praktisk, i det att kännedomen om de vid försöksverksamheten vunna resultaten därigenom på ett snabbt och verksamt sätt spriddes bland ortens landbrukare, hvarjämte försöksverksamheten genom den nära beröring, hvori försökassistenterna vid sin konsulentverksamhet komme med det praktiska landtbruket och dess utöfvare, bättre kunde afpassas efter landtbrukets verkliga behof och

[15.] skyddas ifrån den eljest nära till hands liggande faran att specialisera sig på teoretiska spörsmål utan större praktisk betydelse. Och å andra sidan hade konsulentverksamheten erhållit ett mycket kraftigt stöd uti de försöks- och demonstrationsfält, som af växtbiologiska anstalten anordnats i länets skilda delar och vid hvilka en del för ortens landtbruk viktiga frågor kunnat demonstreras direkt ute på fältet. Genom att fotografera de mest påtagliga försöksresultaten och sedan medelst ljusbilder använda desamma vid föredragen hade man äfven under vintrarna kunnat för den ambulatoriska landtbruksundervisningen inom länet draga direkt nytta af försöksverksamheten.

Från och med år 1907 komme inom Norrbottens län en ny form af ambulatorisk undervisningsverksamhet att af hushållningssällskapet införas. Vid många tillfällen hade under årens lopp uttalats önsknings från de talrika intresserade skaror, som åhört jordbrukskonsulenternas väckande föredrag och bevistat landtmannaveckorna, att de besök, som konsulenterna gjorde, måtte förlängas, så att konsulenterna blefve i tillfälle att mera direkt och personligt till hvarje särskild landtbrukare lämna mera detaljerade råd och anvisningar i landtbrukets olika grenar, än som kunnat ifrågakomma vid föredragen, äfvensom att ute på åker och äng bistå med råd och handledning vid genomförandet af de förbättringar, om hvilkas lämplighet och ändamålsenlighet åhörarna blifvit öfvertygade. På grund af omfattningen af det distrikt, som hvarje assistent haft sig anvisadt, hade detta emellertid ej varit möjligt utan att på samma gång åsidosätta andra delars af distriktet berättigade intressen på samma område. Att åter för detta ändamål anställa ett tillräckligt stort antal agronomer, skulle hafva kräft allt för stora kostnader. Hushållningssällskapet hade därför gjort framställning till Norrbottens läns landsting om anvisande af erforderliga medel för anställande inom länet af socken- eller vandringsrättare, hvilken framställning blifvit af landstinget på det sätt bifallen, att landstinget för hvar och ett af åren 1907, 1908 och 1909 ställt till hushållningssällskapets föfogande ett belopp af 3,000 kronor att användas till anställande af fem vandringsrättare, hvarjämte landstinget uppdragit åt hushållningssällskapets förvaltningsutskott att uppgöra plan och instruktion för vandringsrättarnas verksamhet, att i den mån, de olika kommunerna därtill komme att lämna anslag, anställa högst fem vandringsrättare och att i öfrigt genom de förut anställda tjänstemännen öfvervaka, att vandringsrättarnas verksamhet komme att bedrivas i en praktisk och ändamålsenlig riktning.

I enlighet med detta uppdrag hade förvaltningsutskottet uppgjort instruktion och arbetsplan för de med anslag från landstinget inom

Norrbottnens län anställda vandringsrättarna. Enligt denna instruktion omfattade hvarje vandringsrättardistrikt den eller de socknar, som lämnat bidrag till vandringsrättarens aflöning. Aflöningen utginge med minst 1,200 kronor om året, hvaraf 600 kronor lämnades af lands-tinget och återstoden af vederbörande kommuner. Vandrings rättaren hade till uppgift att efter bästa förmåga tillhandagå med råd och anvisningar beträffande jordbrukets och boskapsskötselns bedrivande, hvarvid han så mycket som möjligt borde genom praktisk handläggning af förekommande arbeten visa, huru dessa skulle utföras. Han ägde icke rätt att taga någon ersättning för den hjälp eller det biträde, som han i ena eller andra afseendet lämnade distriktets landbrukare, och han skulle icke blott lämna detta kostnadsfritt utan äfven alltid erbjuda betalning för kost och logi, hvarjämte han strängeligen förbjudits att åtaga sig någon som helst agentur. Han skulle under vandring från gård till gård och från by till by vara i verksamhet alla helgfria dagar året om, med undantag af 14 dagar vid jul och 14 dagar vid påsk, och borde han i regel vistas minst en vecka i hvarje by. Till öfvervakande af hans verksamhet skulle tillsättas en styrelse på tre personer, af hvilka förvaltningsutskottet hade att utse en och vederbörande kommun eller kommuner de två andra, hvarjämte distriktets konsulent vore skyldig att öfvervaka, att vandringsrättarens verksamhet komme att bedrivas i en sund och ändamålsenlig riktning. I sådant afseende innehölle instruktionen dessutom en del närmare bestämmelser.

Enligt hvad förvaltningsutskottet meddelar, hafva fyra kommuner redan lämnat anslag till dylika vandringsrättares anställande. Af dessa kommuner har en, nämligen Jockmocks, redan år 1905 på kommunens egen bekostnad anställt en sockenrättare.

I fråga om lämpligaste sättet för förverkligandet af norrlands-kommitténs förslag till anordnande af ambulatorisk landbruksunder- visning har förvaltningsutskottet framhållit önskvärdheten af, att denna undervisning, hvad Norrbottens län beträffade, måtte anordnas på så- dant sätt, att den blefve en naturlig fortsättning och utvidgning af den organisation, som redan arbetat sig fram på grund af förhållan- denas egen makt. På samma gång förvaltningsutskottet vore i till- fälle att på grund af vunnen erfarenhet vitsorda de synnerligen goda verkningarna af en planmässigt ordnad konsulentverksamhet, måste utskottet dock framhålla, att det antal kringresande undervisare, som af norrlandskommittén föreslagits, måste, hvad Norrbottens län beträffade, anses vara otillräckligt. Men att inom länet få anställt ett tillräckligt stort antal kringresande undervisare med de kvalifika-

[15.] tioner och med de löneförmåner, som norrlandskommittén föreslagit, skulle tydligen kräva större kostnader än som statsmakterna kunde förutsättas vara villiga att lämna. Förvaltningsutskottet hade därför trott, att den mest effektiva anordningen skulle blifva en kombination af konsulent- och vandringsrättarverksamhet sålunda, att inom Norrbottens län anställdes dels ett mindre antal konsulenter med större teoretisk utbildning och med de löneförmåner, som af norrlandskommittén föreslagits, och dels ett större antal vandrings- eller sockenrättare med den utbildning och de löneförmåner, som bestämts för vandringsrättarna inom Norrbottens län. De med större teoretiska kunskaper utrustade konsulenterna, hvilkas verksamhetsområden borde omfatta flera vandringsrättares distrikt, syntes i främsta rummet böra genom föredrag och besök i de olika byarna uppväcka och vidmakthålla intresset för höjandet af landtbruket i alla de grenar, där en utveckling vore möjlig, deltaga i utöfvandet af försöksverksamheten, särskildt med anordnande af demonstrationsfält, små utfodringsförsök och dylikt, följa med landtbrukets utveckling inom öfriga delar af landet, verka för föreningsrörelsen o. s. v. samt äfven vaka öfver och leda vandringsrättarnas verksamhet, så att denna så noga som möjligt komme att afpassas efter ortens behof och de naturliga förutsättningarna för ett lönande jordbruk. Vandringsrättarna skulle å sin sida på allt sätt samverka med konsulenterna samt hufvudsakligast och förnämligast verka såsom handledare vid utförandet af en mängd viktiga detaljer i utöfvandet af landtbrukarens mångsidiga yrke. Då vandringsrättarna icke kunde förutsättas äga nödiga kvalifikationer för att på egen hand afgöra, i hvilken riktning och på hvilket sätt den nödvändiga omläggningen af landtbruket inom deras distrikt borde verkställas, så skulle deras verksamhet, med den föreslagna organisationen, begränsas till att lämna befolkningen handledning hufvudsakligen vid det mekaniska utförandet och handläggandet af de olika arbetena inom jordbruket och ladugårdsskötseln samt vid omsättandet i praktiken af de förslag till reformer och förbättringar, till hvilka konsulenterna under sin verksamhet gifvit anvisning. På sådant sätt skulle dessa senares verksamhet också komma att snabbast och säkrast leda till ett gynnsamt resultat.

Af norrlandskommittén hade föreslagits, att inom Norrbottens län skulle — förutom de vid växtbiologiska anstalten anställda assistenterna — anställas ytterligare fem jordbrukskonsulenter. Om däremot endast två nya jordbrukskonsulenter anställdes — en svensktalande och en finsktalande — och i stället anvisades ett belopp af 8- å 10,000 kronor om året till anställande af så kallade vandringsrättare, så skulle

med statens och landstingets medel kunna anställas ett afsevärdt antal sockenrättare, hvilkas verksamhet, väl ledd och öfvervakad, enligt förvaltningsutskottets mening säkerligen skulle blifva af den allra största betydelse för det norrbottniska jordbrukets utveckling. På grund af länets stora areal, de långa afstånden mellan byarna och framför allt på grund af befolkningens efterblifvenhet på jordbrukets område, måste det nämligen anses önskvärdt, att åtminstone en vandringarättare anställdes inom hvarje socken och i vissa af de större socknarna till och med flera i samma socken.

Slutligen har förvaltningsutskottet ansett sig böra, hvad Norrbottens län beträffar, sätta i fråga, huruvida det icke med hänsyn till de i det föregående framhållna fördelarna af en samverkan mellan försöks- och konsulentverksamheten och med hänsyn till önskvärdheten af ett enigt samarbete mellan samtliga inom länet verksamma jordbrukskonsulenter, vore lämpligast, att de föreslagna konsulenterna anställdes vid kemisk-växtbiologiska anstalten, vid hvilken institution de tre inom länet hittills verksamma jordbrukskonsulenterna hade anställning.

I sammanhang med hvad jag här ofvan anført anhåller jag att för Kungl. Maj:t få anmäla en af Västerbottens läns senast samlade landsting gjord underdånig framställning i föreliggande fråga, hvilken framställning ytterligare bekräftar önskvärdheten af att åtgärder vidtagas i det af norrlandskommittén angifna, af mig i det föregående omnämnda syfte. Under framhållande å ena sidan att länets allmoge börjat komma till insikt om behovet af ökade kunskaper i landthushållningens olika grenar och å andra sidan att i samma mån, som denna insikt fått spridning i allt vidare kretsar, de inom länet anställda undervisarna befunnits otillräckliga, har landstinget ansett sig såsom sin mening böra uttala, att frågan, huru här ifrågavarande undervisning för framtiden borde ordnas, utan tidsutdräkt måste upptagas till behandling och afgörande. Sedan landstinget därefter påpekat, hurusom sättet för en förstärkning af lärarkrafterna vid den ambulatoriska landbruksundervisningen i Norrland varit föremål för ej endast de respektive norrländska länens hushållningssällskaps och landstings utan äfven norrlandskommitténs uppmärksamhet, har landstinget — närmast med anledning af hos landstinget väckt motion i ämnet och med stöd af vid ärendets behandling gjorda uttalanden — beslutat att i underdånighet anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes på sätt, norrlandskommittén föreslagit, snarast möjligt för Riksdagen framlägga förslag till den ambulatoriska jordbruksundervisningens ordnande inom Västerbottens län.

[15.]

Västerbottens läns landstings framställning.

[15.]

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i nämnda län har vid öfverlämnandet af denna landstingets underdåniga framställning såsom eget yttrande i ärendet åberopat, hvad Kungl. Maj:ts befallningshafvande anfört i sin till mig aflåtna skrifvelse i ämnet, för hvars innehåll jag i det föregående redogjort.

Departement-
chefens
yttrande.

Den inblick, som man af min här lämnade redogörelse erhåller i det inom Dalarna och Norrland nu pågående arbetet på att höja yrkesskickligheten bland dessa landsdelars jordbrukare, lägger otvetydigt i dagen, såväl att kraftiga ansträngningar af vederbörande hushållningssällskap och landsting blifvit gjorda för att få särskildt den ambulatoriska landtbruksundervisningen på verksamt sätt ordnad, som ock att man bland åtgärder i dylikt syfte, hvilka synas äga förutsättningar att leda till målets uppnående, i främsta rummet riktat sin uppmärksamhet på anordnandet i orterna af kortare föreläsningskurser och anställandet af kringresande undervisare.

Hvad föreläsningskurserna beträffar torde dessa här kunna lämnas åsido, då hållandet af dylika kurser ingår bland de åtgärder för höjandet af det mindre jordbruket, till hvilka Riksdagen på framställning af Kungl. Maj:t beviljat anslag — senast på extra stat för år 1907 — och till frågan om hvilkas fortsatta understöd med statsmedel jag längre fram torde få återkomma.

Hvad åter den verksamhet angår, som utöfvas af kringresande undervisare, anställda för en viss landsdel, hafva statsmakterna hittills icke lämnat densamma något direkt understöd, försåvidt man icke dit räknar den af 1903 års riksdag medgifna förhöjningen i statsanslaget till kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå, hvarigenom nämnda anstalt blef satt i tillfälle att anställa två assistenter, hvilka, på samma gång som de skulle leda och handhafva anstaltens omfattande försöksverksamhet inom olika delar af Norrbottens län, äfven skulle inom nämnda län tjänstgöra såsom kringresande jordbrukskonsulenter.

Innan jag går att underställa Kungl. Maj:ts pröfning, huruvida särskildt statsanslag för befrämjande inom Norrland och Dalarna af en dylik ambulatorisk landtbruksundervisning genom kringresande undervisare kan befinnas önskvärdt och af behovet påkalladt, ber jag att något närmare få redogöra såväl för sättet för denna undervisnings meddelande som för innebörden af densamma; och tillåter jag mig därvid påpeka, hurusom det af de från Kungl. Maj:ts befallningshafvande till mig inkomna yttrandena, för hvilka jag i det föregående redogjort, framgår, att en undervisning, af den art, hvarom här

är fråga, redan nu inom här ifrågavarande landsdelar med framgång bedrifves af två olika slags undervisare, nämligen dels af så kallade länsagronomer eller jordbrukskonsulenter, hvilka stå på en högre bildningsgrad och erhållit sin teoretiska fackutbildning vid något af våra landtbruksinstitut, och dels af jordbruksförmän, så kallade vandringsrättare, hvilka utgått ur folkets egna led och i regel torde hafva vid en landtbruks- eller landtmannaskola förvärfvat sig nödiga insikter i landthushållningens olika grenar. Samma yttranden lägga ock otvetydigt i dagen, att man — oaktadt den erfarenhet, som föreligger om de senares verksamhet, hvarken är långvarig eller synnerligen omfattande — likväl anser sig hafva anledning knyta stora förhoppningar vid densamma.

[15.]

Att så skall vara fallet, finner jag helt naturligt. Inom stora områden af Norrland står jordbruket på en jämförelsevis låg ståndpunkt. Då undervisaren där på sin vandring från gård till gård först måste bilda sig en uppfattning om det sätt, hvarpå jorden brukas, de olika kulturväxterna skötas, djuren utfodras och vårdas o. s. v., och då han sedan, för att de råd och anvisningar, han kan finna anledning lämna, skola blifva följda, själf måste lägga hand vid mången gång kanske mycket enkla jordbruksarbeten, är det tvifvelsutan nödvändigt, att han ej endast är väl förtrogen med allmogens lif, vanor och åskådningssätt utan äger största möjliga förutsättningar att kunna vinna denna allmoges förtroende, hvarförutan han hvarken lär kunna få inblick i gårdens skötsel eller erhålla medgifvande att deltaga i arbetet på åkern eller i ladugården. Och såväl det ena som det andra torde i regel säkrare kunna påräknas hos jordbruksförmannen — vandringsrättaren — än hos jordbrukskonsulenten.

För att emellertid dessa jordbruksförmäns verksamhet såsom undervisare skall kunna blifva af den nytta och det gagn, hvartill den obestridligen äger de bästa förutsättningar, synes det mig nödvändigt, att densamma ställes under en erfaren och sakkunnig ledning. Och torde denna ledning, såsom ock framhålles i de från Västerbotten och Norrbotten inkomna yttrandena, lämpligast och med bästa utsikt till framgång kunna anförtros åt det andra slaget af ofvannämnda undervisare, åt jordbrukskonsulenterna.

Ett dylikt åt dessa lämnadt uppdrag att, hvar och en inom sitt distrikt, utöfva ledning och en viss tillsyn öfver jordbruksförmännens arbete synes mig icke i någon mån behöfva inkräkta på deras verksamhet såsom kringresande undervisare, sådan som norrlandskommittén tänkt sig densamma. I uppdraget torde tvärtom ligga en den kraftigaste

[15.] maning för dem att oombesök besöka jordbrukare i olika trakter, i det att de endast genom dylika besök blifva satta i stånd att lämna förmännen anvisning på de förbättringar i gårdarnas skötsel, som dessa i främsta rummet böra söka få genomförda, såsom exempelvis en ändamålsenlig afdikning efter af konsulenten uppgjord plan, odling af för orten lämpliga varieteter af sädesslag, foderväxter och rotfrukter, användning af artificiella gödselmedel, där dessa med säkerhet kunna påräknas lämna full ersättning o. s. v.

Om än således dessa jordbrukskonsulenters förnämsta uppgifter böra vara att leda de ute i bygderna arbetande jordbruksförmännens verksamhet och att själfva bedrifva en ifrig verksamhet som konsulenter, anser jag likväl, att de vid sidan häraf hafva andra icke mindre maktpåliggande uppgifter att såsom undervisare fullfölja.

Så kräfvos t. ex. för det norrländska jordbrukets främjande, att dess idkare i stor utsträckning blifva satta i tillfälle att från för dem närbelägna, med klok urskillning utlagda uppvisningsfält hämta de många goda lärdomar, som dessa fält — det yppersta undervisningsmaterial, som kan erbjudas — visat sig i hög grad kunna lämna; och för anordnandet af dylika efter de lokala förhållandena afpassade uppvisningsfält fordras det med nödvändighet undervisare med högre fackutbildning och rikare erfarenhet än jordbruksförmännen — vandringsrättarna — kunna förutsättas besitta.

Jag tillåter mig äfven att i detta sammanhang särskildt framhålla, af hvilken stor fördel det skulle vara, om de många norrländska landtmän, som säkerligen komma att anlita den af sistlidna års riksdag bildade, för Norrlands och Dalarnas mindre jordbrukare afsedda nyodlingsfonden, blefve satta i tillfälle att åt intresserade och i sitt fack skickliga och väl förfarna jordbrukskonsulenter uppdraga att uppgöra plan och kostnadsförslag för en ifrågasatt nyodling samt afgifva de för läns erhållande föreskrifna yttranden angående markens lämplighet till åker m. m. Att detta mycket väsentligt skulle bidraga till en utsträckt användning af fonden och därmed ock till uppnåendet af det med densamma afsedda ändamålet, torde icke vara tvifvel underkastadt.

Af den redogörelse, jag här lämnat öfver en af kringresande jordbruksförmän och jordbrukskonsulenter lämnad landbruksundervisning, sådan den redan nu förekommer inom vissa delar af Norrland och Dalarna och sådan den, enligt min uppfattning, bör anordnas och bedrivas, torde otvetydigt framgå, att det för densamma, om den skall kunna få den utsträckning och vinna den tillslutning, som jag i det

föregående framhållit såsom i hög grad eftersträfvansvärd, kräfves, att medel finnas tillgängliga till högre belopp, än vederbörande hushållningssällskap och landsting gemensamt kunna offra på saken.

[15.]

Såsom ytterligare skäl för, att staten här bör träda hjälpande emellan, tillåter jag mig framhålla de svårigheter, under hvilka den norrländske jordbrukaren kämpar för sin tillvaro, svårigheter, som äro väsentligt större och delvis af annat slag än de inom andra landsdelar förekommande, och om hvilkas räckvidd norrlandskommittén i sitt betänkande flerstädes lämnar en klar och åskådlig föreställning. Ett icke mindre tungt vägande skäl synes mig vara den djupt ingripande betydelse, som ett lifskraftigt jordbruk, drifvet af en i yrket väl förfaren befolkning, obestriddigt äger för tillvaratagandet af Norrlands rika utvecklingsmöjligheter. Tager man så därtill hänsyn till de stora afstånden och de bristfälliga kommunikationerna däruppe, hvilka så väsentligt försvåra och fördyra spridandet af större yrkesskicklighet bland dessa traktens jordbruksidkande befolkning, samt till denna befolknings jämförelsevis små insikter i landthushållningens olika grenar, delvis beroende på dessa landsdelars aflägsna läge, så synes det mig om möjligt ännu mera påtagligt, ej endast att arbetet — såsom jag ofvan framhållit — är så omfattande och kräfver så stora kostnader, att de norrländska landstingen och hushållningssällskapen med sina begränsade tillgångar icke ensamma mäka fullfölja detsamma, utan ock att ett ingripande af statsmakterna för tillvaratagandet af stora allmängiltiga intressen här är af behovet påkalladt och sålunda väl låter försvara sig.

I det föregående har jag påpekat, hurusom den undervisningsverksamhet, hvarom här är fråga, omfattar två med hänsyn till fordringarna på undervisarnas fackkunskaper i viss mån skilda grenar: den af jordbruksförmän och den af jordbrukskonsulenter utöfvade. Hvad den förra af dessa grenar angår, har den visserligen icke ännu nått någon större omfattning, men då densamma, såsom jag redan framhållit, enligt min mening äger stora förutsättningar att kunna fylla sin uppgift, tviflar jag icke på, att den så småningom kommer att ställa allt större och större fordringar på hushållningssällskapens och landstingens offervillighet. Då jag det oaktadt icke finner mig kunna föreslå, att statsbidrag lämnas till täckandet af kostnaderna för densamma, beror detta därpå, att jag anser, att den hjälp, hushållningssällskap och landsting här onekligen behöfva, bör kunna erhållas från annat håll, i främsta rummet från de kommuner eller hushållningsgillen, inom hvilka jordbruksförmännen skola verka. Också tror jag, att det skulle vara till gagn, om de olika orterna på detta sätt blefve satta i tillfälle att genom anslag för ändamålet lägga

[15.] i dagen sitt intresse för saken. Att ett dylikt stöd icke skall uteblifva, tror jag mig kunna sluta af förut omförmälda till mig afgifna yttranden, af hvilka framgår, att anslag i flera fall redan lämnats af kommuner för ändamålet. I detta sammanhang tillåter jag mig ock framhålla, hurusom anställandet af jordbruksförmän synes mig lämpligen kunna och böra ingå äfven i landtmannaföreningarnas program, på samma sätt som de numera i mellersta och södra delarna af landet allt talrikare fruktodlarföreningarna — sammanslutningar af i regel endast mindre jordbrukare — hos sig anställa och själfva aflöna s. k. trädskötare, hvilka, efter att hafva genomgått en särskildt för ändamålet afsedd kurs, ej endast lämna råd och anvisningar i trädgårdsskötsel utan äfven biträda föreningsmedlemmarna vid nyplantering af fruktträd, vid trädens beskärning och skötsel i öfrigt, vid fruktskördens tillvaratagande och behandling o. s. v.

Väsentligt olika ställer sig saken, då fråga blir om det andra slaget af kringresande undervisare, nämligen länsagronomer eller jordbrukskonsulenter. Till bestridande af de med deras anställande förbundna kostnaderna kunna hushållningssällskapen och landstingen, som nu i de flesta fall gemensamt aflöna de för närvarande verksamma länsagronomerna, icke påräkna annat bistånd och stöd än det, som från statsmakternas sida kan beredas dem. Då därtill kommer, ej endast att det större antal konsulenter, som här obestridligen är i hög grad behöfligt, endast genom beviljande af statsanslag kan erhållas, utan ock att, om statsmedel för ändamålet funnes tillgängliga, de nu för länsagronomernas aflönande anvisade medlen åtminstone delvis skulle blifva frigjorda och kunna användas till anställande af ett ökad antal jordbruksförmän, tvekar jag icke att hemställa om utverkande af statsanslag till täckande af en del af nämnda kostnader. Den del af dessa kostnader, för hvilken dylikt anslag bör tagas i anspråk, synes mig — i enlighet med hvad norrlandskommittén föreslagit — lämpligen kunna inskränkas till endast konsulenternas aflöning, därvid statsbidraget torde böra utgå med högst ett visst angifvet belopp och sålunda rätt vara medgifven den, i hvilkens tjänst konsulenten är anställd, att, om så skulle visa sig erforderligt, med egna eller från andra håll anvisade medel höja lönen utöfver nämnda belopp. I anslutning till norrlandskommitténs framställning och på grund af de upplysningar, som i det föregående lämnats om de i vissa af här ifrågavarande län för närvarande anställda länsagronomernas löneförmåner, synes mig detta belopp böra bestämmas till 2,500 kronor.

Såsom villkor för detta statsbidrags åtnjutande synes mig böra föreskrivas, att konsulent, till hvars aflöning bidrag af statsmedel

begäres, skall vara af landtbruksstyrelsen förklarad till platsen kompetent, att konsulenten skall vara anställd i hushållningssällskapets eller, hvad Norrbottens län angår, i kemisk-växtbiologiska anstaltens tjänst, att för konsulenten af vederbörande utfärdas af landtbruksstyrelsen godkänd instruktion, samt att konsulentens rese- och traktamentsersättning bestrides genom anslag från länet.

[15.]

Enligt norrlandskommitténs förslag skulle det för hvart och ett af de sex här ifrågakvarande länen bestämmas ett visst antal jordbrukskonsulenter, till hvilkas aflöning statsmedel skulle finnas tillgängliga. Då emellertid ett dylikt tillvägagångssätt åtminstone för närvarande, innan man vunnit kännedom om de uppoffringar, vederbörande i de olika länen kunna befinnas villiga att för ändamålet ikläda sig, lätt skulle kunna medföra olägenheter, har det synts mig lämpligare, om ett visst belopp af Riksdagen ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande att användas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med af mig nu angifna grunder, utan att någon bestämmelse på förhand träffades, hur detta belopp skulle fördelas mellan de särskilda länen.

Hvad angår beloppet af den utgift, statsverket för ändamålet skulle behöfva vidkännas, förutsätter jag, att den i det föregående af mig omförmälda undervisningen genom jordbruksförmän skall i nära samband med konsulentverksamheten utvecklas och framdeles komma att intaga en allt mera framskjuten plats. Blir detta, såsom jag hoppas, fallet, torde det icke föreligga behof af fullt samma antal konsulenter som det, hvarmed norrlandskommittén räknat. Dock anser jag icke det sammanlagda antalet jordbrukskonsulenter, till hvilkas aflöning staten på ofvan angifna sätt skulle bidraga, böra bestämmas lägre än till 12. Under sådana förhållanden skulle det för ändamålet erforderliga beloppet komma att uppgå till 30,000 kronor.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att såsom *bidrag till aflöning åt tolf kringresande jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland* på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 30,000 kronor att af Kungl. Maj:t i mån af behof för ändamålet användas.

Bifalles detta, lär Kungl. Maj:t vilja angående villkoren för bidrags erhållande meddela närmare bestämmelser.

Veterinärundervisningen.

Med bifall till en af Kungl. Maj:t år 1901 aflåten proposition beviljade Riksdagen, för tillgodoseende af vissa i statsrådsprotokollet

[16.]

Veterinär-
inrättningen
i Skara.

[16.] öfver ecklesiastikärenden den 1 mars 1901 närmare angifna behof vid veterinärrättningen i Skara, på extra stat för år 1902 ett anslag af 20,680 kronor, däraf 200 kronor till aflönande af vikarie åt föreståndaren, 100 kronor till löneförbättring af två drängar samt 599 kronor 25 öre såsom bidrag till bestridande af utgifter för ved och lyse för elever och undervisningslokaler, undervisningsmateriell och onera m. m. För hvart och ett af åren 1903—1907 anvisade Riksdagen till samma ändamål ett anslag af 900 kronor.

Uti underdånig skrifvelse den 21 juni 1906 har styrelsen för veterinärrättningen, då inrättningen alltjämt vore i behof af det extra statsanslag af 900 kronor, som den under närmast föregående år åtnjutit, på samma skäl och grunder, hvilka omförmäldes i styrelsens uti berörda statsrådsprotokoll åberopade underdåniga skrifvelse den 27 augusti 1900, anhållit om beviljande af dylikt extra statsanslag jämväl för år 1908.

Medicinalstyrelsen har öfver denna framställning afgifvit infordradt underdånigt utlåtande af den 6 juli 1906 och däruti, under åberopande af sina beträffande motsvarande anslag för de föregående åren och hufvudsakligast i underdånigt utlåtande den 5 november 1900 afgifna yttranden, tillstyrkt, det Kungl. Maj:t täcktes bereda veterinärrättningen, i enlighet med hvad som ägt rum för år 1907, ett anslag på extra stat för år 1908 af 900 kronor för angifna ändamål.

Med anledning af hvad sålunda förekommit, hemställer jag, att Kungl. Maj:t ville föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1908 anvisa åt *veterinärrättningen i Skara* ett anslag af 900 kronor, hvaraf 200 kronor till aflönande af vikarie åt föreståndaren, 100 kronor till löneförbättring åt två drängar samt återstoden såsom bidrag till bestridande af utgifter för ved och lyse för elever och undervisningslokaler, undervisningsmateriell och onera m. m.

Befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar.

[17.] Jämlikt landbruksstyrelsens uti underdånig skrifvelse den 13 november nästlidna år därom gjorda framställning, tillstyrker jag, att, i likhet med näst föregående år, Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att å extra stat för år 1908 anvisa

[18.] såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för *allmänna landtbruksmöten* 7,500 kronor; samt till *prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten* 12,500 kronor.

Bidrag till kostnaderna för allmänna landtbruksmöten.

Prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten.

Under de senare åren hafva vid landtbruksinstitutet vid Ultuna samt vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp varit inrättade anstalter för profning af maskiner och redskap för landbrukets behof. Angående dessa anstalters tillkomst och hvad därmed äger sammanhang torde det tillåtas mig att erinra om följande.

[19.]
*Redskaps-
profnings-
anstalter.*

Vid landtbruksakademiens sammanträde den 25 april 1892 förekom till öfverläggningsämne frågan om inrättande af anstalter för profning af landtbruksredskap och maskiner. Innan denna öfverläggning hölls, hade emellertid de i saken närmast intresserade, nämligen vårt lands förnämsta redskapstillverkare, sammanträdt till ett talrikt besökt möte i hufvudstaden för öfverläggning rörande samma fråga, därvid beslöts att hos akademien begära åtgärders vidtagande i det ifrågasvarande syftet.

Med anledning häraf uppdrog landtbruksakademiens förvaltningskommitté, till hvilken berörda fråga blifvit af akademien vid nämnda sammanträde remitterad, åt särskilda kommitterade att efter vederbörlig utredning afgifva utlåtande i ämnet. Sedan detta utlåtande med därvid fogadt förslag till akademien inkommit, ingick akademien till Kungl. Maj:t med underdånig skrifvelse af den 18 september 1893, hvori akademien underställde Kungl. Maj:ts profning det inkomna förslaget.

Genom nådig remiss af den 11 oktober 1893 anbefalldes Kungl. Maj:t landtbruksstyrelsen att, efter hushållningssällskapens ombuds hörande, inkomma med underdånigt utlåtande i ämnet. Sedan bemälda ombud blifvit hörda samt jämväl styrelsen för Alnarps landtbruksinstitut äfvensom styrelsen för landtbruksinstitutet vid Ultuna sig yttrat, afgaf landtbruksstyrelsen den 24 oktober 1894 underdånigt utlåtande, hvori landtbruksstyrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte, jämte förklarande, att vid landtbruksinstitutet vid Ultuna skulle tills vidare finnas inrättad en anstalt för profning af maskiner och redskap för landbrukets behof, dels angående anstaltens ändamål och förvaltning meddela vissa af landtbruksstyrelsen föreslagna bestämmelser, dels ock för gäldande af kostnaderna för anstalten ställa till styrelsens för anstalten förfogande för år 1895 ett belopp af 2,500 kronor äfvensom medgifva, att de för profningarnas utförande influtna afgifter finge för ändamålet i mån af behof användas.

Med föranledande häraf aflät Kungl. Maj:t till 1895 års riksdag nådig proposition, att Riksdagen måtte för år 1896 dels på extra stat anvisa ett anslag af 2,500 kronor för att, till underhåll af en vid landtbruksinstitutet vid Ultuna inrättad anstalt för profning af

[19.] maskiner och redskap för landtbrukets behof, användas utöfver de för profningarna inflytande afgifter, dels ock medgifva, att det uti staten för landtbruksinstitutet vid Ultuna till institutets öfriga utgifter upptagna belopp finge användas till anskaffande och underhåll af för profningsanstalten erforderliga apparater, instrument, maskiner och redskap.

Uti skrifvelse den 14 maj 1895, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel, förklarade Riksdagen sig anse, att en fast anstalt för profning af maskiner och redskap för landtbrukets behof skulle vara till nytta och vida bättre än de dittills mera tillfälligt anordnade profningar af detta slag tillgodose såväl landtbrukets som redskapstillverkningens intressen. Med afseende härå och då genom upprättande af en dylik fast anstalt särskilda anslag till redskapsprofningar vid landtbruksmöten borde kunna, om ej helt och hållet undvaras, åtminstone nedsättas till väsentligen lägre belopp än de dittills för detta ändamål utgående, hade Riksdagen funnit Kungl. Maj:ts framställning förtjäna uppmärksamhet. Såsom den till statsrådsprotokollet förebragta utredningen gäfve vid handen, talade viktiga skäl för, att en anstalt af ifrågavarande art blefve förenad med något af landtbruksinstitutet. Med afseende härå och då Riksdagen lika med departementschefen ansåge, att Ultuna landtbruksinstitut såsom plats för profningsanstalt erbjöde vissa fördelar framför institutet vid Alnarp, hade Riksdagen icke tvekat att bifalla den föreslagna anstaltens förläggande till förstnämnda landtbruksläroverk. Hvad anginge profningsanstaltens organisation, erinrade Riksdagen, att olika meningar om denna organisation uttalats, samt att den af landtbruksstyrelsen föreslagna synts departementschefen i dess hufvuddrag kunna godkännas, ehuru jämkningar däri kunde befinnas lämpliga. Med afseende härå hade Riksdagen i frågans dåvarande läge icke ansett sig böra göra något annat uttalande angående förevarande anstalts organisation, än att det synts Riksdagen kunna ifrågasättas, huruvida icke i särskilda fall inskränkningar i antalet af profningsnämndens ledamöter borde kunna äga rum. Då Riksdagen ansåge, att de af nämndens ledamöter, som vore vid Ultuna institut och egendom anställda och aflönade, borde utan särskild godtgörelse utföra de med profningarna förenade göromål och då sålunda endast till särskildt tillkallade medlemmar af nämnden resekostnads- och traktamentsersättning komme att utgå vid de tillfällen, då de anlitas, syntes nedsättning i den för profningsanstalten beräknade kostnaden kunna åstadkommas. Huruvida äfven öfriga poster i kostnadsberäkningen kunde minskas, vore i väsentlig mån beroende af den utsträckning, i hvilken anstalten komme att anlitas. Då emel-

[19.]
lertid de fabrikanter, som läte sina redskap och maskiner vid anstalten afprofvas, därigenom kunde bereda sig ökad afsättning för sina tillverkningar och sålunda ekonomisk vinst, syntes det Riksdagen billigt, att profningsavgifterna bestämdes till belopp, som kunde vara tillräckliga för bestridande af de direkta utgifterna för profningars verkställande samt däröfver offentliggjorda meddelanden. Riksdagen, som icke hade något att erinra emot det af Kungl. Maj:t äskade medgifvandet angående användande jämväl för profningsanstaltens ändamål af det i staten för landtbruksinstitutet vid Ultuna till »institutets öfriga utgifter» upptagna belopp, ansåge, på grund af hvad ofvan blifvit anfördt, ett särskildt anslag till anstaltens underhåll, åtminstone för det dåvarande och innan erfarenhet rörande dess verksamhet vunnits, icke erforderligt, så mycket hellre som Kungl. Maj:t ej torde sakna medel att bestrida de kostnader, som kunde i förevarande hänseende erfordras utöfver de avgifter, som från vederbörande fabrikanter inflöte. Riksdagen anmälde alltså, att Kungl. Maj:ts förslag om anvisande å extra stat för år 1896 af 2,500 kronor till underhåll af en vid landtbruksinstitutet vid Ultuna inrättad anstalt för profning af maskiner och redskap för landtbrukets behof icke af Riksdagen bifallits, samt att Riksdagen för år 1896 medgifvit, att det uti staten för landtbruksinstitutet vid Ultuna till »institutets öfriga utgifter» upptagna belopp jämväl finge användas till anskaffande och underhåll af apparater, instrument, maskiner och redskap, som erfordrades för en vid institutet inrättad profningsanstalt.

Härefter inkom styrelsen för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp till Kungl. Maj:t med en underdånig skrifvelse af den 4 september 1895, däri styrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen väcka förslag dels om anvisande af ett årligt anslag af 2,500 kronor af allmänna medel för att utöfver ingående avgifter användas till uppehållande vid Alnarps landtbruksinstitut af en profningsanstalt för landtbruksmaskiner och redskap, dels ock om anvisande af allmänna medel för en gång af 5,000 kronor till bestridande af halfva kostnaden för apparater, instrument och utställningsbyggnad i enlighet med bifogadt förslag och ritning, under förutsättning att Malmöhus läns hushållningssällskap funnes villigt att därtill bidraga med lika stort belopp.

Landtbruksstyrelsen, häröfver hörd, anförde uti underdånigt utlåtande den 19 november 1895, att landtbruksstyrelsen, som, på sätt inhämtades af dess underdåniga utlåtande den 24 oktober 1894 rörande

[19.] landbruksakademiens förutnämnda förslag, ansåge det vara förenadt med verkligt afsevärda fördelar, om sådana anstalter komme till stånd vid rikets båda landbruksinstitut, fortfarande fasthölle vid den i samma utlåtande uttalade uppfattning, att, innan någon erfarenhet vunnits rörande den omfattning, i hvilken en dylik anstalt komme att af allmänheten anlitas, det syntes lämpligast, att åtminstone till en början endast en anstalt af nämnda beskaffenhet upprättades, och att, då val i detta hänseende sålunda måste göras mellan båda instituten, företräde syntes böra gifvas åt landbruksinstitutet vid Ultuna såsom den i flera afseenden lämpligare platsen för en dylik anstalt. På grund häraf och då, enligt hvad framginge af landbruksstyrelsens samma dag, den 19 november 1895, afgifna underdåniga utlåtande rörande organisationen af en dylik profningsanstalt vid landbruksinstitutet vid Ultuna, åtgärder redan vidtagits i syfte att åvägabringa en profningsanstalt af ifrågavarande slag vid sistnämnda landbruksinstitut, hemställde landbruksstyrelsen, att den förevarande framställningen icke måtte för det dåvarande till någon åtgärd föranleda.

Samma dag sistberörda utlåtande afgafs, aflät landbruksstyrelsen, efter styrelsens vid landbruksinstitutet vid Ultuna hörande, infordradt underdånigt utlåtande i anledning af hvad Riksdagen i dess förberörda underdåniga skrifvelse den 14 maj 1895 i sammanhang med sina förutnämnda beslut anført beträffande organisationen af den ifrågasatta profningsanstalten vid Ultuna.

Sistberörda två ärenden voro ännu beroende på Kungl. Maj:ts profning, då aktiebolaget Separator uti en till landbruksstyrelsen ställd skrift, dagtecknad den 7 augusti 1896, med erinran, hurusom det länge varit ett önskningsmål att få permanenta profningsanstalter för maskiner och redskap inom landtbruket och dess binärningar anordnade vid landbruksinstitutet vid Ultuna och Alnarp, förklarade sig villigt att till landbruksstyrelsen öfverlämna 100,000 kronor, att af landbruksstyrelsen förvaltas på det sätt, att ungefär 10,000 kronor om året användes vid båda de nämnda instituten för upprättande och underhåll af profningsanstalter för ifrågavarande redskap och maskiner, hvilka anstalters framtid alltså därigenom blefve betryggad under en tid af minst 10 år; och fäste bolaget vid denna gåfva det villkor, att landbruksstyrelsen skulle förbinda sig tillse, att för framtiden och minst under loppet af 10 år de redskap och maskiner af förenämnda slag, hvilka täflade om pris vid allmänna svenska landbruksmöten, såsom skett vid det år 1896 hållna, underkastades grundlig profning vid endera af

nämnda profningsanstalter och att de genom dessa undersökningar erhållna resultaten gjordes grundläggande för prisbedömningen.

[19.]

Uti underdånig skrifvelse den 1 september 1896 anmälde landtbruksstyrelsen hos Kungl. Maj:t den sålunda utlofvade gåfvan samt anförde därvid, att kraftiga bemödanden redan gjorts för vinnande af det ändamål, aktiebolaget Separators gåfva lämnade utsikt att kunna vinna, och det i långt större utsträckning, än anledning funnits att vänta. För användandet af samma gåfva erfordrades emellertid Kungl. Maj:ts tillstånd därtill, att sådana anstalter, hvarom nu vore fråga, finge vid rikets båda landtbruksinstitut i enlighet med gåfvobrefvets bestämmelser upprättas. På grund af dessa syntes anstalterna böra stå under inseeende af landtbruksstyrelsen och denna äga för anstalterna fastställa stater och reglementen, i hvilka sistnämnda gifvetvis borde inflyta hufvudsakligen enahanda föreskrifter, som af landtbruksstyrelsen i dess underdåniga utlåtanden af den 24 oktober 1894 och den 19 november 1895 föreslagits skola blifva i sådant afseende gällande.

Med stöd af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställde landtbruksstyrelsen, att Kungl. Maj:t vid föredragning i ett sammanhang af ej mindre förevarande framställning än äfven de båda ärenden, hvori landtbruksstyrelsen, enligt hvad ofvan sagts, den 19 november 1895 afgifvit särskilda underdåniga utlåtanden, måtte, jämte medgifvande att ifrågavarande medel finge af statsverket emottagas för att användas till upprätthållande tillsvidare vid hvartera af rikets båda landtbruksinstitut af en anstalt för profning af maskiner och redskap för landtbrukets och dess binäringars behof i enlighet med de i aktiebolaget Separators förenämnda skrifvelse innehållna bestämmelser, dels uppdraga åt landtbruksstyrelsen att för ifrågavarande anstalter utfärda erforderliga föreskrifter, dels ock anbefalla styrelserna för landtbruksinstitutet vid Ultuna och Alnarp att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, landtbruksstyrelsen för vinnandet af det med samma medel afsedda ändamål kunde finna skäligt meddela.

Genom nådigt bref den 16 oktober 1896 fann Kungl. Maj:t godt att, med uttalande af sitt nådiga välbehag öfver aktiebolaget Separators offervillighet för befordrandet af ett samhällsnyttigt ändamål, medgifva, att de sålunda af bolaget skänkta medlen finge af statsverket emottagas för att användas till upprätthållande tillsvidare vid hvarje af rikets båda landtbruksinstitut af en anstalt för profning af maskiner och redskap för landtbruket och dess binäringar i enlighet med de af bolaget gjorda bestämmelser, äfvensom uppdraga åt landtbruksstyrelsen

[19.] att för ifrågavarande anstalter utfärda erforderliga föreskrifter. Tillika anbefalldes Kungl. Maj:t ej mindre statskontoret att emottaga berörda medel, bokföra dem under depositionstitel och rubrik: »Aktiebolaget Separators gåfvomedel för anställande af profning af maskiner och redskap för landtbruket och dess binäringar», göra dem fruktbarande i enlighet med de i nådiga brevet den 31 augusti 1877, angående förvaltning af de under statskontorets vård ställda fonders och kassors medel, stadgade bestämmelser, samt utbetala dem efter af landtbruksstyrelsen lämnad anvisning, än äfven styrelserna för landbruksinstituten vid Ultuna och Alnarp att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, landbruksstyrelsen för vinnande af det med samma medel afsedda ändamål kunde finna skäligt meddela.

Med stöd af föreskrifterna i förberörda nådiga bref af den 16 oktober 1896 utfärdade landtbruksstyrelsen den 30 april 1897 reglemente för de vid landbruksinstituten vid Ultuna och Alnarp tillsvidare inrättade anstalter för profning af maskiner och redskap för landbrukets behof, hvilket reglemente sedermera ersatts af förnyade reglementen, af hvilka det nu gällande är utfärdadt den 13 april 1904.

Emellertid hade, sedan styrelsen för landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp, i anledning af väckt fråga om upprättande vid institutet af sagda profningsanstalt, hos Malmöhus läns hushållningssällskap hemställt, att sällskapet, under förutsättning att Riksdagen till en sådan profningsanstalt dels anvisade ett årligt anslag af 2,500 kronor och dels för en gång till betäckande af kostnader för apparater, instrument och utställningsbyggnad ansloge en summa af 5,000 kronor, för sin del ville bidraga med halfva utställningskostnaden eller 5,000 kronor, hushållningssällskapet den 16 december 1895 beslutat att till en redskapsprofningsanstalt vid Alnarp, under förutsättning att statsanslag till dess ordnande beviljades, anvisa ett belopp af 5,000 kronor att utgå efter år 1896. Sedan därefter styrelsen för institutet hos hushållningssällskapet hemställt, att oberoende af den förutsättning, hvarunder sällskapet fattat sitt beslut den 16 december 1895, sällskapet måtte under år 1896 till profningsanstalten anvisa 5,000 kronor att användas till utställningsbyggnad, lämnade hushållningssällskapet därtill sitt samtycke.

Vidare har till uppförande af byggnader vid Alnarp för ifrågavarande profningar af enskild person donerats ett belopp af 10,000 kronor. Med användande af de sålunda erhållna medlen hafva vid Alnarp utförts dels en redskapshall dels ock ett profningsmejeri.

Dessutom hafva med anlitan af aktiebolaget Separators gåfvomedel uppförts vid Ultuna ett redskapshus för 3,242 kronor och vid Alnarp en materialbod för 800 kronor.

Under år 1897 vidtogos åtgärder till förberedande af profningarna, hvilka under år 1898 togo sin början och sedermera fortgätt. Redogörelser för de åren 1898—1905 utförda profningar hafva afgifvits af styrelsen för profningsanstalterna och finnas tryckta såsom »Meddelanden från styrelsen för maskin- och redskapsprofningsanstalterna» n:ris 1—15, hvarjämte register öfver de i samma meddelanden omförmälda profningar utarbetats och af trycket utgifvits.

Uti underdånig skrifvelse den 14 december nästlidna år har landtbruksstyrelsen gjort framställning om åtgärder för upprätthållande af ifrågavarande profningsanstalters verksamhet äfven efter den tid, då de af aktiebolaget Separator skänkta medlen komme att hafva fullständigt åtgått för ändamålet. Landtbruksstyrelsen har därvid anfört följande.

Enligt landtbruksstyrelsen den 12 november 1906 från statskontoret tillhandakommen uppgift utgjorde behållningen samma dag å aktiebolaget Separators gåfvomedel, oberäknadt räntor för året, 17,311 kronor 26 öre, af hvilka omkring 4,000 kronor beräknats åtgå för samma år.

Styrelsen för ifrågavarande profningsanstalter hade nu till landtbruksstyrelsen ingifvit förslag till inkomst- och utgiftsstat för anstalterna under år 1907, hvori anstalternas inkomster genom profningsavgifter och försäljning af meddelanden upptagits tillhopa till 1,000 kronor och utgifterna tillhopa till 14,050 kronor. På samma gång hade bemälda styrelse uti en till landtbruksstyrelsen ingifven skrift anfört, att den af aktiebolaget Separator för bedrifvande af maskin- och redskapsprofningar donerade fonden nu så anlitats, att åtgärder måste vidtagas för möjliggörande af en fortsatt verksamhet af profningsanstalterna, hvilka icke utan stora olägenheter kunde upphöra, och på grund däraf hemställt, det landtbruksstyrelsen måtte utverka statsanslag för fortsättande af profningarna under år 1908 enligt samma grunder, som hittills varit gällande. I sammanhang härmed hade styrelsen för anstalterna erinrat, att utgifterna under åren 1901—1905 i medeltal utgjort 14,114 kronor 24 öre, hvarifrån dock borde afräknas anstalternas inkomster, omkring 500 kronor för år, hvarföre behovet af statsmedel för år 1908 för upprätthållande af profningsanstalterna enligt styrelsens åsikt utgjorde 13,500 kronor.

[19.]

Då landtbruksstyrelsen ansåge sig böra hos Kungl. Maj:t anmäla denna angelägenhet, tillåte sig styrelsen framhålla, hurusom det måste anses vara af synnerlig vikt, att ifrågavarande profningsanstalter måtte kunna fortgå äfven efter utgången af år 1907, hvarunder aktiebolaget Separators gåfvomedel lämnade tillgång till profningarnas fortsättande.

Förslag hade visserligen väckts, att ifrågavarande profningar skulle förenas med centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Denna fråga hade dock ännu icke hunnit så beredas, att någon som helst utsikt förefunnes, att förslag om anstalternas omorganisation på detta eller annat sätt, såvidt ett sådant förslag öfverhufvud skulle anses böra framställas, kunde hinna utarbetas och slutbehandlas i så god tid, att det skulle kunna sättas i verket förrän med ingången af år 1909. Häraf följde, att medel borde beredas för anstalternas upprätthållande under år 1908.

Såsom bevis på det förtroende, hvarmed redskapsprofningarna omfattades från såväl fabrikanternas och försäljarnas som jordbrukarnas sida, kunde framhållas det stora antal redskap, årligen uppgående till 80—90, hvilket vid anstalterna profvats, äfvensom den mängd förfrågningar angående profvade redskap, som till anstalterna ingått. Såsom särdeles beaktansvärda fördelar af profningarna kunde med skäl nämnas, att fabrikanterna på detta sätt blefve satta i tillfälle att få sina redskap eller maskiner profvade, redan innan dessa komme i handeln, hvarigenom möjlighet bereddes dem att rätta tilläfventyrs förefintliga fel, hvilka sålunda icke behöfde blifva till olägenhet för afnämarna, att vidare vid de med redskaperna eller maskinerna anställda jämförande försöken kunde utrönas, under hvilka särskilda förhållanden det ena profningsföremålet vore att föredraga framför det andra, samt slutligen att landtmännen genom de meddelanden, hvilka utgäfves från profningsanstalterna, blefve i tillfälle att lära känna de olika föremålens värde och brukbarhet under olika förhållanden samt därigenom mången gång undvika afsevärda förluster. Det borde på grund häraf icke ens kunna sättas i fråga att nedlägga detta på så löftesrikt sätt började arbete. Ej heller vore det lämpligt att, då, enligt hvad ofvan sagts, förslag väckts om anstalternas omorganisation, vidtaga några genomgripande förändringar för år 1908, utan borde verksamheten vid anstalterna under detta år fortsättas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad för närvarande i sådant afseende funnes bestämdt.

För noggrannare beräkning af de härför erforderliga statsmedlen hade landtbruksstyrelsen låtit verkställa en utredning angående

utgifterna för profningsanstalterna under åren 1901—1905, och hade dessa i medeltal utgjort: [19.]

tryckningskostnader för meddelanden	kronor	2,473: —
post, telegraf och telefon	„	318: —
frakter	„	165: —
annonsering	„	87: —
aflöning till sekreterarna i profningsnämnderna samt redaktion af meddelandena	„	2,359: —
reseersättning till styrelsens ledamöter	„	279: —
dagtraktamenten till vid profningarna tjänstgörande, på platsen bosatta ledamöter i profningsnämnderna	„	1,098: —
reseersättning till ej på platsen bosatta ledamöter i profningsnämnd	„	2,038: —
inköp och underhåll af instrument	„	1,426: —
förbrukningsartiklar vid profningarna	„	438: —
Ultuna och Alnarps egendomar för dagsverken m. m. vid profningar	„	595: —
legdt arbete vid montering och profningarna	„	567: —
diverse utgifter	„	607: —
tillfälliga utgifter	„	1,454: —
	tillhopa kronor	13,904: —

Härför borde afdragas inkomsterna vid anstalterna, hvilka i medeltal för nämnda år utgjort för försålda meddelanden

„ profningsafgifter	„	1,757: —
diverse inkomster	„	173: —
	kronor	2,694: —

hvadan det årliga utgiftsbeloppet kunde anses i medeltal hafva utgjort

Då emellertid fråga vore att bereda medel endast för ett år eller år 1908, ansåge landtbruksstyrelsen, att utgifterna för profningarna borde beräknas till något högre belopp eller till 12,000 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landtbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta proposition, att Riksdagen måtte till fortsatt upprätthållande af de vid landtbruksinstitutet vid Ultuna samt landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp tillsvidare inrättade anstalter för profning af maskiner och redskap för landtbrukets behof, på extra stat för år 1908 anvisa och ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp af 12,000 kronor; och har

- [19.] landtbruksstyrelsen vidare förklarar sig anse, att, i händelse af bifall härtill, ifrågavarande medel borde ställas till landtbruksstyrelsens disposition för att mot redovisningsskyldighet användas för anstalternas behof i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder, som för närvarande gällde för anstalternas verksamhet.

Departements-
chefens yt-
rande.

I likhet med landtbruksstyrelsen anser jag det vara af stor betydelse, att ifrågavarande anstalter, hvilka kunnat upprättas och under icke mindre än åtta år underhållas genom de rikliga medel, som enskild offervillighet ställt till förfogande för sådant ändamål, och hvilka under nämnda tid varit till synnerligt gagn för såväl landbrukets idkare som tillverkarna af maskiner och redskap för landbrukets behof, måtte få tillsvidare fortsätta sin verksamhet, äfven efter det de donerade medlen till fullo förbrukats. Att det är staten, som bör sörja för anstalternas fortsatta upprätthållande, synes mig själfallet. Då, såsom landtbruksstyrelsen antydte, fråga uppstått om profningarnas förflyttning till den nya centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, hvarom dock särskild utredning är nödvändig, läser det, huru än profningen af sistnämnda fråga må utfalla, icke nu vara lämpligt eller erforderligt att bereda medel för fortsättande efter oförändrad plan längre än under år 1908 af verksamheten vid anstalterna. Beträffande beloppet af det anslag, som för ändamålet skulle erfordras, torde detsamma kunna beräknas något lägre än landtbruksstyrelsen föreslagit. I anslutning till Riksdagens förut återgifna uttalande synes det mig nämligen, att man bör kunna i vidsträcktare mån än som skett i landtbruksstyrelsens förslag bygga på ökade afgifter för profningarna. Med hänsyn härtill anser jag anslaget kunna begränsas till 10,000 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till fortsatt uppehållande af de vid landtbruksinstitutet vid Ultuna samt landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp inrättade anstalter för profning af maskiner och redskap för landbrukets behof anvisa å extra stat för år 1908 ett anslag af 10,000 kronor.

[20.]
Agrikultur-
kemiska
stationer.

Jämlikt landtbruksstyrelsens uti underdånig skrifvelse den 30 november 1906 därom gjorda framställning, tillstyrker jag, att, i likhet med föregående år, Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1908 anvisa såsom bidrag till underhåll af åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringsarnas behof — inom

de orter, där landsting eller hushållningssällskap, hvart för sig eller i förening, förbundet sig att upprätta laboratorium och bekosta ej mindre lokal för detta jämte bostad eller hyresmedel för kemist och assistent än äfven aflöningen till dessa och laboratorietjänaren äfvensom de årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp af böcker och inventarier för stationens behof — 4,000 kronor för hvarje station eller tillhoppa 32,000 kronor.

[20.]

Såsom bidrag till underhåll af en för öfre Norrland afsedd kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län har Riksdagen allt sedan år 1894 på vissa villkor anvisat anslag å extra stat. Under senare år har detta anslagsbelopp uppgått till 11,250 kronor.

[21.]
*Kemisk-växt-
biologisk an-
stalt inom
Norrbottnens
län.*

Med underdånig skrifvelse den 11 oktober nästlidna år har nu landtbruksstyrelsen öfverlämnat en till Kungl. Maj:t ställd framställning från Norrbottens läns hushållningssällskap, däruti sällskapet anhållit, att hos Riksdagen måtte äskas ett med 2,500 kronor ökad anslag till anstalten. Såsom skäl härtill har åberopats behofvet af anställandet af en tredje försöksassistent, hvilken därjämte skulle tjänstgöra såsom jordbrukskonsulent. Landtbruksstyrelsen har i sin berörda skrifvelse tillstyrkt framställningen.

Vid det förhållande att jag förut denna dag tillstyrkt, att Kungl. Maj:t skulle hos Riksdagen äska anslag till jordbrukskonsulenter i Norrland, och att vid bifall härtill det med den nu ifrågasatta anslagsökningen till kemisk-växtbiologiska anstalten afsedda ändamål skulle i väsentlig mån blifva tillgodosedt, anser jag mig icke nu böra ifrågasätta höjning af anslaget till nämnda anstalt.

Jag hemställer därför, att, i likhet med föregående år, Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, såsom bidrag till underhåll af en för öfre Norrland afsedd *kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län* — under villkor att från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest bidrag lämnas till anstaltens underhåll med sammanlagdt minst 6,750 kronor — på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 11,250 kronor.

Alltsedan år 1886 har Riksdagen årligen på extra stat ställt till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag af 10,000 kronor att användas till understöd, med högst 1,000 kronor för hvarje anstalt, åt sådana frökontrollanstalter, som uppfyllde vissa angifna villkor. Vid föredragning af de anslagsbehof under nionde hufvudtiteln, som borde

[22.]
*Frökontroll-
anstalter.*

[22.] framläggas för 1902 års riksdag, anmälde dåvarande departementschefen till statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden den 11 januari samma år, att landtbruksstyrelsen afgifvit förslag till en i vissa hänseenden ändrad organisation af dessa anstalter. Detta förslag blef emellertid på anförda skäl icke föremål för proposition till Riksdagen.

Nu har landtbruksstyrelsen i skrifvelse till Kungl. Maj:t den 22 november 1906 afgifvit förnyad framställning i ämnet och därvid hemställt, bland annat, om inrättande af en frökontrollanstalt i Stockholm, som skulle underhållas uteslutande af statsmedel och betinga en kostnad af 8,000 kronor, sedan analysafgifter frånräknats. Ehuru jag delar landtbruksstyrelsens uppfattning därom, att en förändring i de nu bestående förhållanden är önskvärd och att denna förändring bör gå i den riktning, att större garanti vinnes för erhållandet af fullt tillförlitliga och säkra resultat än den, som den nuvarande organisationen lämnar, anser jag dock icke landtbruksstyrelsens förslag kunna läggas till grund för proposition till Riksdagen, innan detsamma i samband med hela frågan om frökontrollväsendet underkastats en mera ingående pröfning än den, som nu kunnat åstadkommas. Jag hemställer därför, att i likhet med föregående år Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1908 till Kungl. Maj:ts förfogande anvisa ett anslag af 10,000 kronor för att, med högst 1,000 kronor för hvarje anstalt, användas till understöd åt sådana *frökontrollanstalter*, som af landsting eller hushållningssällskap, hvar för sig eller i förening, understödjas med minst samma belopp som statsbidraget och hvilka anstalter vilja underkasta sig de villkor och föreskrifter i afseende på analysmetoder och öfriga förhållanden, som af Kungl. Maj:t fastställas.

[23.]
Åtgärder för
befordrande
af den
inhemska
klöfver- och
gräsfrö-
odlingen.

I underdånig skrifvelse den 15 januari 1906 har Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, under åberopande af en skrifvelsen bilagd, hos utskottet i ämnet gjord framställning, i underdånighet hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, att odlingen af och handeln med klöfver- och gräsfrö komme att bedrivas på ett för det svenska jordbruket nyttigt sätt.

I den åberopade framställningen har bland annat anförts, hurusom det i vårt land producerade fröet af klöfver, timotej och andra grässlåg vore öfverlägset det, som erhöles från sydligare belägna länder, på grund hvaraf det skulle vara till fördel för landet, om här uteslutande begagnades svenskt frö till utsäde, hvarjämte helt säkert en lönande export af frö kunde komma till stånd, om den svenska fröodlingen och

fröhandeln ordnades på lämpligt sätt. Importen af frö från sydligare länder vore för närvarande högst betydlig, i det värdet af densamma under åren 1902, 1903 och 1904 utgjorde respektive 2,891,000, 4,032,000 och 3,655,000 kronor, under det att värdet af exporten för samma år uppgått endast till respektive 292,000, 231,000 och 238,000 kronor, allt i runda tal.

[23.]

Såsom medel till afhjälpande af detta missförhållande framhållas först och främst åtgärder för framtvingande af större ärlighet vid handel med utsädesfrö, så att icke, såsom nu vore fallet särskildt med klöfverfrö, utländskt frö kunde säljas såsom svenskt. Bristen på ordnade förhållanden i detta hänseende hade haft till följd, att nu i handeln förekomme en myckenhet frö, som bevisligen vore produceradt inom landet men härstammade från utländskt frö och således icke vore verkligt svenskt frö. Påståendet, att vi icke själfva kunde producera vårt behof af frö och att importen af dylikt på grund häraf vore nödvändig, öfverensstämde icke med verkliga förhållandet; där afkastningen af fröskördarna aftagit, berodde detta på, att icke gammal svensk fröstam blifvit använd till utsäde. Fröodlingen vore visserligen ingen svår konst, men det fordrades dock både erfarenhet och noggrannhet att utvälja de delar af fältet, som vore lämpliga till fröskörd, samt att bortrensa sådana ogräs, hvilkas frön vore af den beskaffenhet, att de icke kunde aflägsnas från den tröskade varan. På grund häraf syntes fröodling särskildt lämpa sig för det mindre jordbruket, till hvars höjande densamma, rätt handhafd, kunde blifva en mäktig häfstång. Vidare borde fröodlingsföreningar bildas för producerande af äkta och rent frö, hvaraf export skulle kunna ske, sedan produktionen öfverstigit landets behof. Jämväl för utförseln vore det emellertid af största vikt, att handeln med frö ordnades så, att det blefve omöjligt att försälja utländskt frö såsom svenskt.

Äfven Gäfleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har i underdånig skrifvelse, under åberopande af ofvanberörda hemställan, förklarat sig instämma i dess syfte samt anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande de enligt utskottets förmenande för landets fröodling synnerligen beaktansvärda synpunkter, hvilka i framställningen blifvit framhållna.

Efter det Kungl. Maj:t genom nådig remiss den 20 februari 1906 anbefallt landtbruksstyrelsen att häröfver afgifva underdånigt utlåtande, har landtbruksstyrelsen, som anmodat hushållningssällskapens förvaltningsutskott — med undantag af Skaraborgs läns —

[23.] samt Sveriges utsädesförening att yttra sig i ämnet, med öfverlämnande af de till styrelsen inkomna yttranden, i underdånig skrifvelse den 17 oktober 1906 hemställt om vidtagande af åtgärder i här förevarande hänseende.

Innan jag öfvergår till en närmare redogörelse för hvad landbruksstyrelsen sålunda föreslagit, tillåter jag mig omnämna, att hushållningssällskapens förvaltningsutskott i sina förberörda yttranden förordat flera olika åtgärder till befrämjande af den inhemska odlingen af frö, i främsta rummet af klöfver (röd- och alsikeklöfver) samt af timotej. De åtgärder, som sålunda förordats, synas kunna sammanfattas under följande hufvudrubriker:

1) Spridande af upplysning bland den jordbruksidkande allmänheten, särskildt bland de mindre jordbrukarna, dels genom föredrag eller broschyrer rörande fröodling och sättet för dess utförande samt om vikten af att använda utsäde endast af bästa och för orten mest lämpliga beskaffenhet, dels ock genom anställande af särskilda, i förevarande angelägenhet väl hemmastadda konsulenter.

2) Upprättande af fröodlingsföreningar under hushållningssällskapens kontroll.

3) Beviljande af lån eller anslag till inrättande af frörensier samt till inköp af maskiner för frörensning.

4) Införande af garanti vid handeln med utsädesfrö på det sätt, att genom lag blefve bestämdt, att försäljare af utsäde vid bötesansvar skulle vara skyldiga att vid försäljning af frö lämna uppgifter om varans beskaffenhet, särskildt om dess härkomst.

5) Astadkommande af strängare uppsikt öfver handeln med utsädesfrö och föreskrift att, särskildt vid import af dylikt från utlandet, ursprungsbevis skulle företes.

6) Märkning af säckar, uti hvilka utsädesfrö från utlandet importerar, för att beteckna detta såsom utländskt.

7) Importerad frös uppblandning med ett lätt igenkännligt steriliseradt frö eller tillsättande genom tullmyndigheternas försorg af en viss procent färgadt frö af samma fröslag.

8) Åsättande af effektiv tull å utländska frövaror, på det att importen af dylika måtte förhindras eller minskas, en åtgärd, som dock vissa förvaltningsutskott lifligt afstyrkt, under framhållande af att den skulle verka mera till skada än till gagn.

9). Höjandet af fröodlingen och fröhandeln genom särskilda åtgärder, såsom premiering af för fröskörd afsedda fält, anordnande genom

statens försorg af årliga fröutställningar med pristäffan, årliga frömarknaders anordnande med bidrag af allmänna medel, fröhandelns öfvertagande af under hushållningssällskapens kontroll inrättade s. k. frökontor, fria fröanalyser för jordbrukare, förbud mot enskild frökontrollverksamhet, anskaffande af goda fröstammar och utdelande af frö efter dylika genom hushållningssällskapens försorg, noggranna undersökningar rörande orsaken till att klöfverväxterna i vissa delar af landet icke sätta grobart frö samt utfärdande af förbud för tullmyndighet att till varuemottagare utlämna underhaltig frövara.

Ett utförligt och för bedömandet af föreliggande fråga belysande utlåtande är det, som Sveriges utsädesförening i ämnet afgifvit till landtbruksstyrelsen; och tillåter jag mig att ur detsamma meddela några uppgifter och af föreningen framhållna synpunkter, hvilka synts mig särskildt vara förtjänta att uppmärksammas.

Utsädesföreningen har till en början med ledning af uppgifter, hämtade från den officiella statistiken, lämnat följande öfversikt öfver förhållandet mellan den inom landet använda mängden utsäde af klöfver- och gräsfrö samt den inhemska produktionen af dessa fröslag under tjuguarperioden 1885—1904.

Nionde hufvudtiteln.

[23.]

År.	Utsæde Det.	Frøskörd i	
		Det.	proc. af sædden
1885	60,386	62,323	103.2
1886	63,567	52,579	82.7
1887	68,879	41,365	60.1
1888	67,140	46,563	69.3
1889	72,026	56,092	77.8
Medeltal	66,409	51,761	77.9
1890	75,807	59,502	78.5
1891	77,281	58,443	75.6
1892	78,115	60,573	77.5
1893	77,818	57,547	74.0
1894	78,596	58,454	74.4
Medeltal	77,523	58,904	76.1
1895	79,676	57,770	72.5
1896	81,055	60,029	74.1
1897	81,729	60,182	73.6
1898	82,485	57,727	69.9
1899	87,519	60,616	69.3
Medeltal	82,493	59,265	71.8
1900	90,226	60,499	67.1
1901	91,948	59,117	64.3
1902	92,921	44,479	47.9
1903	91,308	55,094	60.3
1904	92,135	54,168	58.8
Medeltal	91,707	54,671	59.6
Økning i proc.	39.6	5.6	

Af denna öfversikt framgår, bland annat, att det årliga behovet af utsäde under här ifrågavarande tjuguarperiod stigit från 66,400 deciton i medeltal för första femårsperioden till 91,700 deciton i medeltal för den sista, eller med i rundt tal 40 procent. Samtidigt visar jämväl kvantiteten skördadt frö en om också endast ringa stegring, som dock med sina 5,6 procent icke på långt när kunnat hålla jämna steg med det växande behovet. I tabellens tredje kolumn, där den årliga fröskörden finnes angifven i procent af använda utsädesmängden, möter man likaledes en oafbrutet tilltagande brist på utsäde, från 22,1 procent under första femårsperioden till 40,4 procent under den sista.

Såsom en bidragande orsak till det sålunda påvisade missförhållandet mellan den inhemska produktionen och behovet af fröutsäde angifver utsädesföreningen den särskildt inom vårt lands sydligaste delar tilltagande användningen af kortvariga vallar och på sina håll halfträda med öfvervägande ettårig klöfvervall. I sammanhang härmed hade nämligen uppstått ökad behof af *tidiga* klöfversorter, hvilka kunde skördas så tidigt på sommaren, att fältet hunne vederbörligen tillredas före den för höstsäden gifna såningstiden. Sådan klöfver hade ej funnits att tillgå inom landet, men kunde däremot lätt erhållas utifrån.

Denna omständighet syntes utsädesföreningen vara af synnerlig vikt att beakta, då det gällde att bedöma de åtgärder, som i föreliggande fråga kunde befinnas påkallade. Att, såsom så ofta skedde, beteckna hela vår import af klöfverfrö såsom öfverflödigt och direkt skadligt kunde under här angifna förhållanden icke vara berättigadt. Fastmera finge det väl anses skäligt, att äfven de landsdelar, som ansåge sig vara bäst betjänta med denna tidiga, endast i utlandet tillgängliga klöfver, finge påräkna vederbörlig hänsyn till sina intressen och framför allt icke bråd-störtadt utestängdes från en nödvändighetsvara, som det åtminstone tills vidare ej syntes finnas utsikt att erhålla inom landet.

Såsom en bekräftelse härpå och för att på samma gång lämna en fullständigare bild af produktionsförhållandena på här ifrågavarande område inom landet, har utsädesföreningen i nedanstående tabell sammanställt medeltalen för år under tioårsperioden 1895—1904 af de för hvarje särskildt län angifna utsädes- och skördemängderna af klöfver- och gräsfrö.

[23].

L ä n .	Medeltal pr år			Antal år öfverskott.
	Utsäde Dct.	Fröskörd i		
		Dct.	proc. af sädd.	
Stockholms län	4,623	3,745	81.0	1
Södermanlands »	5,727	6,556	114.4	9
Östergötlands »	7,626 ¹	7,802	102.3	7
Jönköpings »	3,492	1,770	50.7	—
Kronobergs »	1,486	1,030	69.3	—
Älfsborgs norra »	4,339	3,740	86.2	2
Skaraborgs »	9,676	9,104	94.1	3
Värmlands »	5,354	3,951	73.8	—
Örebro »	5,012	5,092	101.5	6
Västmanlands »	4,634	4,826	104.1	7
Kopparbergs »	2,799	1,304	46.7	—
Gäfleborgs »	2,504	2,185	87.3	—
S:a pr år	57,272	51,105	89.9	—
Medeltal pr år och län	4,773	4,259	—	—
Kalmar läns södra	2,129	350	16.4	—
Blekinge län	1,164	599	51.5	—
Kristianstads »	5,252	1,135	21.6	—
Malmöhus »	10,042	1,024	10.2	—
Hallands »	3,553	1,431	40.3	—
Älfsborgs södra »	1,824	862	47.3	—
S:a pr år	23,964	5,401	22.5	—
Medeltal pr år och län	3,994	900	—	—

Beträffande denna tabell framhålles, hurusom af densamma framginge, att de särskilda länen vore fördelade i två skarpt skilda grupper, å ena sidan de södra kustlänen och å andra sidan de öfriga mellersta och nordligare länen, inom hvilka klöfverodling i större utsträckning bedrefves. I den senare gruppen kunde den egna produktionen täcka ända till nio tiondedelar af behovet, i den förra däremot icke ens en fjärdedel. Det vore sålunda de södra, i öfrigt bäst lottade landsdelarna, som här blifvit efter, tydligtvis just på grund af öfvervägande odling af den tidiga, utifrån kommande klöfvern.

Efter att härpå hafva påvisat, å ena sidan att denna tidiga rödklöfver på grund af sin hastiga och rikliga återväxt samt sin förmåga att producera fodermassa, så länge väderleken det medgäfvde, verkligen förtjänade den uppmärksamhet, som man skänkt densamma i landets sydliga delar, där det gällde att för massproduktion till det yttersta begagna sig af växttiden i hela dess utsträckning, men att det å andra sidan vore önskvärdt, att den svenska senklöfvern äfven där komme mera till användning, i det att densamma å kallare och fuktigare lägen, i mångåriga vallar och äfven i en del af de kortvarigare utan tvifvel skulle lämna bättre resultat än det, som nu på många håll erhöles, har föreningen till närmare pröfning upptagit frågan om möjligheterna för dessa sydligare landsdelar att själfva producera det för deras eget behof nödiga utsädet särskildt af tidig klöfver och därvid bland annat anfört, hurusom hittills vunnen erfarenhet icke syntes hafva uppmuntrat till någon fröodling i större utsträckning inom dessa trakter, särskildt icke inom kuststräckorna och slättbygderna. Möjligt vore visserligen, att inga allvarliga försök i denna väg blifvit gjorda, alldenstund den ordnade fröhandeln direkt tillhandahållit hvad man behöft, men det låge också nära till hands att antaga, att ganska stora vanskligheter för en lönande klöfverfröproduktion här skulle möta. Bekant vore nämligen, att rödklöfverns blommor icke kunde befruktas utan förmedling af honungssökande humlor. Dessa hölle till i jordvallar, grässlutningar, skogsmarker, beteshagar och andra liknande ställen, där de befruktade honorna, som ensamma lefde öfver vintern, funne en tillflykt och på våren grundlade nya kolonier. Ju mera dylika lokaler försvunne — såsom de faktiskt gjort inom exempelvis stora trakter af Skåne — desto mindre blefve alltså tillgången på dessa för frösättningen oumbärliga hjälpare. Ganska sannolikt vore därför, att klena resultat skulle uppnås vid här ifrågavarande fröodling, åtminstone på det rena slättlandet. Särskildt skulle naturligtvis denna svårighet göra sig gällande, då det, såsom just i detta fall, vore fråga om tidig klöfver, som, lämnad åt sig själf, blommade, innan humlorna hunnit tillräckligt föröka sig. Häremot sökte man dock, som bekant, hjälpa sig genom toppning af klöfvern före blomningen, hvarigenom det egentliga floret något fördröjdes.

Då det emellertid af en del lyckade försök, bland annat å utsädesföreningens försöksfält vid Svalöf, framginge, att en god frösättning äfven i Skåne kunde ernås till och med utan vidtagandet af sistnämnda åtgärd, kunde hittills kända förhållanden icke sägas afgjort tala emot möjligheten af en lönande odling af klöfverfrö äfven i landets sydligare delar,

[23.] hvadan ytterligare försök i nämnda hänseende borde företagas. Ett dylikt arbete måste dock grundas, icke såsom hittills på tillfälligtvis bekommet material af oviss härstamning och med opröfvade egenskaper, utan på stammar, hvilkas lämplighet för våra förhållanden på förhand fastslagits och som framför allt icke vore tidigare än oundgängligen nödvändigt. Ett sorgligt faktum vore nämligen, att den tilltagande importen af klöfverfrö tillfört oss det mest olikartade frö från vidt skilda länder; och häri låge tvifvelsutän den största faran för hela vår klöfverodling. Hänvisade, som vi nu länge varit, till ovillkorlig import af närmare hälften af vårt årliga utsädesbehof, hade det ej kunnat undvikas, att ursprunget af de varor, som tillförts oss, i vida högre grad bestämts af det tillfälliga prisläget för de olika produktionsländernas årsskörd än af själfva stammarnas lämplighet för våra förhållanden; och, hvad värre vore, allt detta utländska frö kunde allt efter omständigheterna utgifvas lika väl för tidig som för sen klöfver. Ett begånget misstag komme visserligen förr eller senare i dagen, oftast i form af kännbar förlust för odlaren, men på grund af den nästan otroliga sorglöshet, hvarmed flertalet inköp af här ifrågavarande slag af de svenska landtmännen gjordes, funnes i regel ingen rättelse eller ersättning att vinna.

Resultatet af allt detta hade nu blifvit, att allmän osäkerhet rådde inom hela vår klöfverfrömarknad. I såväl ena som andra landsdelen visste man knappast längre, hvad för slags klöfver man hade på sina fält; och vid hvarje inköp löpte man risken att åsamka sig kännbara förluster. Det vore icke längre tillräckligt att förskaffa sig de säkraste garantier för att varan vore producerad inom landet, ej ens hos viss känd odlare. Denne kunde i sin tur oförskyllt hafva bekommit en helt annan vara än den, han själf trodde sig innehafva. När dessa missförhållanden nu hade nått en sådan utsträckning, att äkta stammar af vår gamla utmärkta svenska senklöfver, åtminstone i oblandadt skick, knappast längre stode att uppbringa inom den egentliga fröhandeln, måste det erkännas, såväl att allvarlig fara vore för handen, som att energiska åtgärder nu måste tillgripas både för att rädda hvad som ännu funnes att rädda och för att på tillförlitlig grund återuppbygga vår inhemska fröproduktion.

Äfven landtbruksstyrelsen har i sitt ofvan omförmälda underdåniga utlåtande såsom sin mening uttalat, att åtgärder måste vidtagas till höjande af odlingen utaf inhemskt frö af klöfver och timotej, i det att det nämligen icke kunde bestridas, att för närvarande svårigheter mötte för svenska landbrukare att till utsäde erhålla godt svenskt frö

af ifrågavarande växter; och syntes det landtbruksstyrelsen, att staten härvid borde ingripa för vinnande af sagda mål. Vikten häraf framginge tydligt af den omständigheten, att mera än en tredjedel af vårt lands åkerareal bure klöfver och gräs. Såsom regel för statens åtgärder syntes i detta fall böra fastställas, att åtgärderna så vidt möjligt borde framkalla och befordra landtmännens själfverksamhet och därför närmast afse spridandet af upplysning bland dem och understödande af hushållningssällskapens verksamhet för ändamålet.

[23.]

Önskligt vore visserligen, om äfven kontroll kunde införas däröfver, att utländskt klöfver- och gräsfrö icke komme att säljas såsom svenskt. Då emellertid härstamningen af till salu utbjudet dylikt frö numera ej läte sig med tillförlitlighet utröna, sedan det utländska fröet med tillhjälp af förträffliga frörensningssmaskiner i allmänhet före dess förande i marknaden befriats från allt ogräsfrö, hvars förekomst i fröet förut utgjort säkraste ledningen för frökontrollen vid bestämmande af ursprunget af fröet, syntes det landtbruksstyrelsen, att någon åtgärd i antydd riktning icke omedelbart kunde eller borde vidtagas, detta så mycket mindre som landtbruksstyrelsen för närvarande vore sysselsatt med utredningen af frågan om möjligheten att kunna genom föreskrift om tillsättande af färgadt frö af samma slag som varan vinna ett medel till åstadkommande af denna i så hög grad önskvärda kontroll.

Hvad åter anginge det ifrågasatta spridandet bland landtmännen af upplysning i föreliggande viktiga fråga, ansåge sig landtbruksstyrelsen böra föreslå, att särskildt statsanslag måtte beviljas för åstadkommande af en god, för allmänheten afpassad skrift rörande betydelsen af odling af inhemskt frö af klöfver och timotej samt om sättet för denna odlings rationella bedrifvande. I sådant syfte borde en pristäffan på vanligt sätt utlysas, för hvilket ändamål två pris — ett första på 1,000 kronor och ett andra på 500 kronor — borde utfästas för de bästa skrifterna, om de ansåges däraf förtjänta. Inbjudning till täffan om dessa pris borde införas i allmänna tidningarna, och bedömandet af de inkomna skrifterna ske genom landtbruksstyrelsen. Kostnaderna för tryckning af skriften eller bägge skrifterna ansåge landtbruksstyrelsen kunna bestridas af de medel, som inflöte genom skrifternas försäljning, hvarvid det vore att antaga, att hushållningssällskapen kunde tjäna såsom lämpliga mellanhänder.

Beträffande frågan om understöd åt hushållningssällskapen till åtgärder för här ifrågavarande ändamål, syntes det landtbruksstyrelsen, att statsmedel äfven till sådant understöd borde beviljas, hvilket understöd dock borde utgå endast såvidt hushållningssällskapens verksamhet

[23.] till fröodlingens befrämjande afsåge åstadkommandet af fröodlingsföreningar och andelsfrörenserier, premiering af fröodling och utsädesfrö, aflönandet af undervisare eller konsulenter i fröodling, anskaffande och utdelande till mindre jordbrukare af goda fröstammar, åtgärder för uppköp, rensning och försäljning af inom orten odladt utsädesfrö samt försök för utrönande af de för orten lämpliga klöfver- och gräsfrösor. För dessa ändamål hade landtbruksstyrelsen ansett ett anslag af statsmedel af 15,000 kronor, för år räknadt, för närvarande vara tillfyllest, hvarjämte styrelsen föreslagit, att såsom allmänt villkor för att hushållningssällskap skulle erhålla del af anslaget måtte bestämmas, att hushållningssällskap eller landsting, hvar för sig eller i förening, skulle för ändamålet hafva tillskjutit minst lika stort belopp som statsunderstödet.

Såsom ytterligare villkor för erhållande af statsbidrag för nu angifna ändamål har landtbruksstyrelsen föreslagit:

a) om understödet afsåge bidrag till fröodlingsförening, *att* detsamma måtte utgå till bestridande af kostnaderna för föreningens organisation, inköp af rensningsmaskiner, anskaffande och utdelande af goda fröstammar samt aflönande af sakkunnigt biträde, då sådant icke omedelbart af sällskapet bekostades; *att* föreningens stadgar vore af hushållningssällskapets förvaltningsutskott godkända; *att* föreningens fröodling i främsta rummet afsåge klöfver och timotej; samt *att* fröodlingen bedrefves i enlighet med de föreskrifter, som lämnades af hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller dess sakkunniga biträde eller af genom föreningen antagen, af förvaltningsutskottet godkänd sakkunnig person;

b) om understödet afsåge andelsfrörenserier, *att* detsamma måtte utgå för anskaffande af rensningsmaskiner; *att* stadgar för den förening, som upprättat rensriet, blifvit af hushållningssällskapets förvaltningsutskott godkända; och *att* föreningen förbundit sig att från fröodlare mottaga frö till rensning enligt af förvaltningsutskottet fastställd taxa;

c) om understödet afsåge premiering af fröodling och utsädesfrö, *att* detsamma särskildt borde utgå till dylik premiering af klöfver- och timotejfrö samt till pris vid utställningar af dylikt frö;

d) om understödet afsåge aflönande af undervisare eller konsulent i fröodling, *att* detsamma måtte utgå till arvode åt sådan tjänsteman eller till bekostande af hans resor;

e) om understödet afsåge anskaffande och utdelande af goda fröstammar, *att* dessa företrädesvis utgjordes af rena klöfver- och timotejfröstammar;

f) om understödet afsåge uppköp, rensning och försäljning af inom orten odladt utsädesfrö, att dessa åtgärder vidtoges i enlighet med af hushållningssällskapets förvaltningsutskott fastställd plan; samt [23.]

g) om understödet afsåge försök för utrönande af de för viss ort lämpliga klöfver- och gräsfrösor, att dessa försök utfördes enligt hushållningssällskapets förvaltningsutskotts föreskrifter.

På grund af hvad landtbruksstyrelsen sålunda anfört, har styrelsen i underdånighet hemställt, att Kungl. Maj:t måtte *dels* anvisa och ställa till landtbruksstyrelsens förfogande ett belopp af 1,500 kronor att användas till två pris för åstadkommande, i enlighet med förut angifna plan, af en skrifttäfpling rörande fröodling, *dels* ock till Riksdagen aflåta proposition om beviljande å extra stat för år 1908 af 15,000 kronor att användas till understöd åt hushållningssällskapen för vidtagande af åtgärder för den inhemska fröodlingens befrämjande i enlighet med de grunder, som i det föregående blifvit anförda.

Den fråga, på hvilken jag här tillåtit mig rikta uppmärksamheten, synes mig vara af den betydelse för landets jordbruk, att åtgärder för befordrandet af dess lösning måste framstå såsom i hög grad önskvärda och af behovet påkallade. Departements-
chefens
yttrande.

Vid det nu rundt om i vårt land med lifligt intresse omfattade arbetet på att föra jordbruket framåt och höja denna viktiga näringsafkastningsförmåga har på grund af flera samverkande omständigheter tyngdpunkten med rätta kommit att läggas på ladugårdsskötselns främjande. Och då såsom en följd häraf foderproduktionen fått sig inom vårt svenska jordbruk anvisad en mycket framskjuten plats, måste gifvetvis hvarje åtgärd, som — utan att ökning äger rum i den för foderväxtodling afsedda arealen — kan åstadkomma en mera väsentlig stegring i den producerade fodermassan, framstå såsom både välbetänkt och eftersträfvansvärd. I sådant afseende skulle tvifvelsutänkt åstadkommande af en väl planlagd och med klok urskillning ledd inhemska produktion af för våra förhållanden lämpligt fröutsäde vara af den största betydelse.

Det inflytande, som det använda utsädet beskaffenhet utöfvar på afkastningen, är ju numera allmänt erkänt, något som bäst torde framgå af det energiska arbete, man under en följd af år i vårt land nedlagt på att, då det gäller utsäde af de olika stråsädesslagen, bereda tillgång till dylikt af yppersta kvalitet. Om möjligt ännu större betydelse har utsädet beskaffenhet i fråga om den viktiga foderproduktionen, i all synnerhet vid valläggning, enär det här icke gäller endast

[23.] en enda gröda, utan verkningarna af ett dåligt utsäde göra sig gällande alla de år, åkern ligger i vall.

Att följderna af en genom dåligt fröutsäde förorsakad brist på det för en lönande ladugårdsskötsel nästan oundgängliga höet också äro i ekonomiskt hänseende ytterst kännbara, ligger i öppen dag, enär den uppkomna bristen måste, i den mån detta låter sig göra, fyllas genom inköp af andra, dyrbara fodermedel.

De af landtbruksstyrelsen föreslagna åtgärderna för att råda bot i detta hänseende och leda vår inhemska, allt för mycket försummade odling af klöfver- och gräsfrö in på rätt väg anser jag förtjänta af att med statsmedel understödjas.

Härvid bör jämväl erinras, att jämte de fördelar, som tillgång till ett godt fröutsäde bereder landets jordbruk, en lönande export af en öfverallt eftersökt vara möjligen skulle genom dessa åtgärder så småningom kunna åstadkommas, en synpunkt, som, äfven den, är väl värd att här beaktas.

Äfven en annan icke mindre beaktansvärd omständighet tillåter jag mig i detta sammanhang framhålla, den nämligen att Sveriges utsädesförenings nyss påbörjade, med statsmedel understödda arbete att frambringa nya värdefulla, för våra vidt skilda lokala förhållanden passande stammar äfven af här ifrågavarande foderväxter säkerligen skulle erhålla ett synnerligen godt stöd i en rundt landet pågående verksamhet, sådan den landtbruksstyrelsen genom sitt föreliggande förslag vill söka få till stånd.

Att denna verksamhet med intresse kommer att omfattas af landets hushållningssällskap, har jag all anledning antaga. Och jag stödjer detta mitt antagande icke endast på de af mig i det föregående omnämnda, till landtbruksstyrelsen från sällskapen inkomna yttrandena i ämnet. Äfven de mått och steg, ett och annat af dem redan i förevarande hänseende vidtagit, tala härför.

Sålunda har Västernorrlands läns hushållningssällskap genom beviljande af räntefria lån till med frörensier förbundna fröodlarföreningar verksamt sökt bidra till bildandet af dylika föreningar, och hafva dessa, där de redan kommit till stånd, visat sig på mycket kort tid förmå gifva ett märkbart uppsving åt fröodlingen inom det verksamhetsområde, hvar och en af dem åt sig utstakat.

I Södermanlands län har hushållningssällskapet nyligen beslutat tillsättandet af en särskild utsädesnämnd med uppdrag att hos sällskapet föreslå och, i enlighet med för nämnden utfärdad instruktion, själf vid-

taga åtgärder till växtodlingens i allmänhet befrämjande och planmässiga bedrivande inom länet.

[23.]

Äfven inom Östergötland verkar en förening för inhemsk fröodling, hvilken, bildad redan i slutet af 1870-talet, under en följd af år haft sin uppmärksamhet i främsta rummet riktad på att uppmuntra soldater, banvakter, torpare och andra småbrukare att odla hufvudsakligen kålrotsfrö; och har föreningen genom denna sin verksamhet tydligt lagt i dagen, af huru stor betydelse en efter lokala förhållanden afpassad, under sakkunnig ledning ställd fröodling kan blifva för särskildt det mindre jordbruket och dess idkare. Jag håller icke för osannolikt, att det en gång kan komma att visa sig, att det är bland dessa, som det verksammaste biståndet och stödet är att söka, då man vill, så vidt möjligt, med inhemsk vara af yppersta beskaffenhet fylla landets behof af klöfver- och gräsfrö.

Landbruksstyrelsen har i sin föreliggande framställning föreslagit, att bidrag af statsmedel till understödjande af hushållningssällskapens verksamhet till fröodlingens främjande skulle utgå endast under förutsättning, att denna verksamhet afsåge vissa af landbruksstyrelsen angifna åtgärder och att för erhållande af bidrag till dylika åtgärder måtte föreskrifvas vissa likaledes af landbruksstyrelsen närmare angifna villkor. Då det synes mig, såväl att dessa åtgärder måste betraktas såsom de mest verksamma som ock att de uppställda villkoren i mycket hög grad skulle betrygga uppnåendet af det åsyftade målet, har jag icke något att erinra mot hvad landbruksstyrelsen sålunda föreslagit. Att landbruksstyrelsen vid uppgörandet af detta sitt förslag lagt särskild vikt på främjandet af odlingen af klöfver- och timotejfrö, finner jag fullt befogadt, då dessa båda foderväxter tvifvelsutan för närvarande äro de för vår vallkultur viktigaste och säkerligen ännu länge komma att så förblifva.

Landbruksstyrelsen har vidare föreslagit, att såsom allmänt villkor för att hushållningssällskap skall kunna erhålla del af här ifrågakvarande statsanslag måtte bestämmas, att hushållningssällskap eller landsting, hvart för sig eller i förening, skall hafva för ändamålet tillskjutit minst lika stort belopp som statsunderstödet. Oaktadt detta villkor synes mig vara betungande för hushållningssällskapen, hvilkas tillgångar äro hårdt tagna i anspråk för olika åtgärder till jordbrukets främjande, har jag likväl icke ansett mig kunna föreslå någon minskning i det sålunda från orten fordrade tillskottet, enär i så fall motsvarande ändring syntes mig hafva bort vidtagas äfven i samma, vid andra anslag af ungefär

[23.] enahanda natur fästa villkor, något som emellertid icke kunnat ske utan en föregående allsidig och omfattande utredning.

Landbruksstyrelsens föreliggande framställning innefattar jämväl en hemställan, att ett anslag af 1,500 kronor måtte ställas till landbruksstyrelsens förfogande att användas till två pris för åstadkommande af täflingsskrifter rörande fröodling. Äfven denna af landbruksstyrelsen föreslagna åtgärd synes mig värd beaktande. Då emellertid ifrågasvarande belopp, för den händelse Kungl. Maj:t finner landbruksstyrelsens här gjorda hemställan böra bifallas, bör kunna anvisas från för Kungl. Maj:t tillgängliga medel, torde förslaget i denna del icke behöfva blifva föremål för framställning till Riksdagen.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att såsom bidrag till *åtgärder för befordrande af den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen* på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 15,000 kronor.

[24.]
Sveriges
utsädes-
förening.

Såsom bidrag till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt-vetenskapliga verksamhet har Riksdagen på extra stat för hvart och ett af åren 1905, 1906 och 1907 anvisat ett anslag af 25,000 kronor att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna godt bestämma. År 1904, då anslaget beviljades på grund af inom Riksdagen väckta motioner, förklarade Riksdagen sig anse, att föreningen borde erhålla statsunderstöd till belopp af 40,000 kronor, men att, enär Kungl. Maj:t alltsedan år 1894 årligen tilldelat föreningen ett bidrag å 15,000 kronor från anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanärningar och anledning syntes förefinnas till antagande, att sådant bidrag äfven för den närmaste framtiden komme att med enahanda belopp beviljas, det icke syntes vara erforderligt, att Riksdagen särskildt anvisade mer än 25,000 kronor. Nämda belopp af 15,000 kronor har också hittills fortfarande beviljats af Kungl. Maj:t.

Nu har föreningen gjort underdånig framställning om aflåtande af proposition till Riksdagen om anvisande af statsunderstöd åt föreningen jämväl för år 1908 till belopp af 25,000 kronor, hvilken framställning blifvit till landbruksstyrelsen remitterad. Innan jag vidare redogör för denna framställning och landbruksstyrelsens yttrande öfver densamma, anhåller jag få erinra om ett annat, nämnda förening berörande ärende.

Närmast med anledning af anmärkningar, som under öfverläggningen i Riksdagens Andra Kammare år 1905 angående anslag till före-

ningen framställdes i fråga om vissa förhållanden vid föreningens verksamhet, anbefalldes Kungl. Maj:t den 25 maj 1905 landtbruksstyrelsen att inkomma med underdånigt yttrande, huruvida från synpunkten af, att föreningen åtnjöte statsanslag, något syntes styrelsen vara att erinra beträffande vare sig föreningens förhållande till allmänna svenska utsädesaktiebolaget eller föreningens angelägenheter i öfrigt. Med anledning härat anmälde landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 6 december 1905, att föreningens större styrelse tillsatt en kommitté med uppdrag att utarbete förslag till förnyade bestämmelser angående elitstammars förökande och tillhandahållande åt allmänheten samt andra i samband därmed stående frågor äfvensom att kommittén afgifvit betänkande och förslag i dessa ämnen. Innan föreningens större styrelse fattat beslut med anledning af betänkandet, hade landtbruksstyrelsen ansett sig icke böra afgifva det anbefallda yttrandet.

Sedan därefter dels Kungl. Maj:t den 22 juni 1906 anbefallt landtbruksstyrelsen att afgifva förslag till de villkor, som borde uppställas för åtnjutande af det utaf Riksdagen till föreningen för år 1907 beviljade anslag å 25,000 kronor, och dels föreningen inkommit med underdånig ansökning om anvisande af statsbidrag för sistnämnda år, hvilken ansökning blifvit till landtbruksstyrelsen remitterad, afgaf landtbruksstyrelsen den 27 november 1906 underdånigt utlåtande, innefattande såväl de genom förberörda nådiga befallningar den 25 maj 1905 och den 22 juni 1906 infortrade yttranden som ock utlåtande öfver föreningens sistberörda ansökning. Vid detta utlåtande funnos fogade en från utsädesföreningen till landtbruksstyrelsen inkommen skrift jämte utdrag af föreningens större styrelses protokoll den 31 juli 1906 med flera handlingar, hvilka utvisade, bland annat, att sistnämnda styrelse beslutat, *dels* att det ekonomiska och organisatoriska sambandet mellan föreningen och allmänna svenska utsädesaktiebolaget skulle upplösas och de från föreningen utgående nya stammarna öfverlätas efter fri och öppen täflan till den mellanhand, som iklädde sig de i särskildt beslutade föreskrifter angifna förpliktelser och därtill erbjöde föreningen de mest betryggande och ekonomiskt fördelaktiga villkoren, därvid dock på föreningens mindre styrelses pröfning skulle bero, huruvida särskilda hufvudgrupper af föreningens elitstammar skulle kunna öfverlätas på en mellanhand eller flera, *dels* att ersättningen skulle utgå i en på förhand bestämd summa för år, *dels* att den tid, för hvilken öfverlåtelse för hvarje gång skulle aflätas, skulle vara högst 10 år, *dels ock* att kontrollen skulle inskränkas till endast de af föreningen öfverlätna stammarna. Därjämte hade större styrelsen fastställt vissa närmare

[24]. föreskrifter beträffande villkoren för öfvertagande under viss tid af de från utsädesföreningen utgående nya stammarna. Sedermera anmäldes, att de sålunda af större styrelsen fattade besluten blifvit af föreningen godkända. För egen del har landtbruksstyrelsen — jämte det styrelsen tillstyrkt, att statsbidrag måtte tilldelas föreningen för år 1907 — hemställt, att för tillgodonjutande af statsbidraget skulle gälla vissa af styrelsen föreslagna villkor och bestämmelser; och har landtbruksstyrelsen därvid särskildt föreslagit, att nyssberörda, af föreningens större styrelse antagna föreskrifter beträffande villkoren för öfvertagandet af nya stammar måtte förklaras skola lända till efterrättelse med vissa af landtbruksstyrelsen ifrågasatta jämkningar.

Vid underdånig föredragning den 21 december 1906 af dessa ärenden har Kungl. Maj:t, med förklarande att Kungl. Maj:t ansåge sig icke hafva anledning att i vidare mån meddela föreskrifter angående förhållandet mellan föreningen och den eller dem, till hvilka från föreningen, utgående stammar öfverlätas, än som erfordrades för tryggande af det med statsanslaget afsedda ändamål, bestämt, att för tillgodonjutande af statsanslag till nämnda förening skola tillsvidare gälla följande villkor och bestämmelser, nämligen:

att en af Kungl. Maj:t för ett år i sänder utsedd person skall vara ledamot i föreningens mindre styrelse med enahanda befogenhet som öfriga ledamöter i nämnda styrelse, skolande kostnaderna härför bestridas af föreningen med belopp, som i brist af godvillig öfverenskommelse bestämmas af landtbruksstyrelsen;

att öfverlåtelse af de från föreningen utgående nya stammarna icke må ske annorledes än efter fri och öppen täflan, på sätt här nedan sägs;

att ersättningen till föreningen för öfvertagande af nya stammar skall bestämmas att utgå dels i form af ett årspris och dels med en viss royalty å hela den årliga omsättningen af de öfvertagna stammarna;

att det procenttal, som skall ligga till grund för beräkningen af nämnda royalty, skall bestämmas af en särskild kommission, bestående af den af Kungl. Maj:t utsedde ledamoten i föreningens mindre styrelse såsom ordförande samt två ledamöter, utsedda, en af föreningens mindre styrelse och en af hushållningssällskapens ombud i föreningens större styrelse;

att, sedan royaltyn sålunda bestämts, offentlig inbjudning till täflan rörande årspriset skall utfärdas med tillkännagifvande af tiden, inom hvilken anbud skola ingifvas, samt af de hufvudsakliga villkoren för stammarnas öfvertagande;

att dessa villkor dessförinnan skola pröfvas och godkännas af förutnämnda kommission, som äfven skall äga att pröfva de inkomna anbuden och därvid bestämma, om något af dem må antagas och i sådant fall hvilket;

att tiden, inom hvilken öfvertagandet af stammar skall ske, icke må bestämmas kortare än ett år, från det kungörelse om anbudens infordrande varit första gången införd i allmänna tidningarna;

att köparen i afseende å handhafvandet af förökningen och spridandet af de öfverlätna stammarna skall tillförbinda sig att underkasta sig föreningens kontroll, men att å andra sidan föreningen ej må utsträcka sin kontrollerande verksamhet till annan del af köparens rörelse, än som afser de från föreningen bekomna stammarna;

att i kontrakt om öfvertagande af stammar från föreningen skall intagas uttrycklig bestämmelse därom, att, därest det skulle befinnas, att köparen på otillfredställande sätt fullgör sina åtagna förbindelser och därmed äfventyrar föreningens ställning och lugna utveckling, föreningens mindre styrelse må äga att omedelbart upphäfva det ingångna kontraktet och inställa allt vidare samarbete;

att föreningen skall för hvarje år, för hvilket statsbidrag åtnjutes, dels före utgången af maj månad påföljande år till Kungl. Maj:t ingifva fullständig berättelse angående föreningens verksamhet, dels ock kostnadsfritt tillställa hvartdera af rikets landtbruksinstitut två exemplar samt en hvar af de med statsmedel understödda landtmanna- och landtbruksskolorna ett exemplar af föreningens tidskrift för samma år;

att föreningen skall hvarje år i minst lika stor utsträckning som under år 1906 till mindre jordbrukare utlämna goda utsäden såsom försträckning samt af andra medel än statsanslag bestrida de häraf förorsakade kostnader;

att ett ombud för statens räkning skall äga deltaga i revisionen af föreningens förvaltning, skolande kostnaden härför bestridas af föreningen med belopp, som i brist af godvillig öfverenskommelse skall bestämmas af landtbruksstyrelsen; samt

att föreningen dessutom skall i afseende å sin verksamhet vara underkastad särskild inspektion från statens sida, hvilken inspektion skall utöfvas af landtbruksstyrelsen.

Därjämte fann Kungl. Maj:t godt att, under förbehåll att de sålunda stadgade villkor och bestämmelser af föreningen godkändes, tilldela Sveriges utsädesförening för år 1907, till upphållande af dess praktiskt vetenskapliga verksamhet, utöfver det af Riksdagen för ändamålet anvisade beloppet, 25,000 kronor, ett statsunderstöd af 15,000 kronor

[24.] från anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanärningar samt anbefalld statskontoret att under vissa villkor till föreningen utbetala sammanlagda understödsbeloppet, 40,000 kronor.

Uti sin berörda framställning om statsbidrag för år 1908 har föreningen anfört, bland annat, följande.

Att de nya arbetsgrenar, förädlingen af gräs, klöfver och potatis, för hvilkas fortsatta bedrifvande ett förnyande af Riksdagens anslag ifrågasattes, allt jämt befunne sig i en naturlig och lofvande utveckling, framginge af årsberättelsen för år 1905. Såsom i samma handling framhölls, hade det också berott endast på utifrån tillstötande hinder — en arbetskonflikt, som opåräknadt fördröjt fullbordandet af den för utvidgningen nödiga nybyggnaden — att dessa arbeten ej redan nu antagit än större omfång. Då emellertid de förskott, som redan före bekommandet af det ökade statsunderstödet måst göras för dessa samma arbetsgrenars igångsättande, på detta sätt till någon del hunnit godtgöras, blefve förutsättningarna för arbetets fortsättande med full kraft efter de lokala förhållandenas ordnande i själfva verket så mycket bättre. I samband härmed ville föreningen framhålla, att den sedan någon tid planlagda filialen i Luleå våren 1906 trädte i verksamhet och därmed sålunda vunnits ett värdefullt stöd ej allenast för föreningens egen foderväxtförädling utan, som man finge hoppas, jämväl för de nordligaste länens sädes- och rotfruktsodling i allmänhet. Därmed hade emellertid också omkostnaderna för föreningens försöksverksamhet utanför Svalöf, som närmast afsåge att för olika landsdelar praktiskt tillgodogöra de vid det rena förädlingsarbetet vunna resultaten, stigit till nästan samma belopp, som de direkta utgifterna för arbetena vid hufvudstationen.

Äfven med beräkning af det ökade statsanslaget orubbadt skulle det icke blifva föreningen möjligt att bibehålla sin verksamhet vid nu varande omfattning, med mindre än att inkomsten på de öfverlåtna redan färdiga stammarna beräknades till ungefär det dubbla beloppet, mot hvad hittills bekommits, eller till 10,000 kronor. Dess bättre hade föreningen grundad förhoppning att kunna påräkna en så anseelig förhöjning af denna inkomstpost, tack vare det beslut om förändrade bestämmelser för förädlingsresultatens tillgodogörande, som den 3 augusti 1906 faststälts af föreningens större styrelse.

Landbruksstyrelsen har förklarad sig anse förhållandena betingade enahanda understöd åt föreningen för år 1908, som Riksdagen funnit böra utgå till densamma för år 1907, och därför hemställt, att ett anslag

af 25,000 kronor måtte för ändamålet äskas af Riksdagen på extra stat för år 1908. [24.]

Då numera Sveriges utsädesförening beslutat upplösa det förut existerande sambandet mellan föreningen och allmänna svenska utsädesaktiebolaget samt Kungl. Maj:t på min tillstyrkan såsom villkor för tillgodonjutandet af statsanslag till nämnda förening fastställt ofvan omförmälda föreskrifter och bestämmelser, hvilka torde betrygga, att statsanslaget kommer det ändamål till del, för hvilket det är afsedt, samt jag finner det vara ådagalagdt, att föreningen äfven för år 1908 är i behof af statsanslag till oförändradt belopp, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, såsom *bidrag till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet*, på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 25,000 kronor.

I enlighet med hvad landtbruksstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 30 november 1906 hemställt, tillstyrker jag att, i likhet med föregående år, Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till utbildande af en *elev i boskapskötsel och mejerihushållning*, på extra stat för år 1908 anvisa 1,000 kronor.

[25.]
*Elev i boskaps-
kötsel och
mejerihushållning.*

Sedan under en följd af år anslag utgått för anställande af en torfingenjör och en torfassistent, beviljade med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning Riksdagen år 1904, för anställande af en förste och en andre torfingenjör samt två torfassistenten, på extra stat för år 1905 ett anslag af 25,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, för anställande från och med den 1 maj 1904 af en andre torfingenjör och ytterligare en torfassistent, låta utaf nämnda belopp förskottsvis under samma år af tillgängliga medel utanordna 6,000 kronor.

Den 25 november 1904 behagade Kungl. Maj:t fastställa reglemente för statens torfingenjörer.

För år 1906 utgick samma anslag som det för år 1905 beräknade, 19,000 kronor, men för år 1907 har Riksdagen, sedan det visats sig, att med det för förste torfingenjören dittills beräknade arfvode någon med erforderlig kompetens utrustad person icke kunnat erhållas för nämnda befattning, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, för anställande af förutnämnda antal torftjänstemän anvisat ett extra anslag af 21,000 kronor.

[26.]
*Anställande
af torf-
ingenjörer
och torf-
assistenten.*

[26.] Den 5 oktober 1906 har Kungl. Maj:t meddelat beslut rörande anställande af torfingenjörer och torfassistenter för år 1907.

Enligt nämnda beslut äga ifrågavarande ingenjörer och assistenter uppbära i arfvoden, förste torfingenjören 6,000 kronor, andre torfingenjören 3,000 kronor samt hvardera af assistenterna 2,000 kronor. På samma gång har Kungl. Maj:t bestämt, att ett belopp af 2,000 kronor finge användas till bekostande af hvardera torfingenjörens och torf-assistentens resor.

Uti underdånig skrifvelse den 8 november 1906 har landtbruksstyrelsen gjort framställning om beredande af medel för ifrågavarande ändamål äfven för år 1908.

Till en början har landtbruksstyrelsen därvid meddelat, att styrelsen den 22 oktober 1906 ej mindre utfärdat förordnande för nuvarande andre torfingenjören att fortfarande under år 1907 vara statens andre torfingenjör, än äfven till torfassistenter för år 1907 antagit de förutvarande bägge torfassistenterna, hvarjämte styrelsen den 23 i samma månad i behörig ordning utfärdat kungörelse angående antagande af en förste torfingenjör för år 1907.

Vidkommande behovet af torftjänstemän för åren 1907 och 1908 har landtbruksstyrelsen anfört följande.

Landtbruksstyrelsen ansåge detta behof icke kunna fyllas med de fyra tjänstemän, till hvilkas anställande medel för närvarande förefunnes. Den förste torfingenjörens verksamhet komme att behöfva tagas i anspråk för den närmaste ledningen af de öfriga torftjänstemännens arbeten, uppgörande af förslag och afgifvande af yttranden till landtbruksstyrelsen i alla torftekniska frågor samt för öfrigt för att tillhandagå allmänheten med upplysningar och råd i torftekniska ämnen, hvarvid dock syntes böra framhållas, att i sistnämnda afseende hans verksamhet icke kunde i någon större omfattning utsträckas, enär hans tid i första hand måste tagas i anspråk för de mera allmänna uppgifter, som i det föregående funnes omförmälda. Under år 1906, då någon förste torfingenjör icke kunnat anställas till följd af brist på sökande till befattningen, utan, med anlitan af en del af de för anställande af en förste torfingenjör anvisade medel, med Kungl. Maj:ts medgifvande ett torftekniskt biträde åt landtbruksstyrelsen varit anställdt, hade åt denne tjänsteman icke några som helst förrättningar, afseende biträde åt allmänheten, kunnat uppdragas, utan hade hans tid uteslutande tagits i anspråk af sådana arbeten, som påkallats af hans ställning såsom landtbruksstyrelsens torftekniska biträde. Af de öfriga torftjänstemännen hade andre torfingenjören under år 1906 utfört 33 förrättningar, upptagande

79 förrättningsdagar, den ene torfassistenten i egenskap af extra torfingenjör handlagt 28 förrättningar, upptagande 72 förrättningsdagar, samt den andre torfassistenten, likaledes i egenskap af extra torfingenjör, 22 förrättningar, hvartill åtgått tillhopa 68 förrättningsdagar. Deras öfriga tid, såvidt den icke åtgått för resor, hade, oberäknadt sön- och helgdagar, måst användas till inarbete för planers utarbetande m. m., hvar-till dock komme, att den ene torfassistenten tjänstgjort såsom sekreterare vid de under 1906 års sommar med statsmedel utförda profningar af vissa torfmaskiner och redskap. Oaktadt torftjänstemännen sålunda varit under år 1906 fullt upptagna af dem åliggande arbeten, återstode icke mindre än 33 hos landtbruksstyrelsen för året rekvirerade torf-tekniska förrättningar, upptagande enligt beräkning tillhopa 106 förrättningsdagar, hvilka förrättningar under året icke kunnat ens påbörjas, hvarvid vore att anmärka, att 16 af sagda förrättningar afsett biträde af torftjänsteman för förberedande af ansökningar om lån ur fonden för torfindustriens befrämjande.

Om dessa förrättningar, hvilka måst till innevarande år uppskjutas och påkallade ett års arbete af en torftjänsteman, skulle kunna jämte öfriga för åren 1907 och 1908 motsedda förrättningar beräknas under dessa år komma till utförande, måste ytterligare en torfassistent från den 1 juli 1907 anställas, hvarför och då anledning icke förefunnes att göra ändring i de grunder, enligt hvilka torftjänstemännens ersättningar skulle enligt nädiga brefvet den 5 oktober 1906 utgå, anslaget för år 1908 till anställande af torftjänstemän borde höjas med 6,000 kronor eller från 21,000 kronor till 27,000 kronor samt Kungl. Maj:t erhålla rätt att för anställande från och med den 1 juli 1907 af en tredje torfassistent af tillgängliga medel förskjuta 2,000 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landtbruksstyrelsen i underdånighet hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta proposition, att Riksdagen måtte, för anställande af en förste och en andre torfingenjör samt tre torfassistenter, på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 27,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att för anställande från och med den 1 juli 1907 af ytterligare en torfassistent låta utaf nämnda belopp förskottsvis under år 1907 af tillgängliga medel utanordna 2,000 kronor.

I skrifvelse den 30 november 1906 har styrelsen därefter meddelat, att styrelsen dämera meddelat förordnande för viss person att under år 1907 vara statens förste torfingenjör.

Då med hänsyn till de många ansökningarna om torf tekniska undersökningar det synes vara af behovet påkalladt, ej mindre att

[26.] för år 1908 de af landbruksstyrelsen omförmälda tjänstemän kunna anställas, än äfven att medel beredas för anställande från och med den 1 juli 1907 af en tredje torfassistent, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, för anställande af en förste och en andre torfingenjör samt tre torfassistenter, på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 27,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, för anställande från och med den 1 juli 1907 af en tredje torfassistent, låta utaf nämnda belopp förskottsvis under samma år af tillgängliga medel utanordna 2,000 kronor.

[27.]
Torfskola.

Med bifall till en af Kungl. Maj:t gjord framställning anvisade 1901 års riksdag på extra stat för år 1902 ett anslag af 100,000 kronor att af Kungl. Maj:t i mån af behof användas för vidtagande af sådana åtgärder, som kunde finnas vara ägnade att främja lösningen af frågan angående lämpligaste sättet att tillgodogöra den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång.

Sedan Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 5 juli 1901 anbefallt kommerskollegium och landbruksstyrelsen att taga i öfvervägande, hvilka åtgärder lämpligen kunde från statens sida i angifna syfte vidtagas, samt ämbetsverken, efter det hushållningssällskapens i november 1901 församlade ombud på af landbruksstyrelsen gifven anledning afgifvit underdånigt yttrande i frågan, i utlåtande den 1 maj 1902 funnit sig böra fästa uppmärksamheten å den äfven af hushållningssällskapens ombud förordade åtgärden, att staten skulle sörja för utbildande af instruktörer i torfindustriellt hänseende äfvensom torfförmän, beviljade Kungl. Maj:t den 23 maj 1902 af de sålunda anvisade medlen ingenjören A. Anrep dels till uppförande af erforderliga byggnader och anskaffande af nödig undervisningsmaterieell för en torfskola i närheten af Markaryd i Kronobergs län ett bidrag af 2,500 kronor, dels ock till skolans upprätthållande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med upprättadt program under fem år ett belopp af 15,000 kronor. Såsom villkor härför stadgades skyldighet att vid undervisningen följa den plan, som landbruksstyrelsen ägde fastställa, samt att i öfrigt vara underkastad nämnda styrelses inseende öfver skolan.

Uti underdånig skrifvelse den 15 december 1906 har landbruksstyrelsen, med erinran att tiden, för hvilken anslag till ifrågavarande skola blifvit beviljad, med samma år utginge, samt under framhållande att det syntes vara önskligt, att åtgärder vidtoges för att äfven framdeles medel skulle finnas tillgängliga för upprätthållande af en torfskola, i sådant syfte gjort underdånig framställning och därvid anført följande.

Hvad först anginge en dylik skolas upprätthållande under år 1907, ville landtbruksstyrelsen, som ansåge någon väsentlig förändring i skolans verksamhet icke böra för sagda år ifrågasättas, framdeles härom göra framställning hos Kungl. Maj:t. [27.]

Beträffande åter tiden från och med år 1908 ansåge landtbruksstyrelsen, enär anspråken på undervisning för blifvande torfmästare och förvaltare under senare tid och i den mån, torfindustrien utvecklats, blifvit större, att planen för torfskolan från och med sistnämnda år borde utvidgas. Sålunda borde flera lärarkrafter anskaffas, större lokaler beredas samt undervisningstiden förlängas från minst 4 månader, såsom för nuvarande skolan stadgats, till minst 5 månader, från lämplig tidpunkt i april räknadt. Dessutom borde, enligt landtbruksstyrelsens åsikt, en af statens torftjänstemän vara såsom extra lärare anställd vid skolan omkring halfva lärotiden mot åtnjutande af förmåner enligt gällande arfvodestaxa samt för öfrigt lärarpersonalen utgöras af en förste lärare och föreståndare, en andre lärare samt en särskildt för de praktiska arbetena anställd biträdande lärare. Undervisningen borde meddelas såsom hittills å två afdelningar, nämligen torfförvaltarafdelningen och torfmästarafdelningen, och borde vid skolan finnas platser för 40 elever, hvaraf hälften å hvardera afdelningen, dock att därutöver elever finge antagas till det antal, landtbruksstyrelsen på särskild af vederbörande vid skolan gjord framställning medgäfvit. Af eleverna borde minst tio vara frielever, och borde torfmästareleverna i främsta rummet härvid ifrågakomma. Frieleverna skulle åtnjuta kostnadsfri undervisning, kost och logis. Betalande elever åter borde erlägga för undervisningskurs: torfförvaltarelev för undervisning högst 150 kronor, för kosthåll, om han begagnade sig däraf, högst 225 kronor och för logis, om sådant användes vid skolan, högst 50 kronor, samt torfmästarelev, som ej vore frielev, för kosthåll högst 225 kronor samt för logis högst 25 kronor, hvaremot för alla torfmästarelever, äfven om de icke vore frielever, själfva undervisningen alltid borde vara afgiftsfri.

Det syntes böra falla af sig själfv, att den öfverenskommelse, som mellan vederbörande statsmyndighet och enskild person, förening eller bolag, skulle träffas om skolans upprätthållande, måste omfatta en tid af flera år, då ju detta kunde anses ligga såväl i det allmännas intresse som i den enskilda personens, föreningens eller bolagets, med hvilket öfverenskommelsen skulle ingås. Landtbruksstyrelsen hade tänkt sig, att en tid af tio år skulle i sådant afseende vara efter omständigheterna väl afpassad.

Under förutsättning att sagda hufvudgrunder blefve för skolans inrättande efter nämnda tid tillämpade, hade landtbruksstyrelsen, med

[27.] ledning af beräkningar, som blifvit af styrelsen i samråd med styrelsens torftekhniska biträde verkställda, kommit till det resultat, att det statsanslag, som skulle för ändamålet erfordras, skulle utgöra 7,000 kronor för år, hvilka medel borde ställas till landtbruksstyrelsens förfogande för att mot redovisningsskyldighet användas till upprätthållande af en dylik skola.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landtbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta proposition, att Riksdagen måtte till upprätthållande af en torfskola under åren 1908—1917 bevilja ett anslag af 70,000 kronor och därpå på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 7,000 kronor.

Enligt en från landtbruksstyrelsen lämnad uppgift har torfskolan vid Markaryd under hvart och ett af åren 1902—1906 besökts af nedannämnda antal elever, nämligen:

	Torfförvaltare elever	Torfmästare elever
1902	10	11
1903	32	15
1904	38	15
1905	39	14
1906	22	9

*Departement-
schefens
yttrande.*

Det torde med hänsyn till det kraftiga uppsving, som torfindustrien under senare tid vunnit i vårt land, vara uppenbart, att ett synnerligen stort behof föreligger att för denna industris rätta bedrivande äga tillgång till fackmässigt utbildade instruktörer och förmän. I detta hänseende torde ock den verksamhet för meddelande af dylik utbildning, som utöfvats vid torfskolan vid Markaryd, hafva visat sig fruktbarande. Det synes på grund häraf vara af stor vikt, att dylik undervisning må fortfarande stå dem till buds, som ämna ägna sig åt torfindustrien, och jag finner äfven det af landtbruksstyrelsen nu framlagda förslaget om inrättande af en dylik skola efter väsentligt utvidgad plan böra förverkligas. Mot de bestämmelser rörande skolan, som landtbruksstyrelsen ifrågasatt, finner jag visserligen för närvarande icke anledning till erinran, men torde de, därest för ändamålet erforderligt anslag beviljas, framdeles böra närmare prövas. Ehuru jag i likhet med landtbruksstyrelsen finner det vara nödvändigt, att det aftal, som med enskild person, förening eller bolag afslutas rörande skolans upprätthållande, skall gälla för en viss ej för kort tid, håller jag dock före, att denna kan begränsas till fem år. Detta så mycket mer som jag är öfvertygad om att, därest samma behof

efter de fem åren föreligger, hvilket ju är att antaga, Riksdagen icke skall undandraga sig att då lämna behöfligt anslag. Mot det föreslagna understödsbeloppet, 7,000 kronor om året, anser jag, i betraktande af skolans betydelse och vikten af, att den där meddelade undervisningen blifver i alla hänseenden tillfredsställande, samt med hänsyn till skolans afsedda utvidgade verksamhet och de föreslagna bestämmelserna om frielever, att någon invändning icke skäligen kan göras. Då anslaget, såsom ofvan nämnts, bör utgå under en följd af år, och beloppet är ganska stort, synes det lämpligast, att särskilda medel härtill af Riksdagen begäras, utan sammanblandning med de medel, som eljest kunna afses till torfindustriens befrämjande.

[27.]

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till upprätthållande af en torfskola under åren 1908—1912 bevilja ett anslag af 35,000 kronor och däraf på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 7,000 kronor.

Sedan Riksdagen, såsom jag förut omförmält, till Kungl. Maj:ts förfogande för vidtagande af sådana åtgärder, som kunde finnas vara ägnade att främja lösningen af frågan angående lämpligaste sättet att tillgodogöra den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång, anvisat på extra stat för år 1902 ett anslag af 100,000 kronor, har Riksdagen för år 1905 till samma ändamål anslagit 25,000 kronor. Därefter har Riksdagen nästlidna år, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, dels för samma ändamål beviljat ett ytterligare anslag af 20,000 kronor å extra stat för år 1907 dels ock medgifvit, att Kungl. Maj:t finge för enahanda ändamål under år 1907, i mån af behof, disponera hvad vid utgången af år 1906 icke blifvit använt af tidigare för samma ändamål å extra stat beviljade medel.

Åtgärder för att främja tillgodogörandet af den i landets torfmossor befintliga bränsletillgång.

Nu har landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 7 december 1906 gjort framställning om beredande af medel för ifrågavarande ändamål äfven för år 1908 och därvid hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i sådant syfte af Riksdagen äska ett anslag af 10,000 kronor jämte bemyndigande att använda eventuell återstod å äldre anslag.

Enligt mig från statskontoret tillhandakommen uppgift utgjorde behållningen vid utgången af år 1906 å äldre anslag till ifrågavarande ändamål 17,692 kronor 53 öre. Läggas härtill det belopp, som för innevarande år ställts till Kungl. Maj:ts förfogande, eller 20,000 kronor, utgör det för detta år tillgängliga beloppet i sin helhet 37,692 kronor 53 öre. Då sistnämnda belopp väsentligt öfverstiger summan af de utgifter, som under hvar och ett af senaste åren bestridts från detta anslag, och därtill kommer, att vid bifall till det i nästföregående punkt framställda förslaget om sär-

[27.] skildt statsanslag till en torfskola, medel till dylik undervisning icke framdeles behöfva, såsom hittills, utgå af nu ifrågavarande anslag, anser jag det icke vara nödvändigt att af Riksdagen för år 1908 begära särskildt anslag för ändamålet, utan torde de för år 1907 tillgängliga medel kunna förslå äfven för år 1908.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att medgifva, att Kungl. Maj:t må, för vidtagande af sådana åtgärder, som kunna finnas vara ägnade att främja lösningen af frågan angående lämpligaste sättet att tillgodogöra den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång, under år 1908 i mån af behof disponera hvad vid utgången af år 1907 icke blifvit användt af de tidigare för samma ändamål å extra stat beviljade medel.

[28.]
Svenska moss-
kulturföre-
ningen.

Till understöd åt svenska mosskulturföreningen har Riksdagen på extra stat för hvarje år från och med år 1890 anvisat statsanslag, som under åren 1898—1905 utgått med 15,000 kronor årligen, samt för år 1906 och för innevarande år bestämts till 20,000 kronor.

Uti en till Kungl. Maj:t ställd skrift har föreningen anhållit om beredande åt föreningen jämväl för år 1908 af statsanslag å sistnämnda belopp, och har landtbruksstyrelsen uti infordradt underdånigt utlåtande af den 5 oktober nästlidna år tillstyrkt denna ansökning.

På grund häraf får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen.

att, till understöd åt svenska mosskulturföreningen, på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 20,000 kronor.

Bifalles detta, lär Kungl. Maj:t vilja, på sätt landtbruksstyrelsen hemställt, angående villkoren för anslaget åtnjutande meddela enahanda bestämmelser, som stadgats i fråga om det till föreningen för innevarande år beviljade anslag, och sålunda, bland annat, föreskrifva, att ett för statens räkning utsedt ombud, för hvilket kostnaden bör bestridas af föreningen, skall deltaga i revisionen af föreningens förvaltning, med skyldighet att om revisionen afgifva yttrande till jordbruksdepartementet, samt att föreningen fortfarande skall i afseende å sin verksamhet vara underkastad särskild inspektion från statens sida, hvilken inspektion framdeles, liksom för innevarande år, torde böra tillkomma landtbruksstyrelsen.

[29.]
Åtgärder för
höjande af
det mindre
jordbruket.

Det lifliga intresse, för hvilket det med statsmedel understödda arbetet på höjandet af det mindre jordbruket under dessa senaste år öfverallt i landet varit och fortfarande är föremål, kan icke annat än väcka odelad tillfredsställelse.

Då 1901 års riksdag, på framställning af Kungl. Maj:t, för första gången anvisade statsbidrag för här ifrågavarande ändamål, uppgick det af Kungl. Maj:t på extra stat för 1902 begärda och af Riksdagen beviljade beloppet till endast 25,000 kronor; och de åtgärder, som därvid afsågos, inskränkte sig till premiering af mindre jordbruk och anordnande af studieresor för mindre jordbrukare.

Samma belopp blef ock af 1902 års Riksdag för enahanda ändamål på extra stat för år 1903 beviljad.

Redan år 1903 visade sig emellertid nämnda bidrag otillräckligt, och på framställning af Kungl. Maj:t höjde samma års riksdag det på extra stat för år 1904 anvisade anslaget till 50,000 kronor, i samband hvarmed till de dittills med statsmedel understödda åtgärderna lades såväl beredande af understöd till kontrollföreningar, i hvilka mindre jordbrukare kunde antagas vara upptagna såsom medlemmar, som ock utdelande vid premieringarna af — förutom penningpris — s. k. premielån.

Då anslutningen rundt om i landet fortfarande visade sig allt liffigare, medgaf, på framställning af Kungl. Maj:t, 1904 års Riksdag, att 1905 års anslag skulle få utgå med ett till 70,000 kronor förhöjdt belopp, därvid Riksdagen, vid meddelandet af detta sitt beslut, särskildt framhöll, hurusom de ändamål, för hvilka ifrågavarande anslag vore afsedt, syntes Riksdagen väl ägnade att främja det mindre jordbrukets utveckling och sålunda befordra ett viktigt statsintresse.

Vid aflåtande till 1905 års Riksdag af framställning angående det belopp, som för år 1906 erfordrades, framträdde såsom ett efterstäfvansvärdt önskemål, väl förtjänt af statsmakternas uppmärksamhet, att låta äfven anordnandet af för mindre jordbrukare afsedda kurser i landthushållning ingå bland de dittills med statsmedel understödda åtgärderna. Och då Kungl. Maj:t med anledning däraf hos Riksdagen begärde en ytterligare förhöjning i här ifrågavarande anslag med 15,000 kronor eller från 70,000 kronor till 85,000 kronor, blef äfven denna Kungl. Maj:ts framställning af Riksdagen bifallen.

Samma framgång rönt ock Kungl. Maj:ts hos nästlidna års riksdag gjorda hemställan att på extra stat för år 1907 för här ifrågavarande ändamål anvisa ett från 85,000 kronor till 100,000 kronor förhöjdt belopp, hvilken förhöjning närmast föranleddes af önskvärdheten att i villkoren för erhållande af det till förenämnda kontrollföreningar utgående statsunderstödet kunna vidtaga sådana förändringar, att landets mindre jordbrukare mera allmänt komme att begagna sig af det verksamma bistånd till höjandet af nettoafkastningen vid deras ladugårdsskötsel, som dessa föreningar visat sig i så hög grad kunna erbjuda sina ledamöter.

[29.]

På grund af hvad nästlidna års riksdag på framställning af Kungl. Maj:t sålunda beslutat, utfärdade Kungl. Maj:t, efter landtbruksstyrelsens hörande, den 5 oktober 1906 förnyadt nådigt reglemente för med statsmedel understödda åtgärder till höjande af det mindre jordbruket samt kungörelse angående statsanslag till dylika åtgärder.

Uti underdånig skrifvelse den 15 december 1906 har nu landtbruksstyrelsen hemställt om beredande af medel för här omordade ändamål jämväl för år 1908. Landtbruksstyrelsen har därvid till en början anfört, hurusom det enligt § 21 i Kungl. Maj:ts förnyade reglemente den 17 november 1905 för med statsmedel understödda åtgärder till höjande af det mindre jordbruket åläge hushållningssällskapens förvaltningsutskott att hvarje år till landtbruksstyrelsen insända särskilda berättelser dels före oktober månads utgång öfver de dittills under året verkställda premieringar och med anledning af förut beviljade premielån vidtagna åtgärder, öfver utdelade understöd åt kontrollföreningar samt angående studieresor och undervisning för mindre jordbrukare, dels ock före januari månads utgång påföljande år öfver de åtgärder af ifrågavarande slag, hvilka icke blifvit i den förut ingifna berättelsen upptagna.

Till följd af detta stadgande hade från samtliga hushållningssällskapens förvaltningsutskott, med undantag af Kronobergs läns, till landtbruksstyrelsen inkommit berättelser af förstnämnda slag för år 1906, och äfven om icke alla de inkomna berättelserna vore fullständiga, så kunde dock af desamma, i hvad de innehölle uppgifter om kostnaderna för vidtagna åtgärder för höjande af det mindre jordbruket, redan nu dragas den slutsats, att med inberäkande af det högsta statsbidrag, som kunde tillgodokomma Kronobergs läns hushållningssällskap för ändamålet, det största belopp, som kunde beräknas komma att af statsmedel för nu ifrågavarande ändamål under år 1906 tagas i anspråk, utgjorde 80,369 kronor 43 öre, däri inberäknade de af Kungl. Maj:t särskildt beviljade anslagen till Ås folkhögskola 500 kronor och till ladugårdskurser vid Boden 1,000 kronor. Om härtill lades det belopp af 537 kronor, som Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 16 november 1906 anvisat landtbruksstyrelsen till gäldande af kostnader för tryckning af beskrifningar öfver premierade mindre jordbruk, komme utgifterna från 1906 års statsanslag till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket icke att behöfva öfverstiga 80,906 kronor 43 öre.

Då hushållningssällskapens uppgifter beträffande användningen af egna medel för ifrågavarande ändamål under år 1906 icke vore i detta afseende fullständiga, kunde beträffande sagda utgifter icke någon säker utredning härutinnan för närvarande af landtbruksstyrelsen lämnas.

Af de berättelser, som hushållningssällskapen enligt det föregående ingifvit, syntes emellertid med säkerhet framgå, att ifrågavarande angelägenhet inom de särskilda orterna fortfarande omfattades med det största intresse. Såsom bevis härför kunde anföras, att premiering af mindre jordbruk redan påginge inom alla hushållningssällskapens områden utom Kalmar läns norra, att till studieresor anslagits medel af alla hushållningssällskapen med undantag af Malmöhus läns och Älfsborgs läns norra, samt att undervisningskurser för mindre jordbrukare, hvartill statsmedel anslagits först för nästlidna år, redan anordnats af Södermanlands, Östergötlands, Kalmar läns södra, Kristianstads, Malmöhus, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Gäfleborgs, Jämtlands och Norrbottens läns hushållningssällskap.

De för år 1906 anslagna medlen hade enligt det föregående visat sig för ändamålet tillräckliga, och då kostnaderna för de genom nådiga reglementet den 5 oktober 1906 tillkomna ytterligare åtgärderna för höjande af det mindre jordbruket tagits i beräkning vid bestämmandet af anslaget för år 1907 samt någon erfarenhet angående tillräckligheten af detta anslag naturligtvis ännu icke kunnat vinnas, ansåge sig landtbruksstyrelsen sakna anledning att för år 1908 ifrågasätta någon höjning i det för år 1907 beviljade anslaget, 100,000 kronor.

Därest detta anslag komme att beviljas, skulle däraf äfven med lätthet kunna bestridas en mindre utgift, som landtbruksstyrelsen ansåge kunna vara till fördel för den i nådiga reglementet den 5 oktober 1906 upptagna åtgärd till höjande af det mindre jordbruket, hvilken afsåge undervisning för mindre jordbrukare. Bland de undervisningsmedel, som för närvarande syntes vara ägnade att bäst befordra undervisningen, intoge undervisningsmaterielen ett synnerligen viktigt rum. Det kunde emellertid icke bestridas, att det mötte svårighet för de särskilda hushållningssällskapen att utan vidare ledning anskaffa dylik undervisningsmateriel, och landtbruksstyrelsen hade därför tänkt sig, att till undanrödjande af denna svårighet en modellsamling af dylik materiel borde anskaffas och uppställas i landtbruksstyrelsens lokal för att hållas tillgänglig för allmänheten, på samma gång förteckning öfver samlingen med anvisning, hvar de särskilda föremålen kunde erhållas, och uppgift å prisen för desamma, borde tryckas och likaledes hållas tillgänglig samt på anhållan tillsändas hushållningssällskapen. Kostnaden för anskaffande af en dylik samling, som borde bland annat innehålla lämpliga skioptikonbilder, ansåge landtbruksstyrelsen icke behöfva öfverstiga 1,000 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landtbruksstyrelsen i underdånighet hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen

[29.] aflåta proposition, att Riksdagen måtte såsom bidrag till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket på extra stat för år 1908 bevilja och ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag af 100,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att af samma anslag till anskaffande af en modellsamling för undervisningsmaterieell vid undervisning för mindre jordbrukare använda högst 1,000 kronor.

Enligt en inom departementet verkställd utredning skulle af 1906 års statsanslag ett belopp af 80,933 kronor 47 öre under nämnda år vara taget i anspråk.

*Departements-
chefens
yttrande*

Landtbruksstyrelsen har i sin här föreliggande framställning riktat uppmärksamheten på vidtagandet af en, enligt min mening, synnerligen välbetänkt ytterligare åtgärd till det mindre jordbrukets främjande — anskaffande af en modellsamling af undervisningsmaterieell — hvilken synes mig ägnad att bidraga till, att de kurser, till hvarnas hållande 1905 års Riksdag, på framställning af Kungl. Maj:t, anvisade bidrag, komma att blifva af ännu större nytta. Den undervisning, som vid dem meddelas, måste nämligen göras i hög grad lättfattlig och åskådlig, om den skall leda till åsyftadt resultat. Fördelen af att vid dessa kurser äga tillgång till fotografier och skioptikonbilder från landthushållningens olika verksamhetsområden, modeller af olika slag, grafiska framställningar öfver utförda försök, profsamlings af foder- och gödselmedel och annat med urskillning valdt, lärorikt undervisningsmaterieell af här omordadt slag ligger i öppen dag.

Särskildt tillåter jag mig att i detta sammanhang framhålla, huru som ett synnerligen godt tillfälle här erbjuder sig att i vida kretsar på åskådligt och lättfattligt sätt sprida kunskap om resultaten af de många olika försök, som inom växtkultur, husdjursskötsel, mejerihandtering och andra grenar af landthushållning numera utföras af olika institutioner äfven inom vårt land.

En gifven fördel vore, att, såsom landtbruksstyrelsen tänkt sig, uppgörandet af plan öfver behöflig sådan materieell kunde öfverlätas åt en myndighet, som härvid ägde erfarenhet och sakkunskap samt kunde jämförelsevis lätt anskaffa densamma. Detta skulle för ledarna af här ifrågavarande kurser gifvetvis betydligt underlätta och möjliggöra ett lämpligt och godt urval.

Beträffande kostnaden för hushållningssällskapen att med ledning af såväl en dylik modellsamling som de anvisningar, hvilka landtbruksstyrelsen skulle komma att lämna angående anskaffande m. m. af hvad som för olika orter befundes lämpligast och mest passande, synes denna kostnad icke behöfva för dessa blifva synnerligen betungande, då hälften af den summa, hvartill kostnaden för undervisningen uppgår och däri

anskaffandet af undervisningsmateriell gifvetvis kan inberäknas, enligt nu gällande bestämmelser bestrides med statsmedel.

[29.]

Jag finner mig sålunda odeladt kunna biträda hvad landtbruksstyrelsen i här förevarande afseende föreslagit.

För en hvar, som varit i tillfälle att deltaga i de premieringar af mindre jordbruk, hvartill statsbidrag utgår, torde det stå klart, att, då ett dylikt mindre jordbruk befinner premievärdigt, är det icke alltid endast småbrukaren själf, som kan tillräkna sig förtjänsten häraf; i många, jag vågar till och med säga i de flesta fall delar han denna förtjänst med en vaken, dugande och arbetsam hustru. I de beskrifningar öfver premierade mindre jordbruk, som landtbruksstyrelsen årligen utgifver, möter man gång på gång uttalanden angående husmoderns stora andel i det gemensamma arbetet.

Då man ser och måste erkänna detta och därtill tager hänsyn till, att det i många fall är modern, som i främsta rummet leder barnens uppfostran och utöfvar det kanske största inflytandet på deras utbildning till dugande samhällsmedlemmar, synes det mig, som om man i nu pågående arbete på främjandet af landets mindre jordbruk allt för litet haft sin uppmärksamhet fäst vid hustruns andel i det gemensamma arbetet för att skapa ett trefvet och välbärgadt småbrukarhem. Hennes betydelse måste vinna det erkännande den förtjänar, och hennes sträfvanden måste, enligt mitt förmenande, verksamt stödjas och uppmuntras.

Ett steg i af mig här antydd riktning har visserligen redan blifvit taget, i det att i de för förenämnda undervisningskurser utfärdade bestämmelser särskildt framhålles, att äfven sådan undervisning, som anordnas för kvinnors utbildande i yrkesskicklighet för det mindre jordbruket, kan komma i åtnjutande af statsunderstöd; och jag hoppas lifligt, att landets hushållningssällskap skola i stor utsträckning begagna sig af det här gjorda erbjudandet. Men, hur välbetänkt detta redan tagna steg än är, synes det mig likväl icke tillräckligt, då det gäller att tillvarataga så stora intressen, som här är fallet.

Bland de åtgärder till det mindre jordbrukets höjande, till hvilka bidrag af statsmedel nu utgår, intaga, enligt min mening, de för ägare och brukare af mindre jordbruk anordnade studieresorna en mycket framskjuten plats. Genom dem beredes den mindre jordbrukaren ej endast tillfälle att se och lära åtskilligt, hvaraf han sedermera kan draga fördel vid skötseln af sitt eget jordbruk. Min öfvertygelse är, att dessa resor äfven från den synpunkten sedt äro af stor betydelse, att de ut-

[29.] öfva ett uppfostrande inflytande på deltagarna, vidga deras synkrets, väcka nya intressen till lif hos dem och därmed ock göra det dagliga arbetet i hemmet lättare och mera tilldragande. Och är denna min uppfattning om studieresornas betydelse såsom ett viktigt led i arbetet på det mindre jordbrukets höjande riktig, något hvarom en redan vunnen rik erfarenhet torde kunna lämna de bästa vittnesbörd, då synes det mig ock, som om tillräckligt talande skäl föreläge för att anordna dylika studieresor äfven för kvinnor, hvilka i något afseende taga del i det mindre jordbruket eller hvad därmed står i samband. Vid uppgörandet af plan för dessa studieresor borde man särskildt taga med sådana platser, där man vet, att trädgårdsskötsel, fjäderfäafvel och andra grenar af hushållningen, hvilka närmast falla inom hustruns verksamhetsområde, stå högt och omfattas med intresse, och där det sålunda särskildt för henne bör finnas något af värde att se och taga vara på. Jag anser således, att studieresor med bidrag af statsmedel böra anordnas äfven för kvinnliga deltagare.

Enligt nu gällande bestämmelser utgår bidrag af statsmedel till studieresor för mindre jordbrukare endast till bestridande af kostnaderna för ledares och deltagares järnvägsbiljett inom Sverige i tredje klass; och anledning synes mig icke föreligga att härutinnan vidtaga någon förändring beträffande nu af mig ifrågasatta resor. Då emellertid under sådana förhållanden hushållningssällskapens utgifter äfven för dessa resor i regel torde komma att öfverstiga statsbidraget, anser jag, att det bör kunna öfverlämnas åt hushållningssällskapen att helt och hållet själfva afgöra, hvilka närmare bestämmelser de anse böra träffas rörande deltagandet i resorna. Jag finner detta vara så mycket lämpligare, som det ofta kunna finnas fördelaktigt att ställa en dylik resa i ett visst samband med en längre eller kortare tid förut hållen, för kvinnor afsedd undervisningskurs i visst eller vissa ämnen.

På grund af hvad landtbruksstyrelsen i sin omförmälda framställning anfört angående det belopp, som under år 1906 användts af det för sagda år anvisade statsanslaget, synes mig någon höjning för år 1908 i det för innevarande år beviljade beloppet 100,000 kronor, icke vara af behovet påkallad vare sig för anskaffande af modellsamling till undervisningsmateriell eller för anordnande af för kvinnliga deltagare afsedda studieresor. Hvad särskildt dessa senare angår, torde de till en början endast mera undantagsvis komma till stånd och under alla förhållanden icke komma att sträcka sig så långt som i allmänhet varit fallet med de för manliga deltagare anordnade.

Under åberopande af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag alltså, [29.]
att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen
att såsom bidrag till *åtgärder för höjande af det mindre jordbruket*
på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 100,000 kronor.

Sedan under en följd af år Kungl. Maj:t till smörprofningar i [30.]
Malmö och Göteborg anvisat medel från anslaget till befrämjande i *Fortgående*
allmänhet af jordbruk och landtmannanärningar, slutligen till belopp af smörprof-
15,000 kronor årligen, befanns för år 1905 detta belopp vara otill- ningar.
räckligt med anledning af de ökade kostnader, som föranleddes af in-
förandet af ett särskildt smörmärke, och anvisade Kungl. Maj:t därför
för sistnämnda år, utöfver berörda belopp af 15,000 kronor, jämväl
ett anslag af 5,000 kronor under förskottstitel mot framtida ersättande.
I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beviljade därefter Riksdagen på
extra stat för år 1906 dels ett belopp af 5,000 kronor till ersättande
af nämnda förskott och dels ett anslag af 10,000 kronor för beredande
af ökad statsbidrag till smörprofningarna, att i mån af behof användas.
Kungl. Maj:t anvisade sedermera till smörprofningarna för år 1906
dels sistberörda belopp och dels, liksom förut, 15,000 kronor från
anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmanna-
näringar. Jämväl för innevarande år har Riksdagen å extra stat be-
viljat 10,000 kronor att i mån af behof användas till ökad statsbidrag
åt smörprofningarna. Vid föredragning den 14 december 1906 af
framställning rörande anvisande af statsbidrag till detta ändamål för
innevarande år fann Kungl. Maj:t, i öfverensstämmelse med landtbruks-
styrelsens hemställan, godt anvisa till uppehållande af smörprofningarnas
verksamhet år 1907 dels från anslaget till befrämjande af jordbruk
och landtmannanäringar 15,000 kronor och dels utaf de af Riksdagen
särskildt beviljade medel ett belopp af 7,000 kronor, eller tillhopa 22,000
kronor. Såsom skäl till, att sålunda icke hela det disponibla beloppet
borde tagas i anspråk för år 1907, hade landtbruksstyrelsen anfört, att
åtskilliga i statförslaget för profningarna år 1907 upptagna utgifts-
poster, nämligen de till reseersättningar, afsättning för smörutställning
och för svenska smörmärkets bekantgörande i utlandet samt smör-
expertens i sammanhang därmed företagna resor, syntes väl högt upp-
tagna och borde utan olägenhet kunna nedsättas med tillhopa 3,000
kronor. Därjämte framhöll landtbruksstyrelsen, att för år 1906 be-
räknades uppstå ett öfverskott å 5,000 kronor af de för smörprofningarna
och smörmärket tillgängliga medel. Enligt förslagsstaten för år 1907
skulle dock denna behållning fullständigt åtgå under sistnämnda år.

[30.]

Innan sistberörda beslut af Kungl. Maj:t fattades, hade styrelsen för svenska smörprofningarna gjort framställning om beredande af medel till smörprofningarna för år 1908 och därvid, under hänvisning till förberörda förslagsstat för år 1907, anfört, bland annat, följande. För år 1908 skulle antagligen intet öfverskott från år 1907 vara att påräkna, men däremot skulle möjligen dels en ökning i afgifter för rätten till svenska runmärkets användande kunna beräknas, dels ock en nedsättning i vissa utgiftsposter kunna äga rum. Då emellertid såsom anslag från hushållningssällskapen för år 1908 icke syntes kunna beräknas högre belopp, än som upptagits i inkomstberäkningen för år 1907, funne styrelsen bibehållandet jämväl för år 1908 af samma bidrag utaf statsmedel, som tilldelats svenska smörprofningarna för år 1906 och sökts för år 1907, vara en nödvändig förutsättning för, att smörprofningarnas arbete till gagn för svenska mejerihandteringen och särskildt för främjandet af svenskt exportsmörs ställning å utlandets marknader skulle kunna fortgå i samma omfattning som dittills. På grund häraf och då någon minskning eller större begränsning af smörprofningarnas arbete enligt styrelsens för smörprofningarna mening icke utan skada för landets mejerihandtering och smörexport kunde ske, har styrelsen anhållit, att Kungl. Maj:t måtte för år 1908 bereda svenska smörprofningarna ett anslag af statsmedel å 25,000 kronor på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna godt bestämma.

Efter det Kungl. Maj:t anbefallt landtbruksstyrelsen att häröfver afgifva yttrande, har landtbruksstyrelsen i underdånigt utlåtande den 27 november 1906 erinrat, hurusom styrelsen i fråga om anslag för 1907 till fortgående smörprofningar hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till fortgående smörprofningar i Malmö och Göteborg under innevarande år anvisa ett belopp af endast 22,000 kronor, samt vidare anfört, att landtbruksstyrelsen på de af styrelsen för svenska smörprofningarna i dess nu förevarande skrifvelse anförda skäl likväl ansåge, att smörprofningarna för år 1908 borde kunna komma i åtnjutande af enahanda understöd som för år 1906, eller 25,000 kronor.

För uppehållande af smörprofningarnas verksamhet under år 1908 torde liksom under de senare åren ökade medel vara erforderliga utöfver det belopp af 15,000 kronor, som synes fortfarande kunna utgå från de till Kungl. Maj:ts disposition stående medel under anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar. Att det belopp, som för år 1907 af Kungl. Maj:t anvisats för ifrågavarande ändamål, kunnat begränsas till sammanlagdt 22,000 kronor, berodde,

såsom förut framhållits, på att ett öfverskott från år 1906 till belopp af 5,000 kronor funnits tillgängligt såsom bidrag till bestridande af de med smörprofningarna och smörmärkets handhavande förenade utgifter under år 1907. Hade icke dylikt öfverskott funnits, skulle icke ens efter de af landtbruksstyrelsen förordade utgiftsminskningarna verksamheten kunnat upprätthållas under år 1907 i enlighet med den framlagda staten. Om ock, såsom smörprofningarnas styrelse nu ställt i utsikt, afgifterna för smörmärkets begagnande kunna komma att lämna ökade inkomster och äfven några utgiftsminskningar kunna ske utöfver de af landtbruksstyrelsen redan för år 1907 beräknade, torde dock med hänsyn därtill, att det icke nu låter sig beräkna, huruvida för innevarande år kommer att uppstå något öfverskott, hvilket skulle kunna användas år 1908, det vara önskvärdt, att möjlighet beredes att åt smörprofningarna anvisa för sistnämnda år statsanslag af tillhoppa 25,000 kronor genom att af Riksdagen härtill äskas ett anslag å 10,000 kronor. Därest Kungl. Maj:t vid pröfning af behovet skullo finna mindre statsbidrag än 25,000 kronor erforderligt, lärer, liksom för innevarande år, det anslag, som Riksdagen kan komma att anvisa, endast i mån af behof komma att tagas i anspråk.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, till beredande af medel till *ökadt statsbidrag för år 1908 till fortgående smörprofningar*, att af Kungl. Maj:t i mån af behof för ändamålet användas, på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 10,000 kronor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har Riksdagen för hvart och ett af åren 1904—1907 på extra stat beviljat ett anslag af 5,000 kronor till anställande af en statskonsulent i svinskötsel. En dylik konsulent har varit verksam under åren 1904, 1905 och 1906, och har landtbruksstyrelsen jämlikt bemyndigande tillsatt befattningen äfven för innevarande år.

Uti underdånig skrifvelse den 8 november 1906 har landtbruksstyrelsen hemställt om åtgärder för anställande af en dylik konsulent äfven för år 1908, och anser jag framställning i sådant syfte böra aflåtas till Riksdagen. I afseende å konsulentens aflöning tillåter jag mig erinra, att densamma för år 1907 blifvit, i öfverensstämmelse med hvad uti statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden den 13 januari 1906 af dåvarande chefen för jordbruksdepartementet förordats, bestämd till 3,500 kronor såsom arfvode hvarjämte medgifvits reser-

[30.]

[31.]

Statskonsu-
lent i svin-
skötsel.

[31.] sättning intill ett belopp af 1,500 kronor, hvilken ersättning städse skulle utgå efter fjärde klassen i resereglementet.

Då enahanda belopp af 5,000 kronor jämväl för år 1908 är för ifrågavarande ändamål erforderligt, tillstyrker jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till *anställande af en statskonsulent i svinskötsel*, på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 5,000 kronor.

[32.]
*Fjäderfä-
afvelns be-
främjande.*

Till fjäderfäafvelns befrämjande har Riksdagen på extra stat för hvarje år från och med år 1904 anvisat statsanslag, som för åren 1904—1906 utgått med 5,000 kronor årligen men på Kungl. Maj:ts framställning för innevarande år höjts till 10,000 kronor.

Uti underdånig skrifvelse den 30 november 1906 har landtbruksstyrelsen gjort framställning om beredande jämväl för år 1908 af statsanslag för berörda ändamål.

Då enahanda belopp af 10,000 kronor jämväl för år 1908 är för ifrågavarande ändamål erforderligt, tillstyrker jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till *fjäderfäafvelns befrämjande*, anvisa å extra stat för år 1908 ett anslag af 10,000 kronor.

[33.]
*Afvelscentra
för nötboskap.*

Såsom bidrag till bildande och upprätthållande af afvelscentra för nötboskap har Riksdagen, jämlikt Kungl. Maj:ts förslag, för hvar och ett af åren 1903—1907 anvisat ett anslag å extra stat af 9,000 kronor. Enligt den i statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden den 11 januari 1902 intagna beräkning af kostnaderna för de första täflingarna för utväljande af dylika centra skulle, utöfver afkastningen af fonden för svenska hornboskaps- och fårafvelns förädling, af andra statsmedel krävas ett belopp af sammanlagdt 73,000 kronor, hvilket belopp ansågs lämpligen kunna fördelas på åren 1903—1910 sålunda, att uti riksstaten för hvar och ett af åren 1903—1909 härför upptoges ett belopp af 9,000 kronor och uti staten för år 1910 återstående 10,000 kronor.

Den 13 mars 1903 har Kungl. Maj:t utfärdat särskilda nådiga kungörelser dels med föreskrifter i fråga om bildande och upprätthållande af afvelscentra för nötboskap, dels ock med föreskrifter i fråga om tiden för början af täfling för utseende af afvelscentra m. m.

Sedermera har Kungl. Maj:t jämlikt nådigt bref den 22 juni 1906 *dels* förklarar vissa ladugårdsbesättningar för afvelscentra intill utgången af år 1910 under de i förberörda nådiga kungörelse stadgade villkor,

äfvensom tillerkänt innehafvarna af samma besättningar vissa angifna penningpris, *dels ock* för åtskilliga ladugårdsbesättningar tillerkänt deras innehafvare uppmuntringspris med angifna belopp. [33.]

Nu har landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 8 november 1906 erinrat, att enligt nyssberörda kungörelse penningpris för afvelscentrum utginge med det bestämda beloppet till besättningens innehafvare det år, hvarunder besättningen blifvit för afvelscentrum förklarad, samt därefter ytterligare under hvart och ett af de fyra följande åren, såvida besättningen fortfarande innehade egenskapen af afvelscentrum, samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen för ifrågasvarande ändamål för år 1908 äska ett belopp af 9,000 kronor.

I anslutning till denna landtbruksstyrelsens framställning hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, såsom bidrag till bildande och upprätthållande af *afvelscentra för nötboskap*, på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 9,000 kronor.

Med anledning af framställningar af Norrbottens läns hushållningssällskap och i enlighet med landtbruksstyrelsens hemställan äskade Kungl. Maj:t nästlidna år af Riksdagen ett anslag å extra stat för innevarande år till belopp af 5,000 kronor till främjande af nötboskapsafveln inom Norrbottens län. I det statsrådsprotokoll öfver jordbruksärenden, som åtföljde statsverkspropositionen till nämnda Riksdag, redogjordes för en af hushållningssällskapet uppgjord plan för nötkreatursafvelns upphjälpande inom länet, till hvilken plans förverkligande det begärda statsanslaget skulle bidra. Dåvarande chefen för jordbruksdepartementet förklarade sig anse de vidtagna åtgärderna vara väl planlagda och efter de lokala förhållandena klokt afvägda.

Kungl. Maj:ts berörda framställning blef af Riksdagen bifallen, och anbefalldes därefter Kungl. Maj:t den 22 juni 1906 landtbruksstyrelsen att inkomma med yttrande och förslag rörande användningen af det sålunda anvisade anslaget.

Med underdånig skrifvelse den 14 december 1906 har landtbruksstyrelsen öfverlämnat en till Kungl. Maj:t ställd skrifvelse från Norrbottens läns hushållningssällskap, däri sällskapet, enär den uppgjorda planens genomförande kräfde ett öfver många år utsträckt arbete och detta arbete icke kunde fortgå utan fortsatt understöd från statens sida, anhållit om utverkande äfven för år 1908 af ett anslag å 5,000 kronor för samma ändamål.

[34.]

Anslag till
främjande af
nötboskaps-
afveln inom
Norrbottens
län.

[34.] Landtbruksstyrelsen har för egen del meddelat, att till följd af ännu pågående utredningar inom Norrbottens län förberörda, af Kungl. Maj:t från styrelsen infortrade yttrande och förslag ännu icke kunnat af styrelsen afgifvas. Då emellertid de skäl, som anförts för beviljande af innevarande års anslag, fortfarande vore gällande, har landtbruksstyrelsen tillstyrkt hushållningssällskapets nu ifrågavarande framställning.

På de sålunda anförda skälen och då det äfven enligt min mening synnerligen betydelsefulla arbetet på nötboskapsafvelns i Norrbottens län upphjälpande uppenbarligen måste, för att medföra något verkligt gagnande resultat, under en följd af år fortsättas, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till *främjande af nötboskapsafveln inom Norrbottens län*, på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 5,000 kronor.

Hästafvelns förbättrande.

[35.] För bestridande af kostnad för extra personals anställande vid Flyinge hingstdepå har Riksdagen på extra stat för hvar och ett af åren 1905, 1906 och 1907 beviljat anslag af 3,790 kronor.

I underdånig skrifvelse den 2 oktober nästlidna år har stuteriöfverstyrelsen meddelat, att under hvartera af åren 1905 och 1906 under en tid af sju månader, såsom biträde vid ridning och skötsel af nämnda hingstdepå tillhöriga unghingstar anlåtats biträde af en löjtnant och sex man, härtill kommenderade från något af de i Skåne förlagda kavalleriregementena; och hade stuteriöfverstyrelsen vidtagit åtgärder för utverkande af dylik kommendering till depåen jämväl under innevarande år.

Då den extra personal, som sålunda hittills anlåtats för hingstdepåens räkning, visat sig hafva varit till stor nytta vid arbetet för de unga hingstarnas utveckling, och alltså välgrundade skäl funnes för dylik personals fortsatta användande vid depåen, har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra framställning om ett dylikt anslag jämväl för år 1908.

I enlighet med hvad stuteriöfverstyrelsen sålunda hemställt tillstyrker jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, för *bestridande af kostnad för extra personal vid Flyinge hingstdepå*, på extra stat för år 1908 bevilja ett anslag af 3,790 kronor.

Befrämjande af husslöjden.

I enlighet med hvad landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 8 november nästlidna år hemställt och under erinran, att andre instruktören i husslöjd Jonas Wallander enligt nådigt bref den 21 december 1906 förklarats berättigad att åtnjuta det honom af Riksdagen för innevarande år beviljade personliga ålderstillägg, tillstyrker jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[36.]
Andreinstruk-
tör i husslöjd.

att för år 1908 på extra stat anvisa, till *anställande af en andre instruktör i husslöjd*, 2,000 kronor och, såsom *personligt ålderstillägg till andre instruktören Jonas Wallander*, därest han fortfarande i denna egenskap med godt vitsord tjänstgör, 1,500 kronor, eller tillhopa 3,500 kronor.

Fiskerinäringens understöd.

Frågan om anskaffande för fiskeradministrationens behof af ett särskildt fartyg har upprepade gånger varit föremål för Kungl. Maj:ts pröfning.

[37.]
Byggande af
ett fartyg för
fiskeriadmi-
strationens
behof.

Vid underdånig föredragning den 12 januari 1904 af fråga om reglerandet för år 1905 af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel lämnades af dåvarande chefen för jordbruksdepartementet för hvad som därför uti ifrågavarande hänseende förekommit en utförlig redogörelse, till hvilken jag anhåller att i allmänhet få hänvisa. Emellertid torde det tillåtas mig att här erinra om följande.

Den 17 december 1900 hade landtbruksstyrelsen hemställt om aflåtande af proposition till Riksdagen om, bland annat, beviljande af ett belopp af 57,000 kronor till anskaffande af en ångbåt för fiskeradministrationens behof. De båda ändamål, för hvilka ifrågavarande ångbåt skulle användas, angåfvos af landtbruksstyrelsen vara, dels att med densamma fiskeritjänstemännen skulle blifva i tillfälle att tid efter annan besöka fisklägena utmed de kuster, som hörde under landtbruksstyrelsens förvaltning — ärenden angående hafsfisket vid rikets västra kust voro då ännu undantagna från styrelsens ämbetsbefattning — äfvensom fiskeställena vid de vattendrag inom landet, som kunde med ångbåten befaras, för att landtbruksstyrelsen genom nämnda tjänstemän skulle blifva förtrogen med fiskarbefolkningens behof och vanor samt inhämta kännedom om medlen och sättet för afhjälpan af de brister

[37.] vid fiskes utöfvande, som kunde förefinnas, samt för beredande af afsättning för den fångade fisken, dels ock att fiskeridirectionen skulle blifva satt i tillfälle att genom sina tjänstemän låta planmässigt utföra sådana vetenskapliga undersökningar angående fisket äfvensom fiskeförsök, hvilka hade direkt inflytande på åtgärderna för fiskets förkofran.

Medan denna framställning ännu var på Kungl. Maj:ts pröfning beroende, inkom landtbruksstyrelsen med en ny underdånig skrifvelse i ämnet den 13 november 1903. I denna framhöll styrelsen, bland annat, att, sedan styrelsen afgifvit sin förra framställning, motorer, drifna med fotogen, alltmer kommit i bruk å fiskefartyg och befunnits synnerligen lämpliga för ändamålet. Om i stället för den af styrelsen i dess skrifvelse den 17 december 1900 föreslagna ångbåten ett sådant för framdrifvande med motorkraft och segel anordnad fartyg anskaffades, skulle det med styrelsens framställning åsyftade ändamålet att skaffa fiskeridirectionen en lämplig tjänstebåt kunna vinnas för väsentligt minskade kostnader. Fartyget borde förses med en likaledes med motor utrustad julle. En af ingenjören Joh. Johnsson i Göteborg uppgjord ritning till ett dylikt fartyg bifogades äfvensom kostnadsförslag, enligt hvilka sammanlagda kostnaden för anskaffande af fartyget med tillbehör beräknades till 25,000 kronor.

På hemställan af departementschefen föreslog ock Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1904 års Riksdag, att Riksdagen skulle till byggande af ett tjänstefartyg för fiskeridirectionens behof på extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 25,000 kronor.

Denna proposition vann emellertid icke Riksdagens bifall. Uti skrifvelse till Kungl. Maj:t den 13 april 1904, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde hufvudtiteln gjorda framställningar angående åtgärder till fiskerinäringens befrämjande, anförde nämligen Riksdagen, att Riksdagen hyste den uppfattning, att under fiskeridirectionens första ordnande ett tjänstefartyg för densamma icke vore erforderligt; att, såsom upplysts, från början blott två fiskerintendentbefattningar kunde tillsättas och att vid sådant förhållande distrikten komme att provisoriskt erhålla vida större utsträckning än den för framtiden afsedda; att till följd däraf fiskeritjänstemännen syntes vid förflyttning mellan olika platser inom distrikten nödgas anlita förefintliga snabbare befordringssätt än det, som ett sådant fartyg kunde erbjuda; samt att i hvarje fall en närmare erfarenhet rörande den nya administrationens fungerande vore önskelig före anordnande af ifrågasvarande hjälpmedel för dess verksamhet.

I underdånig skrifvelse den 1 december 1906 har nu landtbruksstyrelsen förnyat sin framställning och därvid hufvudsakligen an- [37.]
fört följande.

Af den utaf Kungl. Maj:t beslutade nya fiskeriadминистраtionen, hvars stat upptoge 6 fiskeriintendenter, 1 fiskeriasistent, 2 fiskeristipendiater och 1 fiskeriingenjör, hade visserligen hittills endast kunnat tillsättas 3 fiskeriintendenter, af hvilka 1 på förordnande, jämte fiskeriasistenten, fiskeristipendiaterna och fiskeriingenjören, och hade alltså knappast ännu någon närmare erfarenhet rörande den nya administrationens fungerande kunnat vinnas.

Om det oaktadt landtbruksstyrelsen ansåge sig böra hos Kungl. Maj:t redan nu göra förnyad framställning om beredande af medel till byggande af ett fartyg för fiskeriadминистраtionens behof, skedde detta af den bestämda öfvertygelse, att ett sådant fartyg vore af största behof för sagda administration, såvidt den skulle kunna på ett verkligt effektivt och fruktbarande sätt fullgöra sina åligganden, och at detta behof alltså borde, så fort omständigheterna medgäfve, fyllas.

De skäl, som landtbruksstyrelsen i samtliga föregående framställningar rörande sagda fartyg anfört, hade afsett hufvudsakligen dels behofvet för fiskeriadминистраtionen af ett fartyg, icke för att tjänstemännen skulle kunna förflytta sig från ort till annan vid sina förrättningar, hvarför onekligen de vanliga kommunikationsmedlen kunde vara tillfyllest, utan för att fiskeritjänstemännen skulle kunna oftare besöka de särskilda fiskelägena såväl vid östra kusten som vid de stora insjöarna och på detta sätt komma i lifligare beröring med den egentliga fiskarbefolkningen, lära känna dess behof och vinna dess förtroende, dels ock angelägenheten för fiskeriadминистраtionen att äga tillgång till ett lämpligt fartyg för utförande af fiskeförsök och fiskeriundersökningar, hvilka utgjorde nödvändiga förutsättningar och grundvalen för, att fiskeritjänstemännen skulle kunna lämna de upplysningar och råd rörande fiskets bedrivande och hushållningen med fisket, som det åläge dessa tjänstemän att meddela allmänheten.

Det vore själfallet, att dessa ändamål omöjligen kunde uppnås med användande af det för svenska hydrografisk-biologiska kommissionens arbeten och bevakning byggda större fartyg, hvilket vore för lösandet af dessa uppgifter fullt upptaget och för öfrigt droge alldeles för höga driftkostnader för att kunna lämpligen användas för fyllandet af fiskeriadминистраtionens behof i berörda afseenden, liksom det därför aldrig varit ämnadt eller ens på något sätt lämpade sig, då det vore byggdt för ett helt annat ändamål. Det kunde sålunda icke ens sättas i fråga, att sistberörda fartyg skulle användas för det nu ifrågavarande

[37.] ändamålet, utan, därest ett fartyg öfver hufvud taget skulle kunna komma till användning för ifrågavarande ändamål, måste ett sådant fartyg särskildt byggas.

För sin del ansåge sig landtbruksstyrelsen icke vidare behöfva beröra den af styrelsen flerfaldiga gånger framhållna vikten för fiskeritjänstemännen att kunna uppsöka fiskarena i deras hemvist och under deras arbete vid fisklägena, då denna omständighet torde af sig själf lätt kunna till sin vikt uppskattas och bedömas. Däremot ansåge sig styrelsen böra framhålla den ännu större och mera direkta betydelsen för östersjöfisket och fisket i de stora sjöarna af planlagda och till vissa bestämda mål syftande fiskeförsök, hvilka tillhörde fiskeridirectionen och hade, förutom sitt vetenskapliga värde, stor ekonomisk vikt. Såsom exempel på dylika fiskeförsök ville landtbruksstyrelsen framhålla uppsökandet af nya platser för lönande torskfiske, försök, afseende hvilka redskap borde lämpligast användas på de särskilda fiskeplatserna, såsom de vidsträckta bankarna norr om Gottland och utanför Sveriges sydligare östersjökuster, på Finngrund och bankarna utanför Gäflebukten m. fl. ställen, samt dessutom å de djupare vattnen, allt försök, hvilka ärligen borde ske. Resultaten af dylika undersökningar skulle gifvetvis komma fiskarena till godo genom ökade fångster af flundra, piggvar, torsk, hvassbuk m. fl. andra fiskarter. Motsvarande fiskeförsök borde äfven ske uti skärgårdarna samt i de större insjöarna.

Jämte dessa egentliga praktiska fiskeförsök skulle äfven med fartyget utföras betydelsefulla undersökningar inom fiskeriernas område, såsom hvar unglaxen uppehölle sig under tiden från utvandringen ur sötvattnen, tills han uppnådde omkring 50 centimeters längd, m. fl. frågor, som hade stor, om också endast indirekt betydelse.

För att det afsedda fartyget skulle kunna motsvara samtliga dessa anspråk, borde det vara fullt passande för öppna sjön, ej ensamt beroende af segel, utan kunna dem förutan framdrivas med omkring 7 knops fart, ej vara för stort, men dock så rymligt, att förutom besättningen åtminstone två fiskeritjänstemän samt några fiskare, de senare dock mera tillfälligt, skulle kunna uppehålla sig å detsamma, hvarvid landtbruksstyrelsen ansett sig böra anmärka, att det syntes ganska lämpligt, att fiskare bereddtes tillfälle att medfölja fartyget, då de kunde lära känna nyare fiskemetoder och nya fiskeplatser samt under samtal med fiskeritjänstemännen inhämta många nyttiga lärdomar rörande fiskarnas lefnadsförhållanden m. m. och i sin tur lämna bemälda tjänstemän del af sina erfarenheter. För sin utbildnings skull syntes en af fiskeristipendiaterna nästan ständigt böra medfölja fartyget.

Det fartyg, som sålunda afsåges att byggas, skulle, om 1907 års Riksdag därtill beviljade medel, kunna hinna vara färdigt till år 1909, då samtliga 6 fiskeriintendentsplatserna ansåges kunna vara besatta. [37.]

Beträffande konstruktionen af fartyget syntes den af ingenjören Johnsson uppgjorda, vid landtbruksstyrelsens förberörda underdåniga skrifvelse den 13 november 1903 fogade ritning fortfarande vara för ändamålet fullt lämplig endast med några mindre afvikelser, hvarför landtbruksstyrelsen ej ansett nödvändigt att låta uppgöra någon ny ritning. Sagda afvikelser afsåge hufvudsakligen beredande af ökad utrymme för motorn, med anledning hvaraf aktern å fartyget borde undergå en förändring, så att densamma finge en form närmast liknande kosterbåtarnas, och hade ingenjören Johnsson i bref af den 12 och 13 november 1906 förklaradt, att en sådan ändring låte sig utan olägenhet genomföra och att densamma icke komme att nämnvärdt inverka å kostnaden för fartyget.

Hvad anginge sagda kostnad, så syntes densamma nu komma att ställa sig något dyrare än år 1903, då landtbruksstyrelsen gjorde sin förra framställning i ämnet, hvarvid kostnaden upptagits till 25,000 kronor. För själfva fartyget upptoges kostnaden i kostnadsförslag, som nu afgifvits från A. R. Gustafsson i Landskrona och Ljunggrens verkstads aktiebolag i Kristianstad, till 14,200 kronor i det förra förslaget och 16,000 kronor i det senare, hvartill dock borde läggas i bägge fallen kostnaden för såväl plåtbeklädnad som förstärkning af motorbädden, hvilken kostnad enligt gjord förfrågan uppginge till omkring 800 kronor, samt dessutom särskildt till A. R. Gustafssons förslag kostnaden för madraser, beräknad till 200 kronor. Kostnaden för fartyget skulle alltså ställa sig enligt A. R. Gustafssons förslag till 15,200 kronor och enligt Ljunggrens verkstads aktiebolags förslag till 16,800 kronor.

Härtill skulle komma kostnaden för motorn med insättning samt fiskespel (winch) och tillbehör, uppgående enligt infordrade kostnadsförslag från J. W. Svenssons automobilfabrik i Stockholm till 7,900 kronor och från J. & C. G. Bolinders mekaniska verkstads aktiebolag till 8,800 kronor, samt kostnaden för motor till fartygets julle, 1,150 kronor, då kostnaden för fartyget med sagda motorer skulle ställa sig enligt de lägre förslagen till 24,250 kronor och enligt de högre förslagen till 26,750 kronor. Om härtill lades dels oförutsedda kostnader i bägge fallen 1,000 kronor, dels ock kostnader för reservdelar till motor samt för fotogenbehållare, wire, bronslinor, meterhjul och fiske-redskap, tillhoppa 3,000 kronor, skulle sammanlagda kostnaden för fartyget med utrustning kunna antagas icke behöfva öfverstiga 29,000 kronor.

[37.]

För fartygets underhåll och drift syntes, i likhet med hvad fallet varit i landtbruksstyrelsens förberörda underdåniga skrivelse den 13 november 1903, kunna beräknas åtgå 2,000 kronor samt till besättningen 3,000 kronor eller tillhopa 5,000 kronor, hvilket belopp syntes på särskilda framställningar af landtbruksstyrelsen årligen kunna af Kungl. Maj:t anvisas från anslaget till fiskerinäringens understöd.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landtbruksstyrelsen — med förmälan att styrelsen vore betänkt att framdeles inkomma med förslag om beredande af medel till höjning af anslaget till fiskerinäringens understöd, för att kostnaderna för ifrågavarande fartygs underhåll och drift samt aflöningarna till besättningen skulle kunna af samma anslag bestridas — hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta proposition, att Riksdagen måtte till byggande af ett fartyg för fiskeradministrationens behof i hufvudsaklig öfverensstämmelse med förenämnda ritning och af landtbruksstyrelsen uppgjorda kostnadsberäkningar anvisa ett belopp af 29,000 kronor.

*Departements-
chefens
yttrande.*

Sedan frågan om anskaffande af ett tjänstefartyg för fiskeradministrationens behof senast var föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, har densamma i viss mån kommit i annat läge.

Genom de undersökningar, som under de senare åren utförts särskildt af finska statens fiskerifartyg, äfvensom vid ett tillfälle från ett af svenska hydrografisk-biologiska kommissionen förhyrdt fartyg, har det vunnits bekräftelse på, att östersjöfisket å vissa platser längre ifrån land bör kunna erbjuda rika fångstmöjligheter. Några systematiska fiskeförsök å dessa platser hafva emellertid ännu ej företagits från svensk sida. Behovet af att kunna anställa dylika försök i olika delar af Östersjön är emellertid stort, hälst våra fiskare med de små båtar, som för närvarande stå dem till buds, icke kunna våga sig ut till dessa fångstplatser; och innan desamma hunnit grundligare undersökas, är det ingen utsikt, att denna fattiga fiskarbefolkning skall finnas villig att göra de uppoffringar, som erfordras för att den skall kunna skaffa sig de mera dyrbara båtar och redskap, fiske på öppna sjön kräfver. Det är emellertid icke obetydliga ekonomiska intressen det här gäller att tillvarataga. Förutnämnda redan anställda försök hafva, såsom det blifvit mig upplyst, gifvit grundad anledning antaga detta. Sålunda kan jag nämna, att icke obetydliga mängder färsk torsk, infångade på dylika fiskeplatser af finska fartyg, införts till Stockholm. Det är således utsikt, att, därest vid fortsatta undersökningar de redan vunna erfarenheterna ytterligare bekräftas, ett icke oväsentligt uppsving skulle kunna beredas det svenska östersjöfisket. Ett oeftergifligt villkor för,

att dylika undersökningar skola kunna företagas, är emellertid, att fiskeridirectionen förfogar öfver ett därför lämpadt fartyg, något som, på sätt landbruksstyrelsen utvecklats, för närvarande icke är fallet.

En annan omständighet, som äfven den talar för behovet af det föreslagna fartyget, är, att genom detsamma anskaffande tillfälle skulle kunna beredas fiskare att genom personliga besök vid ifrågavarande fiskeplatser vinna kännedom om desamma och att genom deltagande i de af fiskeritjänstemännen anställda fiskeförsöken lära känna och handtera för fisket i öppna sjön lämpliga redskap.

Ej heller lär den vetenskapliga betydelsen af, att fiskeritjänstemännen, genom att det föreslagna fartyget ställdes till deras förfogande, skulle sättas i tillfälle att grundligare, än som hittills kunnat ske, undersöka Östersjöns hydrografisk-biologiska förhållanden, få helt och hållet underskattas. De af svenska hydrografisk-biologiska kommissionen ledda undersökningarna hafva nämligen hittills icke i den omfattning, som önskvärdt varit, kunnat utsträckas till Östersjön, då det för kommissionens räkning anskaffade fartyget varit allt för strängt upptaget af bevakningstjänst och undersökningar vid rikets västra kust för att medhinna arbeten äfven vid den östra. Ej heller torde det, såsom landbruksstyrelsen framhållit, vara fullt lämpligt att använda sistnämnda fartyg för undersökningar i de norra delarna af Östersjön, då det drager högre driftkostnader, än som strängt taget borde erfordras för dylika undersökningar. En följd häraf är emellertid, att förhållandena i Östersjön lämnats jämförelsevis outforskade. Denna brist skulle emellertid i viss mån kunna afhjälpas, därest fiskeritjänstemännen genom anskaffande af det föreslagna fartyget bereddes tillfälle att på sitt område af de hydrografisk-biologiska vetenskaperna verkställa försök och undersökningar i sistnämnda haf. Hvad nu yttrats om behovet af undersökningar i Östersjön äger motsvarande tillämpning i fråga om dem af våra större insjöar, som skulle blifva tillgängliga för det nya fartyget.

Vid dessa förhållanden och på de i öfrigt af landbruksstyrelsen anförda skäl, anser jag mig böra ansluta mig till styrelsens uppfattning, att tiden är inne att ånyo till bepröfvande upptaga frågan om anskaffande af ett fartyg för fiskeridirectionens behof.

Mot den därför af styrelsen uppgjorda kostnadsberäkningen har jag, på grund af hvad styrelsen anført till stöd för densamma, icke någon erinran att göra. Då, som nämndt, fartyget beräknats vara färdigbyggt först med början af år 1909, behöfva medel för underhålls- och driftkostnader anvisas först från och med sistnämnda år.

På grund af hvad jag anført, hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[37.] att för anskaffande af ett fartyg för fiskeridadministrationens behof å extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 29,000 kronor.

[38.] Riksdagen har på extra stat för hvart och ett af åren 1905, 1906 och 1907 beviljat ett anslag af 25,000 kronor till underhålls- och driftkostnad för ett fartyg för hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven samt för tillsyn och bevakning vid Sveriges hafsfisken under annan tid af året än vintermånaderna. Till anskaffandet af fartyget hade Riksdagen år 1904 anvisat nödiga medel, och fartyget, som erhöll namnet Skagerak, började sin verksamhet våren 1905. Förberörda belopp af 25,000 kronor till underhålls- och driftkostnad grundade sig på en beräkning, hvilken finnes intagen i de statsrådsprotokoll öfver jordbruksärenden, som åtföljde statsverkspropositionerna till 1904 och 1905 års riksdagar, och som var uppgjord under förutsättning, att fartygets tjänstetid skulle räcka under 8 månader årligen, af hvilka 6 månader skulle upptagas hufvudsakligen af bevakning och tillsyn under sommarfisket samt 2 månader uteslutande användas till försöksfiske för svenska hydrografisk-biologiska kommissionens räkning. Enligt nämnda beräkning skulle, bland annat, af berörda 25,000 kronor ett belopp af 5,620 kronor erfordras till kostnad för underhåll af fartyget med mera. Under bevakningstiden skulle besättningen utgöras till hufvudsaklig del af manskap från flottan, hvilket under de två öfriga månaderna skulle ersättas af förhyrdt manskap. Befälhafvaren och förste maskinisten skulle anställas för helt år.

Redan då fråga var om anslag till fartygets underhålls- och driftkostnad för år 1907, framhölls af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län efter samråd med bemälda kommission, att erfarenheten syntes gifva vid handen, att en utsträckning af tjänstgöringstiden skulle vara till synnerlig nytta. Då emellertid ytterligare erfarenhet erfordrades för beräkning af de ökade kostnaderna m. m., ansågs icke lämpligt att redan för år 1907 göra framställning om utsträckt tjänstgöringstid för fartyget.

Nu har svenska hydrografisk-biologiska kommissionen i en till Kungl. Maj:t den 13 november 1906 inkommen skrifvelse i underdånighet hemställt om beredande af medel till underhålls- och driftkostnad för fartyget under år 1908 och därvid förklarar sig, på grund af numera vunnna ökad erfarenhet, anse, att det skulle vara af största fördel för vinnande af det ändamål, hvarför fartyget byggts och utrustats, om anslag kunde beredas för att hålla detsamma i verksamhet under 11 månader af året i stället för 8, med fast anställd besättning. Skälen

för denna åsikt vore följande. De vetenskapliga arbetena och särskildt studiet af de förhållanden, som inverkade på trålfisket och sillfisket, erfordrade undersökning under alla årstider. Särskildt hade det visat sig olämpligt, att kommissionen icke varit i stånd att fullfölja undersökningen af sillfisket under de egentliga vintermånaderna, januari och februari, då fiske med snörpvad bedrefves i öppen sjö utanför Bohusläns kust. Vid detta fiske inverkade strömförhållandena i högsta grad gynnande eller störande. Dessa strömförhållanden hade under flera år utgjort föremål för kommissionens undersökningar, hvarunder metoderna för strömmätning på alla djup utvecklats. Det vore kommissionens afsikt att, ifall möjlighet därtill bereddes, under fiskeperioden med sina undersökningar följa strömsättningen på alla djup i hafvet, en uppgift hvartill den nu hade alla medel i sin hand. Samtidigt med de fysiska och kemiska metoderna för hafvets undersökning hade äfven fångstredskapen utvecklats af den internationella hafsundersökningens specialister, så att det numera vore möjligt att följa de nyttiga hafsdjurens utveckling och vandringar under alla stadier af deras tillväxt. Hvilka resultat man på denna väg uppnått, framginge af den tryckta redogörelse för den internationella hafsundersökningens resultat och Sveriges andel däri, hvilken utgifvits såsom meddelande n:o XIV från jordbruksdepartementet.

Men användningen af dessa nyare exakta apparater och redskap erfordrade en hög grad af öfning och skicklighet både hos befäl och manskap, hvilken icke hunne förvärfvas på några månaders tid, och det hade inverkat i hög grad ofördelaktigt att, såsom hittills skett, ombyta manskap och delvis äfven befälet efter 6 månaders tjänst. För att den vetenskapliga undersökningen af de nyttiga hafsdjurens lif skulle hålla jämna steg med den svenska fiskerinäringens raska tillväxt och kunna lända densamma till nytta erfordrades, att undersökningsfartyget oafslåligt och under alla årstider kunde följa fiskeflottan på dess fiskeplatser ute på hafvet och verkställa sina undersökningar med lika öfvadt manskap som yrkesfiskarena själfva.

Kommissionen hade med stöd af den vunna erfarenheten gjort noggranna beräkningar öfver kostnaden för hållande af undersöknings- och bevakningsfartyget Skagerak i verksamhet under 11 månader af året, med fast anställdt befäl och besättning, hvarvid beräknats, att fartyget under en månad af året skulle vara upplagdt för eftersyn och reparation. Enligt denna beräkning skulle kostnaden för år uppgå till 36,000 kronor. Härtill ville kommissionen ytterligare erinra, att fartyget

[38.] vore assureradt för helt år, samt att kaptenens och maskinistens lön utginge för helt år, hvarför alltså ingen ökning uti driftkostnaden i dessa afseenden skulle uppstå, ifall fartyget hölles i verksamhet under 11 månader. På grund af hvad sålunda anförts, och med hänsyn till den omständigheten, att fartyget, om det vore i verksamhet under hela året, skulle kunna tjänstgöra såsom reservfartyg vid den tjänstgöring, som kanonbåten Svensksund under vintermånaderna hade att utföra vid Sveriges västkust, hemställde kommissionen, att Kungl. Maj:t måtte af-låta proposition till Riksdagen om förhöjning af det nu utgående an-slaget till undersöknings- och bevakningsfartyget Skageraks underhåll och drift från 25,000 kronor till 36,000 kronor för året 1908.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län, häröfver hörd, har i underdånigt utlåtande den 19 november 1906 på de af kommissionen anförda skäl förordat, att Skageraks verksamhet måtte utsträckas till 11 månader af året samt att befälet i dess helhet och besättningen blefve fast anställda. Kostnaderna härför syntes skola mer än väl uppvägas af fördelarna.

*Departements-
chefens
yttrande.*

Äfven jag anser, att väsentliga fördelar skulle kunna vinnas genom utsträckning af fartyget Skageraks årliga verksamhetstid. De resultat, som uppnåtts genom svenska hydrografisk-biologiska kommissionens arbeten, hafva redan visat sig vara af stor betydelse för en rationell ut-veckling af fiskerinäringen, särskildt på västkusten. Genom de verk-ställda vetenskapliga undersökningarna har en mera säker grundval beredts för denna näring och ett ekonomiskt fördelaktigt resultat af densamma har därigenom blifvit mer än förr betryggadt. Att ännu mer ökade fördelar i dessa hänseenden skulle vinnas, därest kom-missionen finge tillfälle att äfven under det egentliga vintersillfisket bedrifva sina undersökningar med anlitande af fartyget Skagerak, synes mig uppenbart. Jag tvekar därför icke att förorda, att nödiga medel beredas för dylikt ändamål.

Hvad beträffar det ifrågasatta anställandet för hela året vid far-tyget af särskildt befäl, utöfver de redan nu för helt år anställda kap-tenen och förste maskinisten, samt särskild besättning, finner jag visser-ligen de skäl, som anförts till stöd för en sådan anordning, icke sakna fog. Då emellertid denna anordning skulle föranleda icke obetydliga kostnader, samt de olägenheter, som förmenats uppstå genom använ-dande af kommenderad personal från flottan under fartygets bevak-ningstid, icke torde få anses vara af så stor betydelse, att de böra

redan nu föranleda en ändring i det hittills tillämpade systemet, och därtill kommer, att dessa olägenheter måhända kunna genom vissa åtgärder minskas, anser jag mig icke böra förorda kommissionens förslag i denna del.

[38.]

För beräkning af den kostnad, som skulle uppstå, därest undersökningsfärderna med särskildt förhyrd personal utsträcktes från 2 till 5 månader, torde den i statsrådsprotokollen öfver jordbruksärenden den 12 januari 1904 och 14 januari 1905 intagna beräkning böra läggas till grund, allenast med den skillnad att förste maskinistens aflöning synes böra beräknas höjd till 150 kronor i månaden, hvilket redan måst ske i den af Kungl. Maj:t fastställda staten för fartyget under innevarande år. De årliga utgifterna för sammanlagdt 11 månaders tjänstgöring med fartyget skulle då ställa sig sålunda:

A) för hela året:

1. Kaptenens lön, 300 kronor i månaden	kronor	3,600: —
2. Förste maskinistens lön, 150 kronor i månaden	„	1,800: —

B) under bevakningstiden, sex månader:

3. Uppbördsstyrman, sjöaflöning, 1 krona för dag	„	180: —
4. Andre maskinist, lön, 100 kronor i månaden	„	600: —
5. Två eldare samt 10 man, sjöaflöning 33 öre för dag i medeltal	„	720: —
6. Mathållning à 22 kronor för dag	„	3,960: —
7. Kol för 10 timmars gång à 3 kronor för timme under 150 dagar	„	4,500: —

C) under undersökningstiden, fem månader:

8. Styrmans lön, 150 kronor i månaden	„	750: —
9. Andre maskinistens lön, 120 kronor i månaden	„	600: —
10. Två eldare, lön efter 90 kronor i månaden . .	„	900: —
11. Sex man, lön efter 75 kronor i månaden . . .	„	2,250: —
12. Mathållning à 18 kronor för dag	„	2,700: —
13. Kol för 10 timmars gång à 3 kronor för timme under 125 dagar	„	3,750: —
	Summa	kronor 26,310: —
Kostnad för underhåll och diverse samt extra be-		
manning	„	4,690: —
	Summa	kronor 31,000: —

[38.] Såsom af denna beräkning framgår, har jag ansett utgiftsposten till kostnader för underhåll m. m. kunna något sänkas i jämförelse med beräkningen år 1904. Redan för innevarande år har denna post minskats under 1904 års siffra för beredande af den ökade aflöningen till förste maskinisten. Den behöfliga anslagsökningen skulle utgöra 6,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till *underhålls- och driftkostnad för ett fartyg för hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven samt för tillsyn och bevakning vid Sveriges hafs-fisken* under annan tid af året än vinter-månaderna, på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 31,000 kronor.

[39.]
Försäkring
af fartyget
Skagerak.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beviljade Riksdagen nästlidna år å extra stat ett anslag af 10,400 kronor till bestridande af kostnad för försäkring af fartyget Skagerak. Med detta belopp afsågs att gälda premier för fartygets försäkrande under åren 1906 och 1907, med 5,200 kronor för hvartdera året. Då dylik försäkring äfven för år 1908 synes vara af omständigheterna påkallad, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till bestridande af kostnader för *försäkring af fartyget Skagerak*, på extra stat för år 1908 anvisa 5,200 kronor.

[40.]
Hydrografisk-
biologiska
undersökning-
gar af de
Sverige om-
gifvande
hafven.

Till utförande af hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven har Riksdagen, på framställning af Kungl. Maj:t, anvisat medel å extra stat för hvart och ett af åren 1901—1907. Dessa anslag hafva, oberäknadt ett för år 1901 till kostnader för en gång afsedt belopp, utgått under hvarje af de fyra första åren med 24,000 kronor, hvaraf 19,200 kronor till omkostnader för de undersökningsarbeten, som det tillkommer Sverige att låta utföra, och 5,100 kronor till täckande af Sveriges andel i kostnaderna för en internationell hydrografisk-biologisk centralanstalt med laboratorium. För hvart och ett af åren 1905, 1906 och 1907 beviljade Riksdagen på framställning af Kungl. Maj:t — förutom enahanda belopp, 5,100 kronor, till oförmälda centralanstalt — till omkostnader för berörda undersökningsarbeten 21,000 kronor eller tillhoppa 26,100 kronor. Den höjning af anslaget till undersökningsarbetena, som sålunda för de senaste åren medgifvits, har afsett att bereda medel för anställande hos svenska hydrografisk-biologiska kommissionen af en särskild fiskeriassistent. Med de å innevarande års stat för ifrågavarande ändamål anvisade anslag skola

bestridas omkostnader för de svenska undersökningarna för tiden från och med den 1^a maj innevarande år till och med den 30 april 1908 samt Sveriges andel i kostnaderna för centralanstalten med laboratorium från och med den 22 juli 1907 till och med den 21 juli 1908.

[40.]

Ifrågavarande undersökningar planlades ursprungligen för en tid af fem år med början den 1 maj 1901. Därefter träffades mellan regeringarna uti de i undersökningen deltagande länderna öfverenskommelse om förlängdt samarbete på förutvarande villkor intill den 21 juli 1907. Något aftal om ytterligare förlängdt samarbete har visserligen ännu icke kommit till stånd, men det torde finnas anledning antaga, att ett sådant aftal skall kunna träffas. Vid det möte af den internationella hafsforskningens råd, som hölls i Amsterdam under februari—mars år 1906, och hvarvid Sverige var representeradt, fattades nämligen enhälligt en resolution af samtliga länders delegerade, att de för sin del ansåge de internationella arbetenas fortsättande äfven efter den 21 juli 1907 vara synnerligen önskvärdt. Särskildt de tyska delegerade kunde förklara, att tyska regeringen betraktade fortsättningen af den internationella hafsforskningens arbete som en viktig uppgift, ehuru väl den förbehölle sig att senare bestämma, huruvida Tyskland skulle fördragsmässigt binda sig vid dylikt samarbete för en kommande tidsperiod; Tyskland vore dock villigt, att deltaga i förhandlingar härom mellan de intresserade makterna. Enligt hvad jag inhämtat, har den norska regeringen förklarat sig vara af den mening, att de internationella hafsupersökningarna borde äfven efter den 21 juli 1907 fortsättas, under förutsättning att flertalet af de i samarbetet deltagande länderna vore villiga därtill. Den engelska »marine biological association» har vid möte den 25 juli 1906 beslutat uttala, att fortsättandet af undersökningar och fiskeförsök vid fiskebankarna i hafvet vore af trängande nödvändighet och att fördelarna af internationellt samarbete vid undersökningarnas utsträckande öfver stora hafsområden vore så stora, att det skulle vara en afgjordt ofördelaktig åtgärd, om ett dylikt samarbete skulle öfvergifvas.

Svenska hydrografisk-biologiska kommissionen har nu i en till Kungl. Maj:t den 13 november 1906 inkommen skrifvelse anhållit om utverkande af anslag till ifrågavarande ändamål under ytterligare ett år till samma belopp som för innevarande år beviljats.

Hvad det internationella samarbetet angår, anser jag det vara särdeles önskvärdt, att det må kunna fortsättas äfven efter den tid-

[40.] punkt, intill hvilken Sveriges deltagande redan är, på grund af Riksdagens beslut nästlidna år, ekonomiskt tryggadt. Äfven om full visshet därom icke ännu föreligger, anser jag fördelarna af dessa internationella hafsupersökningar vara så påtagliga, att Sverige, som tagit initiativet i denna sak, väl icke bör undandraga sig fortsatt samarbete i dylikt syfte, därest sådant kan beslutas af flertalet af de nu samverkande länderna. Anslag härtill torde alltså böra begäras af Riksdagen. I fråga om den ställning, öfriga i samarbetet deltagande länders regeringar intaga beträffande samarbetets fortsättande, har jag sökt erhålla upplysningar, hvilka dock ännu ej hunnit inkomma, men torde de böra, i mån som de kunna inlöpa, meddelas Riksdagens vederbörande utskott.

Då någon ökning af personalen inom statens fiskeriadministration icke är ifrågasatt för år 1908, kan någon statens fiskeritjänsteman lika litet sistnämnda år som hittills afses att tjänstgöra såsom fiskeriassistent hos svenska hydrografiska kommissionen, och torde därför beloppet af anslaget till undersökningarna böra blifva detsamma som för innevarande år.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, till *utförande af hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven*, på extra stat för år 1908 bevilja

dels till omkostnader för tiden från och med den 1 maj 1908 till och med den 30 april 1909 kronor 21,000: —

dels ock till täckande af Sveriges andel i kostnaderna för en internationell hydrografisk-biologisk centralanstalt med laboratorium för tiden från och med den 22 juli 1908 till och med den 21 juli 1909 ,, 5,100: —

tillhoppa kronor 26,100: —.

[41.]
Under-
visnings-
kurser i
navigation för
bohusslänska
fiskare.

Med anledning af Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar har Riksdagen för hvart och ett af åren 1903—1907 på extra stat anvisat ett anslag af 2,250 kronor såsom bidrag till anordnande af undervisningskurser i navigation för bohusslänska fiskare, under förutsättning att Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap och landsting för ändamålet bidroge med tillsammans 2,000 kronor. Med hänsyn därtill att Kungl. Maj:t för att möjliggöra, att kurserna redan under hösten år 1902 kunde träda i verksamhet, måst under samma år låta förskottera halfva beloppet, 1,125 kronor, af det för år 1903 beviljade anslaget, och då enligt den för kurserna antagna plan desammas verksamhet skulle taga sin början hvarje år på hösten, begärde Kungl. Maj:t af 1903 års Riksdag rätt för Kungl. Maj:t att af

det belopp, som för år 1904 äskades, låta under år 1903 af tillgängliga medel förskottera hälften eller 1,125 kronor, och bifölls detta jämväl af Riksdagen. Liknande medgifvande lämnades äfven, på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, af 1904, 1905 och 1906 års riksdagar.

Jämlikt de angående dessa kurser af Kungl. Maj:t den 6 juni 1902 gifna föreskrifter hafva redogörelser inkommit angående de kurser, som ägde rum under hösten år 1905 och i början af år 1906; och inhämtas af dessa redogörelser hufvudsakligen följande.

De under hösten 1905 hållna kurserna pågingo från och med den 1 oktober till och med den 20 december. I den ena kursen, som för tiden till och med den 9 november var förlagd å ön Åstol samt för tiden efter sistnämnda dag å St. Dyrön, deltog å Åstol 19 och å St. Dyrön 16 elever, hvilka i medeltal bevistade undervisningen å Åstol 15 $\frac{1}{2}$ dagar samt å St. Dyrön 22 dagar. Den andra kursen, som hölls å fiskläget Stocken, bevistades af 12 elever med ett medeltal af 34 dagar för hvarje elev. Efter afslutandet af sistnämnda kurs examinerades på egen begäran 8 elever, och erhöilo dessa afgangsbetyg.

Undervisningskurserna våren 1906 höllos å fiskläget Skärhamn och å Gullholmen samt började den 15 januari och slutade den 10 april. I kursen å Skärhamn deltog 44 elever under i medeltal 25 dagar hvar och en. Kursen å Gullholmen var besökt af 18 elever, hvilka i medeltal bevistade densamma under 45 dagar. Tre af de äldre eleverna vid Gullholmen undergingo efter egen begäran examen och erhöilo afgangsbetyg.

Såsom bidrag till kostnaderna för undervisning i navigation åt bohuslänska fiskare under åren 1907—1911 hafva länets hushållnings-sällskap och landsting beviljat hvartera ett årligt anslag af 1,000 kronor, och hafva dessa bidrag lämnats på samma villkor som under föregående år.

Uti underdånig skrifvelse den 22 oktober 1906 har landtbruksstyrelsen förklarar såsom sin öfvertygelse, att ifrågavarande kurser fortfarande kunde lända det bohuslänska fisket till stor nytta, samt hemställt om åtgärder för beredande af statsanslag till dylika kurser under hösten 1907 och våren 1908.

I likhet med landtbruksstyrelsen anser jag det vara särdeles önskvärdt, att kurser af ifrågavarande slag äga rum äfven under innevarande års höst och nästa års vinter, och att statsanslag därtill beredes till lika belopp som föregående år samt under enahanda villkor

[41.]

[41.] och med motsvarande rätt för Kungl. Maj:t att låta under innevarande år af tillgängliga medel förskottera hälften af statsanslaget.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, såsom bidrag till *anordnande af undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare*, under förutsättning att Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap och landsting för ändamålet bidraga med tillsammans 2,000 kronor, på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 2,250 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utaf nämnda belopp förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna 1,125 kronor.

[42.]
Södra Sveriges fiskeriförening.

Vid möte i Alfvesta under februari månad sistlidna år med representanter för de södra länens hushållningssällskap och andra för vårt fiskes främjande intresserade personer konstituerades en förening — södra Sveriges fiskeriförening — hvilken, enligt vid mötet antagna stadgar, såsom mål för sin verksamhet uppställt:

1) att genom anställande af planmässiga fiske- och fiskodlingsförsök i arrenderade eller egna vattendrag och dammar utbilda rationella bruksmetoder för insjö- och dammkultur;

2) att frambringa och sprida för södra Sveriges naturförhållanden lämpade, snabbväxande fiskraser;

3) att inrätta och underhålla en skola för utbildande af insjöfiskare och fiskodlare;

4) att genom skrifter och instruktörer på allt sätt befordra söt-vattenfiskets utveckling inom föreningens område; samt

5) att på sätt ske kunde underlätta fiskens afsättning.

Föreningens verksamhetsområde omfattar landets södra fiskeridistrikt, d. v. s. Malmöhus, Kristianstads, Blekinge, Kalmar, Kronobergs och Jönköpings län.

Sedan under vårens och sommarens lopp en del förberedande åtgärder vidtagits för att sätta föreningen i stånd att på ett från början betryggande sätt upptaga sitt för vårt fiskes främjande betydelsefulla arbete, har föreningens styrelse i underdånig skrifvelse den 10 november nästlidna år vändt sig till Kungl. Maj:t med hemställan om statsanslag för fullföljande af de uppgifter, föreningen för sig uppställt.

Innan jag öfvergår till en närmare redogörelse för innehållet i föreliggande framställning, tillåter jag mig erinra, hurusom den å föreningens program upptagna frågan om utbildande af fiskare och fisk-

odlare under de senast förflutna åren varit föremål för såväl Riksdagens som Kungl. Maj:ts särskilda uppmärksamhet.

[42.]

Sålunda har Riksdagen, med anledning af en hos densamma väckt motion om vidtagande af åtgärder för åstadkommande af en bättre fiskevård i östersjö- och sötvattensfisket, i skrifvelse den 20 maj 1902 — samtidigt med att Riksdagen riktat Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på ett flertal åtgärder af olika slag, hvilka syntes Riksdagen väl ägnade att höja fiskerinäringen — bland annat särskildt framhållit önskvärdheten af åtgärders vidtagande för främjande af dels ökad yrkes-skicklighet hos fiskare och dels större sakkunskap och insikter hos dem, hvilka såsom fiskeriinstruktörer eller tillsyningsmän närmast skulle vaka öfver efterlefnaden af fiskeristadgarna och öfver fiskets bedrivande samt biträda allmänheten med råd och upplysningar däri. Bristen på sakkunskap i detta afseende vore ett ofta öfverklagadt förhållande, men syntes naturligast kunna afhjälpas genom lämpligen anordnade undervisningskurser. Fiskeriskolor hade visserligen tidtals anordnats, men efter en tid upphört till följd af brist på elever, hvilket till stor del syntes hafva sin förklaringsgrund däruti, att undervisningsanstalterna en längre tid varit förlagda på ett ställe. Skulle dylika anstalter medföra önskvärdt gagn, syntes det Riksdagen, med hänsyn till vårt lands vidsträckta beskaffenhet, våra kusters längsträckthet samt mängden af älfvar och vattendrag, vara nödvändigt att göra skolorna ambulatoriska, hvarigenom de olika orternas behof skulle bäst tillgodoses. Understöd af allmänna medel åt fiskare, som ville genomgå dylika skolor, och anställande af flera fiskeristipendiater syntes skola verksamt befordra samma mål. Hushållningssällskapen, hvilka det tillkomme att taga initiativ i frågor, som rörde fiskevården och afsåge fiskerinäringens höjande inom olika orter, syntes därvid böra påräkna ett mera verksamt stöd från statens sida såväl i statsanslag till fiskerinäringens främjande som genom statens fiskeradministration.

På grund af hvad Riksdagen sålunda och i öfrigt anfört, anhöll Riksdagen, det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida och i hvad mån åtgärder i det syfte, som i skrifvelsen angåfves, lämpligen kunde vidtagas för främjande och upphjälpande af östersjö- och sötvattensfisket, samt därefter till Riksdagen inkomma med förslag i detta afseende.

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 12 januari 1904 af proposition angående fiskeradministrationens ordnande m. m., hvilken

[42.] proposition blef af Kungl. Maj:ts beslutad och af Riksdagen i hufvudsak bifallen, redogjorde dåvarande departementschefen, bland annat, äfven för de af Kungl. Maj:ts befallningshafvande, hushållningssällskap och landsting med anledning af Riksdagens nyssnämnda skrifvelse afgifna yttranden, därvid departementschefen beträffande frågan om fiskeriundervisningen framhöll, hurusom denna fråga med rätta i mycket hög grad beaktats af de myndigheter och korporationer, som blifvit i ärendet hörda. Hvad anginge lämpligaste sättet för denna undervisnings ordnande, hade emellertid skiljaktiga åsikter uttalats, i det från åtskilliga orter, i anslutning till hvad Riksdagen yttrat, förordats inrättandet af ambulatoriska skolor, hvaremot uti andra delar af landet ansetts, att fasta fiskeriskolor skulle på mera tillfredsställande sätt fylla behovet. Den åsikt hade till och med uttalats, att en enda fast fiskeriskola, förlagd till fiskodlingsanstalt, skulle kunna vara tillräcklig för hela riket.

Vidare påpekade departementschefen i sammanhang med sin redogörelse för nämnda yttranden, hurusom den af Riksdagen ifrågasatta undervisningen afsåge endast två skilda ändamål, nämligen å ena sidan att bibringa fiskare ökad yrkesskicklighet och å andra sidan att utdانا instruktörer eller tillsyningsmän. Härtill komme emellertid ytterligare en gren af undervisning, som icke finge försummas, men icke blifvit berörd i Riksdagens skrifvelse, nämligen den, som afsåge utbildande af föreståndare för fiskodlingsanstalter för höstlekande fisk (lax- och sikartad fisk).

Uti det från landtbruksstyrelsen infordrade underdåniga utlåtandet öfver Riksdagens berörda skrifvelse hade nämnda styrelse, hvad anginge undervisningsfrågan, såsom sin mening uttalat, att de af Riksdagen omförmälda ambulatoriska skolorna icke kunde meddela erforderlig undervisning för vare sig fiskeriinstruktörer eller fiskeritillsyningsmän eller för sådana personer, hvilka ville söka anställning såsom föreståndare för större fiskodlingsanstalter, afsedda för odling af höstlekande fisk eller fiskodling i dammar. För båda dessa slag af elever erfordrades enligt landtbruksstyrelsens åsikt undervisning vid någon fast undervisningsanstalt, helst belägen vid fiskodlingsanstalt. Särskildt syntes de hos hushållningssällskapen anställda fiskeriinstruktörerna behöfva genomgå en mera allsidig och omfattande, med rikhaltigare undervisningsmateriell utrustad undervisning än den, som kunde erbjudas vid ambulatoriska skolor, hvilka bättre lämpade sig för fiskare. De förra borde nämligen icke blott kunna tillhandagå hushållningssällskapen med

råd och upplysningar inom området för fiskerinäringen, utan äfven i viss mån handleda fiskarena. [42.]

Sedan föredragande departementschefen därefter närmare redogjort för, hur landtbruksstyrelsen tänkt sig, att en fullständig fiskeriundervisning, som på önskvärdt sätt tillgodosåge de olika kraf, hvilka måste ställas på densamma, lämpligen kunde tänkas ordnad, därvid landtbruksstyrelsen särskildt anfört, att staten icke ägde någon för fiskeriskola fullt lämplig fiskodlingsanstalt, sedan anstalten vid Finspång visat sig icke motsvara de förväntningar, som hysts angående densamma, framhöll departementschefen, hurusom landtbruksstyrelsen såsom sin mening uttalat, att ordnandet af här ifrågavarande angelägenhet icke syntes kunna definitivt afgöras, förrän frågan om fiskeradministrationens ordnande blifvit löst, hvarför landtbruksstyrelsen förbehölle sig att framdeles, sedan sagda fråga förevarit, i den mån förhållandena sådant påkallade, hos Kungl. Maj:t göra framställning i förevarande ämne.

Äfven departementschefen delade denna landtbruksstyrelsens uppfattning. Omedelbart efter det Riksdagen bifallit, hvad Kungl. Maj:t i omförmälda proposition föreslagit i fråga om ordnandet af nämnda administration m. m., anbefalldes Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 17 juni 1904 landtbruksstyrelsen att, bland annat, snarast möjligt till Kungl. Maj:t inkomma med fullständigt förslag till ordnandet af fiskeriundervisningen inom landet.

Inom landtbruksstyrelsen har med anledning häraf uppgjorts plan för nämnda undervisnings ordnande, afseende hufvudsakligen att inom särskilda orter af landet upprätta fiskeriskolor, afpassade efter hvarje landsdels behof. Till följd af brist på tillgängliga lokaler och särskildt utbildade ledare eller lärare har emellertid sagda plan hittills icke kunnat föreläggas Kungl. Maj:t. Mera tillfälligt har emellertid behofvet af fiskeriundervisning i ett enstaka fall blifvit fyllt, i det att för närvarande och allt sedan år 1903 ett årligt statsbidrag af 1,000 kronor utgått för anordnande af en fiskeriskola vid Ångelsberg i Västmanlands län, med ändamål att lämna undervisning åt minst 5 elever, däraf 1 frielev, afsedda att utbildas till fiskare eller fiskerinstruktörer.

I detta sammanhang tillåter jag mig ock omnämna, hurusom någon egentlig eller med fast anstalt förbunden försöksverksamhet, af nu ifrågavarande slag hitintills icke här i landet utöfvats, om därifrån undantages den med nämnda fiskodlingsanstalt vid Finspång förenade uppgiften att anställa vetenskapliga undersökningar med praktiskt syfte rörande

[42.] villkoren för och utvecklingen af fiskarnas lif under olika förhållanden. Då landbruksstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 29 mars 1890 väckte förslag om inrättandet af denna, enligt nådigt bref den 5 september samma år upprättade och ännu i verksamhet varande anstalt, anförde landbruksstyrelsen, att det vore så långt ifrån, att dylika undersökningar skulle för fiskerinäringen hafva mindre vikt och praktiskt värde än för öfriga näringar, att de tvärtom, hvad fiskerinäringen anginge, syntes snarare vara af behovet mera påkallade, enär den vetenskapliga behandlingen af dithörande spörsmål icke ännu erhållit den omfattning eller drefves med det intresse, som önskligt vore, hvarför äfven mycket dunkel ännu rådde på detta område till stor olägenhet för fiskerinäringen och dess idkare.

Till följd af, bland annat, bristande arbetskraft hafva emellertid de tilltänkta undersökningarna vid nämnda anstalt endast i ringa omfattning kunnat komma till stånd.

Redan af hvad jag i det föregående anført angående södra Sveriges fiskeriförenings verksamhet framgår, att nämnda förening har för afsikt att icke endast anordna en för våra förhållanden väl afpassad fiskeriundervisning utan ock anställa omfattande försök och undersökningar, delvis af samma beskaffenhet som dem man tänkt sig skulle utföras vid fiskodlingsanstalten vid Finspång. Denna föreningens afsikt framträder ännu tydligare i förenämnda underdåniga framställning från föreningens styrelse, för hvars innehåll jag nu ber att närmare få redogöra.

Under hänvisning till de föreningen förelagda uppgifter, sådana de i enlighet med föreningens stadgar af mig i det föregående angifvits, har föreningens styrelse i föreliggande framställning till en början framhållit dessa uppgifters praktiska innebörd, på grund hvaraf deras lösning måste framstå såsom framför allt af vikt för utvecklingen af landets sötvattensfiske.

Främst bland dem hade föreningen, såsom den vågade tro, med rätta ställt försöksverksamheten. Att afvinna vårt lands talrika sjöar, hvilka upptoge en areal af cirka 3,600,000 hektar, eller ungefär lika mycket som dess åkerjord, en större afkastning än hittills, syntes föreningen ovillkorligen vara en bland de i nationalekonomiskt afseende för vårt land viktigaste frågor. Visserligen saknades hos oss statistiska uppgifter, som möjliggjorde en beräkning af sötvattensfiskets nuvarande afkastning, men enligt de spridda uppgifter, som funnes, kunde denna afkastning i medeltal knappast sättas högre än till 3 kg. per hektar, hvilket för landets hela sötvattensareal skulle gifva en årlig produktion

af 10,800,000 kg. fisk. Att denna produktion vore ytterst otillfredsställande, visade en jämförelse med förhållandena i Tyskland, där en medelgod sjö ansåges böra gifva en årlig afkastning af 15—30 kg. fisk per hektar, medan en del välskötta mindre sjöar årligen gånge ända till 60 kg. per hektar. Denna stora skillnad mellan de svenska och de tyska sjöarnas afkastning vore visserligen delvis beroende på klimatiska förhållanden och därpå, att sjöarna här i landet i allmänhet vore större och djupare än de tyska — äfven i mellersta Europa vore dylika sjöar mindre fiskrika än små och grunda sjöar. Hufvudorsaken till våra sjöars ringa afkastning låge dock utan tvifvel i oändamålsenlig skötsel.

Det hade varit på grund häraf, som södra Sveriges fiskeriförening i främsta rummet föresatt sig att genom anställande af planmässiga fiske- och fiskodlingsförsök utbilda rationella brukningsmetoder för insjökultur.

Jämsides med försöken beträffande denna kultur hade föreningen ställt försöksverksamhet rörande dammkultur. Erfarenheten i andra länder hade nämligen visat, att i många fall insjöars afkastning kunnat i hög grad ökas genom att i dammar odlats värdefulla fiskslag till sådan storlek, att roffisk icke kunnat i nämnvärd grad skada dem, hvarefter de utplanterats i sjöar af sådan beskaffenhet, att de efter någon tid kunnat där återfångas. Dammhushållningen, sålunda bedrifven, kunde alltså blifva ett verksamt medel för höjande af särskildt mindre sjöars afkastning.

Men, oberoende af den betydelse dammhushållningen kunde hafva för vårt insjöfiskes utveckling, måste den, åtminstone för södra Sverige, äfven i och för sig själf blifva af stor vikt, isynnerhet genom tillgodogörandet af de talrika kärr- och mossmarker, hvilka alls icke eller endast med dryga kostnader kunde blifva användbara för jordbruksändamål. Redan nu finnes i norra Skåne och i Småland icke så få dammanläggningar för odling af karp och sutare, af hvilka anläggningar de största upptoge hvar och en respektive cirka 400, 90 och 73 hektars areal och som, oaktadt en i allmänhet mycket primitiv skötsel ägnades dem, gånge en rätt afsevärd inkomst, hvilken i en del kända fall uppginge till cirka 100 kronor brutto per hektar. Då kostnaderna för dammarnas anläggning och skötsel i allmänhet icke vore stora, måste detta betraktas såsom ett mycket godt resultat, i synnerhet då man toge i betraktande, att den mark, på hvilken dammarna anlagts, förut vanligen varit så godt som värdelös.

[42.]

[42.]

Såsom ett ytterligare skäl för uppmuntrande af dammhus hållningen ville föreningens styrelse påpeka, att af en del fiskslag, såsom sutare och laxöring, vissa bestämda storlekar vore de i handeln, — särskildt vid export till utlandet — mest efterfrågade och högst betalda. Sålunda hade sutare af $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ kilogramms vikt sistlidna höst i Tyskland betalats med ända till 2,80 mark, medan för större sutare endast betalats 1,50 mark per kilogram. Att leverera större partier sutare eller laxöring af en viss storlek vore emellertid möjligt endast genom dammhus hållning.

Äfven den andra punkten i föreningens program »att frambringa och sprida för södra Sveriges naturförhållanden lämpade, snabbväxande fiskraser» vore af stor praktisk betydelse. Då det bland fiskar — liksom bland andra djur — inom samma art finnes raser med olika grad af snabbvuxenhet och hårdighet, vore det af vikt att vid inplantering af nya fiskslag i ett vatten välja sådana raser, som för ifrågavarande vatten gäfvade de bästa ekonomiska resultat. I många sjöar finnes exempelvis förkrympta och alltid magra former af braxen, hvilka borde så vidt möjligt utrotas och ersättas af mera storvuxna och köttiga raser. En af föreningens uppgifter vore därför att anställa jämförande odlings- och uppfödningförsök med fisk från olika sjöar, och att sedan söka sprida de bästa formerna. På samma sätt skulle föreningen förfara med dammfisk, särskildt karp, af olika raser, för att utröna, hvilka raser vore de för vårt klimat lämpligaste. Genom att kunna tillhandahålla allmänheten 1- och 2-årig karp och sutare af god ras i större och mindre partier komme föreningen att kraftigt bidraga till uppkomsten af smärre dammhus hållningar och göra det möjligt äfven för det mindre jordbruket att genom fiskodling utnyttja hitills så godt som värdelösa sankmarker.

För att kunna utföra dessa planer hade föreningen arrenderat omkring 74 hektar till största delen kärrmark och mosse i Aneboda socken af Kronobergs län med rätt för föreningen såväl att, om den så önskade, inom fem år till i kontrakten fastställda priser köpa dessa områden som ock att, om så visade sig behöfligt, förvärfva äfven angränsande marker af liknande beskaffenhet.

Platsen för försöksstationen, som vore belägen omkring 200 meter öfver hafvet, hade med afsikt valts så högt, att klimatet vid densamma icke skulle vara mildare utan snarare strängare än i de flesta delar af södra Sverige, enär under sådana förhållanden de resultat, som vid

stationen erhöles, borde kunna vinna tillämpning i hela södra och äfven i en stor del af mellersta delen af landet. [42.]

På det arrenderade området hade föreningen redan anlagt sex lekdammar och fem större dammar på tillsammans omkring 11 hektars areal, hvilka instundande vår komme att besättas med fisk. Den sålunda gjorda början till en fiskeriförsöksstation vore det föreningens afsikt att småningom utvidga genom att anlägga nya dammar för olika ändamål samt ett för undersökningarna nödigt laboratorium. För att uppföra dammarna och sköta fiskodlingen hade föreningen anställt en erfaren praktisk fiskodlare från Tyskland.

Till försöksstationen hörde vidare tre mindre af föreningen arrenderade sjöar, belägna i närheten af Lamhults järnvägsstation. Fisket i dessa sjöar sköttes af en af föreningen anställd fiskare. Föreningen hade dessutom för afsikt att genom öfverenskommelse med jordägare söka åt sig bereda tillfälle att anställa särskilda försök och undersökningar i sjöar, belägna i olika delar af landet.

Kunskap om de vid försöksverksamheten och eljest vunna erfarenheter hade föreningen tänkt sprida dels genom skrifter och instruktörer och dels genom att vid fiskeriförsöksstationen inrätta en fiskeriskola, vid hvilken eleverna skulle erhålla såväl praktisk som teoretisk utbildning i yrket. Behovvet af en dylik skola för utvecklingen af vårt sötvattensfiske syntes föreningens styrelse icke behöfva någon närmare motivering. Våra fiskare hade hittills vanligen varit i afsaknad af all annan undervisning i sitt yrke än den praktiska, de kunnat erhålla af äldre yrkeskamrater på orten. Men att äfven fiskaren behöfde såväl praktisk som teoretisk utbildning och måste förvärfva de nödiga förut-sättningarna för att kunna följa med sitt yrkes utveckling, kunde icke bestridas. Ett synnerligen lämpligt tillfälle att inrätta en skola för sötvattensfiskare erbjöde gifvetvis en försöksstation, i det att eleverna blefve i tillfälle att vid densamma icke allenast få se och taga kännedom om fiskodlingens och fiskerilärans nyaste metoder och resultat utan äfven praktiskt deltaga i dammbyggnad, dammfiskens skötsel och insjöfiske.

Styrelsen ville slutligen påpeka betydelsen af den sista punkten i föreningens program, nämligen »att på sätt ske kunde underlätta fiskens afsättning». Detta borde kunna ske dels genom fiskens ändamålsenliga behandling och beredning och dels genom att organisera ekonomiska föreningar för fiskens försäljning och export. På grund af sin förmåga att leverera större partier kunde dylika föreningar sätta sig i direkt förbindelse med större afnämare i utlandet och sålunda betinga sig högre

[42.] pris, än enskilda fiskare kunde erhålla af småhandlare. Äfven på detta område vore det södra Sveriges fiskeriförenings uppgift att bistå såväl fiskevattensägaren som fiskaren.

Föreningens verksamhetsområde omfattade visserligen för närvarande endast landets södra fiskeridistrikt, men dess arbete måste dock blifva till största nytta för hela Sverige.

Hittills hade föreningens tillgångar varit inskränkta till ett anslag å 2,500 kronor, som Kronobergs läns hushållningssällskap beviljat, och till ett å 700 kronor från Blekinge läns hushållningssällskap, hvarjämte Malmöhus läns hushållningssällskap beviljat ett räntefritt lån å 5,000 kronor och Kronobergs läns hushållningssällskap ett dylikt lån å 3,000 kronor, hvartdera lånet mot styrelsens personliga borgen. Hos öfriga hushållningssällskap hade styrelsen icke begärt understöd för år 1906.

För att blifva i tillfälle att på ett effektivt sätt bedriva försöksverksamheten och underhålla nämnda fiskeriskola har föreningens styrelse med stöd af hvad i denna dess framställning blifvit anfördt, i underdånighet hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes at södra Sveriges fiskeriförening lämna ett årligt anslag af 10,000 kronor för fiskeriskolan och 5,000 kronor för försöksverksamheten, att utgå från och med år 1908 tillsvidare.

Vid denna sin framställning har styrelsen fogat, förutom föreningens stadgar, plan för fiskeriskolan samt inkomst- och utgiftsstat för år 1908 för såväl fiskeriskolan som försöksverksamheten. Af omförmälda plan framgår, bland annat, *att* skolkursen skulle komma att fortgå under nio månader med början i senare hälften af januari samt omfatta såväl teoretisk som praktisk utbildning, hvarvid hufvudvikten dock skulle läggas på den senare, *att* den teoretiska undervisningen komme att förläggas till vintern och omfatta följande läroämnen, nämligen sötvattensfiskarnas och sötvattens naturlära, fiskerihushållning, fiskeribokföring, svensk fiskerilagstiftning, uppmätning, lodning och annan undersökning samt beskrifning af sjöar, afvägning och uppmätning af fiskdammar, teckning och kartritning samt skriföfningar, uppsättning af affärsbref, rapporter m. m.; *att* den praktiska undervisningen skulle komma att omfatta fiske, tillverkning och reparation af fiskredskap, anläggning och reparation af fiskdammar, enklare båtbyggnad, tillverkning af fisksumpar m. fl. träarbeten, upprensning af notvarp och af hela sjöar för notdragning, inrättande af konstgjorda lekplatser, plantering af vattenväxter, artificiell befruktning af fiskrom, skötsel af fiskdammar och dammfisk, fisktransport, fiskplantering samt fiskrökning; *att* lärnin-

garna skulle vara skyldiga att utföra, förutom hvad till deltagandet i undervisningen hörde, alla vid fiskeriförsöksstationen och skolan förekommande arbeten, som blefve dem ålagda; *att* de af föreningen skulle erhålla fri bostad, lyse, eldbrand och kost; samt *att* lärarpersonalen skulle utgöras af föreståndaren, som tillika vore fiskeriförsöksstationens föreståndare och som tillsvidare skulle meddela den teoretiska undervisningen, af fiskmästaren, som skulle leda det praktiska undervisningsarbetet, i hvad det rörde anläggning och reparation af fiskdammar, dammhushållning och annan fiskodling samt fisktransport, af fiskeriförmannen, som skulle leda de praktiska arbetena i insjöfiske, fiskevård, tillverkning, skötsel och reparation af fiskredskap äfvensom i fiskrökning, samt — under en tid af tre månader hvarje vinter — af en båtbyggare, som skulle meddela undervisning i enklare båtbyggeri och andra träarbeten.

[42.]

Enligt det uppgjorda förslaget till inkomst- och utgiftsstat för skolan påräknas inga andra inkomster än statsbidraget, som skulle användas till organisationskostnader, arfvoden åt lärarna, hyra, undervisningsmaterieell m. m. samt till kosthållning för 10 lärlingar under nio månader, därvid kosthållningen för hvarje lärling beräknats till 300 kronor.

Inkomst- och utgiftsstaten för försöksverksamheten upptager såsom inkomster, förutom statsbidrag, anslag från hushållningssällskapen inom södra fiskeridistriktet, 8,500 kronor, och för försåld fisk och fiskyngel, 500 kronor, medan bland utgifterna ingå, förutom arrendeafgifter, arfvoden, rese- och tryckningskostnader, redskap och afvelsfisk m. m., 5,000 kronor till dammanläggningar och sjöarnas uppremsning.

Öfver föreliggande framställning har landtbruksstyrelsen på grund af nådig remiss afgifvit underdånigt utlåtande den 27 november nästlidna år och därvid, bland annat, anfört, hurusom den stora vikt, som fiskerinäringen ägde för vårt land och som i förevarande framställning framhållits genom påvisande af det förhållandet, att arealen af endast våra insjöar uppginge till samma storlek som landets åkerjord, måste mana statsförvaltningen att, i hvad på densamma ankomme, verka för tillgodogörandet af de tillgångar, som genom fisket, särskildt insjöfisket, kunde beredas landets inbyggare. Så småningom hade också insikten härom blifvit spridd bland allmänheten, hvarå bildandet af södra Sveriges fiskeriförening kunde tjäna såsom bevis. Tiden kunde alltså anses kommen för vidtagande af kraftigare åtgärder i syfte att

[42.] än vidare genom statsförvaltningen söka möjliggöra fiskerinäringens utveckling inom vårt land. Båda de hufvudsakliga riktningar, i hvilka nämnda förening sökte verka för uppnåendet af detta mål, eller dels genom upprättandet af en fiskeriskola och dels genom försöksverksamhet, syntes landtbruksstyrelsen vara särskildt förtjänta af uppmärksamhet.

Oaktadt landtbruksstyrelsen icke ännu varit i tillfälle att framlägga något fullständigt förslag till ordnande af fiskeriundervisningen inom landet, ansåge likväl styrelsen hinder icke möta för ett partiellt lösande af denna viktiga fråga genom anlitande af den utväg, som föreningen i sådant afseende anvisat och hvilken motsvarade behofvet för den ort, inom hvilken den föreslagna skolan vore afsedd att anlitas. Mot den plan, som föreningen uppgjort för sin verksamhet i dess helhet, funne landtbruksstyrelsen intet att erinra, och ansåge styrelsen den plats, föreningen valt till upprättandet af en fiskeriskola och anordnande af försöksverksamhet, fullt lämplig. Vid besök i Aneboda under hösten 1906 hade fiskeriinspektören haft tillfälle iakttaga, att det af föreningen på 49 års tid arrenderade området vore för sitt ändamål väl beläget, i synnerhet som tillfälle erbjöde sig för föreningen att vid eventuellt behof utvidga sin verksamhet till angränsande marker och till sjöar af annan natur.

Såväl för undervisningens ändamål som för försöks utförande vore det en stor fördel, att möjlighet vore beredd att därstädes rationellt bedrifva dammkultur, hvilken enligt landtbruksstyrelsens åsikt komme att få stor betydelse, särskildt för de sydligare delarna af vårt land. Om också marknaden för dammkulturens förnämsta föremål — karp och sutare — icke inom den närmaste tiden kunde inom Sverige blifva särdeles afsevärd, så vore likväl möjligheterna för export af dessa fiskslag till Tyskland under nuvarande förhållanden ganska goda, ett förhållande, som utan tvifvel komme att fortfa. Det kunde icke heller antagas, att produktionens storlek på mycket länge kunde öfverskrida afsättningsmöjligheterna. Äfven andra fiskarter än de nu sagda kunde emellertid odlas i dammar och exporteras, om också icke i samma omfattning som de nyss nämnda. Härtill komme, att fiskyngel, exempelvis gösyngel, som det i vårt land hittills varit så svårt att erhålla i tillräckligt antal, framdeles borde kunna uppdragas vid och spridas från Aneboda.

På sätt föreningen framhållit, finnes inom Småland och norra Skåne mycket vidsträckta, för närvarande nästan värdelösa områden,

hvilka kunde förvandlas till fiskdammar; och hade det inom Kronobergs län visat sig, att mindre jordbrukare efter erhållen undervisning lätt nog kunde afväga platserna, där dammar lämpligen kunde anläggas. Där sådana anläggningar skett, hade underhållskostnaderna visat sig blifva jämförelsevis billiga. Det borde också framhållas, att för export eller försäljning ägare af mindre dammar framdeles kunde slå sig tillsammans i syfte att få afsättningen på tillfredsställande sätt ordnad.

Inom andra delar af vårt land än de nyss omnämnda, såsom inom västra, mellersta och östra fiskeridistriktet, borde en dammkultur af nu omnämndt slag äfven kunna med fördel drifvas. I de båda nordliga distriktet däremot syntes andra fiskarter, såsom forell och bäckkröding, bättre lämpa sig för dammkulturen. För Stockholms förseende med fisk borde anläggande af fiskdammar i hufvudstadens närhet vara af icke ringa betydelse.

För att emellertid dammkulturen skulle kunna komma till användning på därför lämpliga platser inom vårt land, erfordrades såväl undervisning som försök; och i bägge dessa hänseenden vore det därför af ganska stor betydelse, att ifrågavarande förening upptagit dessa verksamhetsgrenar bland sina uppgifter.

Den fiskeriskola, som södra Sveriges fiskeriförening ämnade uppätta, hade till uppgift att utbilda sådana yrkesmän, som kunde finnas skickliga att bedriva dammkulturen, men äfven att i allmänhet utdانا yrkesfiskare, af hvilka vårt land för närvarande hade stort behof, såväl hvad hafsfisket som sötvattensfisket och fisket i landets östra skärgårdar anginge. I många af dessa afseenden lämpade sig Aneboda särdeles väl.

Hvad beloppet af det till fiskeriskolan begärda anslaget, 10,000 kronor för år, anginge, hade landtbruksstyrelsen icke något att däremot erinra, under förutsättning likväl, dels att af anslaget ett belopp af 7,000 kronor bestämdes såsom fast anslag och återstoden finge utgå med 300 kronor för en hvar af högst 10 elever, åt hvilka det borde åligga föreningen att kostnadsfritt lämna undervisning samt kost och husrum, dels ock att vid anslagets slutliga beviljande landtbruksstyrelsen blefve i tillfälle att granska och fastställa undervisningsplanen för skolan och att för öfrigt vanliga villkor för dylikt anslags åtnjutande komme att fastställas.

Beträffande försöksverksamheten, så ägde densamma fullt ut lika stor betydelse för fisket som för andra verksamhetsområden, såsom landtbruket och dess binäringar. Med fullt skäl kunde därför påstås, att fisket, ej minst sötvattensfisket, för sin utveckling vore i hög grad

[42.] beroende af en sådan försöksverksamhet, som den södra Sveriges fiskeriförening vore betänkt att bedriva.

Enligt landtbruksstyrelsens åsikt borde försöksverksamheten å fiskets område bedrivas med stadig hänsyn till ortliga förhållanden och därför i likhet med fiskeriuundervisningen lokaliseras. I detta afseende syntes föreningens plan väl motsvara behovet inom den sydligare delen af vårt land, och åt framtiden borde förbehållas utvidgandet af verksamheten inom andra orter.

Ej heller mot det af föreningen för försöksverksamheten begärda anslaget, 5,000 kronor, syntes skäl förefinnas till anmärkning, i all synnerhet som det icke vore tänkbart, att dessa praktiska försök kunde till nytta bedrivas, utan att staten härför anvisade nödigt anslag.

Däremot ansåge landtbruksstyrelsen, att, i likhet med hvad fallet vore beträffande anslagen till svenska mosskulturföreningen och Sveriges utsädesförening, medel icke borde beredas för fiskeriskolan eller försöksverksamheten vid Aneboda mer än för ett år i sänder eller närmast för år 1908.

På grund af hvad landtbruksstyrelsen sålunda anfört, har styrelsen i underdånighet hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes bereda södra Sveriges fiskeriförening för år 1908 *dels* ett anslag af 10,000 kronor till upprätthållande af en fiskeriskola vid Aneboda att utgå enligt förut angifna grunder, *dels ock* ett anslag af 5,000 kronor att användas såsom bidrag till föreningens därstädes anordnade försöksverksamhet.

I händelse af bifall härtill har landtbruksstyrelsen förklarat sig anse, att såsom villkor för anslagets åtnjutande borde stadgas, att föreningen skulle vara skyldig att före den 1 april 1909 till landtbruksstyrelsen afgifva berättelse rörande anslagets användande och redogörelse för föreningens verksamhet i öfrigt, att föreningen skulle i afseende å sin verksamhet, vara underkastad särskild inspektion från statens sida, att, om vid skolan skulle lämnas undervisning åt flera elever än 10, hvilka samtliga skulle vara frielever, afgiften för undervisning, kost och husrum för hvarje sådan elev icke finge bestämmas till högre belopp än sammanlagdt 300 kronor, att undervisningen vid skolan skulle pågå under en tid af minst 8 månader, samt att landtbruksstyrelsen skulle äga att fastställa undervisningsplan för skolan och utöfva inseendet öfver densamma äfvensom i öfrigt meddela de föreskrifter angående skolan, som kunde för vinnandet af det med densamma afsedda ändamål vara erforderliga.

Slutligen har jag att anmäla, att föreningen i en den 3 innevarande januari ingifven skrifvelse i viss mån förändrat sin förut gjorda framställning. Med hänsyn till den sena tidpunkt, på hvilken nämnda skrifvelse inkommit, har densamma icke hunnit undergå sådan behandling, att den kunnat af mig läggas till grund för någon hemställan till Kungl. Maj:t. Den torde emellertid få fogas till öfriga handlingar i ärendet.

Sedan lång tid tillbaka har det öfverallt i vårt land förnummits en allmän klagan öfver, att fisket i våra många insjöar icke på långt när ger den afkastning, man på grund af naturliga förutsättningar kunde förvänta af detsamma; och att denna klagan varit och ännu alltjämt är befogad, därom lämnar, bland annat, den jämförelse, som här förut uppdragits mellan fiskbeståndet i våra och i Tysklands insjöar, påtagligt vittnesbörd. Här kräfvades sålunda ett kraftigare och mera målmedvetet arbete än hittills, och framför allt gäller det att vinna ökade insikter om ett rätt bedrivande af denna för oss så naturliga näring.

*Departementis-
chefens
yttrande.*

I detta afseende tillåter jag mig att, bland annat, framhålla, hurusom en mera ingående kännedom såväl om de olika fiskslagens naturliga lifsbetingelser som ock om skilda vattendrags större eller mindre lämplighet för matnyttiga fiskar af olika slag måste förvärfvas, för att en rationell fiskvård skall kunna genomföras. Större erfarenhet behöfver vinnas om möjligheten af och förutsättningarna för den i vårt land säkerligen allt för litet beaktade dammkulturens bedrivande i större utsträckning än nu är fallet. Frågan om den för olika fiskslag lämpligaste föda och beredande af tillgång därtill i sjöar af olika naturbeskaffenhet behöfver fullständigare utredas, därvid hänsyn måste tagas till de skiftande förhållandena i olika delar af vårt långsträckta land. Fångstmetoderna måste fullkomnas, så att möjlighet erbjudes att behärska och med stöd af vunnen erfarenhet efter de lokala förhållandena afpassa och reglera fiskbeståndets fördelaktigaste sammansättning.

Då nu södra Sveriges fiskeriförening på sitt program uppställt, icke endast att verka för åstadkommande af större klarhet och vinnande af rikare erfarenhet i dessa och andra därmed i samband stående händelser, utan ock att genom väl planlagd praktisk och teoretisk undervisning höja yrkesskickligheten bland fiskerinäringens utöfvare och vårdare, synes mig denna förening verksamt kunna bidra till att gifva välbehöflig lyftning åt här ifrågavarande näring. Jag har så mycket större anledning att härutinnan hysa goda förhoppningar, som platsen såväl

[42.] för försöksstation som för skola förefaller väl vald och företaget synes komma under god ledning.

Att, på sätt här föreslagits, förena skola och försöksanstalt synes mig lämpligt och fördelaktigt. För själfva skolan måste det vara en afsevärd fördel att vid undervisningen äga stödet af en anstalt med stora resurser att drifva såväl insjöfiske som fiskodling och inom båda dessa områden utöfva omfattande försöksverksamhet, utsträckt äfven utom de vid anstalten anlagda dammarna och de arrenderade vattendragen. Endast en skola, vid hvilken ett dylikt mångsidigt undervisningsmaterial finnes att tillgå, torde med utsikt till framgång kunna fylla de fordringar, hvilka ställas på densamma.

En icke ringa vikt tillägger jag äfven den uppgift, föreningen förelagt sig, att underlätta fiskens afsättning. För närvarande ser man alltför ofta, särskildt vid skärgårdsfisket, hurusom det är mellanhänder — ej sällan utländska sådana — som göra största vinsten på den af fiskarena infångade fisken. Ett sådant förhållande är ägnadt att i hög grad slappa intresset och verka hämmande på arbetet att draga ytterligare fördelar af vårt fiskes rika utvecklingsmöjligheter.

Då här ifrågavarande förenings verksamhet utan statsbidrag säkerligen icke kan komma till stånd i den omfattning eller blifva af den betydelse för fiskerinäringens främjande, hvartill den eljest synes mig äga de bästa förutsättningar, tvekar jag icke att tillstyrka förslaget om dylikt understöd. Att, såsom Riksdagen i sin ofvan omförmälda skrifvelse framhållit, bereda hushållningssällskapen ett mera verksamt stöd från statens sida till höjande af fiskerinäringen torde visserligen vara både lämpligt och i vissa fall af behovet påkalladt, men det synes mig likväl, som om utsikten att af ett beviljad statsbidrag erhålla största möjliga nytta vore större och säkrare, om detsamma — såsom i detta fall — lämnades åt en under särskildt sakkunnig ledning ställd förening, hvilken helt och odeladt ägnar sina krafter åt att göra det i rikaste mått fruktbarande.

Hvad angår det begärda beloppet för försöksverksamhetens bedrivande har jag intet att erinra mot detsamma. Ej heller har jag någon anmärkning att göra mot hvad landtbruksstyrelsen föreslagit i fråga om uppdelningen af anslaget till fiskeriskolan eller mot storleken af det utaf landtbruksstyrelsen för organisationskostnader, arfvoden åt lärarna, hyra och undervisningsmateriell m. m. föreslagna beloppet, 7,000 kronor. Hvad åter angår landtbruksstyrelsens förslag om ett bidrag af 300 kronor för en hvar af högst tio elever, åt hvilka det

borde åligga föreningen att kostnadsfritt lämna undervisning samt kost och husrum, anser jag mig ej kunna i allo biträda detsamma. Önskligt vore, att skolan besöktes af elever från skilda trakter af landet. Man torde också kunna förutsätta, att respektive hushållningssällskap eller landsting — inseende betydelsen af att personer från deras områden, exempelvis för utbildning till fiskeritillsyningsmän, sattes i tillfälle att inhämta kunskap om ett mera rationellt bedrivande af fisket — skulle finnas villiga att lämna något mindre anslag för underhåll vid skolan af ett begränsadt antal elever från orten. Vid sådant förhållande anser jag emellertid, att till grund för beräkningen af statsanslaget kan läggas en något lägre beräkning af antalet af de elever, till kostnaderna för hvilkas underhåll staten skulle lämna bidrag, och att till följd däraf anslagsbeloppet kan minskas till 1,500 kronor. Hela det för fiskeriskolan afsedda beloppet skulle då blifva tillhoppa 8,500 kronor. Mot åtnjutande af detta bidrag skulle det åligga föreningen att afgiftsfritt lämna kost och husrum åt minst fem elever.

Hvad angår de af landtbruksstyrelsen föreslagna villkoren för utfäendet af sistnämnda belopp, har jag icke annat att erinra, än att, då staten ju skulle komma att betala alla kostnader för undervisningen, denna synes böra vara fri. Sistnämnda omständighet torde emellertid så till vida icke böra verka ändring i det af landtbruksstyrelsen föreslagna beloppet för elevavgifterna, som föreningen skäligen torde böra vara berättigad att ändå uppbära nämnda belopp i ersättning för kost och husrum, där dessa förmåner begagnas.

Intetdera af de båda anslagen torde böra beviljas för längre tid än ett år, i synnerhet som i de förslag till stater, hvilka ligga till grund för de gjorda anslagsberäkningarna, vissa utgiftsposter äro af den natur, att de icke lära återkomma ett annat år, hvad de till försöksverksamheten angår, åtminstone icke med samma belopp som nu.

Bifalles af Riksdagen en framställning uti ifrågavarande afseende, lär Kungl. Maj:t, på sätt landtbruksstyrelsen hemställt, meddela närmare bestämmelser angående villkoren för anslagens åtnjutande.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till *understöd åt södra Sveriges fiskeriförening*, på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 13,500 kronor, däraf till upprätt-hållande af föreningens fiskeriskola ett belopp af 8,500 kronor och såsom bidrag till föreningens försöksverksamhet ett belopp af 5,000 kronor.

Hydrografiska undersökningar af Sveriges färskvatten.

[43.]
Hydro-
grafiska
undersök-
ningar af
Sveriges
färskvatten.

I särskild proposition den 21 december nästlidna år har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen dels att besluta, att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af mig till statsrådsprotokollet för nämnda dag angifna grunder en hydrografisk undersökning af Sveriges färskvatten skall företagas under ledning af en särskild för ändamålet bildad hydrografisk byrå, samt dels att för ifrågakvarande ändamål för år 1908 anvisa ett extra anslag af 40,800 kronor.

Nämnda belopp bör alltså här upptagas.

Åtgärder för tillgodogörandet af svenska statens vattenfall.

[44.]
Vattenfalls-
kommitténs
betänkande.

I skrifvelse till Kungl. Maj:t den 2 maj 1898 anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa i skrifvelsen närmare angifven utredning såväl beträffande de mera betydande vattenfall, hvilka helt och hållet eller delvis ansåges vara i statens ägo, som ock om och hvilka åtgärder borde från statens sida vidtagas, för att dessa naturtillgångar måtte komma landet i dess helhet till godo, samt därefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill en sådan utredning kunde gifva anledning. Sedan kammarkollegium och domänstyrelsen öfver denna framställning den 17 april 1899 afgifvit gemensamt underdånigt utlåtande, uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté att verkställa den af Riksdagen sålunda begärda utredningen.

Efter fullgjordt uppdrag afgaf denna kommitté, den s. k. vattenfallskommittén, den 17 mars 1903 till Kungl. Maj:t betänkande i ämnet, innefattande redogörelse för kommitténs utredningar beträffande staten tillhöriga vattenfall jämte förslag till åtgärder, som borde från statens sida vidtagas för att dessa naturtillgångar måtte komma landet i dess helhet till godo. Detta betänkande åtföljdes af

1:o) förteckning öfver statens mera betydande vattenfall jämte tillhörande bilagor (vattenområdeskartor, afrinningskurvor, vattenmängdsplanscher, vattenståndsplanscher m. m.);

2:o) förteckning öfver statens mindre betydande vattenfall jämte tillhörande bilagor;

3:o) öfversiktskarta öfver statens mera betydande vattenfall; samt

4:o) berättelser öfver en resa, som under år 1900 företagits af professorn Svante Arrhenius och kommitténs sekreterare, docenten Adolf Åström samt af dåvarande distriktschefen, majoren O. Z. Ekdahl och ingenjören Axel Lundberg, de två förstnämnda på uppdrag af vattenfallskommittén, till Schweiz, Tyskland, Österrike-Ungern, Italien och Frankrike för att studera ej mindre gällande vattenlagar och deras tillämpning än äfven frågor rörande tillgodogörande af krafttillgången i vattenfall m. m. [44.]

Uti sitt betänkande med därtill hörande förteckningar har kommittén lämnat en redogörelse för de vattenfall, som helt eller delvis äro i statens ägo, därvid angifvits såväl de grunder, hvarpå staten i hvarje särskildt fall stöder sina äganderättsanspråk, som ock vattenfallens läge, fallhöjd, antal hästkrafter vid olika vattenstånd, nuvarande disposition m. m. Af denna redogörelse framgår, bland annat, att af de staten helt eller delvis tillhöriga 271 vattenfall, som kommittén betecknar såsom mera betydande, d. v. s. öfverhufvudtaget sådana som vid industriellt medelvattenstånd hafva ett energiförråd af i Norrland och Dalarna minst 100 och i det öfriga Sverige minst 50 effektiva hästkrafter, endast 68 äro tagna i anspråk för alstrande af kraft, och att af dessa 68 de flesta ej på långt när äro till fulla utnyttjade. Äfven af de 105 fall, som upptagas i kommitténs förteckning öfver statens mindre betydande vattenfall, synas en stor del ligga obegagnade eller vara endast ofullständigt utnyttjade.

Kommittén har sökt lämna förslag till en allmän hushållningsplan för svenska statens mera betydande vattenfall och i sådant hänseende till en början framhållit, hurusom man beträffande statens icke tillgodogjorda och icke disponerade vattenfall borde skilja mellan sådana vattenfall, som för statens egna behof borde reserveras, och sådana, som kunde upplåtas åt enskilda.

Till den förra gruppen har kommittén hänfört dels sådana vattenfall, hvilkas vattentillgångar kunde komma att tagas i anspråk för att förse statens egna verk och inrättningar med ljus och kraft, samt dels sådana, som inom en öfverskådlig tid kunde komma till användning för kommunikationsväsendets förbättring och tidsenliga användning, i hvilket sistnämnda hänseende kommittén särskildt framhållit, att man borde taga hänsyn ej blott till statsjärnvägarnas behof utan äfven därtill att enskilda järnvägar, som önskade använda elektrisk drifkraft, möjligen borde tillerkännas företrädesrätt framför andra enskilda till sådan staten tillhörig vattenkraft, som vore för dem särdeles välbelägen och lämplig.

[44.]

Beträffande den senare gruppen anför kommittén därefter följande. Därest sålunda viss vattenkraft reserverades för statens verk och inrättningar äfvensom för landets kommunikationsväsende, uppstode frågan, huru staten lämpligast borde använda den vattenkraft, som därefter återstode disponibel. Borde densamma till enskilda försäljas eller utarrenderas? I flera af sina förut afgifna utlåtanden hade kommittén uttalat sig mot försäljning af statens vattenfall, och kommittén hade icke heller senare funnit skäl att frångå denna sin uppfattning. För ett bibehållande af vattenkraften i statens ägo talade först och främst den omständigheten, att med den allt större omfattning, som statsverksamheten tenderade att erhålla, det icke med någon som helst grad af visshet kunde öferskådas, hvilken vattenkraft staten i en mer eller mindre aflägsen framtid kunde behöfva taga i anspråk vare sig för egen räkning eller för tillfredsställande af det allmännas behof. Därest staten nu afhände sig vattenkraft, skulle det till äfventyrs kunna inträffa, att staten nödgades återköpa hvad den förut ägt till ett pris, som måhända icke stode i rimligt förhållande till den vid försäljningen erhållna köpeskillingen. Härmed sammanhängde den andra omständigheten, som talade mot vattenkraftens försäljning. Den hydroelektriska industrien hade för icke länge sedan gjort sitt inträde i vårt land. Den erfarenhet, som från densamma kunde hämtas beträffande det nutida värdet af vattenkraft, vore redan i och för sig alltför ringa och osäker, för att man med ledning därpå skulle kunna åsätta vattenkraften ett väl afpassadt försäljningspris. Ännu omöjligare blefve detta, om man, såsom här vore fallet, måste och borde taga hänsyn till vattenkraftens framtida värde för staten, ett värde, som kunde komma att påverkas af så många faktorer, att de för närvarande på intet sätt kunde beräknas. Men ytterligare en omständighet förtjänade att framhållas. Från allmän ekonomisk synpunkt sedt kunde det vara fördelaktigt, att staten ägde vattenkraft. För den händelse att all vattenkraft vore i enskild ägo, skulle det kunna inträffa, att, såsom redan antydts, de enskilda kraftproducenterna åsatte kraften ett sådant pris, att landets fördel af att äga rik tillgång på vattenkraft komme att väsentligt förringas. Den fara, som härutinnan förefunnes, skulle otvifvelaktigt i många fall kunna motverkas, därest staten själf ägde vattenkraft, som den tid efter annan kunde upplåta åt enskilda under nyttjanderätt för måttligt pris. På grund af det anförda ansåge sig kommittén böra såsom sin åsikt uttala, att statens disponibla vattenkraft icke borde för evärdlig tid föryttras, utan åt enskilda för begränsad tid utarrenderas.

Med denna utgångspunkt har kommittén sökt lämna en utredning, hvarför staten tillhörig vattenkraft hittills så föga kommit till användning, därvid kommittén funnit, att det för närvarande vore förenadt med svårigheter för enskilda att på angifvet sätt komma i besittning af sådan vattenkraft. Dessa svårigheter berodde enligt kommitténs förmenande dels därpå, att statens vattenfall stode under vård och inseende af två eller flera ämbetsverk, dels därpå, att tidsenliga bestämmelser beträffande utarrendering af statens vattenfall sakenades, så att Riksdagens samtycke måste inhämtas för hvarje särskildt ärende angående utarrendering af vattenkraft, såvidt icke den ifrågasvarande kraftkällan vore belägen å eller vid jordbruksdomän och arrendetiden utgjorde högst 20 år, samt dels därpå, att med nuvarande sätt för handläggning af dylika frågor det dröjde en afsevärd tid, innan en sådan frågas förberedande behandling hunne afslutas och frågan blefve klar för slutlig pröfning.

I dessa hänseenden har kommittén anført hufvudsakligen följande.

De kronans fasta egendomar jämte »laxfisken och andra kronans fisken samt kronans öfriga lägenheter», som Kungl. Maj:t icke utan Riksdagens samtycke ägde afhända kronan, skulle enligt § 77 regeringsformen förvaltas efter de grunder, Riksdagen därom föreskrefve. Men enär förvaltningen af de kronan helt eller delvis tillhörande vattenfallen icke hittills spelat den roll i nationalhushållningen, att Riksdagen haft anledning att därom meddela särskilda föreskrifter, kunde denna gren af statsförvaltningen icke heller anses motsvara de kraf, som den nya hydrotekniska industrien ställde på densamma.

Först och främst vore att anmärka, att en del af statens odisponerade vattenfall stode under domänstyrelsens vård och inseende, medan förvaltningen af en annan del däraf ålåge kammarkollegium. Jämlikt nådiga kungörelsen den 10 november 1882 angående förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner skulle all kronans fasta egendom, som ej med stadgad åborätt innehades eller vore till visst statsändamål anslagen och till följd däraf antingen till omedelbart begagnande upplåten eller ställd under särskild ämbetsmyndighets vård, stå under inseende af domänstyrelsen. Däremot ålåge kammarkollegium, jämlikt förnyade nådiga instruktionen för detta ämbetsverk den 14 november 1879, att bland annat hafva inseende och vård öfver den statens fasta egendom, i afseende hvarå icke vore annorlunda stadgadt, så ock, med närmare angifna undantag, öfver den till civila och kyrkliga behof anslagna jord. Om man endast hade att rätta sig efter den otydliga formuleringen af den först åberopade författningens ordalydelse,

[44.] skulle det icke vara så lätt att afgöra, hvilken egendom skulle höra under det ena eller det andra ämbetsverkets vård och inseende. Men vid det förhållandet, att kammarkollegium ursprungligen haft sig antrodd förvaltningen af så godt som all kronans fasta egendom äfvensom att domänstyrelsen, som i senare tider inrättats, icke kunde anses äga förvaltningsrätt öfver annan egendom än den, som faktiskt blifvit åt styrelsen öfverlämnad, kunde man afgöra, hvilken egendom de särskilda ämbetsverken hade att förvalta. Den egendom, öfver hvilken domänstyrelsen sålunda ägde förvaltningsrätt, bestode dels af den jord samt de kvarnar och fiskevatten, hvilka funnes upptagna i de förteckningar, som domänstyrelsen hvart tredje år, närmast efter det omval till Riksdagens Andra Kammare ägt rum, läte upprätta öfver de för statens räkning utarrenderade egendomarna samt öfver arrendeinkomsterna däraf, dels ock af de kronoparker, hvilka funnes upptagna i domänstyrelsens årliga underdåniga berättelser rörande skogsväsendet, hvilka infördes i bidragen till Sveriges officiella statistik. Å andra sidan måste vård och inseendet öfver all annan kronans egendom fortfarande anses åligga kammarkollegium, i följd hvaraf detta ämbetsverk skulle äga förvaltningsrätt öfver, bland annat, kronans öfverloppsmarker och oafvittrade marker samt under åborätt upplätta kronohemman och nybyggen.

Under förutsättning att vård och inseendet öfver statens vattenfall åläge den ämbetsmyndighet, som ägde förvalta den fastighet, å eller vid hvilken vattenfallen vore belägna, följde häraf omedelbart, huru förvaltningen af statens vattenfall kunde anses vara mellan berörda ämbetsverk fördelad. Det återstode endast någon tvekan beträffande förvaltningen af sådana vattenfall, som icke låge vid strandfastigheter af angifna slag utan vid t. ex. skatte- eller frälsehemmans stränder. Men med ledning af nyssberörda grundsatser beträffande de båda ämbetsverkens ömsesidiga kompetens syntes framgå, att förvaltningen af ifrågavarande vattenfall åläge kammarkollegium, så att detta ämbetsverk skulle äga vård och inseende öfver vattenfallen vid t. ex. Trollhättan i Göta älf, Killingilinka i Kajtum älf, Purkijaureforsen i Lilla Lule älf och Grundforsen i Vindelälven.

Undantagsvis stode statens vattenfall under vård och inseende af ännu ett tredje ämbetsverk, nämligen arméförvaltningen. Så vore förhållandet med Strömsholmsfallet i Kolbäcksån och Götaströmsfallet i Lagan med flera.

Redan den omständighet, att statens vattenfall sålunda stode under skilda ämbetsverks vård och inseende, måste betraktas såsom olämplig.

Men ännu mer framträdde denna olägenhet vid det förhållandet, att beträffande vattenfall, som vore under domänstyrelsens vård och inseende, icke andra föreskrifter funnes än de, som meddelats i åberopade nådiga kungörelse den 10 november 1882, samt att beträffande vattenfall, som lydde under kammarkollegii förvaltning, icke några som helst föreskrifter gifvits. Men då härtill komme, att först omförmälda bestämmelser vore meddelade med hufvudsaklig hänsyn till jordbruksdomänernas förvaltning och utarrendering, samt att icke några andra föreskrifter uti nu förevarande afseende, direkt gällande vattenfall, kvarnverk och fisken, funnes här i landet, än att ifrågavarande lägenheter kunde vid utarrendering af den egendom, hvartill de hörde, jämte nödigt utmål undantagas och på särskildt arrende upplåtas, torde det vara tydligt, att de lagstadgade normerna för vattenfallens förvaltning vore ofullständiga och olämpliga. Särskildt fölle detta i ögonen i fråga om tiden för ett eventuellt arrendeaftals bestånd. Äfven om det i punkt 4 af nådiga kungörelsen den 10 november 1882 medgäfves domänstyrelsen att för arrende af annan kronans fastighet än jordegendom bestämma tiden i hvarje fall efter för handen varande förhållanden, syntes det dock vara med grunderna för denna författnings tillkomst öfverensstämmande, att arrendetiden icke af styrelsen utsträcktes utöfver en tidrymd af 20 år. Men då en så kort arrendetid för vattenfall måste anses vara alldeles omöjlig att numera såsom regel uppställa, följde, att icke ens nämnda väsentliga bestämmelse uti nådiga kungörelsen den 10 november 1882 vore beträffande mera betydande vattenfalls utarrenderande tillfredsställande.

Af anledning alltså att kammarkollegium icke vore behörigt att utan vidare utarrendera statens under dess vård och inseende varande vattenfall, äfvensom att enskilda endast sällan kunde antagas vara villiga att arrendera vattenkraft för en så kort arrendetid som 20 år, vore spekulanter å sådan kraft hänvisade att, på sätt § 77 regeringsformen bestämde, till Kungl. Maj:t ingifva sina ansökningar om rätt att få arrendera viss, staten tillhörig vattenkraft. Då nu Kungl. Maj:t icke kunde antagas afgöra ett dylikt ärende utan att höra den centrala ämbetsmyndighet — kammarkollegium eller domänstyrelsen eller möjligen bådadera — hvarunder den ifrågavarande vattenkraften i administrativt hänseende lydde, äfvensom Kungl. Maj:ts befallningshafvande i det län, hvarest vattenfallet vore beläget, följde däraf, att den formella behandlingen af en dylik ansökan icke kunde ske med erforderlig snabbhet. Men därjämte måste hvarje sådan ansökning antagas komma att remitteras till väg- och vattenbyggnads-

[44.] styrelsen för utlåtandes afgifvande, alldenstund denna myndighets ämbetsbefattning omfattade handläggning af tekniska och administrativa ärenden, som anginge, bland annat, sjöars och vattendrags tillgodogörande för sjöfart, flottning eller andra industriella behof och i samband därmed nödiga anläggningar. Vidare kunde antagas, att en dylik ansökning lämpligen behöfde remitteras exempelvis till landtbruksstyrelsen, därest ansökningen afsåge ett sådant vattenfall, som vid afvittringen disponerats för framtida uttappning af sjö eller för ofvanför fallet belägna ägors fredande för öfversvämningar, eller till järnvägsstyrelsen, därest ansökningen gällde ett vattenfall, hvilket ansetts böra reserveras för elektrisk drift af någon del af statens järnvägar. Då slutligen en dylik ansökning, jämlikt § 77 regeringsformen, icke kunde af Kungl. Maj:t bifallas utan Riksdagens samtycke, torde vara lätt insedt, att behandlingen af ansökningen från dess ingifvande till dess afgörande merendels måste komma att taga så lång tid i anspråk, att endast denna omständighet helt säkert afskräckte mången till och med från försök att förvärfva nyttjanderätt till staten tillhörig vattenkraft, allra helst sökanden, äfven sedan hans ansökning blifvit af Kungl. Maj:t bifallen, måste enligt nådiga förordningen om jordägares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880 hos allmän domstol söka tillstånd till anläggningens utförande och därvid tilläfventyrs låta ärendet gå genom tre instanser samt ändock, därest kungsådra i vattendraget funnes, i administrativ ordning hos Kungl. Maj:t utverka tillstånd att bygga i ådran.

I ändamål dels att vinna enhet i förvaltningen af statens vattenfall dels ock att om möjligt söka nedbringa tiden för den formella behandlingen af frågor rörande utarrenderande af sådana vattenfall har kommittén föreslagit:

1:o) att Riksdagen borde öfverlämna åt Kungl. Maj:t att i öfverensstämmelse med därför särskildt stiftad lag utarrendera staten tillhöriga vattenfall;

2:o) att för utredning af frågor rörande utarrendering af statens vattenfall skulle inrättas ett stadigvarande centralorgan — en permanent vattenfallskommission; samt

3:o) att alla efter förut angifna grunder utarrenderade vattenfall med tillhörande strandområden skulle ställas under domänstyrelsens vård och inseende.

Kommittén har härutinnan hufvudsakligen anfört följande.

Då Riksdagen genom ofta åberopade nådiga kungörelse den 10 november 1882 åt domänstyrelsen anförtrott förvaltningen af statens

jordbruksdomäner, föreställde sig kommittén, att Riksdagen ock skulle vara benägen att åt Kungl. Maj:t uppdraga omsorgen om utarranderandet af staten tillhöriga vattenfall, isynnerhet om Kungl. Maj:t bereddes tillfälle att för hvarje särskildt ärende erhålla nödig utredning från ett för sådant ändamål inrättadt centralorgan.

[44.]

Ett dylikt centralorgan borde enligt kommitténs mening erhålla sådan sammansättning och sakkunskap, att en af detsamma verkställd utredning vore till fyllest för ärendets slutliga afgörande, d. v. s. utredningen borde vara lika fullständig och allsidig, som om ärendet remitterats till alla de ämbetsmyndigheter, som nu i dylika ärenden hördes.

Med hänsyn därtill att hvarken statens tillgång på vattenkraft vore så stor eller efterfrågan af dylik kraft så betydande, att inrättandet af ett nytt ämbetsverk däraf betingades, hade kommittén tänkt sig, att ett centralorgan för ifrågavarande statsuppgift borde sammansättas företrädesvis af ämbetsmän från redan bestående statsinstitutioner, hvilka ämbetsmän endast vid behof och efter särskild kallelse skulle sammanträda för att behandla hithörande ärenden.

Uppslag till införandet af en så beskaffad centralmyndighet hade kommittén funnit uti den italienska permanenta centralkommissionen (»commissione centrale permanente») och den i franska förslaget till vattenlag af den 6 juli 1900 omförmälda s. k. blandade vattenverkskommissionen (»la commission mixte des usines hydrauliques»).

Båda dessa kommissioner skulle hafva till uppgift att afgifva utlåtanden öfver inkomna ansökningar om koncession å vattenkraftsanläggningar särskildt med hänsyn till statens och det allmännas intressen, på grund hvaraf kommissionerna också skulle erhålla en där-efter lämpad sammansättning.

Sålunda skulle den italienska kommissionen enligt dekret den 11 juni 1899 vara sammansatt af generaldirektören i den italienska vattenbyggnadsstyrelsen såsom president, två ledamöter i samma styrelse, en ledamot i den italienska järnvägsöfverstyrelsen, en öfverinspektör vid järnvägarna, en högre ämbetsman från den kungl. skattkammaren, en industriidkare, förordnad af ministern för jordbruk, industri och handel, tre ämbetsmän af minst byråchefs rang, utsedda en af ministern för de offentliga arbetena, en af ministern för finanserna och en af ministern för jordbruk, industri och handel, två officerare af minst öfverstelöjtnants rang, utsedda en af krigs- och en af sjöministern, i fråga om ansökningar, som direkt eller indirekt kunde anses beröra

[44.] företag, lydande under sistnämnda ministrars departement, samt slutligen chefen för generalstabens kommunikationsafdelning, när det vore fråga om vattenafledningar, som anginge järnvägarna, hvarjämte kommissionen biträdde af en teknisk och en juridisk sekreterare, båda af byråchefers rang.

Enligt lagförslaget den 6 juli 1900 skulle den franska kommissionen bestå af en ledamot af Conseil d'Etat, som skulle fungera såsom president, fem själfskrifna ledamöter, nämligen direktören för afdelningen för vägar, navigation och grufvor samt direktören för järnvägarna, båda inom departementet för de offentliga arbetena, direktören för jordbruket och direktören för det agrara vattenafledningsväsendet, båda inom jordbruksdepartementet, samt direktören för den departementala och kommunala förvaltningen inom inrikesdepartementet, två medlemmar i Conseil general des ponts et chaussées (generalrådet för väg- och vattenbyggnader), två »maîtres des requêtes» vid Conseil d'Etat, två elektroingenjörer eller järnvägsingenjörer samt en öfveringenjör för väg- och vattenbyggnader, hvilken tillika skulle vara sekreterare.

Med ledning af här meddelade upplysningar och på grund af förut angifna skäl ansåge kommittén, att behandlingen af frågor rörande tillgodogörande af statens mera betydande vattenfall borde öfverlämnas till en permanent vattenfallskommission, som kommittén tänkt sig lämpligen kunna erhålla följande sammansättning:

- 1:o) chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen såsom ordförande;
- 2:o) en byråchef i samma styrelse såsom föredragande;
- 3:o) ett kammarråd;
- 4:o) en byråchef i domänstyrelsen;
- 5:o) fiskeriinspektören;
- 6:o) en öfverdirektör och ledamot i järnvägsstyrelsen; samt
- 7:o) en fullmäktig i järnkontoret.

Genom sådan sammansättning skulle, enligt kommitténs förmenande, alla eller åtminstone de viktigaste af de intressen, som kunde tänkas bero af ansökningar att få arrendera vattenkraft, blifva representerade. Att ledningen af den föreslagna kommissionen skulle öfverlämnas åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens chef och att en byråchef i denna styrelse skulle vara föredragande, syntes få anses till fullo motiveradt därmed, att behandlingen af ifrågavarande ansökningar i första hand kräfde sådan teknisk kompetens, som företrädesvis inom denna styrelse kunde vara att påräkna. Att kammarkollegium och domänstyrelsen måste vara i kommissionen representerade låge i öppen dag, alldenstund den mark, å eller invid hvilken statens vattenfall vore

belägna, stode under ettdera eller bäggedera af dessa ämbetsverks vård och inseende. Likaledes syntes det vara välbetänkt, att fiskeriinspektören komme i tillfälle att i kommissionen tillvarataga fiskerinäringens intressen, att en ledamot i järnvägsstyrelsen bereddes möjlighet bevaka, att något för elektrisk järnvägsdrift lämpligt vattenfall icke komme att för annat ändamål disponeras, äfvensom att industri och näringar blefve uti kommissionen genom en fullnäktig i järnkontoret på bästa möjliga sätt representerade.

[44.]

För vinnande af enhet i förvaltningen af statens vattenfall borde slutligen alla sådana vattenfall, i den mån de blefve utarrenderade, ställas under domänstyrelsens vård och inseende, så att berörda styrelse skulle äga upprätta arrendekontrakt, föranstalta om att erforderliga besiktningar blefve utförda samt i öfrigt öfvervaka, att arrendekontraktens bestämmelser blefve under arrendetiden i behörig ordning iakttagna. Kommittén föreställde sig, att domänstyrelsen skulle vara för detta ändamål mest lämplig, så mycket hellre som styrelsen icke allena redan hade under sin förvaltning en stor del af ifrågavarande egendom, utan också i orterna hade tjänstemän, som kunde öfva tillsyn å den på angifvet sätt utarrenderade egendomen.

Därest frågan om utarrendering och förvaltning af statens vattenfall sålunda ordnades, skulle detta enligt kommitténs uppfattning i hög grad underlätta, att dessa vattenfall komme till inkomstbringande användning. Särskildt syntes detta vara af stor betydelse för tillgodogörande af statens vattenfall i mellersta och södra Sverige. Statens vattenfall söder om Ångermanälven vore, med några få undantag, af ringa storlek. Då de dessutom vore till antalet få, torde det kunna antagas, att staten tillhörig vattenkraft i dessa delar af landet vore vida mindre än den, som enskilda ägde rätt att tillgodogöra sig. Men vid sådant förhållande föreläge den faran, att statens vattenfall, därest arrenderätt till desamma först efter årslånga förhandlingar kunde erhållas, icke skulle komma till någon som helst användning, förr än större delen af enskilda tillhörig vattenkraft redan tagits i anspråk. Denna olägenhet syntes så mycket hellre böra undvikas, som statens vattenfall söder om Ångermanälven, oaktadt deras ringa storlek, dock flerstädes hade en sådan belägenhet, att de, om nyttjanderätt till desamma under enkla former och utan afsevärd tidsutdräkt kunde utverkas, helt säkert skulle blifva eftersökta och åtminstone för den närmaste framtiden gifva staten större afkomst än de visserligen till sitt energiförråd rikare,

[44.] men med hänsyn till sin belägenhet mindre värdefulla kraftkällorna i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker.

Hvad i öfrigt anginge frågan om ordningen för utarrendering af statens vattenfall ansåge kommittén för sin del, att ansökan om arrende af vattenkraft borde göras hos Kungl. Maj:t.

Sedan en sådan ansökan inkommit, borde enligt kommitténs mening ansökningen remitteras till den permanenta vattenfallskommis- sionen, hvilkens ordförande omedelbart skulle vara pliktig låta i all- männa tidningarna kungöra, att en så beskaffad ansökning blifvit gjord, äfvensom att andra hugade spekulanter å samma vattenkraft ägde att inom viss tid från kungörandet, hvilken tid icke syntes böra bestäm- mas längre än till 60 dagar, inkomma med underdånig ansökning att få arrendera ifrågavarande vattenkraft.

Vid beviljandet af arrenderätt till staten tillhöriga vattenfall borde företrädet mellan flera sökande afgöras med hänsyn till vattenkraftens rationella tillgodogörande, beredandet af den största möjliga inkomst för staten, tryggheten för arrendekontraktets behöriga fullgörande samt slutligen äfven till ändamålet med vattenkraftens tillgodogörande, så att den arrendator borde föredragas, hvilkens anläggning kunde antagas komma att bereda största båtnad för det allmänna.

Beträffande formerna för den permanenta vattenfallskommis- sionens verksamhet hade kommittén tänkt sig, att, sedan ett ärende till kommissionen inkommit, densamma skulle på ordförandens kallelse snarast möjligt sammanträda, därvid ärendet skulle föredragas och beslut fattas om arten och sättet för verkställandet af till äfventyrs erforderlig utredning, att en vid föredragningen till riktigheten vits- ordad framställning eller promemoria af ärendets hufvudsakliga inne- håll skulle vid samma tillfälle genom ordförandens försorg tillhanda- hållas kommissionens samtliga ledamöter, att kommissionen skulle åligga att, om så befunes nödigt, kommunicera berörda framställning med den eller de myndigheter, hvilkas yttranden erfordrades, samt att, sedan såväl samtliga yttranden som ock till äfventyrs beslutade utred- ningar inkommit, kommissionen skulle ånyo på ordförandens kallelse sammanträda för att företaga ärendet till afgörande.

Slutligen har kommittén angifvit vissa synpunkter, hvilka synts kommittén böra läggas till grund för en blifvande författning om utarrendering af statens vattenfall.

Remisser.

Genom särskilda nådiga remisser den 23 oktober 1903 an- befallde Kungl. Maj:t kammarkollegium, kommerskollegium, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, järnvägsstyrelsen, domänstyrelsen och landt-

bruksstyrelsen att afgifva underdåniga utlåtanden i anledning af vattenfallskommitténs berörda förslag om inrättande af ett centralorgan för utredning af frågor rörande utarrendering af statens vattenfall. Kommerskollegium anbefalldes därvid, att jämväl lämna fullmäktige i järnkontoret samt svenska teknologföreningen tillfälle att i ämnet sig yttra.

[44.]

Kammarkollegium har med anledning af den nådiga remissen i underdånigt utlåtande den 11 december 1903 förmålt sig ej hafva något att erinra mot bifall till kommitténs förslag i omförmälda hänseende.

*Kammar-
kollegium den
11 december
1903.*

Äfven öfriga i ärendet hörda ämbetsverk och korporationer hafva i allmänhet tillstyrkt inrättandet af en permanent vattenfallskommission för handhafvande af frågor rörande statens vattenfall, ehuru olika meningar gjort sig gällande beträffande en dylik kommissions lämpligaste sammansättning.

Uti sitt den 16 december 1903 afgifna underdåniga utlåtande hafva sålunda fullmäktige i järnkontoret anført följande.

*Fullmäktige i
järnkontoret
den 16 decem-
ber 1903.*

Att inrättandet af ett centralorgan för verkställandet af utredningar i frågor rörande utarrendering af statens vattenfall skulle innebära beaktansvärda fördelar, syntes otvifvelaktigt. Den nuvarande ordningen för dylika frågor utredning, då ämbetsmyndigheterna hvar efter annan finge den föreliggande frågan till sig remitterad för yttrande inom sitt ämbetsområde, medförde nämligen en tidsutdräkt, som vore till men icke mindre för staten än för industrien. Skulle staten för sin vattenkraft kunna påräkna industrien såsom kund — och vikten däraf vore påtaglig såväl i statens privatekonomiska intresse som ur nationalekonomisk synpunkt — vore utan tvifvel nödvändigt, att ett snabbare afgörande af hithörande frågor kunde ernås. Till vinnande däraf skulle det af kommittén föreslagna centralorganet, som skulle ersätta de vederbörande myndigheter, hvilka eljest måste i saken höras, säkerligen bidraga, då det väl måste antagas, att genom det samma den för frågornas utredning erforderliga tid skulle kunna väsentligt förkortas, i det att utredningen komme att försiggå samtidigt ur alla de synpunkter, som ansåges böra vinna beaktande.

Af obestriddig vikt vore då, att detta centralorgan finge en så sakkunnig och fyllig sammansättning som möjligt. Med den af kommittén föreslagna sammansättningen syntes visserligen samtliga de centrala myndigheter, till hvilka frågor af hithörande beskaffenhet eljest remit-

[44.] terades, vara representerade, men ifrågasättas kunde, huruvida detta skedde på lämpligaste sätt, likasom ock huruvida industri och näringar skulle blifva tillräckligt företrädda.

Hvad först den förra frågan anginge, sammanhänge den delvis med frågan om centralorganets organisation i dess helhet. Af kommittén hade för detsamma användts benämningen »permanent vattenfalls-kommission». Om i denna benämning, såsom fullmäktige för sin del ansåge önskvärdt, finge läggas betydelsen af att det ifrågasatta centralorganet skulle vara en fortvarande institution och icke blott existera vid de tillfällen, då det sammanträdde, syntes lämpligt, att kommissionen ägde åtminstone *en* medlem, som mera odeladt ägnade sin tid och sitt intresse åt kommissionens verksamhet. Detta vore äfven af vikt med hänsyn till allmänhetens beröring med kommissionen, i det att en sådan ledamot kunde med råd och upplysningar tillhandagå dem, som reflekterade på arrendering af staten tillhöriga vattenfall, hvarigenom ärendena säkerligen skulle i lämpligare skick än eljest inkomma till kommissionen. Omförmälda ledamot, som syntes böra inom kommissionen föredraga där förekommande ärenden, borde gifvetvis vara sakkunnig i vattentekniska frågor. I händelse af anställandet af en dylik person syntes en af de föreslagna representanterna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen böra uteslutas, och syntes då böra lämnas öppet, huruvida styrelsen skulle representeras af sin chef eller af en byråchef i styrelsen. Jämväl hvad beträffade öfriga i kommissionen företrädda ämbetsverk syntes kunna förekomma, att verkets chef befundes vara den lämpligaste, dock att fiskeriinspektören syntes böra för sitt område vara själf-skrifven. En följd af den nu föreslagna förändringen i kommitténs förslag torde blifva, att Kungl. Maj:t särskildt nämnde ordförande bland kommissionens ledamöter.

Beträffande därefter frågan om representationen för industriens och näringslivets intressen, syntes kommitténs förslag därutinnan icke inrymma nog inflytande åt desamma. Dessa intressen skulle representeras af en person. Man kunde dock icke hos någon förutsätta sakkunskap på mer än en del af näringslivets skiftande områden, och då den föreslagne representanten gifvetvis skulle komma att stå järnhandteringen och hvad därmed sammanhängde närmast, skulle öfriga delar af industrien sakna en målsman för sina speciella intressen. Dessa vore dock af den betydighet, att de syntes böra vara representerade. En svårighet kunde då visserligen möta att bestämma, hvar denne ledamot skulle tagas. Men man torde kunna säga, att dessa intressen, i synnerhet då det, såsom i förevarande fall, gällde

en angelägenhet af hufvudsakligen teknisk art, ägde en god målsman i svenska teknologföreningen, genom hvilken medverkan därför en lämplig representant för den af järnkontolet ej företrädda industrien borde kunna erhållas.

[44.]

En annan betydelse, som syntes böra inläggas i kommissionens egenskap af att vara permanent, vore den, att hvarje ledamot i kommissionen skulle så vidt möjligt vara fäst vid densamma för någon längre tid. Ledamöterna borde, vare sig de komme att utses af Kungl. Maj:t eller af vederbörande ämbetsverk eller korporationer, tillsättas för någon bestämd icke alltför kort tid eller tills vidare. Endast därigenom torde kontinuitet i kommissionens verksamhet vinnas. En lämplig åtgärd i samma syfte vore jämväl, att för hvarje ledamot utsåges en suppleant, som vid förfall för ledamoten kunde rycka in i dennes ställe.

Af den i kommitténs utlåtande lämnade redogörelsen för föreslagna eller beslutade centralorgan af liknande art i Frankrike och Italien framginge, att vederbörande regeringsdepartement vid deras sammansättning blifvit starkt tillgodosedda. Med hänsyn till olikheten i de hos oss varande förhållandena syntes visserligen detta exempel icke böra vinna direkt efterföljd, men ifrågasättas kunde, huruvida icke beredningen hos Kungl. Maj:t af förekommande frågor skulle underlättas, därest departementet uppehölle samband med kommissionen genom vederbörande byråchefer närvaro vid frågornas behandling därstädes.

Med åberopande af hvad sålunda blifvit anfördt, ville fullmäktige i underdånighet tillstyrka inrättandet af en permanent vattenfalls-kommission för utredning af frågor rörande utarrendering af statens vattenfall, äfvensom hemställa,

a) att denna kommission måtte sammansättas af:

dels en representant för hvarje af följande myndigheter och korporationer:

1:o väg- och vattenbyggnadsstyrelsen,

2:o kammarkollegium,

3:o domänstyrelsen,

4:o järnvägsstyrelsen,

5:o fullmäktige i järnkontolet och

6:o svenska teknologföreningen;

dels ock

7:o fiskeriinspektören samt

8:o en särskildt af Kungl. Maj:t förordnad sakkunnig såsom föredragande;

[44.] b) att ledamöterna i kommissionen jämte suppleanter för dem måtte utses för viss tid eller tills vidare, och att, om representanterna för järnkontoret och för svenska teknologföreningen utsåges af Kungl. Maj:t, vederbörandes förslag måtte inhämtas; samt

c) att kommissionens ordförande måtte utses särskildt af Kungl. Maj:t bland kommissionens ledamöter.

Slutligen hafva fullmäktige uttalat sig för lämpligheten af att värden och inseendet öfver staten tillhöriga, till enskilda utarrenderade vattenfall skulle öfverlämnas åt domänstyrelsen.

Svenska teknologföreningen den 9 mars 1904.

Svenska teknologföreningens styrelse har med skrifvelse den 9 mars 1904 till kommerskollegium öfverlämnat föreningens yttrande i den föreliggande frågan. Föreningen har på det kraftigaste vitsordat behöfligheten och lämpligheten af ett sådant förenkladt tillvägagående vid utarrendering af statens vattenfall, som den af vattenfallskommittén föreslagna kommissionen enligt föreningens mening säkerligen skulle medföra. För vinnande af nödig kontinuitet i kommissionens verksamhet har emellertid föreningen i likhet med fullmäktige i järnkontoret föreslagit, att ledamöterna i kommissionen skulle utses för längre tid. I fråga om kommissionens sammansättning äfvensom utseende af dess ordförande hyllar föreningen samma mening som fullmäktige i järnkontoret, dock med uttryckligt framhållande af att den särskildt sakkunnige föredraganden borde kunna utses såväl utom som inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Föreningen föreslår emellertid, att jämväl kommerskollegium skulle vara representeradt i kommissionen genom sin chef eller ett kommerseråd. Detta ämbetsverk, som företrädde industri och näringar, syntes nämligen svenska teknologföreningen vara det ämbetsverk, som bäst kände industriens och världsmarknadens ställning, och således hafva en viktig uppgift att fylla vid frågor om vattenkraftens rationella tillgodogörande. Beträffande den inom vattenkraftstekniken speciellt sakkunnige ingenjören erinrar föreningen, att då han, bland annat, skulle hafva till uppgift att vid anfordran meddela arrendesökande nödiga upplysningar, denna hans ganska tidsödande uppgift framdeles möjligen skulle komma att nödvändiggöra, att han erhöles fast anställning. Då enligt svenska teknologföreningens jämväl af vattenfallskommittén hyllade mening kommissionens sammanträden endast vid behof borde utlysas — åtminstone till en början, innan man erhållit kännedom om den blifvande omfattningen af kommissionens arbete — har föreningen ansett, att tills vidare blott tillfälliga arfvoden, men icke fasta löner behöfde anvisas till kommissionens ledamöter.

Den 28 november 1905 har kommerskollegium afgifvit utlåtande i ännu och därvid i alla punkter biträdt fullmäktiges i järnkontoret förslag, dock med det tillägg att i likhet med svenska teknologföreningen kommerskollegium framhållit önskvärdheten däraf, att jämväl detta ämbetsverk blefve representeradt i kommissionen. Till stöd därför har kollegium anfört, att vid bedömande af frågor om tillgodogörande af staten tillhörig vattenkraft den nationalekonomiska synpunkten borde tillerkännas större betydelse än statens fiskaliska, och att industriens intresse sålunda därvid borde företrädesvis beaktas, äfvensom att kommerskollegium, som jämlikt 1 § i sin instruktion hade till åliggande att med uppmärksamhet följa tillståndet inom bergshandteringen och andra industriella näringar inom landet, därför ock måste förutsättas äga en allmän och opartisk öfverblick öfver industriens kraf.

[44.]
Kommers-
kollegium den
28 nov. 1905.

Uti underdånigt utlåtande den 16 januari 1904 har domänstyrelsen icke haft annat att erinra emot den af vattenfallskommittén föreslagna sammansättningen af kommissionen än att domänstyrelsen, hufvudsakligen på af fullmäktige i järnkontoret anförda skäl, ansett, att jämväl svenska teknologföreningen skulle äga utse eller afgifva förslag till utseende af en ledamot i kommissionen.

Domän-
styrelsen den
16 jan. 1904.

Beträffande förslaget, att staten tillhöriga, till enskilda utarrenderade vattenfall skulle ställas under styrelsens vård och inseende, har styrelsen anfört, att hvarken inom styrelsen eller bland den styrelsen underlydande personal förefunnes sakkunskap i vattentekniska frågor, samt att det syntes styrelsen som om den myndighet, väg och vattenbyggnadsstyrelsen, hvilken företrädesvis representerade sakkunskapen på detta område, vore mest kvalificerad att öfvertaga den befattning med de utarrenderade vattenfallen, som enligt kommitténs förslag skulle tillkomma domänstyrelsen.

Järnvägsstyrelsen har uti sitt utlåtande den 20 september 1904 hufvudsakligen ställt sig på vattenfallskommitténs sida i den föreliggande frågan. Dock har det synts järnvägsstyrelsen, som om en ledamot från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen borde vara tillräckligt för att den sakkunskap, som nämnda styrelse skulle besitta, skulle komma kommissionens arbeten till godo, och att vid sådant förhållande ordföranden borde utses af Kungl. Maj:t. Vidare har järnvägsstyrelsen framhållit önskvärdheten af att för hvar och en af de ordinarie medlemmarna af vederbörande ämbetsverk en suppleant tillsattes, hvilken ej nödvändigt måste innehafva den af kommittén för ordinarie ledamot föreslagna tjänstegraden. Äfven har järnvägsstyrelsen hållit för lämpligt,

Järnvägs-
styrelsen den
20 sept. 1904.

- [44.] att kommissionen skulle äga att inom sig utse en vice ordförande att tjänstgöra vid förfall för den ordinarie ordföranden. På detta sätt skulle enligt järnvägsstyrelsens mening kommissionen för sina sammanträden vara absolut beroende endast af en medlem, nämligen föredraganden, hvilken i alla fall syntes vara den, som närmast borde hafva hand om ärendenas utredning och behandling och i hvilken frånvaro följaktligen något sammanträde lämpligen icke borde äga rum. Då det vore att förutsätta, att mellan ordinarie ledamot och suppleant, hvilka tillhörde samma ämbetsverk och af hvilka den senare i många fall torde komma att stå i subordinationsförhållande till den förre, ett nära samarbete komme att äga rum, ansåge styrelsen, att genom denna anordning någon afsevärd olägenhet icke kunde uppkomma, utan att tvärtom den fördelen skulle vinnas, att sammanträden af beslutsmässig kommission vida lättare skulle kunna åstadkommas, än om man vore beroende af att på en gång kunna sammanföra alla dessa ämbetsmän, af hvilka flera ej sällan kunde äga laga förfall för inställelse och af hvilka under sommaren kanske alltid minst ett par åtnjöte semester.

*Väg- och
vattenbygg-
nadsstyrelsen
den 27 dec.
1905.*

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har uti sitt den 27 december 1905 afgifna utlåtande uttalat sig i den föreliggande frågan på hufvudsakligen följande sätt.

Det hufvudsyftemål, som varit bestämmande för Riksdagen vid dess framställning till Kungl. Maj:t om utredning angående statens vattenfall, hade varit att dessa naturtillgångar måtte komma landet i dess helhet till godo. Det syntes därför få anses gifvet, att de förslag till åtgärder, som för sådant ändamål borde från statens sida vidtagas och hvilka Riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t måtte för dess pröfning framlägga, borde i första hand hafva till ändamål och ögonmärke att befordra landets allmänna välfärd, hvarför ock de åtgärder syntes vara att framför andra föredraga, hvilka vore bäst ägnade att nyttiggöra de i statens ägo varande vattenfallen på ett sådant sätt, att deras kraftförråd komme i allra vidsträcktaste mån den stora allmänheten till godo under former, som vore på bästa och billigaste sätt anpassade efter denna allmänhets till art och omfattning skilda behof. Den allmänna nyttans befrämjande torde utan tvifvel vara statens uppgift i fråga om förvaltningen och utnyttjandet af den egendom, som ansåges vara statens, just därför att den vore allmän och icke enskild, hvarför ock de staten tillhöriga vattenfallen, enligt väg- och vatten-

byggnadsstyrelsens åsikt, borde tillgodogöras under sådana former, som bäst öfverensstämde med den allmänna nyttans princip.

[44.]

Sedan man numera genom vattenkraftens transformering till elektrisk energi ägde medel att ekonomiskt och med lätthet transportera vattenfallens kraft på vida afstånd, medel att med lätthet fördela och utminutera denna kraft till talrika konsumenter allt efter den enskilde konsumentens behof, ägde man ock härigenom möjlighet att ställa statens vattenfall till det allmännas tjänst på ett vida mera omfattande och för landet i dess helhet gagneligt sätt än genom att endast utarrendera dem till enskilda. Om nämligen staten skulle inskränka sig till att endast genom utarrendering af själfva vattenfallen göra dessa tillgängliga för de enskilda intressena, blefve följdén säkerligen den, att den enskilda spekulatiónen komme att slå under sig all vattenkraft i vårt land, ej blott den enskilda tillhöriga utan ock statens, hvilket — då sålunda all vattenkraft genom köp från enskilde och utarrendering från staten kommit i mellanhändernas och den enskilda spekulatió- nens ägo — utan tvifvel skulle leda därhän, att de af dessa bildade kraftbolagen utan hänsyn till det allmännas fördel och med tillgodo- seende allenast af sin egen, komme att åsätta den distribuerade elek- triska energien ett så högt pris, att det endast obetydligt understege det pris, hvartill ångkraft å platsen kunde erhållas, hvarigenom så- lunda den stora fördelen att vårt land ägde rik tillgång på vattenkraft ginge för vårt folk i dess helhet förlorad. Om staten genom att till enskilda utarrendera sina vattenfall endast tillförsäkrade sig en viss större eller mindre arrendeavgift, kunde staten nämligen därvid svår- ligen öfva något tvång på den enskilde arrendatorns fria rätt att, blott arrendet vederbörligen erlades, göra sig så stor inkomst som möjligt vid tillhandahållandet åt andra af den i vattenfallen befintliga kraften, som ej af honom förbrukades för egen industri, utan endast genom arrendet tagits om hand för att förtjäna stora vinster allenast genom att distribuera densamma omsatt till elektrisk energi. Den enskilda affärsspekulationen hade nämligen redan kommit på det klara med, att det kunde förtjänas goda vinster genom dylika företag, som endast afsåge att tillhandahålla och försälja elektrisk energi under alla former, för belysning och drifkraft i stort som smått, ty den råa naturprodukten, vattenfallens kraft, erhöles genom transformeringen till elektrisk energi och genom dennas förmåga af en lätt fördelning i alla riktningar och till alla slags kunder ett vida större värde och lämnade därför ock de stora utdelningarna åt den, som verkställde transformeringen och distri- bueringen. Man såge ock dagliga bevis på den enskilda spekulatió- nens

[44.] ifver att i tid försäkra sig om vattenkraften i vårt land för att kunna föra den i marknaden igen under den mera lukrativa formen af elektrisk kraft.

Utan tvifvel vore det bäst för staten och bäst för vårt folk i dess helhet, om staten själf förvandlade sina vattenfalls betydande kraft i elektrisk energi och tillhandahölle denna åt den stora allmänheten; bäst för staten, då staten själf finge skörda vinsten af den stora värdeökningen genom vattenkraftens transformering i den lätt delbara och transportabla elektriska energien, och bäst för vårt folk i dess helhet, då staten — nöjande sig med en vida lägre direkt vinst å kraft-distribueringen, i betraktande af den för staten än värdefullare indirekta vinsten genom den allmänna nyttans och det allmänna framåtskridandets befrämjande — kunde tillhandahålla den elektriska energien för lägsta möjliga pris till den stora allmänheten i stad och på landet, ej blott till storindustrien och den vidtomfattande elektrokemiska industrien, utan ock till de många små industrierna, handtverkerierna äfven på landsbygderna, till tegelbruk, bryggerier, mekaniska reparationsverkstäder, snickerier, vagnmakerier, garfverier, brännerier, bagerier, kvarnar, sågar med mera samt icke minst för landtbrukets alla behof af belysning och af kraft för drifvande af mejerier, tröskverk och för vattenuppfordring med mera, äfvensom till järnvägarnas drifvande medelst elektrisk kraft. Den elektriska järnvägsdriften syntes i de flesta fall svårligen i och för sig kunna blifva mer ekonomisk än ångdriften, utan syntes fördelarna af järnvägarnas elektrificering i allmänhet få vinnas genom att den elektriska drifkraften kunde fås så att säga på köpet från de vidsträckta fördelningsnäten till de i industriens, landtbrukets och näringarnas intressen åstadkomna stora hydroelektriska anläggningskomplexer, som borde gifvas sådan omfattning, att de finge sin ekonomiska bärkraft genom kraftleveransen till den industriella verksamheten och sagda näringar. Med ett ord, statens vattenfall borde så exploateras, att de blefve till välsignelse för hela nationen: från statens vattenfall skulle ledas ut öfver bygderna nät af kraft- och ljusledningar, tillgängliga för hvarje behof, vare sig storindustriens, den elektrokemiska industriens och järnvägarnas, eller jordbrukets och smånäringarnas.

I denna anda syntes väl ock staten komma att handla vid tillgodogörandet af de rika kraftkällorna i Trollhätte strömmar. Från de blifvande kraftstationerna vid Trollhättan torde väl komma att emanera ledningar för distribuering af ljus och kraft till såväl industriella behof och järnvägsdrift som till landtbrukets, handtverkeriernas och smånäringarnas många små afnämare.

Kunde det icke förutsättas, att staten skulle göra sammaledes med alla sina öfriga vattenfall, så borde staten dock i hvarje fall vid deras tillhandahållande åt enskilda sörja för att de blefve tillgodogjorda efter dylika principer och sålunda välja en sådan form för det tillstånd, som staten kunde bära lämna åt enskilda att utnyttja vattenfallen, att staten kunde göra gällande en reglerande och medbestämmande rätt.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vore därför för sin del af den åsikten, att staten ingalunda borde åtnöja sig att endast utarrendera sina vattenfall, utan att staten borde genom att meddela koncessioner å tillgodogörande af desamma och genom att därvid samtidigt ingå som delägare i de för exploaterandet bildade bolagen åstadkomma, att statens rika vattenkraftstillgångar komme till utnyttjande under sådan form, att det lände det allmänna och nationen i dess helhet till största möjliga gagn. Svenska staten borde därför, enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens åsikt, följa exemplet från de länder, där staten redan funnit nödvändigt att reglerande ingripa för att förhindra att den enskilda spekulationen sloge under sig kraftkällorna i de publika vattendragen. Så hade exempelvis kantonen Vaud i Schweiz år 1901 meddelat koncession till »La Cie vaudoise des forces motrices des lacs de Jaux et de l'Orbe» för reglering af dessa sjöar och utnyttjande af vattenkraften ur dem genom transformering till elektrisk kraft och dess distribuering inom hela kantonen Vaud.

I denna koncession hade staten medgifvit kraftbolaget rätt att genom expropriation enligt lag förvärfva all behöflig mark, rätt till ledningars framdragande, äfvensom alla öfriga rättigheter, som erfordrades för reglering af sjöarna och genomförande af alla för vattenkraftens tillgodogörande och den elektriska energiens distribuering erforderliga arbeten. Vidare hade staten upplåtit vattenkraften till kraftbolaget utan vattenränta endast mot meddelägar rätt i bolagets vinst å distribueringen af den elektriska energien. Af bolagets aktiekapital, uppgående till 2,000,000 francs, hade staten tecknat en del samt kantonens kommuner tillförsäkrats företrädesrätt vid den öfriga teckningen enligt af staten bestämda grunder, hvarjämte staten garanterat räntan med lägst 4 % å ett obligationslån å 2,000,000 francs. Till betäckande af statens risk i följd af denna räntegaranti, hade staten hypotek i bolagets fasta egendom och tillsatte 4 af styrelsens 7 ledamöter och 1 af de två särskilda revisorerna. Sedan underhålls-, ränte- och amorteringskostnaderna samt afsättningar till reservfonder frånräknats, utdelades 5 % å aktierna, hvarefter den öfriga vinsten så fördelades, att 40 % däraf utdelades som ytterligare aktiedividend och

[44.]

[44.] 40 % ginge till staten som ersättning för de åt bolaget medgifna koncessionsrättigheterna samt de återstående 20 % afsattes för ändamål, som särskildt bestämdes af bolagets styrelse. Efter koncessionens erhållande hade bolaget på den korta tiden af 3 $\frac{1}{4}$ år hunnit omspinna en stor del af kantonen Vaud med sina ljus- och kraftledningar, så att vid 1904 års utgång den elektriska energien gjorts tillgänglig för en befolkning af 92,000 personer å en areal af 1,300 kvadratkilometer eller för ungefär tredjedelen af hela kantonen, hvars areal utgjorde 3,223 kvadratkilometer med en folkmängd, som den 1 december 1900 varit omkring 281,400 personer. Med tillhjälp af 2 kraftstationer, ett stamledningsnät af 325,6 kilometer, ett sekundär- och fördelningsnät af omkring 270 kilometer, sålunda med en total utsträckning för ledningsnätet af nära 600 kilometer samt 235 transformatorstationer hade 212 schweiziska förutom ett mindretal angränsande franska kommuner satts i tillfälle att gemensamt utnyttja vattenkraften från sjöarna Jaux och Orbe.

Med dylika exempel för ögonen, visande huru statens vattenkraft kunde till bättnad för staten och till största allmänna nytta göras tillgänglig för landet i dess helhet, funne väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för sin del, att staten icke borde genom att inskränka sig till en blott och bar utarrendering af sina vattenfall utlämna dessa på nåd och onåd till den enskilda spekulationen, som med ifver trådde efter att slå under sig all vattenkraft i vårt land för att ensam exploatera den, såsom man redan vore i färd med att göra med de i privat ägo varande vattenfallen, utan att staten fastmera borde efter schweiziska småstaternas exempel själf taga del i sina vattenfalls omsättning i elektrisk energi och dennas distribuering.

I öfverensstämmelse med denna uppfattning vore väg- och vattenbyggnadsstyrelsen af samma åsikt som vattenfallskommittén beträffande de stora fördelar, som skulle följa af ett inrättande af en permanent vattenfallskommission. Endast med afseende å detta centralorgans uppdrag och sammansättning hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen delvis en annan åsikt än den, som blifvit framlagd af vattenfallskommittén i dess förberörda underdåniga betänkande den 17 mars 1903.

Enligt vattenfallskommitténs summariska utredningar ägde svenska staten under nuvarande förhållanden en krafttillgång af omkring 396,000 hästkrafter vid lågvatten, fördelad å 32 skilda flod- och sjösystem, och detta kraftbelopp skulle betydligt ökas genom reglering af vattendragen, därvid sjöarna medelst nödiga regleringsdammar förvandlades till värdefulla magasin, som möjliggjorde en rationell hushållning med vattnet.

Om emellertid detta väldiga kraftförråd icke skulle planlöst bortplottras genom meddelande af koncessioner åt enskilde, innan det blifvit utredt, huru de olika flod- och sjösystemens kraftförråd i sin helhet och kombinerade med hvarandra kunde på rationellaste sätt utnyttjas till största möjliga gagn för landet i dess helhet, så måste en allmän plan utarbetas, hvarigenom klargjordes, hvilka flodsystems eller områdets kraftkällor kunde och borde kombineras med hvarandra för att gifva ström åt sammanhängande fördelningsnät af största möjliga omfattning. Åstadkommandet af en dylik genomgående plan för landets indelning i kraftfördelningsområden borde enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens åsikt utgöra den första och mest trängande uppgiften för den permanenta vattenfallskommissionen. Denna allmänna plan kunde utan tidspillan till sina stora hufvudgrunder lämpligen bringas till stånd, därigenom att den permanenta vattenfallskommissionen af Kungl. Maj:t bemyndigades att, under utfästade af täflingspris till lämpliga belopp, inbjuda in- och utländska firmor, som ägnade sig åt utarbetandet af projekt för hydroelektriska kraftanläggningar i stort, till täflan om framläggande af en dylik generell plan. Sedan den permanenta vattenfallskommissionen med ledning af resultatet af en dylik täflan mellan in- och utländska fackfirmor kunnat fixera det generella program, inom hvilket det kunde tillåtas den enskilda företagsamheten att under statens meddelägarskap ombesörja exploateringen af de särskilda kraftfördelningsområdena, så kunde därpå af Kungl. Maj:t meddelas sökta koncessioner, efter det utlåtande blifvit af den permanenta vattenfallskommissionen till Kungl. Maj:t afgifna.

Efter dessa korta antydningar om de funktioner, som enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens åsikt borde åligga en permanent vattenfallskommission, ville styrelsen öfvergå till frågan om kommissionens sammansättning.

Uti motiveringen af sitt förslag om inrättande af en permanent vattenfallskommission hade vattenfallskommittén med hänsyn till önskemålet att söka nedbringa tiden för den formella behandlingen af frågor rörande utarrenderande af statens vattenfall, med rätta framhållit, att »ett dylikt centralorgan borde erhålla sådan sammansättning och sakkunskap, att en af detsamma verkställd utredning vore till fyllest för ärendets slutliga afgörande, det vill säga utredningen borde vara lika fullständig och allsidig som om ärendet remitterats till alla de ämbetsmyndigheter, som nu i dylika ärenden höras». En sådan sammansättning af kommissionen vore utan tvifvel alldeles oafvislig. Men skulle kommissionens utredning blifva till fyllest och skulle det kunna und-

[44.] vikas, att ärendet remitterades till alla de ämbetsmyndigheter, som nu i dylika ärenden hördes — hvilket uppenbarligen vore ett af de mest talande skälen för behofvet af en permanent vattenfallskommission — så syntes det ock vara lika oafvisligt, att sagda ämbetsmyndigheter blefve representerade i kommissionen genom ämbetsverkets chef och den tjänsteman, som inom ämbetsverket vore föredragande för de ärenden, som berördes af och hade samband med de frågor, som den permanenta vattenfallskommissionen skulle fullständigt och allsidigt utreda. Med hänsyn därtill finge väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erinra därom, att enligt den af Kungl. Maj:t den 8 december 1899 förnyade nådiga instruktionen för styrelsen det ålåge väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att handlägga tekniska och administrativa ärenden, som anginge, bland annat, anläggning af kanaler och farleder samt sjöars och vattendrags tillgodogörande för sjöfart, flottning eller andra industriella behof och i samband härmed nödiga anläggningar, äfvensom arbeten för beredande af större odlingsföretag, skydd mot öfversvämning med mera.

Såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redan i det föregående framhållit, kunde den staten tillhöriga vattenkraften betydligt ökas genom vattendragens ändamålsenliga reglering, och syntes fördenskull ett rationellt tillgodogörande af densamma till största möjliga gagn för landet i dess helhet med nödvändighet kräfva, att de planer, som skulle komma under den permanenta vattenfallskommissionens pröfning, förutsatte omfattande sjö- och flodregleringar. Skulle vid sådant förhållande den permanenta kommissionens utredning kunna blifva fullständig och allsidig och ärendenas remiss till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kunna undvikas, syntes det ock vara oundgängligt, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vore representerad i kommissionen genom de båda ledamöter i styrelsen, chefen och vederbörande byråchef, hvilka inom styrelsen afgåfve utlåtanden i dylika frågor — hvarom icke, syntes remiss till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke kunna undvikas. Enahanda torde ock vara förhållandet beträffande landtbruksstyrelsen, som ägde att bevaka landbrukets och fiskets intressen, och syntes det gälla alldeles detsamma om samtliga öfriga ämbetsverk, hvilka enligt vattenfallskommitténs förslag skulle representeras i den permanenta kommissionen.

Då vattenfallskommittén ansett, att industri och näringar blefve uti kommissionen genom en fullmäktig i järnkontoret på bästa möjliga sätt representerade, kunde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för sin del icke dela denna uppfattning. Då järnkontoret representerade hufvudsakligast bergshandteringen, syntes vårt lands industri i öfrigt icke kunna

anses vara på bästa möjliga sätt representerad genom bergshandteringens representant. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vore därför för sin del af den åsikten, att industrien borde representeras af en fullmäktig i järnkontoret och en ytterligare representant, som kunde utses genom svenska teknologföreningen, som inom sig hyste representanter för landets industri och näringar, äfvensom att kommerskollegium borde i kommissionen företrädas på sätt kollegium i underdånigt utlåtande påyrkat.

Enligt hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade sig bekant, hade svenska teknologföreningen föreslagit, att, jämte det föreningen skulle erhålla sin särskilda representant, skulle i kommissionen insättas »en inom vattenkraftstekniken speciellt sakkunnig ingenjör», som enligt föreningens kommitterades i skrifvelse till föreningens II sektion uttalade mening »gifvetvis bör vara föredragande». Denne inom vattenkraftstekniken fullständigt förfarne ingenjör skulle erhålla säte och stämma i kommissionen, enär det, enligt teknologföreningens kommitterades åsikt, framginge af vattenfallskommitténs utredning, att den föreslagna kommissionen »vid åtskilliga tillfällen måste taga befattning med vattenkraftsanläggningens planläggning, drift och underhåll», samt det »icke kunde förutsättas, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med sina mångskiftande uppgifter alltid kunde ställa till kommissionens förfogande en på detta område speciellt sakkunnig person» och dessutom »denne sakkunnige vid anfordran borde meddela arrendesökande nödiga upplysningar».

Då det af Riksdagen afsedda ändamålet, att den rika krafttillgången i statens vattenfall skulle så tillgodogöras, att den medförde största möjliga gagn för landet i dess helhet, enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens åsikt skulle säkrast och bäst vinnas därigenom, att staten afstode från vattenfallens bortplottrande genom utarrendering och i stället genom en permanent vattenfallskommission utfärdade en inbjudan till in- och utländska vattenbyggnadsfirmor att för af staten utfästa täflingspris ingifva förslag till en allmän plan för ett rationellt tillgodogörande af statens samtliga vattenfall enligt de af styrelsen i det föregående angifna principer, för att det, efter projektens pröfning af den permanenta vattenfallskommissionen och den sålunda till grunddragen bestämda planens offentliggörande, måtte kunna öfverlämnas åt den privata företagsamheten att på grundvalen af den generella planen utarbета och ansöka om koncession å genomförande af de särskilda anläggningar och fördelningsnät för distribuering af den elektriska

[44.] energien inom de områden, som enligt den rationella allmänna planen kunde exploateras som särskilda fristående komplexer — så skulle den permanenta vattenfallskommissionen därvid icke hafva att befatta sig med själva utarbetandet eller planläggningen af de särskilda hydroelektriska anläggningarna eller med deras drift och underhåll. Kommissionen skulle endast hafva att pröfva den allmänna planen och koncessionsansökningarna med de därtill af sökandena fogade detaljprojekten samt att föreslå de villkor för koncessionens erhållande, hvilka staten såsom blifvande meddelägare i företaget måste uppställa för att bevaka statens och det allmännas intressen. Själva utförandet, driften och underhållet skulle efter koncessionens meddelande öfverlämnas åt det bolag, som därför blefve bildadt, och hade staten endast att såsom meddelägare genom statens ledamöter i bolagsstyrelsen och genom dess revisorer och särskilda kontrollanter utöfva den medbestämmanderätt och kontroll i afseende å utförande samt i afseende å affärsledning, drift och underhåll samt bestämmandet af taxan, som erfordrades i det allmännas intresse.

Den tekniska sakkunskap i vattenbyggnads- och vattenkraftstekniska frågor, som med sådana funktioner för den permanenta kommissionen erfordrades, torde städse förefinnas hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som jämlikt Kungl. Maj:ts förenämnda instruktion måste handlägga alla dylika vattentekniska frågor beträffande vattendrags och sjöars reglering, kanaler och farleder, dammbyggnader och andra anläggningar, som vore nödiga för sjöars och vattendrags reglering för sjöfart, flottning eller andra industriella behof. Endast i afseende å de rent elektriska anordningarna och den rationella planläggningen af själva det elektriska fördelningsnätet, kunde det vara erforderligt att utanför väg- och vattenbyggnadsstyrelsen söka en häri speciellt sakkunnig. För tillgodoseende häraf kunde, enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förmenande, såsom särskild sakkunnig i bedömning af den rent elektriska delen af den generella planen och af de för erhållande af koncession ingifna anläggningsförslagen ingå i kommissionen föreståndaren för fackafdelningen för elektroteknik vid tekniska högskolan, hvilken kunde i kommissionen vara föredragande i de rent elektriska detaljfrågorna, under det att ärendenas föredragning i kommissionen, i hvad rörde de vattenbyggnadstekniska delarna, borde ske genom byråchefen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Då uppenbarligen hvarje anordning borde sorgfälligt undvikas, hvilken kunde gifva anledning till misstro att icke städse statens och det allmännas bästa blefve bestämmande vid den pröfning, som af den

permanenta kommissionen verkställdes, så vore väg- och vattenbyggnadsstyrelsen af den bestämda uppfattningen, att, därest det utöfver den sakkunskap, som städse borde vara att påräkna inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, af Kungl. Maj:t, oaktadt hvad styrelsen nu anfört, skulle anses erforderligt, att enligt svenska teknologföreningens förslag, förutom de två representanterna för bergshandteringen och öfrig industri, en utom ämbetsverken stående inom vattenkraftstekniken fullt förfaren ingenjör erhöle säte och stämma i kommissionen, det måste uppställas som en oeftergiflig fordran, att denne icke finge vara vare sig ägare, delägare eller anställd i sådan ingenjörs- eller annan affär, hvars verksamhet omfattade planläggande eller utförande af hydroelektriska anläggningar eller som drefve affärer med elektriska maskinerier eller materiell, enär till och med blotta skenet af privatintresse vid kommissionens handläggning af koncessionsansökning måste vara aflägsnadt.

[44.]

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ville sålunda för sin del på grund af hvad styrelsen anfört i underdånighet förorda,

att en permanent vattenfallskommission måtte inrättas med följande sammansättning, nämligen:

- 1:o öfverdirektören samt byråchefen och föredraganden i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för tekniska ärenden utom järnvägsärenden,
- 2:o presidenten och ett kammarråd i kammarkollegium,
- 3:o generaldirektören och en byråchef i domänstyrelsen,
- 4:o generaldirektören och ett kommerseråd i kommerskollegium,
- 5:o generaldirektören och en öfverdirektör i järnvägsstyrelsen,
- 6:o öfverdirektören och en ledamot i landtbruksstyrelsen,
- 7:o en fullmäktig i järnkontoret,
- 8:o en delegerad för svenska teknologföreningen,

med bemyndigande för denna permanenta kommission

att vidtaga nödiga åtgärder för åstadkommande af en allmän plan för vårt lands indelning i kraftfördelningsområden för utnyttjande på rationellt sätt af statens vattenfall genom kombinerad af kraftkällorna för vattenkraftens omsättning i elektrisk energi och dennas distribuering genom fördelningsnät af största möjliga omfattning,

att för åstadkommande fortast möjligt af denna allmänna plan utfärda inbjudning till in- och utländska ingenjörsfirmor, som ägnade sig åt utarbetande af hydrotekniska kraftanläggningar, till täflan om framläggande af en dylik generell plan, efter det att Kungl. Maj:t

[44.] på förslag från kommissionen i nåder bestämt de erforderliga täfingsprisens belopp,

att, sedan den generella planen blifvit genom nådig fastställelse fixerad och genom kommissionens försorg offentliggjord, pröfva och till Kungl. Maj:t afgifva utlåtande öfver från enskilda inkommande ansökningar om koncession å utförande och drift af de hydroelektriska anläggningarna för visst fördelningsområde, samt

att pröfva och till Kungl. Maj:t afgifva utlåtande öfver af kommuner ingifna ansökningar om statslån för förvärfvande af inom kommunen belägna vattenfall för möjliggörande af deras tillgodogörande till största möjliga gagn för det allmänna.

Landbruksstyrelsen den 12 jan. 1906.

Landbruksstyrelsen har den 12 januari 1906 afgifvit utlåtande i ärendet. Styrelsen, som till en början meddelat, att styrelsen under ärendets handläggning haft tillfälle att taga del af väg- och vattenbyggnadsstyrelsens berörda utlåtande, har emellertid ansett sig icke hafva anledning att ingå på frågan om företrädet mellan de olika planer för tillgodogörandet af landets vattenkraft, som funnes framställda i vattenfallskommitténs betänkande och i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande, eller att ingå i närmare bedömande af den på de olika förslagens särskilda karaktär beroende frågan om sammansättningen af den i båda förslagen upptagna centrala vattenfallskommissionen, nämligen försåvidt icke dessa frågor på det närmaste berörde landbrukets och fiskets intressen, hvilka näringar vore föremål för landbruksstyrelsens ämbetsförvaltning.

Landbruksstyrelsen anför vidare följande.

Det vore visserligen sant, att det måste anses äfven för landtbruket vara af största vikt, att den energi, som funnes i landets vattenfall, på det fördelaktigaste sätt komme särskildt landtbruket till godo, men bedömandet af frågan om bästa sättet därför syntes icke påkalla någon utredning från landbruksstyrelsens sida.

Däremot ansåge landbruksstyrelsen det vara af allra största vikt, att i den vattenfallskommission, som enligt båda förslagen skulle inrättas, landbrukets och fiskerinäringens intressen blefve behörigen tillgodosedda med hänsyn såväl till möjligheten för landtbruket att komma i åtnjutande af fördelarna utaf den energi, som förefunnes i landets vattenfall, som ock till angelägenheten däraf, att landbrukets och fiskerinäringens intressen icke skadades eller lede intrång genom det sätt, hvarpå vattenfallen utnyttjades.

I dessa hänseenden ansåge landtbruksstyrelsen i likhet med såväl kommittén som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att fiskeriinspektören i landtbruksstyrelsen borde vara ledamot af kommissionen, men i olikhet med både kommittén och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen funne landtbruksstyrelsen det ovillkorligen nödvändigt, att äfven styrelsens agrikulturtekniskt utbildade ledamot eller öfveringenjören inginge såsom ledamot i vattenfallskommissionen. Det vore visserligen sant, att, såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhållit, denna styrelse enligt sin instruktion hade att handlägga frågor rörande beredande af större odlingsföretag eller minskning af frostländigheten, men det borde icke förbises, att dylika frågor numera enligt landtbruksstyrelsens instruktion bereddades och sedermera vid gemensamt sammanträde mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen föredroges af öfveringenjören i landtbruksstyrelsen och att ensamt hos denne tjänsteman af såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsens som landtbruksstyrelsens chefer och ledamöter kunde förutsättas den sakkunskap och erfarenhet, som erfordrades för ett säkert bedömande af den för dylika ärendens afgörande viktiga frågan, om och i hvad mån en vattenverksanläggning kunde orsaka för jorden skadlig uppdämning eller försvåra vattenaflednings- och odlingsföretag af större omfattning. Det torde ej kunna bestridas, att vid byggandet i kungsådra för närvarande vore genom lagstiftningen sörjdt därför, att landtbrukets intressen icke på antydda sätt skadades, och hvarken vattenfallskommittén eller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade ifrågasatt, att garantierna i detta hänseende skulle minskas, men då de frågor, som vattenfallskommissionen kunde komma att handlägga, naturligtvis icke inskränkte sig till sådana fall, då kungsådra förefunnes i vattendraget, utan det tvärtom torde komma att höra till vanligheten, att de företag, som kommissionen skulle få att bedöma, vore af annan beskaffenhet, syntes det vara från landtbrukets sida oeftergifligt, att öfveringenjören i landtbruksstyrelsen inginge såsom ledamot i vattenfallskommissionen, helst på detta sätt skulle vinnas äfven den fördelen, att jordbruksintresset blefve i förhållande till industrien inom kommissionen kraftigare representeradt, samt erfarenheten visat, att öfveringenjörens medverkan vid sådana ärendens utredning, då frågan gällt vattendrag, där kungsådra funnits, varit af gagn och betydelse.

Hvad för öfrigt denna kommissions sammansättning beträffade, funne sig landtbruksstyrelsen kunna inskränka sig till det yttrandet att, såvidt det skulle finnas eljest lämpligt, att cheferna för de ämbetsverk, som borde representeras i vattenfallskommissionen, med

[44.] undantag af chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som ansetts böra vara kommissionens ordförande, skulle ingå såsom ledamöter i samma kommission, äfven landbruksstyrelsens chef borde beredas plats i kommissionen.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landbruksstyrelsen i underdånighet hemställt, att vid genomförandet af ifrågavarande förslag landbrukets och fiskerinäringens intressen måtte behörigen tillgodoses, på sätt landbruksstyrelsen sålunda föreslagit.

*Departements-
chefens
yttrande.*

Vattenfallskommitténs förslag om inrättande af en särskild vattenfallskommission, som skulle hafva att afgifva utlåtanden i frågor rörande tillgodogörandet af statens vattenfall, synes mig icke längre böra skjutas å sido. Det är en icke oväsentlig del af Sveriges naturtillgångar, som ligger obegagnad i dessa vattenfall, och det synes mig vara en angelägenhet af största vikt att åtgärder från statens sida vidtagas för att främja ett bättre tillvaratagande af dessa värden. I detta afseende anser jag kommitténs nu ifrågavarande förslag vara ett steg i den rätta riktningen.

Hvilken åsikt man än har om de vägar, på hvilka staten bör inslå, då det gäller att bringa dess vattenfall till användning, måste det nämligen vara af synnerlig betydelse, att handläggningen af dylika ärenden påskyndas. För den industriidkare, som vill arrendera ett staten tillhörigt vattenfall, är det af största vikt att så fort som möjligt vinna klarhet i fråga om upplåtelsen, och äfven i de fall då, på sätt jag längre fram skall visa, statens och allmänhetens intressen kräfva, att staten på något af de utaf väg- och vattenbyggnadsstyrelsen antydda sätt framträder såsom företagare, är det af synnerlig vikt, att initiativen framkomma i rätt tid. Bland de förhållanden, som för närvarande mest af allt bidra till att försena handläggningen af frågor af nu förevarande art, intager, såsom den af kommittén förbragta utredningen visar, nödvändigheten att före den slutliga pröfningen höra samtliga de myndigheter, hvilka representera de statsintressen, som kunna tänkas berörda af det blifvande beslutet i frågan, ett af de främsta rummen. En angelägen uppgift är det därför att skapa en myndighet, som kan anses hos sig förena alla dessa statsintressen och genom hvars hörande öfriga myndigheters utlåtanden blifva öfverflödiga. En sådan myndighet är den föreslagna vattenfallskommissionen afsedd att vara.

Angående lämpligheten af denna kommissions inrättande hafva också alla i ärendet hörda ämbetsverk och institutioner varit ense.

Annorlunda har förhållandet varit i fråga om den sammanställning kommissionen lämpligast bör erhålla.

Först och främst har det sålunda yrkats, att, då afsikten med kommissionens inrättande vore, att därigenom i koncentrerad form skulle beredas tillfälle till en lika allsidig och grundlig utredning som den, hvilken skulle vara att vinna genom särskilda remisser till de olika ämbetsverken, dessa borde i kommissionen företrädas af respektive chefer och de ämbetsmän, som inom verken vore föredragande för sådana ärenden, som berördes af och hade samband med de frågor, kommissionen skulle hafva att utreda. En dylik anordning synes mig dock icke vara vare sig af omständigheterna betingad eller ens lämplig. Om man sörjer för att från hvarje i kommissionen representeradt ämbetsverk den ledamot, som kan antagas besitta den största sakkunskapen på det ifrågasvarande området, får säte och stämma i kommissionen, torde det därigenom vara på ett fullt betryggande sätt sörjdt för utredningens fullständighet; och att utöfver hvad som härför erfordras öka antalet ledamöter i kommissionen jämväl med ämbetsverkens chefer, synes mig icke böra ifrågakomma.

I detta sammanhang anser jag mig äfven böra framhålla, att för den händelse fullmäktige i järnkontoret, hvilket äfven enligt min mening bör hafva en representant inom kommissionen, icke skulle anse sig inom sin egen krets hafva att tillgå någon för detta uppdrag lämplig person, järnkontorets representant bör kunna få utses äfven utom fullmäktiges krets.

Vidare har det från flera håll framhållits, att industri och näringar behöfde på ett mångsidigare sätt företrädas inom kommissionen än allenast genom representanten för järnkontoret. I sådant hänseende har hemställts, att i kommissionen måtte beredas plats äfven för en ledamot i kommerskollegium och en representant för svenska teknologföreningen. I princip gillar jag de skäl, som ligga till grund för dessa framställningar. Däremot synes det mig föranleda till en onödig vidlyftighet att i den mån som föreslagits öka antalet ledamöter i kommissionen. Om i kommissionen insättes, utom representanten för järnkontoret, ännu en representant för näringarna, tagen direkt från det praktiska lifvet, torde förslaget, att äfven kommerskollegium skulle vara representeradt i densamma, kunna lämnas åsido. I fråga om sistnämnde representant för industrien och näringarna, som alltså äfven jag anser behöflig, finner jag det emellertid mindre lämpligt att binda sig vid vare sig svenska teknologföreningen eller någon annan dylik privat sammanslutning. Hvarje sådan kan ju upplösas eller förändra karakter, utan att statsmakterna därvid hafva något att säga. Jag anser alltså denne repre-

[44.] sentant böra utses af Kungl. Maj:t efter förslag af den eller de korporationer eller sammanslutningar, hvilkas yttrande Kungl. Maj:t kan finna lämpligt inhämta.

Landtbruksstyrelsens hemställan, att förutom fiskeriinspektören äfven öfveringenjören i styrelsen måtte erhålla säte och stämma i kommissionen, anser jag mig böra biträda.

Slutligen hafva från åtskilliga håll framställts erinringar mot kommitténs förslag, att den till själfskrifven ledamot i kommissionen föreslagne byråchefen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle vara föredragande i alla till kommissionen hänskjutna frågor, och har i stället föreslagits, att en särskild föredragande, som tillika skulle hafva att tillhandagå allmänheten med råd och upplysningar, måtte af Kungl. Maj:t utses. Jag anser denna tanke af många skäl och äfven andra än dem, som framburits af förslagsställarna, vara värd beaktande.

Utän tvifvel torde nämligen den meningen allt mera göra sig gällande, att staten i vissa fall, äfven då det icke gäller tillgodoseendet af ett direkt statsändamål, bör taga initiativ och aktivt uppträda som bebyggare af vattenfall. Såsom det framgår af den af vattenfallskommittén förebragta utredningen, äro statens vattenfall af mycket växlande storlek. Så äger staten en del vattenfall, som äro så obetydliga, att de icke synas böra skiljas från de kronoegendomar, till hvilka de höra. Till denna kategori höra åtskilliga mindre kvarnfall och andra dylika fall, hvilka för respektive domäners egna behof äro erforderliga och kunna fullt tillgodogöras. Andra vattenfall äro sådana, som väl förslå att lämna drifkraft åt ett eller ett mindretal industriella företag, men som dock ej äro af den storlek, att staten själf bör befatta sig med deras utnyttjande. Dylika fall synas därför lämpligast böra utarrenderas åt enskilda. En tredje kategori äro sådana, som till följd af sitt läge och sin storlek lämpa sig att förse en eller annan tätare bebyggd ort med dess behof af ljus och kraft. Dessa torde måhända i regel böra upplåtas på arrende till vederbörande kommuner och samhällen. De nu nämnda fallen utgöra det stora antalet af statens vattenfall. Det finnes emellertid ännu en kategori, de stora vattenfallen, hvilkas vattentillgångar äro tillräckliga att förse ett större område med dess behof af kraft. Beträffande dem måste, synes det mig, såväl statens eget som de blifvande afnämarnas intressen bjuda, att staten icke lämnar ifrån sig rätten att utöfva inflytande vid bestämmande af sättet och villkoren för utnyttjandet af dessa viktiga kraftkällor. Här bör alltså den af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framkastade tanken, att staten bör uppträda som företagare antingen så, att den själf öfverbygger det ena eller det andra

fallet och därifrån uthyr kraft, eller så, att den ingår som störste delägare i företag, afseende att sälunda tillgodogöra sig vattenkraften, hafva sin fulla giltighet. Detsamma synes gälla, därest till följd af särskilda omständigheter det skulle låta sig göra att på ett eller annat ställe efter en gemensam plan bebygga en större komplex af vattenfall, något som emellertid till följd af åtskilliga förhållanden synes för närvarande icke låta sig göra i större utsträckning. Skall emellertid en dylik statsverksamhet komma till stånd och blifva till största möjliga gagn, fordras det, att det statsorgan, som skall handhafva den närmaste ledningen af densamma, äger förmåga både af blick för de föreliggande förhållandena och af vaket initiativ.

Vidare kräfvat en stor del af statens vattenfall omfattande regleringar af de vattendrag, i hvilka de äro belägna, om de skola kunna fullt tillgodogöras. I detta hänseende kan jag erinra, att de arbeten på revision af vattenrätten, som för närvarande pågå, bland annat afse åstadkommandet af en sådan lagstiftning, att dylika regleringsarbeten skulle komma att betydligt underlättas. Äfven på detta område torde således frågor uppstå om initiativ från statens sida.

I båda nu angifna hänseenden synes en ledande ställning böra intagas af kommissionen. Emellertid torde, för att kommissionen skall kunna fylla denna uppgift, den fordran böra ställas på föredraganden i densamma, att han genom besök på platsen och en noggrann kännedom om industriens och näringarnas kraf är väl kvalificerad för att gifva första impulsen till de förslag, det skulle tillkomma kommissionen att framlägga. Äfven för beredande till föredragning af frågor om upplåtelse af vattenkraft, synas för öfrigt i många fall vidlyftiga utredningar skola komma att erfordras. Vid sådana förhållanden torde emellertid kunna ifrågasättas, om byråchefen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äfven med bästa vilja och förmåga skulle kunna på ett nöjaktigt sätt fylla, jämte de mångfaldiga öfriga kraf, som hans ordinarie tjänst ställer på honom, äfven alla de anspråk, som skulle komma att ställas på honom såsom föredragande i vattenfallskommissionen. Jag ansluter mig således härutinnan till dem, som påyrkat, att föredragningen inom kommissionen måtte uppdragas åt en särskild föredragande.

Denne föredragande borde benämnas statens vattenfallsingenjör och synes böra utses bland våra i vattenbyggnadskonst mera framstående yngre ingenjörer inom eller utom väg- och vattenbyggnadskåren. Han skulle vara ledamot i kommissionen och på samma gång vara den som, i enlighet med hvad fullmäktige i järnkontoret funnit önskligt,

[44.] till det yttre representerade det permanenta hos kommissionen. Finge vattenfallsingenjören vid sin sida en amanuens, hvilken, utom det att han naturligtvis i allmänhet skulle gå chefen till handa, ombestyrde den säkerligen icke vidlyftiga registreringen af inkommande handlingar samt protokollsföringen hos kommissionen äfvensom, då ingenjören af ämbetsresor eller annat förfall vore förhindrad att emottaga besökande, i hans ställe skötte mottagningen, synas ytterligare fasta arbetskrafter icke för närvarande skola blifva behöfliga för den nu ifrågasatta organisationens genomförande. Skulle i något fall en vidlyftigare juridisk utredning, t. ex. angående den kronan tillkommande dämningrätten vid visst vattenfall, erfordras, kunde ju erforderlig hjälp beredas ingenjören genom tillkallande af särskild sakkunnig, och för verkställande af en del tekniska utredningar bör ingenjören kunna erhålla god hjälp från den hydrografiska byrå, Kungl. Maj:t i särskild proposition föreslagit Riksdagen att inrätta.

Vid bifall till hvad jag sålunda föreslagit skulle vattenfallskommissionen komma att bestå af:

- 1) vattenfallsingenjören,
- 2) byråchefen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för tekniska ärenden utom dem, som röra järnvägar,
- 3) öfveringenjören i landbruksstyrelsen,
- 4) fiskeriinspektören,
- 5) en ledamot i kammarkollegium,
- 6) en byråchef i domänstyrelsen,
- 7) en öfverdirektör och ledamot af järnvägsstyrelsen,
- 8) en representant för järnkotoret, och
- 9) en representant för de grenar af industrien och näringarna, hvilka icke företrädas af järnkotoret.

Af dessa skulle de fyra förstnämnda uppenbarligen vara själfskrifna. Öfriga ledamöter åter synas böra förordnas af Kungl. Maj:t, de, som skola representera ämbetsverk, efter förslag af dessas chefer samt af de öfriga representanten för järnkotoret efter förslag af styrelsen för detta och representanten för de grenar af industrien och näringarna, hvilka icke företrädas af järnkotoret, på sätt jag förut angifvit.

En följd af denna sammansättning af kommissionen torde böra blifva, att Kungl. Maj:t inom densamma utser ordförande.

Förordnanden för ordförande och ledamöter i kommissionen synas mig, såsom ock från flera håll framhållits, icke böra afse allt för kort tid. En tidrymd af tre år torde i detta hänseende kunna anses lämplig

Det har äfven ifrågasatts, att för ledamöterna i kommissionen borde utses suppleanter. Mig synes detta förslag mindre tilltalande. Först och främst hotas därigenom kontinuiteten i arbetet. Vidare möter det ju stora svårigheter att få lämpliga suppleanter för en del af kommissionens ledamöter såsom särskildt fiskeriinspektören och öfveringenjören. Slutligen torde en sådan anordning vara tämligen onödig. Kommissionens uppgift skulle ju endast vara att afgifva utlåtanden och förslag. Har således någon kommissionens ledamot af laga förfall varit hindrad att närvara vid ett af dess sammanträden och skulle till följd däraf utredningen anses mindre fullständig, kan ju denna brist lätt afhjälpas t. ex. därigenom, att vederbörande får sig förelagdt att efter tagen del af handlingarna inkomma med särskildt yttrande i ärendet.

Tillsättes, på sätt jag förut föreslagit, en särskild vattenfallsingenjör torde därigenom öppnas en lämplig utväg att tillmötesgå äfven ett annat af de af vattenfallskommittén framhållna önskemålen, nämligen sammanförandet af den hufvudsakliga förvaltningen af statens vattenfall på en hand. Till öfvertagande af denna förvaltning synes mig vattenfallsingenjören synnerligen väl lämpad, under det att man däremot måste gifva domänstyrelsen rätt däruti, att dess ledamöter och underlydande näppeligen äro ägnade att öfvertaga en sådan förvaltning. Visserligen är det knappt tänkbart, att, därest staten skulle finna sig föranlåten att själf montera ett eller annat fall och därifrån uthyra kraft, den närmaste ledningen af ett dylikt företag skulle kunna öfverlämnas åt någon central ämbetsmyndighet. Ej heller synes det mig kunna undgås, att staten, där den inginge som intressent i ett dylikt företag, nödgades anförtro åt någon i orten bosatt person att i styrelsen för företaget bevaka statens intressen. Bortsedt från dessa fall skulle emellertid åtskilliga förvaltningsgöromål återstå, som skulle komma att fordra särskild sakkunskap på vattenteknikens område, t. ex. inledandet och fullföljandet af erforderliga underhandlingar med spekulanter på vattenkraft, upprättande af kontrakt med statens vattenfallsarrendatorer, öfvervakandet af att dessa vid fallens bebyggande iakttoge kontraktens föreskrifter, öfveruppsikten öfver de verk, staten tilläfvventyrs drefve för egen räkning, och öfver skötseln af de företag, i hvilka staten ingått som delägare, o. s. v. Den förvaltning, hvarom här är fråga, och som väl endast skulle omfatta sådana vattenfall, hvilka hvarken blifvit till vissa statsändamål disponerade eller ansetts böra fortfarande tillhöra respek-

[44.] tive domäner, bör, synes det mig, med fördel kunna öfverlämnas åt vattenfallsingenjören. Utom nu angifna uppgifter skulle det vidare åligga denne såsom statens organ vid förvaltningen af dess vattenfall, bland annat, att förvara de med vattenfallsarrendatorerna afslutade kontrakten, att vid inträffande arrendeledigheter göra framställning om afskiljande från de utarrenderade domänerna af sådana till dem hörande vattenfall, som kunde anses vara af den betydighet, att de borde göras till föremål för särskild disposition, samt om dylika vattenfalls ställande under vattenfallsingenjörens vård och inseende, samt att enligt de föreskrifter, Kungl. Maj:t kan finna anledning meddela, föra noggrann förteckning öfver alla staten tillhöriga vattenfall. Öfvertagandet af dessa uppgifter synes emellertid tillsvidare icke böra vålla större ökning i arbetet än att ingenjören med tillhjälp af amanuensen och förutnämnda tillfälliga arbetshjälp mycket väl bör kunna hinna ensam bestrida samtliga de göromål, som sålunda skulle komma att åligga honom.

Med den af mig nu föreslagna organisationen synes det mig, som om man både skulle väl tillgodose det närvarandes kraf och öppna möjlighet för en utveckling i jämbredd med de fordringar, framtiden kan komma att uppställa, såvidt desamma nu äro öfverskådliga.

Hvad kostnaderna för den ifrågasatta organisationen angår, synas de åtminstone till en början ej skola blifva stora.

Ledamöterna i kommissionen torde nämligen med undantag af vattenfallsingenjören böra vara oaflönade och endast i den mån deras ledamotskap icke beror på deras ställning af ämbets- eller tjänstemän berättigade till dagtraktamente för sitt deltagande i sammanträdena. Beloppet af detta traktamente synes skäligen böra sättas till tio kronor om dagen. Dessutom synas samtliga ledamöter böra tillerkännas rätt till reseersättning enligt resereglementet för inställelse vid sammanträde med kommissionen å annan ort än den, där de äro bosatta eller där de till följd af särskildt tjänsteärende eller under semester uppehålla sig. De af kommissionens ledamöter, som icke äro ämbetsmän, torde härvid böra likställas med öfriga ledamöter af densamma.

Den reseersättning till vattenfallskommissionens ledamöter, som sålunda i vissa fall borde tillkomma dem, äfvensom dagarvodet till de ledamöter af densamma, hvilka skulle vara berättigade till sådant, synes mig böra utgå af nionde hufvudtitelns ordinarie anslag till rese- och traktamentspenningar.

Hvad därefter angår vattenfallsingenjören, så synes mig, att han till en början bör anställas endast på förordnande och att hans aflöning således bör utgå i form af arfvode. Om någon på förhand garanterad

rätt till ålderstillägg kan alltså ej blifva fråga. För ett arfvode af 7,000 kronor torde för den första tiden en för befattningen fullt kompetent person böra kunna erhållas. I den mån åter i framtiden statens vattenfall komma till ökad användning och därmed krafven på ingenjören växa, bör äfven hans aflöning ökas, men då bör också staten kunna påräkna väsentliga inkomster af sina vattenfall. Utom arfvodet till vattenfallsingenjören påkallar den föreslagna organisationen icke andra anslag än till arfvoden åt en amanuens och en vaktmästare, hvilken sistnämnde synes kunna likställas med vaktmästare vid de centrala ämbetsverken, samt till expenser och, därest ämbetslokal åt ingenjören icke skulle kunna beredas i något statens hus, till hyra. Härför torde kunna beräknas ett sammanlagdt belopp af 6,000 kronor.

Hvad angår arfvodet åt vattenfallsingenjören, torde af detsamma 5,000 kronor böra anses motsvara lön och 2,000 kronor böra betraktas såsom tjänstgöringspenningar; och bör, på sätt särskildt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhållit, för åtnjutande af berörda arfvode uppställas det villkor, att vederbörande ej befattar sig med någon som helst enskild ingenjörsverksamhet.

Det för organisationens genomförande erforderliga anslaget, tillhoppa 13,000 kronor, synes tillsvidare böra uppföras å extra stat.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

dels att besluta:

att från och med år 1908 skall inrättas en permanent vattenfalls-kommission för afgifvande af utlåtanden i ärenden angående dispositionen af staten tillhöriga vattenfall, med en särskild af Kungl. Maj:t förordnad vattenfallsingenjör såsom föredragande,

att i vattenfallskommissionen — förutom vattenfallsingenjören — byråchefen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för tekniska ärenden utom dem, som röra järnvägar, äfvensom fiskeriinspektören och öfveringenjören i landtbruksstyrelsen skola vara själfskrifna såsom ledamöter, och att öfriga ledamöter i kommissionen, hvilka skola förordnas af Kungl. Maj:t för en tid af tre år i sänder, skola utgöras af en ledamot af kammarkollegium, en byråchef i domänstyrelsen, en öfverdirektör och ledamot i järnvägsstyrelsen, en representant för järnkontoret samt en representant för de grenar af industrien och näringarna, hvilka icke företrädas af järnkontoret,

samt att det skall åligga vattenfallsingenjören att, utom föredragningen inom kommissionen, jämväl enligt förut angifna grunder handhafva den hufvudsakliga förvaltningen af statens vattenfall,

- [44.] *dels ock* att, vid bifall till hvad sålunda föreslagits, å extra stat för år 1908 *till genomförande af den sålunda föreslagna organisationen* bevilja ett anslag å tillhopa 13,000 kronor.

Domänstyrelsen.

- [45.] På extra stat för hvartera af åren 1906 och 1907 har Riksdagen, till arfvoden å tre tjänstemän i första graden (notarier) å domänstyrelsens skogsafdelning med 3,000 kronor för dem hvar, beviljat ett belopp af 9,000 kronor.

Arfvoden å tre tjänstemän i första graden å domänstyrelsens skogsafdelning.

Uti underdånig skrifvelse den 23 november 1906 har domänstyrelsen, då anslag för ifrågavarande ändamål fortfarande vore af behovet påkalladt, gjort framställning om beredande jämväl för år 1908 af ett anslag å 9,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Då jag emot hvad domänstyrelsen sålunda föreslagit icke har något att erinra, hemställer jag i underdånighet, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, *till arfvoden å tre tjänstemän i första graden (notarier) å domänstyrelsens skogsafdelning med 3,000 kronor för dem hvar*, på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 9,000 kronor.

- [46.] Till vikariatsersättning, arfvoden för byggnadsplaners granskning, åt amanuenser och extra biträden, renskrifnings- och tryckningskostnader hos domänstyrelsen har Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning på extra stat för år 1907 beviljat ett anslag af 8,000 kronor.

Angående anslag till vikariatsersättning, arfvoden för byggnadsplaners granskning, åt amanuenser och extra biträden, renskrifnings- och tryckningskostnader.

Uti underdånig skrifvelse den 23 november 1906 har nu domänstyrelsen, då anslag för nämnda ändamål fortfarande vore af behovet påkalladt, hemställt om framställning till Riksdagen om anvisande för berörda utgifter af ett anslag å 8,000 kronor jämväl för år 1908, och får jag med hänsyn härtill tillstyrka, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, *till vikariatsersättning, arfvoden för byggnadsplaners granskning, åt amanuenser och extra biträden, renskrifnings- och tryckningskostnader hos domänstyrelsen*, på extra stat för år 1908 bevilja ett anslag af 8,000 kronor.

[47.]

Den lokala förvaltningen af statens jordbruksdomäner.

För bestridande af hithörande utgifter äro i nu gällande riksstat såsom extra anslag anvisade dels till aflöning åt domänintendenter och för uppehållande af domängöromålen hos länsstyrelserna 43,200 kronor, dels ock till resekostnader vid domänförvaltningen förslagsvis 45,000 kronor.

Efter erinran att Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 26 oktober 1906 af förstnämnda belopp till aflöning åt domänintendenter och till Kungl. Maj:ts befallningshafvandes disposition för beredande af biträde vid domänärendenas handläggning å landskontoren anvisat tillhoppa 42,800 kronor, har nu domänstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 23 november 1906, då anslag för nämnda ändamål fortfarande vore behöfliga, hemställt om framställning till Riksdagen om anvisande på extra stat för år 1908 af 42,800 kronor till aflöningar åt domänintendenter och för uppehållande af domängöromålen hos länsstyrelserna samt af 45,000 kronor såsom förslagsanslag till resekostnader vid domänförvaltningen.

Då jag emot hvad domänstyrelsen sålunda föreslagit icke har något att erinra, hemställer jag i underdånighet, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att å extra stat för år 1908 anvisa

till *aflöning åt domänintendenter och för uppehållande af domängöromålen hos länsstyrelserna* 42,800 kronor, samt

till *resekostnader vid domänförvaltningen* såsom förslagsanslag 45,000 kronor.

[47.]
Aflöning åt
domäninten-
denter m. m.

[48.]
Resekostnader
vid domänför-
valtningen.

Skogsinstitutet.

För hvar och ett af åren 1902—1907 har Riksdagen beviljat anslag på extra stat till beredande af ökade extra lärarkrafter vid skogsinstitutet. Detta anslag, som under 1902—1906 utgick med 5,000 kronor årligen, har på därom af Kungl. Maj:t gjord framställning för innevarande år höjts till 7,000 kronor.

Uti sin förenämnda underdåniga skrifvelse den 9 oktober 1906 angående anslagsbehovet för skogsväsendet för år 1908 har nu domänstyrelsen, under förutsättning att frågan om skogsinstitutets omreglering

[49.]
Extra lärar-
krafter vid
skogs-
institutet.

[49.] icke hunne blifva slutbehandlad, föreslagit, att ifrågavarande extra anslag måtte för år 1908 utgå med lika belopp som för innevarande år.

Frågan om skogsinstitutets omreglering föreligger icke i det skick, att något förslag i ämnet nu kan föreläggas Riksdagen. Den 2 mars 1906 har Kungl. Maj:t förordnat, att kommittén för afgifvande af utlåtande och förslag rörande reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden m. m. skulle öfvergå till behandling af frågan om reglering af löneförhållandena m. m. vid skogsstaten och de allmänna skogsläroverken. Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 7 april 1906 tillkallade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet den 12 i samma månad fem sakkunniga personer att inom departementet biträda vid behandling af fråga om, bland annat, ändamålsenligt ordnande af skogsundervisningen i riket, hvarefter bemälda sakkunniga på därom af dem gjord framställning den 16 november 1906 af Kungl. Maj:t bemyndigades att i samband med de förslag i fråga om ordnandet af skogsundervisningen, hvilka de kunde komma att framställa, afgifva yttrande jämväl i afseende å regleringen af löneförhållandena vid de allmänna skogsläroverken. Omförmälda kommitté har ännu icke afgifvit sitt utlåtande och förslag rörande regleringen af löneförhållandena m. m. vid skogsstaten och de allmänna skogsläroverken. Ej heller hafva förenämnda sakkunniga ännu hunnit afsluta sina förberedande arbeten för fullgörande af det dem lämnade uppdrag. Vid sådant förhållande kan den pågående utredningen af förevarande fråga icke afslutas i så god tid, att något förslag i ämnet kan blifva framlagdt till 1907 års Riksdag; och hemställer jag fördenskull, att Kungl. Maj:t nu måtte föreslå Riksdagen

att, till anställande af *extra lärarkrafter vid skogsinstitutet*, på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 7,000 kronor.

Landtmäteristaten.

[50.]
Förordnande
af en extra
föredragande
inom landt-
mäteri-
styrelsen.

Enligt 1 § i landtmäteriinstruktionen enligt dess nuvarande lydelse utgöres landtmäteristyrelsen af en landtmäteridirektör, hvilken biträdes af en sekreterare. Enligt 3 § i samma instruktion har landtmäteridirektören, hvilken i främsta rummet är Kungl. Maj:t ansvarig för göromålens behöriga gång, beslutanderätt i alla mål och ärenden, som på styrelsens afgörande ankomma, dock med skyldighet att inhämta sekreterarens mening.

Enligt 4 § åligger det sekreteraren

att föredraga alla de mål och ärenden, som på landtmäteristyrelsens afgörande bero, föreslå det beslut, som må fattas, eller den åtgärd, som bör vidtagas, och skälen därtill angifva samt föra protokoll, då sådant vid ärendenas föredragning eller eljest finnes nödigt, uti hvilket protokoll landtmäterisekreteraren har att, därest hans mening icke af landtmäteridirektören godkännes, densamma anteckna;

att uppsätta konceptexpeditioner i förekommande mål, bestyra om renskrifning af utgående expeditioner, desamma kontrasignera, ombesörja sådana expeditioners afsändande till vederbörande samt efter hvarje ärendes handläggning därom göra erforderliga anteckningar i styrelsens diarium;

att utöfva närmaste tillsyn däröfver, att de arbeten, som åligga aktuarien och ingenjörerna, med noggrannhet och skyndsamhet utföras;

att å behöriga tider upprätta förslag till rekvisition å landtmäteristyrelsens aflöningsmedel samt tillställa aktuarien uträkning å de hvarje löntagare tillkommande aflöningsbelopp;

att föra förteckning öfver styrelsens protokoll och konceptexpeditioner samt saköreslängd öfver de af styrelsen ådömda böter och viten äfvensom de anteckningar i öfrigt, hvilka anbefallas för öfvervakande af ärendenas gång; samt

att föra matrikel och för hvarje år upprätta särskild befodrings- och afgångsförteckning öfver generallandtmäterikontorets ämbets- och tjänstemän äfvensom landtmätarna i länen, landtmäteriauskultanter och landtmäterielever.

Såsom af denna redogörelse framgår, är det en mängd göromål, som lagts å landtmäterisekreteraren. Han har att fullgöra såväl de åligganden, som i de centrala verken i allmänhet åligga föredragande ledamöter, som dem, hvilka eljest åligga notarier.

Landtmäteristyrelsen har nu i underdånig skrifvelse den 12 december nästlidna år anhållit, att, som sekreteraren icke medhunnit att utföra allt det arbete, som enligt instruktionen åläge honom, medel måtte beredas för förordnande af en extra föredragande i styrelsen under år 1908; och har styrelsen till stöd för denna hemställan anfört i hufvudsak följande.

Väl hade landtmäterisekreteraren till sitt biträde för de mindre maktpåliggande af de honom enligt instruktionen åliggande tjänstegöromål en amanuens med daglig tjänstgöringsskyldighet. Men till följd däraf, att antalet mål och ärenden, som landtmäteristyrelsen hade att afgöra, under de senare åren ökats i mycket betydlig grad, kräfdes

[50.] redan de enklare göromål, hvilka kunde anförtros åt amanuensen, större del af hans arbetstid än hvad i något annat ämbetsverk vore fallet eller ungefär samma arbetstid, under hvilken de ordinarie tjänstemännen enligt gällande arbetsordning skulle vara å tjänsterummen tillstädes. Därför utgjorde i hvarje fall de tjänstegöromål, som åläge landtmäterisekreteraren till följd af ärendenas mängd och beskaffenhet, en sådan arbetsbörd, att densamma icke längre kunde utan men för ärendenas noggranna och allsidiga pröfning hvilas å allenast en föredragande.

Ehuru styrelsen vore förvissad om, att behovet af ytterligare en föredragande vore att anse såsom konstant, afsåge styrelsen med denna underdåniga framställning dock icke vidtagande af åtgärd för erhållande af lön på ordinarie stat åt en andre föredragande, utan hölle styrelsen före, att när två på Kungl. Maj:ts nådiga pröfning för närvarande beroende frågor, nämligen landtmäteristyrelsens underdåniga förslag till omorganisation af landtmäterikåren samt ett af utsedda kommitterade afgifvet betänkande och förslag till förordning om jordregister möjligen kunde gifva anledning till framställningar angående förändringar af landtmäteristyrelsens organisation, styrelsens behof af ökad arbetskraft lämpligen borde tillgodoses medelst förordnande af en extra föredragande, för hvilken arfvode syntes böra beredas genom utverkande hos Riksdagen af anslag på extra stat för ett år i sänder.

Till utredning angående göromålens ökning i styrelsen under de senaste åren finge styrelsen i underdånighet åberopa följande, med ledning af styrelsens till Kungl. Maj:t afgifna årsberättelser och styrelsens diaries upprättade tabell. I denna inginge icke de ärenden, som afgjorts af landtmäterifiskalen, ej heller de, som handlagts af aktuarien, såsom mottagande och granskning af landtmätarnas kartrenovationer samt ombesörjande af begärda kopior af i styrelsens arkiv förvarade kartor, utan upptoges endast de af styrelsen på sekreterarens föredragning under åren 1886—1905 afgjorda mål och ärenden.

Afgjorda mål och ärenden:							
År.	Antal.	I hvilka utredning eller utlåtande begärts:					Antal utgångna expeditioner.
		Af Kungl. Maj:t i statsrådet.	Af Kungl. Maj:ts högsta domstol.	Af Kammarkollegium.	Af andra ämbetsverk o. myndigheter.	Summa.	
1	2	3	4	5	6	7	8
1886	585	24	9	16	12	61	961
1887	586	23	7	12	21	63	992
1888	541	28	6	7	25	66	996
1889	514	23	14	10	14	61	921
1890	602	28	21	9	28	86	1,001
1891	616	21	16	15	35	87	996
1892	597	24	11	21	27	83	1,027
1893	535	17	10	20	23	70	948
1894	528	17	6	13	31	67	880
1895	544	23	16	17	30	86	966
1896	524	15	17	19	47	98	959
1897	555	19	15	21	43	98	913
1898	514	25	15	10	50	100	871
1899	611	24	15	17	39	95	1,090
1900	882	22	16	20	38	96	1,154
1901	953	22	16	22	24	84	1,192
1902	951	27	19	22	33	101	1,253
1903	994	40	18	18	31	107	1,327
1904	1,129	33	23	31	39	126	1,571
1905	1,048	31	19	34	60	144	1,571
Medeltal.							
1886—1890	559	25	11	11	20	67	974
1891—1895	564	20	12	17	29	78	963
1896—1900	617	21	16	17	43	97	997
1901—1905	1,015	31	19	25	37	112	1,383

[50.]

Af denna medeltalstabell framginge sålunda, bland annat, att antalet afgjorda mål och ärenden, ökats med omkring 82 procent, att antalet utgångna expeditioner ökats med 42 procent, att antalet af de mål och ärenden, i hvilka utredning eller utlåtande begärts, varit beträffande hvarje kategori för sig i stigande, och att dessa mål och ärenden sammanlagdt ökats med omkring 67 procent.

De mål och ärenden, som enligt landtmäteriinstruktionen och andra författningar åläge landtmäteristyrelsen, kunde uppdelas i två hufvudgrupper. Den första omfattade de mål och ärenden, som föranleddes af landtmäteristyrelsens allmänna åliggande att handhafva tillsynen öfver landtmäteri- samt skiftes- och afvittringsverken. Till denna grupp hörde flertalet mål och ärenden. Den andra gruppen utgjordes af de mål och ärenden, som på grund af styrelsens åliggande att meddela utlåtande i frågor rörande landtmäteri- samt skiftes- och afvittringsverken, då sådant af offentlig myndighet begärdes, i sådant syfte remitterades till styrelsen. Flertalet af de i kolumnerna 3—6 uti den upprättade tabellen upptagna mål och ärenden hörde till sistnämnda grupp eller samtliga med undantag af sådana i kolumn 3 förekommande remisser, som afsåge ärenden, hvilka hörde till första gruppens mål. I öfrigt utgjordes de remitterade målen af: ärenden angående förslag till nya eller ändring af gällande lagar och författningar inom skifteslagstiftningen eller denna närstående lagstiftningsområden, skiftesmål samt rågångsmål och tvister angående äganderätt till fast egendom, hvilka från högsta domstolen remitterades till styrelsen, mål, i hvilka fråga vore om boställens samt andra kronoegendomars rätt till ägor, vatten, holmar, uppgrundningar med mera, hvilka mål komme till styrelsen såväl från Kungl. Maj:t i statsdepartementen som från kammarkollegium samt andra verk och myndigheter, åtskilliga från kammarkollegium öfverlämnade ärenden angående frågor, huruvida i jordeboken upptagna fastigheter vore att anse såsom för sig bestående eller såsom ej vidare befintliga, angående oregelbundenheter i rikets administrativa indelning och angående i städers, köpingars och municipalsamhällets områden ingående delar af angränsande byar och hemman med mera samt ärenden, som uppstått till följd af tillkomsten af 1896 års lag om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring med däri sedermera gjord ändring, nämligen angående fastställelse å jordafsöndringar och från administrativa myndigheter, särskildt domänstyrelsen, öfverlämnade ärenden angående ägostyckning.

Det vore således mål och ärenden af mångahanda slag och af viktig beskaffenhet, som öfverlämnades till landtmäteristyrelsen för ut-

redning och utlåtandes afgifvande. De flesta af dessa mål och ärenden vore äfven mycket vidlyftiga, så att det icke vore ovanligt, att ett måls utredning kräde flera veckor, ja till och med månader.

Väl ålåge det de hos styrelsen anställda två ingenjörer att verkställa erforderliga uträkningar i de skiftesmål, i hvilka styrelsens utlåtande begärts, äfvensom att göra de arkivundersökningar, som för remitterade ärendens utredning erfordrades. Men sekreteraren hade dock skyldighet att bearbeta, ordna och bedöma det hopsamlade materialet och uppsätta de i regeln vidlyftiga konceptexpeditionerna.

Såsom af den nu gjorda framställningen framginge, hade landtmäterisekreteraren sålunda att handlägga ej allenast en synnerligen stor mängd af mål och ärenden utan äfven många vidlyftiga och invecklade sådana.

Till följd däraf att antalet mål och ärenden under de senare åren i hög grad ökats, hade göromålen inom styrelsen ökats i en grad, som enligt styrelsens mening med nödvändighet påkallade åtgärder för ökning äfven af styrelsens arbetskrafter.

Till ytterligare utredning om behovet af sådan ökning tillåte sig styrelsen i underdånighet anföra följande.

Göromålen mängd hade ökats ej allenast till följd däraf, att antalet mål och ärenden ökats i den grad, som framginge af den statistiska tabellen. Äfven målens art och beskaffenhet hade nämligen i och för sig i väsentlig grad ökat styrelsens arbetsbörd.

Hvad sålunda anginge de till styrelsen från högsta domstolen remitterade skiftesmål, hade väl dessa på den tid, då laga skifte ännu tämligen allmänt verkstälts inom de större skifteslagen, emellanåt varit ganska vidlyftiga. Men emedan de delar, som utgjort föremål för klagan, i regel till väsentlig del utgjorts af frågor rörande skiftesläggningen, hade det besvärligaste arbetet för afgifvande af utlåtande i sådana mål eller de många tidsödande arealuträkningarna kunnat verkställas af styrelsens ingenjörer. Under de senare åren hade däremot de till styrelsen remitterade skiftesmålen i allmänhet angått invecklade och svårösta spörsmål, mindre af teknisk än rättslig natur, hvilka kräft vidlyftiga forskningar och utredningar, som måst af sekreteraren själf eller under hans ledning verkställas.

I ännu högre grad än beträffande skiftesmålen hade förhållandena under senare år förändrats på ett sätt, som medfört göromålen ökande, i fråga om de från kammarkollegium remitterade mål och ärenden. Under de tre första i den statistiska tabellen upptagna femårsperioderna hade hos styrelsen i regel endast begärts uppgift å de upplysningar i

[50.] respektive mål, som kunde vinnas af de i styrelsens arkiv förvarade kartor och handlingar. Och som de härför erforderliga arkivforskningar enligt landtmäteriinstruktionen ålegat ingenjörerna, hade styrelsen i allmänhet endast haft att i dessa mål till kammarkollegium öfversända det af dessa tjänstemän vid arkivforskningen uppsatta memorial. Under de sista sex, sju åren hade däremot i allmänhet infodratts styrelsens utlåtande i målen, och ofta hade äfven af kammarkollegium påkallats till Kungl. Maj:t ställda utlåtanden af styrelsen. Till följd däraf hade handlingarna till de ofta mycket vidlyftiga målen måst noga genomläsas, de i styrelsens arkiv befintliga kartor, protokoll och beskrifningar i många fall kompletteras medelst infordrande från vederbörande läns landtmäterikontor af där förvarade såväl kartor som framför allt konceptprotokoll, hvilka landtmätarna på de sista femtio åren ej haft skyldighet att till styrelsen renovera, samt den af styrelsens ingenjörer verkställda arkivutredning justeras genom jämförelse med arkivhandlingarna och det sålunda vunna materialet ordnas äfvensom bedömas från de olika synpunkter, som bort komma under pröfning.

Till dessa anledningar till göromålens ökning, oafsedt målens ökade antal, vore att lägga den omständigheten, att under den sista femårsperioden affodratts styrelsen utlåtanden i jämförelsevis ej få lagärenden. Såsom exempel härpå tillåte sig styrelsen nämna: vissa af skogskommittén afgifna förslag, frågor om vissa ändringar i väglagen och om förändrade grunder för afvittringen ofvan odlingsgränsen, åtskilliga af norrlandskommittén afgifna lagförslag, af hvilka förslaget om ändrad ägostyckningslag för vissa delar af riket föranledt mycket betydande arbete och ett vidlyftigt utlåtande, förslag till stadspanelag, fråga om ändrade föreskrifter angående understöd af statsmedel till utflyttningar i följd af laga skiften samt förslag om särskilda föreskrifter beträffande laga skiften med understöd af statsmedel i Juckasjärvi och Enontekis socknar af Norrbottens län, hvilket förslag vållat styrelsen mycket tidsödande arbete. Härtill komme dels flera vidlyftiga ärenden, i hvilka styrelsen själf tagit initiativ, såsom angående omorganisation af landtmäterikåren och förslag till förändrad taxa på arfvode för landtmäteriförrättningar, dels ock åtskilliga, i styrelsens diarium ej synliga ärenden, innefattande muntliga framställningar från byråer inom statsdepartementen om utredningar i ärenden af särskild brådskande art.

Vid pröfning af förslag till åtgärder för minskande af landtmäterisekreterarens arbetsböda skulle möjligen kunna väckas fråga, om icke en del af de landtmäterisekreteraren åliggande göromål kunde öfver-

flyttas på annan tjänsteman i verket. Detta kunde dock icke ske, emedan alla styrelsens ämbets- och tjänstemän hvar i sin stad vore fullt sysselsatta med dem åliggande tjänstegöromål. Hvad särskildt anginge styrelsens chef, som med afseende å ärendenas beskaffenhet väl närmast kunde ifrågasättas att öfvertaga en del af sekreterarens arbeten, så hade detta i verkligheten redan ägt rum och det i en utsträckning, som syntes styrelsen icke särdeles lämplig.

Landtmäteridirektören, som enligt instruktionen i främsta rummet vore Kungl. Maj:t ansvarig för göromålens behöriga gång, hade redan i de honom på grund därpå åliggande göromål till följd af ärendenas mängd och beskaffenhet ett maktpåliggande och mycket tidsödande arbete. Han skulle sålunda efter ärendenas föredragning fatta sitt beslut i de många svåra frågor, som framför allt genom remisser från offentliga myndigheter hänskötes till styrelsen. Han måste af denna anledning och i hvarje fall i syfte att tillse, det några vid föredragningen obesvarade frågor eller obeaktade synpunkter ej förekomme, med uppmärksamhet genomläsa handlingarna i alla föredragna mer eller mindre vidlyftiga mål och ärenden. Han hade vidare att antingen muntligen eller skriftligen anföra de omständigheter, som, där han hade annan mening än sekreteraren beträffande beslutet eller dess motivering, borde i konceptexpeditionen åberopas. Han skulle sedermera justera dessa expeditioner, hvarå af olika anledningar måste nedläggas ett betydande arbete, samt genomläsa alla utgående expeditioner. Härtill komme, att åtminstone under de sista sju åren landtmäteridirektören utan sekreterarens biträde beredt och utarbetat alla underdåniga framställningar i fråga om styrelsens och landtmäterikårens organisation samt anslag till styrelsens verksamhet. Visserligen kunde sättas i fråga, såsom af löneregleringskommittén gjorts beträffande andra verk, att alla ärenden angående förordnanden och befordran äfven handlades af landtmäteridirektören ensam. Men emot en sådan anordning hade allvar samma anmärkningar gjorts. Och då för öfrigt dessa ärenden i landtmäteristyrelsen för år ej kräfde längre tid i beredning och föredragning än utredning och författande af utlåtande i ett enda af de större, ej de största, bland de till styrelsen remitterade målen, skulle en sådan anordning verka föga minskning i landtmäterisekreterarens göromål.

Under de sista sju åren hade emellertid styrelsens chef på andra, mera verksamma sätt sökt lätta sekreterarens arbetsbörda och därmed också befordra ärendenas skyndsamma afgörande. Sålunda hade utredningar och utlåtanden i många till styrelsen remitterade mål, särskildt sådana, där spörsmålen varit väsentligen af rättslig eller kameral natur,

[50.] blifvit afgifna, utan att sekreteraren, där han icke själf så velat och för andra ämbetsgöromål det kunnat, behöft taga annan befattning därmed än att ombesörja renskrifning af den utgående expeditionen och kontrahsignera denna. I andra mål hade landtmäteridirektören, efter verkställd utredning och upprättande af konceptexpedition, i de delar han varit tveksam refererat målets innehåll för sekreteraren och inhämtat hans mening däri. Och i vissa andra fall hade sekreteraren, efter det han genomläst handlingarna till ett mål och bildat sig en mening däri, blifvit befriad från föredragning däraf samt, sedan äfven landtmäteridirektören studerat målet, fått besked, huruvida den af sekreteraren uttalade mening gillades eller ej.

Nu anförda förhållanden — jämte anlitande under vissa tider af extra biträden, hvartill dock på grund af tillgängliga medels knapphet och bristande utsikter till befordran inom en styrelse med fåtalig personal ej kunnat fås andra än mycket oerfarna unga tjänstemän — utgjorde visserligen förklaringen till, att styrelsen trots otillräckliga arbetskrafter hittills icke behöft från ett till annat år balansera något större antal mål och ärenden, hvilket dock icke vid 1906 års slut kunde blifva händelsen. Men sagda förhållanden syntes emellertid styrelsen innebära en sådan afvikelse från ett ändamålsenligt ordnande af arbetet i styrelsen, att de borde anses såsom ett kraftigt stöd för styrelsens åsikt om behovet af ytterligare en föredragande. I landtmäteriinstruktionen vore föreskrifvet, att landtmäteridirektören hade beslutanderätt i alla mål och ärenden, som på styrelsens afgörande ankomme; att han dock borde inhämta sekreterarens mening; att därest denna ej godkändes, sekreteraren skulle anteckna densamma i protokollet; samt att, därest vid upprättande af underdånigt förslag rörande tillsättning af tjänst eller vid handläggning af annat ärende, hvori utlåtande skulle till Kungl. Maj:t afgifvas, sekreteraren yttrat särskild mening, utdrag af protokollet i denna del borde åtfölja den till Kungl. Maj:t afgående expeditionen. Dessa föreskrifter, som innebure, att ej allenast landtmäteridirektörens utan äfven sekreterarens mening skulle komma till synes vid besluten, vore uppenbarligen tillkomna i afsikt att åt målen bereda en såvidt möjligt uttömmande och grundlig pröfning. Två personer, som ägnade sig åt pröfning af en fråga, såge den nämligen ej alltid från samma synpunkt och kunde därför med sitt samarbete antagas med större sannolikhet än blott en person komma till ett riktigt resultat.

Slutligen och då landtmäteristyrelsen, som hade till åliggande att öfva tillsyn öfver landtmäteri- samt skiftes- och afvittringsverken,

enligt instruktionen jämväl borde öfvervaka, att dessa förvaltningsgrenar uppfyllde därmed afsedda ändamål, vore det af synnerligen stor vikt, att landtmäteridirektören och sekreteraren icke af löpande göromål hindrades att såväl hvar för sig som ock gemensamt ägna tid och arbete åt sistnämnda åliggande och sålunda blefve urståndsatta att följa företeelserna inom området för styrelsens förvaltning, iakttaga behovet af reformer därå och taga initiativ till nyttiga reformers genomförande. Härförutom vore det naturligen af största betydelse, att arbetsbördan icke för någondera af dem blefve så stor, att icke erforderlig noggrannhet kunde ägnas åt hvarje ärende.

Utom den utredning, som sålunda lämnats till ådagaläggande af styrelsens behof af ytterligare en föredragande, tilläte sig styrelsen, i syfte att påvisa hvilken stor arbetsbörda verkligen ålåg landtmäterisekreteraren, att i underdånighet hänvisa till nedannämnda uppgifter angående den arbetsprodukt, som på föredragning af de två revisionssekreterare, hvilka i högsta domstolen föredroge skiftesmål, åstadkommits under åren 1901—1905. Anledningen till att styrelsen till jämförelse valt dessa två föredragande vore den, att icke någon byråchef eller annan föredragande hos centralt ämbetsverk hade att handlägga ärenden, hvilka vore så likartade med dem landtmäterisekreteraren föredroge, som de af dessa revisionssekreterare föredragna mål. Enligt officiella statistiska uppgifter hade under åren 1901—1905 föredragits å den ena skiftesroteln i medeltal 17 revisions saker, 35 skiftesmål samt 43 ansöknings- och besvärsmål, eller sammanlagdt 95 mål och ärenden, samt å den andra roteln i medeltal 13 revisions saker, 43 skiftesmål samt 47 ansöknings- och besvärsmål, summa 103 mål och ärenden. Medeltalet för hvardera roteln blefve således 15 revisions saker, 39 skiftesmål samt 45 ansöknings- och besvärsmål eller tillhopa 99 mål och ärenden. Då af målen på en skiftesrotel ansöknings- och besvärsmål kunde likställas med ärenden, som i landtmäteristylelsen tillhörde förenämnda första grupp, samt revisions saker och skiftesmål med flertalet af de i tabellen i kolumnerna 3—6 upptagna mål och ärenden, samt därtill komme, att, ehuru revisionssekreterarna måste nedlägga mera arbete än landtmäterisekreteraren å målens föredragning, de vidlyftiga och tidsödande utredningarna dock vore verkställda af underordnade domstolar eller myndigheter, då revisionssekreteraren började bereda sina mål till föredragning, och att revisionssekreterarna, hvilka ej hade några förvaltningsgöromål, således vore befriade från de många tidsödande besök i tjänsteangelägenheter, som landtmäterisekreteraren måste mottaga, till följd hvaraf de ostörda kunde ägna sin tid åt arbetet, så

[50.] syntes häraf med tydlighet framgå, att en alltför stor arbetsbörda hvilade å landtmäterisekreteraren.

På grund af hvad sålunda anförts och då landtmäteristyrelsen icke ägde medel till arfvode åt en extra föredragande, har styrelsen i underdånighet hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till arfvode åt en extra föredragande i styrelsen på extra stat för år 1908 bevilja ett anslag å 4,500 kronor, motsvarande beloppet af landtmäterisekreterarens lön och tjänstgöringspenningar.

Departements-
chefens
yttrande.

Hvad landtmäteristyrelsen sålunda anført synes mig vara värdt beaktande. Särskildt torde det af styrelsen upplysta förhållandet, att till lindring i sekreterarens göromål styrelsens chef måst i en del fall och äfven sådana, där det gällt andra än verkets egna förvaltningsfrågor, i strid mot instruktionens föreskrifter själf bereda och på egen hand afgöra inkomna mål och ärenden, innebära ett missförhållande, som tarfvar att afhjälpas. Det ligger allt för stor vikt uppå, att de ärenden, som blifva föremål för styrelsens behandling, erhålla en allsidig pröfning, för att ett förhållande sådant som det nyss berörda skulle anses böra få fortfara. Mot beloppet af det af styrelsen föreslagna arfvodet torde någon giltig anmärkning icke kunna göras.

Jag anser mig alltså böra tillstyrka, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

att till *arfvode åt en extra föredragande i landtmäteristyrelsen* å extra stat för år 1908 bevilja ett anslag af 4,500 kronor.

[51.]
Kostnader för
kopiering af
i landtmäteris-
tyrelsens
arkiv förvara-
de kartor
m. m.

Till bestridande af ökade kostnader för kopiering af i landtmäteristyrelsens arkiv förvarade kartor med därtill hörande handlingar, som för det allmännas räkning erfordras eller af enskilda begäras, har Riksdagen på extra stat för hvart och ett af åren 1905, 1906 och 1907 anvisat ett anslag af 3,000 kronor.

Uti underdånig skrifvelse den 20 oktober 1906 har landtmäteristyrelsen anmält, att styrelsen fortfarande hade behof af medel till bestridande af ökade kostnader för kopiering af kartor och handlingar, samt hemställt om framställning till Riksdagen om anvisande för sådant ändamål af ett anslag å 3,000 kronor jämväl för år 1908, och får jag med hänsyn härtill tillstyrka, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till *bestridande af ökade kostnader för kopiering af i landtmäteristyrelsens arkiv förvarade kartor med därtill hörande handlingar*, som för det allmännas räkning erfordras eller af enskilda begäras, på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 3,000 kronor.

Uti underdånig skrifvelse der 6 juli 1904 hemställde landtmäteristyrelsen om anvisande af medel för anordnande vid generallandtmäterikontoret af en kurs i den s. k. trigonometriska mätningssystemet eller triangelmätningssystemet till den omfattning, att den kunde tjäna såsom underlag för praktiska själfstudier.

Till stöd för denna anhållan anförde styrelsen, bland annat, följande.

För vinnande af ett fullt exakt resultat vid ägors mätning erfordrades en omständligare och noggrannare mätning än de här i landet tillämpade så kallade grafiska mätningssystemen. I sådant hänseende hade under senare tid det på vetenskapliga grunder byggda triangelmätningssystemet i utlandet utvecklats och allt mer kommit i bruk. Särskildt vid mätning af en del stadssamhällen hade man äfven i Sverige börjat anlita sistnämnda metod, men då hvarken rikets landtmätare eller andra tekniskt bildade personer i landet haft kännedom om densamma, hade man måst anlita utländska sakkunniga vid berörda mätningar. Den ifrågasatta kursen afsåge att bereda åtminstone några af tjänstemännen vid landtmäteristaten tillfälle att förskaffa sig kunskap om triangelmätningssystemet.

Enligt beslut den 22 juli 1904 anvisade Kungl. Maj:t för ändamålet 600 kronor.

Den 6 mars 1905 inkom styrelsen med en ny hemställan, däri styrelsen — under förmålan att för de, på sätt nyss nämnts, anvisade medlen från och med den 17 oktober till och med den 15 november 1904 en kurs i triangelmätning varit anordnad — vidare anförde, bland annat, att till följd af de jämförelsevis vidlyftiga matematiska förstudier, som tarfvades för trigonometriska mätningars utförande och kontrollerande, undervisningen under nämnda tid ej kunnat blifva annat än hufvudsakligen teoretisk, samt att det med kursen afsedda ändamålet att för deltagarna utgöra underlag för praktiska själfstudier ej kunde anses fullständigt vunnet, förrän äfven praktisk undervisning meddelats. Styrelsen anhölle därför om anvisning af medel för anordnande äfven af en praktisk kurs.

Enligt beslut den 17 mars 1905 anvisade Kungl. Maj:t för anordnande af en dylik praktisk kurs ett belopp af 1,200 kronor.

Genom nådigt bref den 20 oktober 1905 anvisade Kungl. Maj:t på landtmäteristyrelsens hemställan ytterligare 1,000 kronor för att därigenom bereda styrelsen tillfälle att under samma års höst anordna en teoretisk och praktisk undervisningskurs i triangelmätning.

[52.]

Den 8 augusti 1906 inkom styrelsen med en förnyad underdånig hemställan om anslag för anordnande under tiden från midten af oktober månad nästlidna år till midten af nästkommande maj månad af ytterligare en kurs för landtmätares utbildning i den trigonometriska mätningemetoden. Vid denna kurs, som enligt styrelsens förmenande lämpligen borde afslutas med offentlig examen inför en eller två af styrelsen tillkallade censorer, afsåges att meddela undervisning uti såväl lägre geodesi, omfattande triangelmätningars praktiska verkställande med åtminstone ett genom mätning å marken fullständigt genomfördt exempel, instrumentlära, basmätning och nivellering m. m., som ock högre geodesi, omfattande kartprojektioner, sfärisk triangelmätning m. m. samt astronomi med Orts- och azimutbestämningar med mera.

Enligt beslut den 31 augusti 1906 anvisade Kungl. Maj:t för ändamålet ett belopp af 3,000 kronor.

I skrifvelse till Kungl. Maj:t den 10 november 1904 hade emellertid styrelsen väckt fråga om vidtagande af åtgärder för att bereda bättre utbildning i allmänhet åt landtmätare. Till stöd för denna framställning anförde styrelsen, bland annat, hurusom den utbildning, som för närvarande bereddades nämnda tjänstemän, allt mer visat sig otillfredsställande, så att, under det att det svenska landtmäteriet i äldre tider stått högt i jämförelse med landtmäteriet och skiftesväsendet i andra länder, detsamma nu blifvit efter i utveckling. Missnöje hade försports ej mindre med landtmätarnas bristande förmåga att rätt uppfatta de vid landtmäteriförrättningar ofta uppkommande invecklade frågor af rättslig eller kameral natur och att i sina förrättningshandlingar klart och riktigt affatta, hvad af jordägare vid landtmäteriförrättningar anfördes eller yrkades, än äfven med deras mindre goda tekniska utbildning. Särskildt syntes det styrelsen angeläget, att landtmätarna erhöles undervisning i de modärna mätningemetoder, som numera allmänt användes i utlandet. Enligt styrelsens förslag skulle landtmätarnas teoretiska utbildning, med undantag för vissa slag af landtmätare, fördelas på två kurser, en kulturteknisk vid något af rikets landbruksinstitut — styrelsen har i detta hänseende förordat landbruksinstitutet vid Ultuna — samt en kurs i vissa ämnen vid generallandtmäterikontoret. Den kulturtekniska kursen skulle afse undervisning i jordbrukslära, husbyggnads- och fältbyggnadslära, kemi, mineralogi och geologi, mekanik, botanik och meteorologi. Kursen vid generallandtmäterikontoret åter borde omfatta vissa ämnen, uti hvilka med nuvarande organisation af landbruksinstitutet erforderliga lärarkrafter icke funnes vid desamma och ej heller utan väsentliga kostnader kunde vid dem beredas. Dessa ämnen

vore: högre geodesi, högre matematik och instrumentlära, lägre geodesi eller praktiskt landtmäteri samt rättsvetenskap.

Genom nådig remiss den 16 november 1904 anbefalldes landtbruksstyrelsen att efter styrelsens för landtbruksinstitutet vid Ultuna hörande öfver landtmäteristyrelsens ifrågavarande förslag afgifva underdånigt utlåtande.

Sådant utlåtande har af åtskilliga anledningar ännu icke kunnat af landtbruksstyrelsen afgifvas.

Emellertid har nu landtmäteristyrelsen inkommit med ny underdånig skrifvelse af den 1 december 1906, i hvilken styrelsen hufvudsakligen anfört följande.

Landtmäteristyrelsen hade hittills ansett det vara lämpligast att afbida Kungl. Maj:ts beslut i den genom styrelsens skrifvelse den 10 november 1904 väckta frågan, innan styrelsen gjorde någon ytterligare framställning angående landtmäterielevernas undervisning. Men då, enligt hvad styrelsen numera förnummit, förläggandet af en del af undervisningen för landtmäterieleverna till landtbruksinstitutet vid Ultuna förutsatte ökad utrymme därstädes och följaktligen anslag af statsmedel till uppförande af nya eller utvidgande af redan befintliga byggnader, kunde styrelsens framställning, i fall, såsom styrelsen vågade hoppas, densamma skulle vinna Kungl. Maj:ts gillande, ej leda till undervisningens öfverflyttande till Ultuna, förr än, efter det Riksdagen anvisat medel till erforderliga byggnader, dessa blifvit uppförda och inredda. Då emellertid synnerligen trängande behof förelåge att utan dröjsmål på mera tidsenligt sätt bedriva undervisningen i de ämnen, som icke skulle tillhöra den kulturtekniska kursen, samt undervisningen i dessa ämnen kunde åtminstone tillsvidare ordnas oberoende af, huruvida omförmälda del af landtmäterielevernas undervisning vore förlagd till Ultuna eller ej, hade det synts landtmäteristyrelsen nödigt att redan nu hos Kungl. Maj:t göra underdånig hemställan angående framställning till Riksdagen om anslag å extra stat för att sätta landtmäteristyrelsen i tillfälle att anordna mera omfattande undervisning åt landtmäterieleverna i de ämnen, i hvilka undervisning enligt styrelsens mening fortfarande borde vid styrelsen meddelas.

I fråga om behofvet af mera omfattande och grundlig utbildning för landtmätarna tillåte sig styrelsen dels åberopa hvad styrelsen därutinnan yttrat i sin berörda skrifvelse af den 10 november 1904 dels ock ytterligare framhålla följande.

Enligt 17 § 1 mom. i landtmäteriinstruktionen ålåge det den, som åstundade att vinna inträde såsom elev vid landtmäteristaten, att

[52.] hos landtmäteristyrelsen förete bevis, bland annat, om åtagande af behörig landtmätare att meddela sökanden praktisk undervisning i allt hvad till landtmäteriet hörde. Och enligt 18 § 1 mom. i landtmäteriinstruktionen åläge det landtmäterielev att, innan han finge anmäla sig till undergående af landtmäterieexamen, i minst två år hafva oafbrutet arbetat hos någon skicklig landtmätare och med dennes bevis kunna styrka sig hafva förvärfvat säker och tillförlitlig kännedom om allt hvad till landtmäteriets praktiska utöfning hörde. Emellertid vore både viljan och förmågan hos landtmätarna att meddela landtmäterieleverna dylik praktisk undervisning mycket olika, hvartill komme, dels att de flesta landtmätare helt naturligt helst använde landtmäterieleverna till sådana göromål, af hvilka principalerna själfva kunde hafva den största inkomst, oberoende af huruvida eleverna därigenom förkofrade sig i kunskaper eller icke, och dels att eleverna ej alltid erhöle den tillsyn vid sina göromål af principalen eller hos honom anställd äldre tjänstemedhjälpare, som i landtmäteriinstruktionen föreskrefves. Dessa omständigheter hade verkat, att elevernas kännedom om det praktiska landtmäteriet vid tiden, då de inställde sig i landtmäteristyrelsen för att begagna sig af undervisningen till landtmäterieexamen, vore synnerligen ojämn och hos många till och med ganska otillfredsställande.

För att råda bot häremot och för att tillika bibringa de blifvande landtmätarna en mera likartad praktisk utbildning i hithörande ämnen, syntes det styrelsen vara nödvändigt att — med inskränkande af elevtiden hos landtmätarna, exempelvis till femton månader — vid kursen för landtmäterieexamen utvidga undervisningen i ämnet tillämpad matematik, så att det komme att omfatta alla de tekniska göromål, som hufvudsakligen tillhörde det praktiska landtmäteriet, sådant det i allmänhet borde komma att utöfvas i riket. Undervisningen borde sålunda omfatta ej allenast föreläsningar och räkneöfningar samt beskrifning af landtmäteriinstrumentens konstruktion, teori och användning jämte några få öfningar å fältet med mätningssinstrument, utan borde därtill höra fältöfningar i fullt erforderlig mängd i såväl mätningssom afvägnings- och stakningsgöromål, hvarvid bland mätningssgöromålen borde ingå horisontal- och vertikalmätning med distanstub, basmätning, triangulering med den precision, som fordrades för 3:dje och 4:de ordningens triangelnät, samt polygon- och detaljmätning; hvarjämte eleverna borde i större omfattning, än nu kunde ske, öfvas i mätningssresultatens affattande, kartritning samt uppgörande af profil- och kurvkartor med tillhörande beräkningar äfvensom i upprättande af ägo-, häfde- och del-

ningsbeskrifningar med flera samt kontroll vid upprättandet af dylika handlingar. [52.]

För att kunna tillgodogöra sig den mera omfattande undervisning, styrelsen sålunda tänkt sig i denna del af landtmäteriet, hvilken del kunde benämnas lägre geodesi och dess praktiska tillämpning, fordrades, att eleverna erhöles mera omfattande undervisning äfven i ren matematik, så att föreläsningar hölles jämväl i de delar af den högre matematiken, som måste vara grundläggande för undervisningen i alla nyssnämnda, till den lägre geodesin och dess tillämpning hörande kunskapsgränar.

Det vore emellertid ej endast i lägre geodesi och dess praktiska tillämpning, hvori rikets landtmätare enligt styrelsens mening borde undfå utbildning. Vid flera tillfällen hade landtmäteristyrelsen framhållit, att rikets landtmätare vore i behof af utbildning äfven i högre geodesi för att kunna verkställa de moderna, på vetenskapliga grunder byggda mätningar, som gemenligen kallades triangelmätningar och hvilka allt mera blefve af behofvet påkallade i riket. Icke någon af de mätningsmetoder, som allmänt tillämpades af rikets landtmätare, gäfvade nämligen ett fullt exakt mätningsresultat. För att vinna sådant resultat vid ägors mätning fordrades mera omständlig och noggrann mätning, än som kunde åstadkommas medelst de här i riket ända tills på senaste år uteslutande begagnade grafiska mätningsmetoderna. Af sådan orsak hade triangelmätningssystemet under senare tider utvecklats samt i utlandet kommit allt mer i bruk och äfven blifvit genom lag påbjudet. Detta mätningsystems företräden bestode hufvudsakligen däri, att mätningsresultaten blefve uttryckta i siffror, att mätningarnas affattande på karta af sådan orsak kunde verkställas, när sådant befunnes lämpligast och i hvilken skala som helst, att förrättningsmannen ägde möjlighet att, allt efter som mätningsarbetet fortskred, kontrollera de vunna resultaten samt utjämna och fördela de fel, som alltid kunde uppstå, samt att — under det mätningsresultatet vid de grafiska mätningsmetoderna erhöles omedelbart vid själfva förrättningen såsom en grafisk bild å kartpapperet af det vid tillfället uppmätta jordområdet, till följd hvaraf resultatet blefve i viss mån beroende af väderleksförhållanden, krympning af papperet med flera tillfälliga omständigheter — triangelmätningssystemet, såsom oberoende af dylika tillfälligheter, ansåges vara den mest tillförlitliga af hittills använda mätningsmetoder och ägnad att tillfredsställa de högre anspråk på en exakt ägomätning, som med nödvändighet framstode vid mätning af ägor, hvilka till följd af läge eller andra orsaker hade större värde än jord i allmänhet.

[52.]

Då det vore all anledning antaga, att en mängd städer i riket äfvensom villasamhällen, köpingar, municipalsamhällen och andra tätt bebyggda samhällen på landsbygden inom en nära framtid önskade få sina områden åtminstone till vissa delar uppmätta enligt triangelmätningensmetoden, samt det för öfrigt syntes uppenbart, att denna mätningensmetod, likaväl i vårt land som i våra grannländer, skulle på grund af dess många väsentliga företräden framför den grafiska mätningensmetoden vinna allt mer och mer insteg, ansåge landtmäteristyrelsen, om det svenska landtmäteriväsendet skulle kunna sägas på ett tillfredsställande sätt uppfylla sitt ändamål, det synnerligen angeläget, att landtmäterieleverna eller åtminstone de, som sådant önskade, erhöle teoretisk och praktisk undervisning i de kunskapsgrenar, som vore erforderliga för triangelmätningars verkställande.

Väl borde, då den nu pågående mera omfattande kursen i triangelmätning, i hvilken åtskilliga deltagare i de tidigare, kortare kurserna jämväl erhöle undervisning, under innevarande års vår afslutats, ett antal af omkring femton landtmätare finnas i riket med erforderlig utbildning i triangelmätningars teori och praktik. Men då behovet af landtmätare, som kunde verkställa triangelmätningar, allt jämt syntes växa, kunde ett antal af femton landtmätare, spridda öfver hela riket, icke anses fylla behovet, särskildt med hänsyn därtill, att vid hvarje större mätning vanligen användes flera än en landtmätare. Då härtill komme, att det växande behovet af i triangelmätningar kunniga landtmätare enligt styrelsens mening borde tillgodoses på ett mera stadigvarande sätt än genom tillfälliga mer eller mindre omfattande kurser, som af styrelsen anordnades med penningmedel, hvilka tilläfventyrs kunde hos Kungl. Maj:t utverkas, ansåge styrelsen det vara af vikt, att det till styrelsens förfogande ställda anslag ökades så, att styrelsen kunde hvarje år anordna en fortsättningskurs för de landtmätare, som önskade förvärfva sig kompetens att verkställa trigonometriska mätningar.

I denna fortsättningskurs måste ingå dels föreläsningar i högre matematik, omfattande sfärisk trigonometri, analytisk geometri, differential- och integralräkning med mera, i högre geodesi, omfattande de vetenskapliga grunderna för trigonometriska mätningar, i astronomi, omfattande grunderna för azimutbestämningar och geografiska ortbestämningar med mera, och i instrumentlära med afseende å de vid den högre geodesins tillämpning använda precisionsinstrument, dels ock praktiska öfningar i uppgörande af förslag till trigonometriska hufvudnät och polygonnät, därtill hörande mätningars verkställande på fältet

samt upprättande af de till dylika mätningar hörande handlingar och kartor. [52.]

Slutligen ansåge landtmäteristyrelsen, att behof äfven föreläge att utvidga undervisningen i ämnesgruppen kameral- och ekonomilagfarenhet samt författningskunskap. Med det belopp, som stått till styrelsens förfogande att utdela såsom arfvode till läraren i dessa ämnen eller 800 kronor, hade styrelsen icke kunnat och kunde ännu mindre med nuvarande penningvärde fordra, att läraren skulle vara villig att ägna all den tid, som erfordrades, åt undervisningen i dessa omfattande och viktiga ämnen. Landtmätarnas utbildning i denna del vore därför ganska otillfredsställande. Och på grund af landtmätarnas däraf härflytande bristfälliga förmåga att rätt tolka och tillämpa gällande lagar och författningar samt deras otillräckliga kännedom om rådande rättspraxis, återspeglad i en stor mängd skifteslagstiftningen förtydligande prejudikat, beginges ofta vid landtmäteriförrättingars handläggning såväl formella som materiella fel af den beskaffenhet, att, äfven om desamma till följd af besvär öfver förrättingarna och dessas återförvisande blefve rättade, jordägarna dock förorsakades både direkta kostnader, som kunnat undvikas, och andra olägenheter, framför allt genom att förrättingarna blefve onödigt långvariga. Det vore emellertid enligt styrelsens mening ej nog, att kurserna uti ifrågavarande ämnen utvidgades. Medelst lämpligt affattade föreläsningar borde nämligen landtmäterieleverna, såsom i våra grannländer vore fallet, också erhålla en kort öfverblick öfver statsförfattningen, kommunalförfattningen, civilprocessen och grunddragen af de viktigaste delar af privaträtten, så att de exempelvis förvärfvade erforderlig kunskap om de olika slagen af fång till fast egendom, betydelsen af servitutsrätt och nyttjanderätt, grunddragen af vattenrätten, hufvudreglerna för fullmakt med mera. Till sist, men icke minst vore det af stor vikt, att landtmäterieleverna flitigt öfvades att redigt och fullständigt författa protokoll och utlåtanden rörande skiftes- och andra landtmäteriförrättingar.

Hvad anginge frågan om beloppet af det anslag, styrelsen ansåge sig behöfva för att i öfverensstämmelse med förestående framställning utvidga undervisningen för landtmäterieleverna, tilläte sig styrelsen i underdånighet anföra följande.

De pensa, styrelsen tänkt sig böra ingå i den egentliga landtmäterieexamen, sedan en kulturteknisk kurs för landtmäterielever anordnats vid Ultuna, ansåge styrelsen böra, med den bildningsgrad eleverna numera ägde, kunna genomgå på ungefär ett år eller något mera. Af denna tid borde omkring åtta månader upptagas af föreläsningar

[52.] och öfningar å lärorummen samt återstående tiden användas till praktiska öfningar på fältet. Under föreläsningstiden borde föreläsningar eller öfningar hållas i hvarje ämnesgrupp i regel alla dagar minst en timme, och under sommarmånaderna borde eleverna hela dagarna sysselsättas med mätningar och andra fältöfningar.

Lärarna i ren matematik och i författningskunskap skulle således blifva sysselsatta omkring åtta månader dels med föreläsningar och öfningar å lärorummen och dels med rättande i hemmen af elevernas skriftliga uppsatser. Läraren i ren matematik borde äga den vetenskapliga utbildning, att han kunde meddela undervisning i den del af den högre matematiken, som vore grundläggande för mätningar efter triangelmätningensmetoden. Och läraren i författningskunskap borde vara juridiskt bildad och hafva förskaffat sig specialkunskap uti ifrågavarande del af den positiva rätten. Att erhålla lärare i dessa två ämnen med dylika kvalifikationer och med förut antydda skyldigheter för lägre arfvode än 2,000 kronor till hvardera, syntes näppeligen kunna ifrågasättas.

Läraren i lägre geodesi och dess praktiska tillämpning borde vara en både teoretiskt och praktiskt skicklig landtmätare. Han skulle hela tiden, hvarunder elevkursen komme att pågå, blifva sysselsatt med föreläsningar, praktiska öfningar och rättande af skriftliga uppsatser och uträkningar. Då han alltså skulle blifva upptagen af undervisningen hela året och således icke kunde utöfva någon landtmäteriverksamhet för egen räkning, syntes det vara uppenbart, att hans arfvode borde sättas så högt, att han med familj kunde lefva därpå, och för öfrigt ej lägre, än att någon skicklig och eljest lämplig landtmätare kunde finnas villig att blifva lärare för landtmäterieleverna och bosätta sig i hufvudstaden. Härför erfordrades enligt styrelsens åsikt ett belopp af minst 4,000 kronor.

Efter att hafva inhämtat vetenskapligt och praktiskt utbildade geodeters mening angående den tid, som skulle erfordras för den af landtmäteristyrelsen enligt nu anförda läroplan tänkta fortsättningskurs, hade styrelsen fått den uppfattning, att en sådan kurs borde kunna genomgås på sex à sju månader. Den i kursen ingående undervisningen syntes lämpligen kunna uppdelas å tre lärare, af hvilka lärarna i högre matematik och i högre geodesi kunde hålla föreläsningar jämväl, den ene i astronomi och den andre i instrumentlära. Den tredje läraren skulle leda de praktiska öfningarna samt rätta de därvid verkställda arbetena. I hvarje ämne erfordrades föreläsningar eller öfningar

alla dagar under kursen, liksom eleverna under hela tiden för kursen behöfde sysselsättas med praktiska öfningar. [52.]

Till en hvar af nu nämnda tre lärare, af hvilka ämneslärarna måste vara vetenskapsmän och öfningsläraren besitta framstående skicklighet i det praktiska utförandet af triangelmätningar och tillika vara kunnig i de vetenskapliga teorierna därför, erfordrades ett arfvode af minst 2,000 kronor.

Slutligen vore styrelsen i behof af medel dels till arfvode åt någon tekniskt bildad vetenskapsman, som kunde befinnas villig tjänstgöra såsom censor vid bedömandet af elevernas kunskapsprof i högre och lägre geodesi, dels ock för bestridande af vissa utgifter, som, ehuru icke afseende arfvode åt lärare, dock vore nödiga för att undervisningen i vissa praktiska delar skulle kunna bedrivas på ett tillfredsställande sätt, nämligen för elevernas och vederbörande lärares resor till lämpliga öfningsfält och för en del handtlangningsgöromål vid mätningar och utstakningar med mera.

Att anställandet af en censor med skyldighet att till styrelsen afgifva utlåtande öfver kunskapsprofven i högre och lägre geodesi skulle bereda ökad säkerhet för att undervisningen bedrefves på det sätt, att den ledde till bästa möjliga resultat, syntes icke kräfva någon särskild utredning.

Beträffande frågan om medel till bestridande af kostnaden för elevers och lärares resor till lämpliga öfningsfält, hade under den tillfälliga kurs i triangelmätning, som för närvarande påginge, fullt lämpligt fält för utförande af sådana mätningar icke kunnat erhållas på närmare håll än vid Saltsjöbadens villastad. Då det för kursen beviljade anslag icke varit tillräckligt att därmed bestrida kostnaden för elevernas och lärarnas många resor till Saltsjöbaden, hade de nödgats själfva vidkännas denna kostnad, en utgift, som kunnat blifva ganska kännbar, om ej ägaren till järnvägen Stockholm—Saltsjön beviljat en väsentlig nedsättning i det gällande biljettpriset. Då det således icke vore visst, att lämpliga fält för särskilda slag af mätningar och i olika slags terräng stode till buds i hufvudstadens omedelbara närhet, utan resor följaktligen måste göras till öfningsfält på skilda ställen i stadens omgifningar, samt det icke torde kunna ifrågasättas, att elever och lärare skulle själfva bekosta dessa resor, hade styrelsen alltså behof af någon rund summa till ifrågasvarande ändamål, likasom till bekostande af en del gröfre handtlangningsgöromål, som icke kunde åläggas eleverna.

Till arfvode åt en censor syntes erfordras minst 200 kronor. Det belopp åter, som styrelsen skulle behöfva för bestridande af kost-

52.] nader för resor och handtlangning, kunde gifvetvis icke till siffran bestämmas, men syntes styrelsen icke böra sättas lägre än 800 kronor.

Summan af de belopp, styrelsen enligt förestående utredning behöfde för anordnande vid styrelsen af mera omfattande undervisning för de blifvande tjänstemännen vid landtmäteristaten, uppginge således till 15,000 kronor. Härtill borde, innan den ifrågasatta kulturtekniska kursen vid Ultuna kommit till stånd, läggas arfvoden till lärarna i kemi, mineralogi och geologi samt i agronomi, botanik och skogshushållning med de belopp, som sedan många år tillbaka utgått till dem, eller sammanlagdt 1,000 kronor, då hela summan blefve 16,000 kronor. Enär på styrelsens stat vore uppfördt ett anslag till arfvoden åt lärare för landtmäterielevers undervisning å 3,000 kronor, uppginge således det belopp, styrelsen utöfver det ordinarie anslaget behöfde för ifrågavarande ändamål, till 13,000 kronor.

Sedan den ifrågasatta delen af undervisningen öfverflyttats till Ultuna, skulle med tillämpning af omförmälda beräkningsgrunder styrelsens hela behof af statsmedel för landtmätarnas utbildning sluta på en summa af 15,000 kronor om året. Detta belopp med tillägg af statsverkets kostnad för den kulturtekniska kursen vid landbruksinstitutet vid Ultuna — hvilken af institutets rektor beräknats till 11,500 kronor om året — eller sammanlagdt 26,500 kronor skulle alltså komma att blifva statsverkets hela årliga kostnad för utbildning af en så pass stor tjänstemannakår som landtmätarna. Kostnaden för utbildning af tjänstemännen vid skogsstaten uppginge till mer än dubbelt högre belopp.

Därest hos Riksdagen utverkades ett anslag till styrelsen för år 1908 å 13,000 kronor, skulle, vid det förhållande att arfvoden till lärare icke borde utbetalas i förskott, styrelsen redan från och med hösten 1907 kunna anordna undervisningen för landtmäterieexamen enligt nu angifna planen äfvensom en fortsättningskurs i triangelmätning för landtmäteriauskultanter och andra redan examinerade landtmätare.

På grund af hvad sålunda anförts, har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för omförmälda ändamål på extra stat för år 1908 bevilja ett anslag å 13,000 kronor.

Departements-
chefens ytt-
rande.

Lika med landtmäteristylelsen är jag lifligt öfvertygad om behofvet af att landtmäterieutbildningen snarast möjligt omorganiseras i sådan riktning, att de högre kraf på densamma, som numera måste ställas, varda tillgodosedda. Frågan härom är, som nämndt, under utredning af vederbörande ämbetsverk. Det förefaller mig icke omöjligt, att under denna utredning äfven andra organisationsförslag kunna fram-

komma än det af landtmäteristyrelsen framlagda. Under dylika förhållanden synes det mig emellertid mindre lämpligt att redan nu, utan att afbida resultatet af den pågående utredningen, på sätt landtmäteristyrelsen i sin sista framställning föreslagit, i viss mån binda sig vid detta förslag. Framför allt gäller detta frågan om utvidgning redan nu af den lägre utbildningen. Jag anser mig således i hvarje fall icke kunna biträda nämnda framställning i oförändradt skick.

Det finnes emellertid en omständighet, som gör, att man synes mig icke böra helt och hållet lämna ifrågavarande hemställan å sido. Såsom af den föregående redogörelsen framgår, har på senare tiden yppats ett behof att hafva tillgång till ett icke alltför obetydligt antal personer med förfarenhet i den s. k. triangelmätningensmetoden. Bristen på tillgång till sådana personer har redan i en del fall föranlett, att man måst för densammas fyllande vända sig till utlandet. Ett sådant förhållande bör icke i längden få fortfara; och, såsom landtmäteristyrelsen, efter hvad det synes mig på goda grunder, framhållit, torde behofvet af att äga tillgång till personer, som fullt beherrska det nya mätningssystemet, komma att allt mer göra sig gällande. Ej heller finnes någon anledning antaga, att det här gäller ett allenast öfvergående behof. Tvärtom kommer säkerligen med det åtminstone i de tätare befolkade delarna af riket alltjämt stigande jordvärdet äfven fordringarna på tillförlitlighet och noggrannhet vid jordmätningar att växa. Att under sådana förhållanden tillfälle fortfarande bör beredas landtmätare, som önska begagna sig därpå, att utbilda sig till triangelmätare, synes mig icke kunna dragas i tvifvelsmål. Äfven för nästa år torde således oberoende af frågan om landtmäteriuundervisningens slutliga ordnande möjlighet böra beredas landtmäteristyrelsen att, såsom under de senare åren ägt rum, vid generallandtmäterikontoret anordna en kurs i triangelmätning; och då behofvet af dylik undervisning visat sig konstant, torde det vara nödvändigt, att det för ändamålet erforderliga beloppet äskas af Riksdagen.

Landtmäteristyrelsen har beräknat kostnaderna för den af styrelsen ifrågasatta fortsättningskursen i högre geodesi till 6,000 kronor, hvartill skulle komma arfvode åt en censor och resekostnader.

Då det synes mig, att, till dess frågan om ordnandet af landtmäteriuundervisningen i dess helhet hinner blifva slutligen löst, de kurser i triangelmätning, som äfven jag anser erforderliga, böra, såsom hittills skett, anordnas endast i mera tillfällig form, torde äfven kostnaderna kunna beräknas lägre än styrelsen antagit. Det kan emellertid icke förutsättas, att det skall lyckas att erhålla lärarkrafter med erforderlig kompetens för den obetydliga ersättning, som vid nu pågående kurs

[52.] kunnat beredas dem. Jag anser på grund häraf, att beloppet lämpligen bör sättas till 5,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för anordnande vid generallandtmäterikontoret af en kurs i triangelmätning å extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 5,000 kronor.

Rikets allmänna kartverk.

[53, 54.]
Rikets all-
männa kart-
verk.

Vid tal om det ordinarie anslaget till rikets allmänna kartverk har jag förut framhållit, att äfven ett par extra anslag för år 1907 erfordras för kartverkets behof, nämligen dels för anställande af ökad civil personal, namngranskning m. m. samt dels för höjning i arfvodena åt de vid det ekonomiska kartverket anställda kvinnliga ritare och ritbiträden.

Under åberopande af hvad jag till stöd för behofvet af nämnda anslag i berörda sammanhang anfört, tillåter jag mig här hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[53.]
Ökad civil
personal m. m.

dels att, för anställande af ökad civil personal vid rikets allmänna kartverk, namngranskning m. m., på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 18,400 kronor,

[54.]
Höjning i
arfvodena åt
kvinnliga
ritare och
ritbiträden.

dels ock att, för höjning af arfvodena åt de vid det ekonomiska kartverket anställda kvinnliga ritare och biträden, på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 1,000 kronor, att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande för ändamålet användas.

Sveriges geologiska undersökning.

[55.]
Geologiska
undersökningarna.

Då jag nu har att hemställa om äskande hos Riksdagen af medel till fortsättande under år 1908 af de geologiska undersökningarna, därtill Riksdagen alltsedan år 1858 beviljat anslag å extra stat, finner jag mig, i anledning af inkomna framställningar om löneförbättring för Sveriges geologiska undersöknings personal, böra till en början i korthet redogöra för organisationen af detta ämbetsverk samt för personalens lönevillkor.

Jämlikt nådigt bref den 27 april 1858 och sedermera tid efter annan meddelade bestämmelser utgöres personalen vid Sveriges geologiska undersökning af en utaf Kungl. Maj:t på förordnande utsedd chef samt elfva tjänstemän. Dessa anställas till en början såsom

biträdande geologer vid undersökningen och antagas då af undersökningens chef men erhålla, efter vunnen nödig erfarenhet och skicklighet uti de vid undersökningen förefallande göromål, på förslag af bemälda chef, vederbörande departementschefs, från och med jordbruksdepartementets inrättande chefens för detta departement, förordnande att tillsviðare vara tjänstemän vid undersökningen. Dessutom äro vid undersökningen anställda en förste och en andre vaktmästare.

De för denna personal gällande lönevillkor äro ännu i hufvudsak desamma, som fastslogos vid en på framställning af Kungl. Maj:t vid 1875 års riksdag företagen löne reglering för samma personal, därvid bestämdes att chefens aflöning skulle utgå 7,000 kronor, att aflöningen för biträdande tjänsteman skulle utgå med belopp från och med 1,000 kronor till och med 2,400 kronor, beroende på chefens bestämmande, att aflöningen för tjänsteman vid undersökningen skulle utgå 2,500 kronor, hvilken aflöning finge efter innehafvares af sådan beställning väl vitsordade tjänstgöring under en tid af fem år, räknade från och med året näst efter det, då han antagits, ökas med 500 kronor och således årligen utgå med 3,000 kronor, vidare efter fem års enahanda tjänstgöring höjas till 3,500 kronor, ytterligare efter fem års sådan tjänstgöring höjas till 4,000 kronor och slutligen efter fem års enahanda tjänstgöring ökas med 500 kronor samt således från och med tjuguförsta tjänståret utgå med 4,500 kronor årligen; samt att den vid undersökningen anställde vaktmästarens (nuvarande förste vaktmästarens) aflöning skulle utgå med 750 kronor. På sätt framgår af det vid Kungl. Maj:ts proposition i ämnet till 1875 års Riksdag fogade protokollet öfver civilärenden den 9 januari samma år, föreslog Kungl. Maj:t de sålunda för undersökningens chef och tjänstemän bestämda lönebeloppen med hänsyn till, att innehafvarna af nämnda befattningar skulle i aflöningshänseende blifva jämställda, undersökningens chef med chefen i styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader (numera väg- och vattenbyggnadsstyrelsen) samt undersökningens fast anställda tjänstemän med lektorerna vid rikets elementarläroverk. Hvad andre vaktmästarens vid undersökningen aflöning beträffar, upptogs densamma första gången uti den för år 1878 fastställda staten för undersökningen och då med dess nuvarande belopp, 600 kronor.

Uti nu omförmälda aflöningsvillkor för undersökningens personal har sedermera icke företagits annan ändring, än att Riksdagen år 1900 på framställning af Kungl. Maj:t medgaf, att för tjänsteman vid Sveriges geologiska undersökning, som därefter antoges eller redan vore anställd vid undersökningen med aflöning i lägsta lönegraden, aflöningen finge

[55.] bestämmas till 3,000 kronor med bibehållande af tre ålderstillägg, hvarterdera å 500 kronor, så att slutaflöningen, 4,500 kronor, uppnåddes från och med sextonde tjänståret eller fem år tidigare än förut. Kungl. Maj:ts framställning till Riksdagen i denna del stödde sig på det uti chefens för civildepartementet anförande till statsrådsprotokollet i detta ärende anmärkta förhållande, att lektorerna vid de allmänna läroverken, hvilkas aflöning i den lägsta lönegraden visserligen då fortfarande utginge med 2,500 kronor, emellertid allt sedan år 1883 fått sig årligen tillerkänd tillfällig löneförbättring med 500 kronor.

För innevarande år är för Sveriges geologiska undersökning fastställd följande aflöningsstat.

Undersökningens chef	kronor	7,000: —
5 geologer å 4,500	”	22,500: —
2 ” å 3,500	”	7,000: —
3 ” å 3,000	”	9,000: —
1 aktuarie och kemist	”	4,500: —
1:ste vaktmästaren	”	750: —
2:dre ”	”	600: —
arfvode till amanuensen	”	500: —
arfvode till bibliotekarien	”	500: —
extra arfvode till geologerna för öfvertidsarbete, förslagsvis	”	1,500: —
ersättning till extra geologer och andra tillfälliga biträden, förslagsvis	”	4,600: —
	Summa kronor	58,450: —

Hvad rätt till pension beträffar, åtnjuter geologiska undersökningens personal icke dylik förmån vare sig å allmänna indragningsstaten eller i civilstatens pensionsinrättning. Vid upprepade tillfällen har emellertid ifrågasatts att bereda nämnda personal rätt till pension, och anhåller jag att i fråga om hvad i sådant afseende åtgjorts få erinra om följande. Redan år 1884 väckte dåvarande chefen för Sveriges geologiska undersökning fråga om beredande af pensionsrätt å allmänna indragningsstaten åt undersökningens chef och tjänstemän. Han anförde i detta afseende, att de kartläggningsarbeten, som undersökningens personal, jämlikt nådiga instruktionen den 2 juni 1882, hade att under en tredjedel af året utföra, vore af den ansträngande art, att obrutna kroppskrafter oundgängligen kräfdes för arbetenas behöriga fullgörande, och

att, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, äfven en ursprungligen stark hälsa undergräddes i följd af dessa fältarbeten; att det till följd af geologernas med tjänstetiden stigande aflöningsförmåner och häraf föranledd ökning i totalkostnaderna för hvarje geologiskt undersökt kvadratmil skulle leda till misshushållning med statens medel, om tjänstemännen utöfver en viss åldersgräns kvarhölles vid sina befattningar; samt att det ingalunda kunde vara med billighet förenligt, att dessa tjänstemän efter att hafva blifvit otjänstbara nödgades lämna sin tjänst utan att komma i åtnjutande af någon pension. I det utlåtande, som statskontoret afgaf öfver denna framställning, yttrade detta ämbetsverk, att den omständigheten, att aflöningen till personalen vid geologiska undersökningen bestredes af extra statsmedel, icke borde utgöra hinder för beviljande af pensionsrätt åt denna personal, en förmån, som syntes vara med rättvisa och billighet förenlig. Ifrågavarande framställning föranledde emellertid icke till någon åtgärd. Sedermera gjorde undersökningens chef i skrifvelse till Kungl. Maj:t den 29 november 1887 ånyo framställning i antydda syfte, med anledning hvaraf Kungl. Maj:t för 1888 års Riksdag framlade proposition om rätt för chefen för Sveriges geologiska undersökning och de vid undersökningen anställda geologer att efter erhållet afsked komma i åtnjutande af pension å allmänna indragningsstaten enligt i propositionen angifna grunder. Riksdagen afslog emellertid denna framställning, enär ifrågavarande personals verksamhet i statens tjänst vore beroende af årligt beviljande af det till dess aflöning anvisade extra anslag samt den omständigheten att anslaget från början uppförts å extra stat syntes utvisa, att anslagsbehovet ansetts vara af mera tillfällig beskaffenhet.

Uti underdånig skrifvelse den 17 december 1898, i samband med afgifvande af förslag till förändrad organisation af Sveriges geologiska undersökning, gjorde härpå undersökningens chef förnyad framställning om beredande af pensionsrätt för den vid undersökningen fast anställda personalen. Denna framställning öfverlämnades till den af Kungl. Maj:t den 9 juni 1899 tillsatta s. k. pensionskommittén, som äfven sedermera fick mottaga en till chefen för civildepartementet ställd promemoria af den 20 november sistnämnda år, innefattande en af geologerna E. Erdmann och H. Santesson, på uppdrag af öfriga vid Sveriges geologiska undersökning anställda geologer, gjord framställning i ämnet.

Uti häröfver afgifvet underdånigt utlåtande den 7 november 1902 anförde pensionskommittén, att kommittén, som ansett, att pensionsrätt

[55.]

enligt den af kommittén föreslagna lagen angående civile tjänst innehafvares rätt till pension borde tillkomma endast »ordinarie innehafvare af civil tjänst med lön å stat, som blifvit fastställd af Konungen och Riksdagen», af sådan anledning icke kunnat inrymma under pensionslagens bestämmelser ifrågavarande personal, som åtnjöte sina aflöningsförmåner endast å extra stat, men ansåge sig kommittén kunna antaga att, därest sådan tjänstinnehafvare befundes hafva uppfyllt de villkor, som med hänsyn till tjänstens beskaffenhet ansåges motsvara hvad som i allmänhet erfordrades för tillgodonjutande af pension, dylik förmån komme att på särskild därom gjord framställning honom af Riksdagen beviljas, dock att vid pensionsbeloppets bestämmande borde komma i betraktande, att med befattningen icke varit förenad skyldighet att för beredande, af pension erlägga afgift. Jämlikt beslut den 5 december 1902 fann Kungl. Maj:t chefens för undersökningen ifrågavarande framställning icke till någon vidare åtgärd föranleda.

Särskilda under åren 1882 och 1887 af bemälde chef gjorda framställningar om delaktighet i civilstatens pensionsinrättning för chefen och tjänstemännen vid undersökningen hafva jämväl af Kungl. Maj:t förklarats icke kunna föranleda till någon åtgärd.

I fråga om nu till Kungl. Maj:ts pröfning föreliggande framställningar om förbättring af de för geologiska undersökningens personal gällande aflöningsförhållandena har jag att först anmäla en af undersökningens chef den 29 maj 1902, med föranledande af det i sammanhang med tillsättande af den s. k. löneregleringskommittén utfärdade nådiga cirkuläret af den 25 oktober 1901, ingifven utredning beträffande behovet af ändrad lönestat för ifrågavarande ämbetsverk. I denna framställning erinrar bemälde chef, hurusom uti Kungl. Maj:ts till 1875 års riksdag aflåtna nådiga proposition, på hvilken den nu gällande lönestaten för undersökningens personal i allt väsentligt grundas, framhållits, att hos tjänstemännen vid undersökningen måste fordras en vetenskaplig ståndpunkt, fullt jämförlig med den, som lektorerna vid rikets elementarläroverk i allmänhet innehade, att anställning såsom tjänsteman vid undersökningen icke i allmänhet vunnes tidigare än befordran till lektor och att tjänstgöringen vid undersökningen måste anses både trägnare och mera hälsoföroreande än lektorernas, samt hurusom på dessa skäl föreslagits, att första gradens aflöning skulle bestämmas till 2,500 kronor, så att tjänstemännens vid undersökningen aflöningsvillkor blefve lika med lektorernas vid rikets elementar-

läroverk. Genom Riksdagens godkännande af detta förslag, framhåller chefen vidare, hade undersökningens tjänstemän blifvit både i princip och realitet likställda med lektorer i fråga om löneförmåner. Den sålunda godkända principen om tjänstemännens likställighet med lektorerna, hvilken princip gjordes gällande jämväl vid 1900 års reglering af de lägre lönegraderna å undersökningens stat, borde blifva bestämmande äfven vid den nu ifrågasatta löneregleringen. Beträffande de vaktmästarna vid institutionen tillkommande lönebelopp funne chefen dem onekligen vara under nuvarande förhållanden alltför knappt tillmätta och böra höjas med respektive 20 och 25 procent. Under åberopande af hvad sålunda anförts, föreslår chefen, att samma förbättrade löneförmåner, som kunde blifva lektorerna tillerkända, äfven måtte komma de vid undersökningen anställda tjänstemännen till del, samt att aflöningen för vaktbetjänte vid undersökningen måtte bestämmas till 900 kronor årligen jämte fri bostad för förste vaktmästaren och till 750 kronor årligen för andre vaktmästaren. Rörande chefens för undersökningen lön föreslås i berörda framställning, att densamma måtte regleras i likhet med andra med nämnde ämbetsman likställda chefs löner.

Ifrågavarande framställning har öfverlämnats till löneregleringskommittén och kommer, därest ej kommitténs uppdrag återkallas, inom den närmaste tiden i sammanhang med frågan om reglering i allmänhet af lönerna för tjänstemännen i de under jordbruksdepartementet lydande verken under behandling inom kommittén.

Med skrifvelse den 9 november 1905 har emellertid undersökningens chef till Kungl. Maj:t öfverlämnat en af honom lifligt förordad ansökan från de vid undersökningen anställda tjänstemännen, däruti dessa anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, oberoende af andra löneregleringsfrågor, taga under ompröfning frågan om förbättring i dessa tjänstemäns lönevillkor. Det syntes sökandena som om en separat behandling af ny aflöningsstat för Sveriges geologiska undersökning borde i högst väsentlig mån underlättas därigenom, att denna institution bland öfriga centrala ämbetsverk intoge en isolerad ställning, hvarförutom de löneförmåner, som syntes böra tillkomma institutionens tjänstemän, kunde sägas redan vara af Kungl. Maj:t och Riksdagen principiellt fastslagna. Under åberopande af att i samband med den år 1904 genomförda omorganisationen af de allmänna läroverken lektorernas vid dessa läroverk löneförmåner ytterligare förbättrats, i det att lägsta lönegraden fastställdes till 4,000 kronor och den högsta efter fyra ålderstillägg, hvarterda å 500 kronor hvar femte år, till 6,000 kronor, under det

[55.] att högsta lönegraden i undersökningens stat fortfarande icke uppgår till mer än 4,500 kronor, hemställa undersökningens tjänstemän om nådig proposition till Riksdagen, att dem tillkommande löneförmåner måtte likställas med dem, som genom 1904 års Riksdags beslut tillförsäkrats lektorerna vid de allmänna läroverken.

Uti en till chefen för jordbruksdepartementet ingifven, af undersökningens chef förordad ansökning af den 17 november 1905 har vidare den vid undersökningen anställde förste vaktmästaren — med framhållande af, att vaktmästartjänsterna vid undersökningen gäfvé sina innehafvare full sysselsättning och följaktligen borde inbringa full försörjning, samt under erinran, att förste vaktmästare vid öfriga centrala ämbetsverk uppbure en lön af 1,100 kronor med 150 kronors afdrag för bostad, därest sådan innehades på stat, och att andre vaktmästare vid dylika verk hade en lön af 800 kronor med ett ålderstillägg å 100 kronor efter fem års tjänstgöring — anhållit, att åtgärder måtte vidtagas för att vaktmästarnas vid undersökningen löner måtte höjas till de belopp, som af lönereglerykommittén föreslagits för vaktmästarna vid andra centrala ämbetsverk.

Slutligen har uti en med underdånig skrifvelse den 16 november nästlidna år till Kungl. Maj:t ingifven förslagsberäkning rörande Sveriges geologiska undersöknings utgifter under år 1908 — jämte underdånig hemställan om det för dessa utgifters bestridande erforderliga anslagsbeloppet under samma år — undersökningens nuvarande chef anført hufvudsakligen följande.

Då den af undersökningens samtliga tjänstemän aflåtna, med dåvarande chefens skrifvelse den 9 november 1905 till Kungl. Maj:t ingifna framställning i fråga om deras löneförmånens likställande med dem, som vid 1904 års löneroglering tillförsäkrats lektorerna vid de allmänna läroverken, icke föranledt någon proposition till nästlidna års Riksdag, hade vid nämnda riksdag inom dess båda kamrar väckts lika lydande motioner med samma motivering och syfte som af tjänstemännen inför Kungl. Maj:t andragits. Statsutskottet hade visserligen förklarar sig dela motionärernas åsikt om behovet af en löneroglering för geologerna, men det oaktadt hemställt om afslag hufvudsakligen af det principiella skäl, att ändring i löneförhållandena vid statens ämbetsverk ej borde på enskild motionärs framställning åvägbringas. Så hade ock blifvit båda kamrarnas beslut. Att döma af de förda öfverläggningarna hade motionerna rönt ett i stort sedt välvilligt emottagande inom Riksdagen, men det hade varit dels den af utskottet betonade principfrågan och dels åtskilliga muntligen antydda betänkligheter, som afgjort utgången.

Det förstnämnda hindret skulle emellertid bliwa undanröjdt, om Kungl. Maj:t nu täcktes taga ärendet om händer, och hvad beträffade de sakliga invändningarna ville chefen söka närmare belysa desamma och anvisa utvägar att förebygga desammas återupprepande.

Att nu gällande lönestat för Sveriges geologiska undersöknings tjänstemän vore i hög grad otillfredsställande samt att en väsentlig förbättring i densamma vore nödvändig, om dessa tjänstemän skulle förblifva i stånd att med behörig kraft ägna sig åt fyllandet af de ur såväl praktisk som vetenskaplig synpunkt betydelsefulla uppgifter, som institutionen fått sig förelagda, vore säkerligen en så allmänt erkänd sak, att något ytterligare bevismaterial i detta hänseende knappast behöfde framdragas.

Utöfver sin fasta lön åtnjöte tjänstemännen visserligen en till beloppet växlande andel i det på undersökningens stat regelbundet uppförda arfvodesbeloppet för extra arbeten (d. v. s. arbete på öfvertid), men denna andel hade under de senaste 10 åren i medeltal för hvarje tjänsteman icke ens uppgått till 100 kronor om året och utgjorde förty en ytterst blygsamt tillmätt extra inkomstkälla.

Under sina sommarresor åtnjöte geologerna rese- och traktamentsersättning efter resereglementets 4:de klass, men den nettobehållning, som häraf kunde tillföras dem, blefve i betraktande af de äfven å landsbygden numera ansenligt ökade lefnadskostnaderna, samt i följd af flera olikartade extra omkostnader, för hvilka godtgörelse ej kunde ifrågakomma, jämförelsevis ringa.

Med hänsyn till den intima beröring, som borde finnas mellan geologernas vetenskapliga verksamhet och tillgodogörandet af dennas vetenskapliga frukter för det praktiska livets kraf, kunde det förefalla, som om en sådan ämbetsman genom emottagande af enskilda uppdrag lätt nog skulle kunna göra sig oberoende af sin fasta löneinkomsts otillräcklighet. Så vore dock ingalunda fallet, ty under tiden mellan den 15 maj och den 30 september vore han hvarje år fullt upptagen med rekognosceringar inom ett åt honom på förhand anvisadt arbetsdistrikt och finge alltså ingen tid öfrig för några privata förrättningar. Under återstoden af året hade han trägen sysselsättning med bearbetandet af sommarakttagelserna och vore enligt gällande instruktion pliktig att finnas tillstädes på ämbetslokalen hvarje söckendag från klockan 10 f. m. till klockan 3 e. m. Författandet af beskrifningar till kartbladen m. m. måste i regeln ske på annan tid. Visserligen hade han rätt till 6 veckors semester årligen, om göromålens ostörda gång så medgäfve, men från sådan förmån vore i instruktionen undantagen den tid, fältarbetena på-

[55.]

ginge, och återstoden af året, då tillfällig ledighet kunde i tur och ordning beredas personalen, vore föga ägnad för geologiska undersökningar, i ty att snötäcket i flertalet fall lade oöfverkomliga hinder i vägen härför. Denna förvärfskälla vore följaktligen helt obetydlig och skänkte blott i enstaka undantagsfall personalen någon inkomst; för de flesta vore denna reducerad till noll.

Den grund, hvarpå en löneförbättring åt Sveriges geologiska undersöknings tjänstemän borde byggas, vore af Kungl. Maj:ts tydligt utpekad i statsverkspropositionen till 1875 års Riksdag, där likställigheten med lektorerna vid de allmänna läroverken närmare motiverades, samt i motsvarande hänvändelse till 1900 års Riksdag, där samma ståndpunkt intoges, och hade vid intetdera tillfället blifvit af Riksdagen jäfvad. En naturlig konsekvens häraf syntes därför vara, att de ekonomiska förmåner, som genom 1904 års Riksdags beslut förunnades bemälda lärare, ej längre undanhölles geologerna. Det hade invändts, att bifall till ett sådant förslag skulle ställa de senare i ett gynnsammare läge än lektorerna, enär dessa själfva måste bidraga till sin pensionering, hvilket icke vore fallet med geologerna, som saknade pensionsrätt. Den oegentligheten, att undersökningens tjänstemän ej bidroge till sin egen pensionering, syntes emellertid kunna på det sätt undanröjas, att dessa tjänstemän vid eventuellt genomförande af förslagen löne reglering förpliktades att, intill dess delaktighet i allmän pensionskassa kunde dem beredas och i följd däraf andra bestämmelser möjligen komme att gälla, för sagda ändamål vidkännas lika stort afdrag å sin lön som lektorerna i motsvarande lönegrader, nämligen 100 kronor årligen i den 1:sta, 115 kronor i 2:dra, 130 kronor i 3:dje, 145 kronor i 4:de och 160 kronor i 5:te lönegraden, hvilka afdrag, så länge föreliggande fråga ännu vore sväfvande, borde åt statsverket besparas.

Då det åt Sveriges geologiska undersökning utgående statsanslaget vore uppfördt på extra stat, hade visserligen en uppdelning af personalens löneförmåner i lön och tjänstgöringspenningar ej kunnat ske, men borde dock den brist på öfverensstämmelse med lektorernas villkor, som i denna del föreläge och äfven i andra fall än det nyssberörda kunde äga praktisk bärvidd, utan svårighet kunna bortelimineras. Så vore förhållandet med dels den inknappning i aflöningsförmåner, hvilken tjänstemännen i händelse af annan ledighet än semester borde vara pliktiga att underkasta sig, dels storleken af det pensionsbelopp, som borde tillförsäkras dem vid entledigande och hvilket lämpligen borde i sammanhang med en löne reglering preliminärt bestämmas, tidpunkten för entledigandet dock tills vidare beroende på Kungl. Maj:ts

och Riksdagens pröfning af hvarje särskildt fall. Genom nu uppgjortt förslag till stadganden syntes den förstnämnda frågan kunna vinna en nöjaktig lösning. Vid längre ledighet på grund af sjukdom ända den, som chefen för undersökningen ägde bevilja^{*)}, skulle göras ett afdrag å lönen af 1,400 kronor för år räknadt i 1:sta lönegraden, 1,550 kronor i 2:dra, 1,700 kronor i 3:dje, 1,850 kronor i 4:de och 2,000 kronor i 5:te, hvilka belopp efter Kungl. Maj:ts ompröfning i hvarje särskildt fall finge användas såsom bidrag till aflönande af vikarie, om denne ej tillhörde verkets fasta personal, men eljest besparas åt statsverket. Då sådan ledighet omfattade kortare tid än ett år, blefve antagligen det senare förhållandet regel, enär det geologiska vinterarbetets säregna beskaffenhet endast undantagsvis medgäfvade ett omedelbart öfverflyttande på utomstående sakkunnig.

Då tjänsteman åtnjöte ledighet af annan anledning, exempelvis för svag hälsas vårdande, för utförande af särskilda uppdrag, enskilda angelägenheters tillvaratagande och dylikt, borde på Kungl. Maj:ts pröfning af hvarje särskildt fall ankomma, vid huru stor del af lönen han skulle varda bibehållen och huru med öfverskottet borde förfaras.

Hvad anginge storleken af tjänstemännens eventuella pensionsbelopp skulle genom detsammas fastställande till 4,000 kronor för högsta lönegraden likställighet med lektorerna äfven i detta fall blifva uppnådd.

Såsom villkor för uppflyttning i högre lönegrad syntes utöfver de nu gällande böra stadgas, att tjänsteman, fränset semester, ej i den lönegrad han tillhörde åtnjutit så lång ledighet, att denna sammanlagdt uppginge till ett år, i hvilket fall ålderstillägget först senare skulle få uppbäras.

På det att Sveriges geologiska undersökning måtte kunna i hela den utsträckning, som omsorgen om institutionens bästa påkallade och med billighet vore förenligt, draga gagn af tjänstemännens arbetskraft, ansågo sig chefen pliktig tillstyrka föreskrift därom, att personalen ej finge med sin befattning vid undersökningen förena annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommunens stat, ej heller emottaga enskilda uppdrag, som pröfvades i afsevärd mån inkräkta på dess arbetsduglighet i tjänsten. Likaledes borde stadgas, att personalen skulle vara skyldig underkasta sig den vidsträcktare tjänstgöringskyldighet eller jämkning i åligganden, som kunde varda en följd af undersökningens eventuella omorganisation i framtiden.

*) Fjorton dagar två gånger årligen.

[55.]

Därest Kungl. Maj:t och Riksdagen med behjärtande af Sveriges geologiska undersöknings tjänstemäns välgrundade kraf på löneförbättring, hvilka gång på gång, men hittills fruktlöst, blifvit framställda och icke utan allvarliga vådor kunde längre undanskjutas, och med vidhållande af den principiella ståndpunkt i denna aflöningsfråga, som för snart 32 år sedan häfdades och vid 1900 års riksdag blifvit yttermera hägnad, skulle finna det sålunda framlagda underdåniga förslaget antagligt, vore därmed sent omsider uppnådd all den likställighet med lektorerna vid de allmänna läroverken, hvilken med utsikt till framgång kunde billigtvis påyrkas. Å andra sidan finge emellertid ej lämnas oanmärkt, att lektorernas årliga tjänstgöringstid vore ej oväsentligt kortare än geologernas och att skolmännen af kommunerna flerstädes åtnjöte hyresbidrag, som exempelvis i Stockholm för en lektor utginge med 700 kronor om året och hvilkas ytterligare förhöjning nyligen föreslagits.

Hvad chefens för undersökningen aflöning beträffade, hvilken år 1858 bestämts till 6,000 kronor och sedan år 1875 utgått med 7,000 kronor, syntes visserligen en höjning af densamma för närvarande ej vara af något oafvisligt behof påkallad; men om Kungl. Maj:t skulle finna skäl påbjuda, att äfven chefen, i likhet med hvad för den under honom lydande personalen i underdånighet föreslagits, skulle bidraga till sin egen pensionering, ville chefen erinra, att det näppeligen vore med billighet öfverensstämmande, att det nuvarande lönebeloppet sålunda minskades, samt att i statsverkspropositionen till 1875 års Riksdag undersökningens chef förklarats vara närmast jämförlig med chefen i styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader, hvilken numera åtnjöte 8,000 kronor, hvaraf 2,000 kronor vore tjänstgöringspenningar. Därest denna likställighet vidhölles, kunde storleken af pensionsbidraget anslås till 240 kronor årligen, som skulle åt statsverket besparas.

Beträffande de löneförmåner, som för närvarande tillkomme de vid undersökningen anställda vaktmästarna, funne chefen det visserligen vara oomtvistligt, att dessas belopp numera vore alldeles otillräckliga för en anständig bärgning, men då en kraftig lönerörelse för närvarande påginge, med syfte att åvägabringa väsentlig förbättring i existensvillkoren för ifrågavarande grupp af löntagare, och undersökningens vaktmästare syntes böra i aflöningshänseende likställas med de inom de centrala ämbetsverken tjänstgörande, ansåge sig chefen, i afvaktan på den nådiga proposition härom, hvilken inom en närliggande framtid kunde vara att motse, nu böra hemställa endast om en tillfällig höjning

härutinnan. Den nuvarande 1:ste vaktmästaren, hvilken i 29 år varit anställd vid undersökningen, däraf 2 år såsom extra, 12 år såsom 2:dre och 15 år såsom 1:ste vaktmästare samt med synnerligt nit skött sina åligganden och visat en ovanligt mångsidig duglighet, syntes vara väl förtjänt att, intill dess en definitiv reglering hunne genomföras, erhålla ett tillfälligt lönetillskott af 350 kronor. Hvad däremot anginge 2:dre vaktmästarbefattningen sköttes denna sedan omkring 1½ år tillbaka endast på förordnande, ett förhållande som komme att fortfara, tills vikarien visat sig platsen fullt vuxen, och funne chefen sig därför nu sakna skäl att hemställa om tillfällig löneförbättring äfven åt honom.

På grund af hvad sålunda anförts, har chefen för undersökningen hemställt, att tjänstemännens vid densamma löneförhållanden måtte för framtiden så ordnas:

att tjänstemännen skulle äga att, med nedan omförmälda reduktion, från början af kalenderåret närmast efter det, under hvilket förordnande för dem af vederbörande departementschef utfärdats, åtnjuta en aflöning af 4,000 kronor, med rätt till fyra ålderstillägg, hvardera å 500 kronor, att åtnjutas efter respektive 5, 10, 15 och 20 års tjänstgöring, därest de för hvarje gång under mer än $\frac{1}{5}$ af tjänstgöringstiden med nit och skicklighet bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst, eller ock fullgjort annat offentligt uppdrag, från hvilka belopp dock, intill dess delaktighet i allmän pensionskassa kunde dem beredas, borde afgå och åt statsverket besparas följande årliga vederlag för eventuell framtida pensionering, nämligen 100 kronor för 1:sta lönegraden, 115 kronor för 2:dra, 130 kronor för 3:dje, 145 kronor för 4:de och 160 kronor för 5:te;

att de nuvarande tjänstemännen, vid bestämmandet af deras lönegrad, finge räkna sig till godo den tid, de redan tjänstgjort vid undersökningen;

att, fränsedt semestertiden och den ledighet, som chefen för undersökningen enligt instruktionens 14 § ägde bevilja, full aflöning finge uppbäras endast för den tid, verklig tjänstgöring ägt rum, och att vid ledighet på grund af styrkt sjukdom följande löneafdrag skulle göras och utom i de fall, då vikariat uppdragits åt sakkunnig, som ej redan förut tillhörde verkets personal, åt statsverket besparas, nämligen, för år räknadt, 1,400 kronor för 1:sta, 1,500 kronor för 2:dra, 1,700 kronor för 3:dje, 1,850 kronor för 4:de och 2,000 kronor för 5:te lönegraden, men att vid ledighet betingad af andra orsaker afdragets storlek för hvarje särskildt fall skulle af Kungl. Maj:t bestämmas;

[55.]

att, då tjänsteman på grund af Kungl. Maj:ts framställning till Riksdagen förklarades berättigad till pension, denna skulle bestämmas att utgå med ett belopp beräknadt efter 4,000 kronor för högsta lönegraden;

att tjänsteman skulle vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, hvilken vid en möjligen framdeles skeende förändring i undersökningens organisation kunde vara stadgad;

att med tjänstemannabefattning vid undersökningen ej finge förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommunens stat och ej heller mera tillfälliga enskilda uppdrag, som af chefen för undersökningen pröfvades verka hinderligt för behörigt fullgörande af tjänsteåliggandena;

att chefen för undersökningen, för det fall att Kungl. Maj:t funne honom böra i likhet med tjänstemännen bidraga till sin egen pensionering och särskildt af sådan anledning billigtvis böra tillgodonjuta högre aflöningsförmåner än de nuvarande, måtte berättigas uppbära 8,000 kronor årligen, dock, intill dess delaktighet i allmän pensionskassa kunde i nåder beredas, med afdrag af 240 kronor, som skulle åt statsverket besparas, samt att det pensionsbelopp, som vid nådigt afskeds meddelande under nyss antagna förutsättning skulle få af honom tillgodonjutas, måtte bestämmas till 6,000 kronor, så vidt han vid tidpunkten för afskedet uppfyllt de villkor, som Kungl. Maj:t efter Riksdagens hörande kunde finna skäligt föreskrifva; samt

att Sveriges geologiska undersöknings vaktmästare vid en blifvande löne reglering för de centrala ämbetsverkens vaktbetjänte blefve med dem likställda, men att, intill dess denna angelägenhet slutgiltigt ordnats, den nuvarande 1:ste vaktmästaren måtte erhålla ett tillfälligt lönetillskott af 350 kronor årligen.

Vid godkännande af sålunda föreslagna grunder för ny lönestat vid Sveriges geologiska undersökning, skulle, anføres det vidare i framställningen, det i staten för innevarande år uppförda aflöningskontot för år 1908 behöfva ökas med 12,800 kronor, om ingen förändring vidtoges med chefslönen, eller med 13,500 kronor, om densamma höjdes med angifvet belopp, en ökning som dock för statsverket i verkligheten representerade allenast 11,300 kronor, respektive 12,000 kronor, enär vissa af tjänstemännen åtnjöte dyrtidstillägg, som för år 1906 utgätt med tillhoppa 1,500 kronor. För år 1908 skulle alltså lönestaten te sig på följande sätt, sedan en mindre jämkning skett i det enligt förslaget till 1907 års stat såsom ersättning åt extra geologer och andra

tillfälliga biträden upptagna beloppet, för att därigenom för årsanslaget i dess helhet vinna en afrundad slutsumma: [55.]

chefen	7,000 kr., resp.	7,760 kr.		
6 geologer à 5,840 kronor	35,040 kronor			
2 » à 4,385 »	8,770 »			
3 » à 3,900 »	11,700 »			
1:ste vaktmästaren	1,100 »			
2:dre »	600 »			
Arfvoden åt amanuens och bibliotekarie	1,000 »			
extra arfvoden åt geologer	1,500 »	59,710 »	»	59,710 »
ersättning åt extra geologer och andra tillfälliga biträden	4,540 »	»	»	4,480 »
		Summa 71,250 kr., resp.		71,950 kr.

Vidare framhåller chefen för undersökningen, hurusom han funnit sig böra äfven i ett par andra punkter tillstyrka afvikelser från den stat för år 1907, hvilken samtidigt med förevarande underdåniga framställning blifvit förslagsvis Kungl. Maj:t förelagd. Flerårig erfarenhet hade nämligen gifvit vid handen, att anslaget för biblioteket och samlingarna måst afsevärdt öfverskridas, hvarför denna anslagspost tycktes böra höjas med 500 kronor, eller till 2,200 kronor, hvilket utgjorde ungefärliga medeltalet af de 5 senaste årens utgifter på detta konto. Näddigt bifall till vidtagandet af en sådan åtgärd skulle emellertid ej behöfva medföra ökning med nämnda belopp i det erforderliga årsanslaget, enär från och med år 1908 och tills vidare en ganska betydande sänkning utan olägenhet kunde göras å utgiftstiteln kart- och boktrycket, eller till 12,500 kronor från 15,000 kronor, hvartill det i staten för år 1903 för första gången upptagits. Med bifall till dåvarande chefens för undersökningen den 20 november 1901 härutinnan gjorda hemställan hade nämligen Kungl. Maj:t efter Riksdagens hörande medgifvit höjning med 3,000 kronor i det för trycket afsedda anslagsbeloppet, i ändamål att påskynda utgifvandet af det stora kartmaterial, som hopat sig under de 14 år, som frågan om lämpligaste skalan för det geologiska kartverkets fortsatta bearbetande varit sväfvande. Tillgång till häraf betingade ansefliga stegring i tryckningskostnader hade bland annat beredts genom att med 2,000 kronor sänka fältarbetenas konto. Inom utgången af innevarande år

[55.] kunde emellertid med visshet motses, att full jämnvikt åter inträdt mellan nyrekognoseringar och offentliggörandet af därpå grundade kartor. Välgrundade skäl syntes därför föreligga att höja förslagsanslaget för fältarbetena till samma belopp, 19,000 kronor, hvarmed det före år 1903 utgått, desto hellre som vissa förarbeten å fältet för den internationella geologkongressen i Stockholm år 1910 under närmast föregående somrar måste beräknas medföra ej obetydliga utgifter utöfver de under de senare åren normala.

De rubbningar i årsanslagets fördelning på skilda konti, som chefen sålunda funnit sig böra föreslå, skulle alltså medföra en höjning af 2,000 kronor för fältarbetena och 500 kronor för biblioteket och samlingarna men en sänkning med motsvarande belopp för kart- och boktrycket.

Med stöd af ofvan förebragta motivering skulle beräknade utgifter för Sveriges geologiska undersökning under år 1908 blifva följande:

Aflöningen:

Löner och arfvoden samt ersättning åt extra geologer och andra tillfälliga biträden	kronor	71,250 resp.,	kronor	71,950

Fältarbetena:

Rese- och traktamentsersättningar m. m.	kronor	19,000

Byråafdelningen:

Inventarier, ritmateriel, kemikalier m. m.	kronor	2,000

Biblioteket och samlingarna:

Böcker, kartor och samlingar	kronor	2,200

Kart- och boktrycket:

Tryckning af kartor, beskrifningar och uppsatser	kronor	12,500

Diverse utgifter:

Värme, lyse, renhållning m. m.	kronor	2,350	„	38,050
Summa	kronor	109,300	resp. kronor	110,000

Med tillkännagifvande att de för Sveriges geologiska undersökning disponibla medel, som inflyta genom försäljning af dess publikationer, kunna antagas uppgå till 500 kronor, har undersökningens chef till slut hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes till näst sammanträdande Riksdag aflåta nådig proposition om ett anslag af antingen 108,800 kronor eller, om Kungl. Maj:t funne jämväl chefen för undersökningen böra komma i åtnjutande af löneförbättring, 109,500 kronor för fortsättande under år 1908 af de geologiska undersökningarna och utgifvande af på dem grundade kartor samt andra publikationer.

Kommissionen för de allmänna kartarbetena, som författningsenligt haft att yttra sig öfver sistnämnda framställning, har i skrifvelse den 13 november 1906 funnit sig böra tillstyrka bifall till densamma, dock med tillägg, att enligt kommissionens förmenande aflöningen till undersökningens chef borde bestämmas till det högre af de båda alternativt föreslagna beloppen; att kommissionen ansåge, att, därest undersökningens tjänstemän i en framtid komme att ingå i pensionskassa, vid beräkningen af möjligen ifrågakommande retroaktivafgifter hänsyn borde tagas till de afgifter tjänstemännen, för den händelse chefens för undersökningen förslag om löneafdrag bifölles, genom dessa afdrag fått vidkännas; samt att undersökningens vaktmästare syntes böra snarast möjligt komma i åtnjutande af samma löneförmåner, som löne regleringskommittén komme att föreslå för vaktmästarna vid öfriga centrala ämbetsverk.

Såsom af den föregående redogörelsen framgår, hafva chefen för Sveriges geologiska undersökning och tjänstemännen vid densamma sedan längre tid tillbaka af Kungl. Maj:t och Riksdagen ansetts böra i löneafseende vara likställda, den förre med den klass af ämbetsmän, som — med den af löne regleringskommittén antagna terminologien — kan betecknas med öfverdirektörer och andra därmed jämförliga chefer, samt tjänstemännen med lektorer vid rikets allmänna läroverk; och de skäl, som härför anförts, synas mig alltjämt bibehålla sin fulla giltighet. Från denna synpunkt är således icke något att anmärka mot chefens för undersökningen nu ifrågavarande framställning. Ej heller torde det kunna bestridas, att de nuvarande aflöningarna, särskildt hvad tjänstemännen angår, i förhållande till rådande lefnadskostnader äro synnerligen låga. Detta förhållande erkändes också af 1906 års Riksdag, ehuru Riksdagen förnämligast af formella skäl ansåg sig icke böra bifalla förutnämnda motioner om löneförbättring åt ifrågavarande tjänstemän.

*Departement-
schefens
yttrande.*

[55.]

Oaktadt jag således i princip är ense med chefen för undersökningen därom, att en allmän reglering af löneförhållandena vid undersökningen är erforderlig, synes mig emellertid förevarande framställning, såvidt den angår undersökningens chef och tjänstemän, icke vara af beskaffenhet att utan en grundligare utredning än den, som nu kunnat medhinnas inom departementet, kunna läggas till grund för ett förslag till Riksdagen om definitivt ordnande af löneförhållandena vid undersökningen.

En sådan slutlig reglering af såväl chefens som tjänstemännens löner synes mig nämligen på det närmaste sammanhännga med frågan om deras pensionsrätt. Denna fråga i sin ordning torde icke kunna lösas utan en ingående ompröfning af organisationen af ämbetsverket i dess helhet, därvid äfven synes böra tagas i öfvervägande, huruvida icke förhållandena äro sådana, att en större eller mindre del af dess personal numera bör öfverföras till ordinarie stat.

Vid dessa förhållanden synes det mig emellertid som om man i förevarande hänseende icke borde gå den inom löneregleringskommittén pågående utredningen i förväg.

Hvad chefslönen angår har undersökningens chef själf i sin skrifvelse framhållit, att en höjning af densamma ej är af något omedelbart behof påkallad. I denna del synes mig alltså hinder icke möta för att låta med vidare åtgärder bero i afbidan på det förslag, som är att förvänta från kommittén.

Detsamma kan emellertid ej sägas om aföningarna till tjänstemännen. Såsom jag förut framhållit, äro dessa synnerligen låga ej blott i förhållande till de löner, som för närvarande utgå till de ämbets- och tjänstemän, med hvilka de i afseende å kompetensfordringar och utbildningskostnader böra anses närmast jämförbara, utan äfven i förhållande till lefnadskostnaderna. Jag kan i detta afseende hänvisa till, bland annat, den utredning, som förebragts i läroverkskommitténs betänkande af den 8 december 1902.

Att äfven vidkommande nu ifrågavarande personal invänta löne-regleringskommitténs förslag, innan någon som helst åtgärd vidtages till förbättrande af dess ställning, synes mig under sådana förhållanden icke möjligt. Också har ju redan 1906 års Riksdag på Kungl. Maj:ts förslag medgifvit en tillfällig löneförbättring åt åtskilliga grupper af tjänstemän, hvilkas ställning liksom tjänstemännens vid den geologiska undersökningen är närmare jämförlig med lärarnas vid de allmänna läroverken än med tjänstemännens i de förvaltande ämbetsverken, men beträffande hvilka förslag till en definitiv lönereglering af ett

eller annat skäl icke kunnat framläggas. Jag syftar här närmast på den löneförbättring, som sålunda redan för innevarande år beredts lektorerna vid tekniska högskolan och vid Chalmers tekniska läroanstalt m. fl.

[55.]

Ehuru jag af förut angifna skäl anser mig icke för närvarande kunna biträda det af chefen för Sveriges geologiska undersökning framlagda förslaget till lönereglering för undersökningens tjänstemän, finner jag mig alltså icke böra underlåta att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på behovet af, att åtgärder vidtagas för att beträffande ifrågavarande tjänstemän afhjälpa de mest trängande behofven; och anser jag därvid samma tillvägagångssätt vara att förorda, som det, hvilket, på sätt jag redan antydtt, ifråga om en del under ecklesiastikdepartementet lydande ämbets- och tjänstemän, vann 1906 års Riksdags tillslutning. I enlighet med hvad som i allmänhet skedde i fråga om nyssnämnda ämbets- och tjänstemän, torde beloppet af den tillfälliga löneförbättring, som sålunda skulle beredas tjänstemännen vid undersökningen, böra för en hvar af dem bestämmas till 1,000 kronor.

Beträffande därefter chefens för undersökningen förslag om en tillfällig löneförbättring å 350 kronor åt nämnda ämbetsverks förste vaktmästare, har jag icke något att erinra mot framställningen i denna del. Förste vaktmästarens vid undersökningen befattning torde nämligen vara fullt ut så kräfvande som någon motsvarande vaktmästarebefattning vid de centrala ämbetsverken i öfrigt. Då förslag föreligger om beredande för år 1908 af tillfällig löneförbättring åt samtliga ordinarie förste vaktmästare vid statsdepartementen äfvensom vid dem underlydande verk synes mig alltså skäl förefinnas att äfven söka bereda förste vaktmästaren vid undersökningen en liknande förmån.

Jag anser mig alltså böra föreslå, att i enlighet med chefens hemställan förste vaktmästaren vid undersökningen för år 1908 tillerkännes en tillfällig löneförbättring å 350 kronor.

Sammanlagda beloppet af de tillfälliga löneförbättringar, jag således anser mig böra föreslå för undersökningens tjänstemän och förste vaktmästare, uppgår under förutsättning af personalens fulltalighet till 11,350 kronor.

Mot hvad chefen för undersökningen beträffande vissa andra utgiftsposter hemställt har jag icke någon erinran att göra.

De medel, som för år 1908 skulle erfordras för fullföljande af de geologiska undersökningarna, torde alltså, med en mindre jämkning af det för ersättning åt extra geologer och andra tillfälliga biträden afsedda beloppet till 4,550 kronor, böra beräknas tillhopa till 107,800 kronor, däraf för:

[55.]

Aflöningar:

Löner och arvoden samt ersättning åt extra geologer
och andra tillfälliga biträden kronor 69,750

Fältarbetena:

Rese- och traktamentsersättningar m. m. ,, 19,000

Byråafdelningen:

Inventarier, ritmateriell, kemikalier m. m. ,, 2,000

Biblioteket och samlingarna:

Böcker, kartor och samlingar ,, 2,200

Kart- och boktrycket:

Tryckning af kartor, beskrifningar och uppsatser ,, 12,500

Diverse utgifter:

Värme, lyse, renhållning m. m. ,, 2,350

Summa kronor 107,800

Denna förslagsberäkning öfverskjuter med 11,300 kronor den, som för detta år framlades för 1906 års Riksdag, men därvid är att märka, att, såsom chefen för undersökningen framhållit, en del af tjänstemännen enligt hittills gällande grunder varit berättigade till dyrtidstillägg, en förmån, som, vid bifall till hvad jag nu föreslagit, tydligtvis icke vidare bör åtnjutas från och med ingången af år 1908.

Till betäckande af de beräknade kostnaderna anser chefen kunna antagas inflyta ett belopp af 500 kronor genom försäljning af undersökningens publikationer. Det utgiftsbelopp, som det med iakttagande häraf skulle återstå att täcka medelst anslag, uppgår således till 107,300 kronor.

På grund af hvad jag nu anfört hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen:

att för fortsättande af de *geologiska undersökningarna* under år 1908 och för utgifvande af därpå grundade kartor, afhandlingar och uppsatser samt beredande åt undersökningens tjänstemän och förste vaktmästare af tillfälliga löneförbättringar å extra stat för samma år bevilja ett anslag af 107,300 kronor.

Vägunderhållet på landet.

Med anledning af stadgandet i 84 § af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 därom att, då vägdelning enligt samma lag äger rum första gången, halfva kostnaden därför skall af statsverket bestridas, har Riksdagen, på grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, för tiden från och med år 1895 årligen på extra stat för bestridande af statsverkets andel i kostnaden för vägdelningar anvisat såsom förslagsanslag 50,000 kronor.

Då ett anslagsbelopp för ifrågavarande ändamål torde blifva behöfligt jämväl för år 1908, tillstyrker jag, att Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1908 anvisa, för *bestridande af statsverkets andel i kostnaden för vägdelningar*, såsom förslagsanslag 50,000 kronor.

Uti 60 § väglagen, sådan denna paragraf lyder från och med ingången af innevarande år, stadgas, att af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja lämnas tre tjugondelar af statsmedel samt att väghållningsdistrikt, som äro med väghållning synnerligt betungade, därutöfver må kunna efter Kungl. Maj:ts pröfning af staten erhålla särskildt understöd, i den mån medel, som för sådant ändamål må vara anslagna, därtill lämna tillgång.

Med anledning af sistnämnda bestämmelse hemställde Kungl. Maj:t till nästlidna års Riksdag, att Riksdagen måtte till understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt på extra stat för år 1907 anvisa 150,000 kronor, att utgå efter vissa angifna hufvudgrunder. Såsom sådana hufvudgrunder hade af Kungl. Maj:t föreslagits, att understöd finge bestämmas till högst hälften af distrikts hela väghållningskostnad enligt af vägstyrelsen uppgjort förslag till inkomst- och utgiftsstat för vägkassan för nästföljande år samt den af vederbörande särskilda nämnd verkställda uppskattning af vägunderhållet den tid, mark är bar, allt med afdrag af det ordinarie statsbidraget till detta vägunderhåll eller andra distriktet tillkommande bidrag eller särskilda inkomster, samt att understöd, som kunde varda beviljadt, skulle utbetalas till vägstyrelsen för att ingå i distriktets vägkassa.

Mot det af Kungl. Maj:t föreslagna anslagets belopp förklarade sig Riksdagen icke hafva något att erinra. Beträffande däremot de för bidragens bestämmande och utbetalning af Kungl. Maj:t föreslagna hufvudgrunder kunde Riksdagen icke gilla bestämmelsen, att understöd skulle

[56.]
Kostnad för
vägdelningar.

[57.]
Särskildt
understöd till
synnerligt be-
tungande väg-
hållningsdi-
strikt.

[57.] få lämnas till högst hälften af väghållningsdistriktets *hela* väghållningskostnad, hvilket innebure, att understöd från detta anslag skulle kunna erhållas ej allenast för underhållskostnaden af redan befintliga vägar, utan äfven för anläggning af nya. Riksdagen ansåge nämligen, att understödet inom den föreskrifna gränsen borde utgå såsom bidrag endast till den väghållningskostnad, som föranleddes af vägars underhåll. Riksdagen vidtog på grund häraf den förändring i afseende å nyssnämnda hufvudgrunder för understöds utgående, att understöd finge bestämmas till högst hälften af distrikts kostnad för vägunderhåll.

Med godkännande af Riksdagens berörda beslut i hvad detsamma skilde sig från hvad Kungl. Maj:t i ämnet föreslagit, utfärdade Kungl. Maj:t den 22 juni 1906 nådig kungörelse angående dispositionen af ifrågavarande anslag, hvars bestämmelser skulle lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för ändamålet fortfarande anvisades. I denna kungörelse upptogos de af Kungl. Maj:t och Riksdagen sålunda beslutade hufvudgrunder för bidragens bestämmande och utbetalning, hvarjämte föreskrefs, bland annat, att väghållningsdistrikt, som önskade komma i åtnjutande af understöd från anslaget, skulle därom genom vägstyrelsen göra ansökning, hvilken borde till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet ingifvas senast den 1 augusti året näst före det, för hvilket understödet skulle utgå, samt att det ålåge Kungl. Maj:ts befallningshafvande att före den 15 augusti med eget utlåtande till Kungl. Maj:t insända de inkomna ansökningshandlingarna.

Ansökningar om erhållande af understöd från det för år 1907 anvisade anslaget inkommo från tjugutre särskilda väghållningsdistrikt; och Kungl. Maj:t tilldelade genom nådigt bref den 5 oktober 1906 femton af dessa väghållningsdistrikt understöd till ett sammanlagdt belopp af 121,000 kronor, att utbetalas efter ingången af år 1907.

Det för berörda ändamål för innevarande år tillgängliga anslagsbeloppet, 150,000 kronor, anser jag vara behöfligt jämväl för år 1908. Visserligen har, såsom af det föregående synes, anslagsbeloppet för år 1907 icke i sin helhet tagits i anspråk, men detta förhållande har sin grund däri, att en viss varsamhet till en början ansetts böra iakttagas vid beviljande af understöd från anslaget i fråga. En sådan varsamhet var så mycket mer af behovet påkallad, som möjlighet förelåg, att en del väghållningsdistrikt på grund af den jämförelsevis korta tidrymden mellan kungörelsens utfärdande och dagen, å hvilken ansökningshandlingarna senast skulle till Kungl. Maj:ts befallningshafvande ingifvas, försummat att behörigen tillvarataga sina intressen uti förevarande

afseende. Å andra sidan saknar jag anledning att, innan tillräcklig erfarenhet om anslagsbehovet vunnits, föreslå ökning af beloppet.

[57.]

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, till *understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt*, på extra stat för år 1908 anvisa 150,000 kronor.

Förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

Riksdagen har för hvarje år från och med år 1898 anvisat anslag å extra stat till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen. Anslagens belopp hafva växlat allt efter behofven för året och tillgången på besparade medel för ändamålet. För innevarande år har Riksdagen härtill anvisat ett anslag af 60,000 kronor och därjämte medgifvit, att hvad vid utgången af år 1906 icke blifvit användt af tidigare för ändamålet beviljade anslag finge under år 1907 användas för enahanda ändamål.

[58.]
Förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

Landtbruksstyrelsen har nu i underdånig skrifvelse den 26 oktober 1906 gjort framställning angående anslagsbehovet för detta ändamål under år 1908. Styrelsen har därvid framlagt följande tabell rörande tuberkulinundersökningarna för tiden från dessa undersökningars början den 15 oktober 1897 till den 1 september 1906.

Ar.	Sammanlagda antalet undersökta djur.	För första gången pröfvade besättningar.			Antal besättningar reaktionsfria vid första undersökningen.	Ompröfvade besättningar.		
		Antal.	Antal djur inom dessa.	% reagerande af djuren.		Antal.	Antal djur inom dessa.	% reagerande af djuren.
¹⁵ / ₁₀ 1897—1898	63,374	1,651	48,677	31,7	570	130	6,970	9,3
1899	55,601	1,325	37,994	27,5	532	246	13,150	7,1
1900	68,615	1,528	43,988	31,4	574	479	22,113	5,8
1901	65,682	1,391	34,595	35,4	537	602	27,016	5,8
1902	56,613	997	23,259	30,0	445	665	29,451	4,8
1903	58,768	895	19,253	29,4	387	740	34,473	5,4
1904	61,801	914	19,049	27,0	417	812	36,197	4,7
1905	70,051	1,143	23,360	28,7	565	896	40,033	4,9
1906 till ¹ / ₉	42,669	601	11,041	29,4	317	633	27,007	4,2
Summa	541,174	10,445	261,216	—	4,344	—	—	—

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 1 Saml. 1 Afd.

[58.]

Denna tabell utvisar, att arbetet mot tuberkulosen inom ladugårdarna alltjämt skridit framåt, hvilket framgår äfven af den omständigheten, att af de besättningar, som under år 1905 mpröfvats med tuberkulin och sålunda varit föremål för skyddande åtgärder mot tuberkulos, ej mindre än 465 besättningar om tillhopa 13,794 djur visat sig vid ompröfningen reaktionsfria, under det att år 1904 detta varit förhållandet med endast 410 besättningar om tillhopa 12,538 djur.

Vidkommande storleken af det belopp, som borde af Riksdagen äskas till bestridande af kostnaderna för tuberkulosens bekämpande inom ladugårdarna år 1908, har landtbruksstyrelsen erinrat, hurusom styrelsen i sin underdåniga framställning den 30 november 1905 rörande detta ämne på anförda skäl beräknat anslagsbehovet för år 1907 till 70,000 kronor, hvilket belopp dock af Kungl. Maj:t och Riksdagen ned-satts till 60,000 kronor. Enligt den utredning, som funnes intagen uti landtbruksstyrelsens förslag till användning af 1907 års anslag för ändamålet, skulle ett sammanlagdt belopp af 22,100 kronor åtgå till särskilda, i skrifvelsen med bestämda belopp angifna utgifter, medan återstående 37,900 kronor skulle användas till betalande af veterinärernas räkningar för utförda undersökningar. Sistberörda kostnad hade emellertid år 1905 uppgått till något öfver 40,500 kronor, hvadan och då antalet med tuberkulin undersökta djur, såsom af ofvan meddelade tabell framginge, sedan år 1902 befunne sig i stadigt stigande, det icke kunde anses omöjligt, att 1907 års anslag komme att visa sig otillräckligt. Det anslag, som komme att af Riksdagen för år 1908 äskas för tuberkulosens bekämpande, syntes därför böra beräknas så stort, att därmed äfven kunde betäckas möjligen under år 1907 af nämnda anledning uppkommande brist, och syntes sålunda icke böra bestämmas lägre än till 70,000 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landtbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes till nästinstundande Riksdag aflåta nådig proposition, att Riksdagen måtte till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen på extra stat för år 1908 bevilja samt ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag af 70,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utaf sagda belopp för år 1907 af tillgängliga medel förskottsvis för ändamålet använda 5,000 kronor.

*Departements-
chefens
yttrande.*

Enligt från statskontoret meddelad uppgift förefanns vid slutet af år 1906 å tidigare anslag till ifrågavarande ändamål en behållning å 12,004 kronor 77 öre. Tillsammans med det för innevarande år beviljade an-

slaget, 60,000 kronor, utgöra alltså de för år 1907 disponibla medlen ett sammanlagdt belopp af 72,004 kronor 77 öre. På grund af de föreskrifter om användningen af dessa medel, som af Kungl. Maj:t den 16 november 1906 fastställdes, skall ett belopp af 22,100 kronor afses till vissa särskilda ändamål, bland annat, arfvode åt föredragande af tuberkulinärenden hos landtbruksstyrelsen, arfvode och reseersättning till konsulent, gäldande af kostnader för tuberkulinberedning, understöd vid bemödanden till tuberkulosens bekämpande inom ladugårdsbesättningar m. m., hvarefter återstoden är tillgänglig för betalande af veterinärers räkningar för utförda undersökningar. Beträffande nyssnämnda understöd föreskref Kungl. Maj:t, bland annat, att de skulle för år 1907 kunna tilldelas djurägare, hvilkas odlade jord icke öfverstege sammanlagdt 50 hektar och som idkade jordbruk såsom hufvudsaklig näring eller väsentlig binäring samt visade sig underhålla sin kreatursbesättning hufvudsakligen genom eget pålägg. Då dylikt understöd förut icke kunnat erhållas af andra än ägare af högst 15 nötkreatur, innebära de nya bestämmelserna en väsentlig utvidgning af deras krets, som kunna täfla om dylikt understöd. Om än hittills sådana understöd kunnat endast i helt ringa omfattning utdelas, torde det därför finnas anledning antaga, att de framdeles, därest de nya bestämmelserna bibehållas, skola alltmera vinna användning och att det kanske befinnes nödvändigt att därtill afse större belopp af anslaget än hittills skett.

Då redan under närvarande förhållanden antalet undersökta djur på senare tid årligen ökats, synes det, på sätt landtbruksstyrelsen framhållit, möjligen kunna inträffa, att de för innevarande år tillgängliga medlen befinnas otillräckliga. Samma fara föreligger uppenbarligen äfven för år 1908, därest icke anslaget höjes. Då det enligt min mening skulle för det nu pågående systematiska arbetet på nötkreaturstuberkulosens bekämpande vara synnerligen ofördelaktigt, om undersökningarna på statens bekostnad skulle behöfva till följd af brist på medel för någon tid inställas, synes mig ett förhöjdt anslag böra äskas för år 1908, hvarjämte medgifvande torde böra af Riksdagen begäras till att redan under år 1907 använda exempelvis 5,000 kronor af detta anslag. Af alla dessa anledningar anser jag det af landtbruksstyrelsen för år 1908 begärda anslagsbeloppet af 70,000 kronor icke vara för högt beräknadt. För den händelse, mot förmodan, något öfverskott skulle uppstå å innevarande års medel, torde liksom förut, bemyndigande böra begäras till dessa medels användning under följande år.

[58.]

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels på extra stat för år 1908 till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag af 70,000 kronor, att användas till *förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen*, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utaf sagda belopp under år 1907 af tillgängliga medel förskottsvis för ändamålet använda 5,000 kronor,

dels ock medgifva, att hvad vid utgången af år 1907 möjligen icke blifvit användt af tidigare för ändamålet beviljade anslag, må under år 1908 för enahanda ändamål användas.

Allmänna arbeten af beskaffenhet att deras utförande kontrolleras af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

[59, 60.]

*Norrländska
afdiknings-
anslaget.
Allmänna
frostminsk-
ningsanslaget.*

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beviljade Riksdagen nästlidna år, i stället för det förut vanligen årligen beviljade anslaget till »understödjande, medelst anslag utan återbetalningsskyldighet, af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål vore att minska frostländigheten för närliggande bygd», två särskilda anslag, det ena å 500,000 kronor under benämning »norrländska afdikningsanslaget» och det andra å 200,000 kronor under benämning »allmänna frostminskningsanslaget». Det förra af dessa bägge anslag afser understödjande, medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, af myrutdikningar och vattenaftappningar inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, vare sig ändamålet med företaget är uppodling af till åker eller äng lämplig jord eller minskning af frostländighet. Det sistnämnda anslaget däremot afser understödjande, medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar inom öfriga delen af riket, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten. Därjämte godkände Riksdagen vissa af Kungl. Maj:t föreslagna allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från det norrländska afdikningsanslaget och beslöt tillika, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, att för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från allmänna frostminskningsanslaget skulle tillämpas då gällande allmänna villkor och bestämmelser angående statsbidrag till frostminsknings-

företag. Kungörelser härom hafva af Kungl. Maj:t utfärdats den 22 [59, 60.] juni 1906.

De bägge år 1906 anvisade anslagens sammanlagda summa, 700,000 kronor, var densamma, hvartill det förra frostminskningsanslaget för år 1906 beviljats. Någon anslagssökning ägde alltså icke rum utan endast en fördelning af beloppet i förening med i vissa hänseenden ändrade användningsföreskrifter.

Nu hafva väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 15 oktober 1906 gjort framställning om anslag för ifrågavarande ändamål för 1908 och i sådant afseende anfört följande.

De stora fördelar, som frostafdikningar medförde, vore numera så beaktade, att anspråken på statens bidrag för dylika afdikningars utförande ständigt ökades. Då styrelserna i underdånig skrifvelse den 29 oktober 1904 senast framhållit behovet af höjning i anslaget till frostafdikningars understödjande, hade de tillika meddelat, att vid samma tid förelegat granskade ansökningar, för hvilka planerna efter beräkning af vanligt bidrag tagit i anspråk en anslagssumma af 219,800 kronor, hvarförutom endast under tiden till den 1 oktober samma år inkommit ännu icke granskade framställningar om bidrag till sammanlagdt belopp af 1,047,200 kronor. Ehuru väl med visshet kunde antagas, att anspråken på statsbidrag för frostafdikningar årligen skulle komma att ökas, hade styrelserna likväl ansett, att en så stark stegring som den, hvilken inträffat under år 1904, vore af mer tillfällig natur och därför ej påkallade en ökning i anslaget af så stor omfattning, som skulle behövas för att på en gång tillgodose alla berättigade ansökningar och omedelbart undanrödja den brist i anslaget, som under de närmaste åren vore att emotse, samt att en begränsning i anslagets förhöjning måste äga rum, hvarför en ökning af 200,000 kronor ansetts vara nog för att så småningom afhjälpa nämnda brist. Antagandet, att anspråken på statsbidrag för frostafdikningars verkställande årligen skulle komma att ökas, hade äfven under senaste två år bekräftat sig, och den vid 1905 års riksdag beviljade förhöjningen, 200,000 kronor, i anslaget, hvarigenom detsamma uppgått till 700,000 kronor, hade visat sig otillräcklig för att täcka den redan år 1904 befintliga anslagsbristen. Af en verkställd utredning hade nämligen framgått, att ansökningar om understöd från ifrågavarande anslag i högst väsentlig grad ökats, hvilket ock framginge af följande tablå, omfattande ansökningar, som den 15 oktober 1906 vore på pröfning beroende.

[59, 60.]

		Antal frostaf- diknings- företag	Begärda anslag Kr.
<i>För de fyra nordligaste länen.</i>			
Västernorrlands län		28	55,800
Jämtlands	”	45	482,800
Västerbottens	”	239	1,046,500
Norrbottnens	”	85	508,600
Summa		397	2,093,700
<i>För rikets öfriga län.</i>			
Kronobergs	län	13	31,100
Älfsborgs	”	15	64,700
Östergötlands	”	1	14,100
Jönköpings	”	2	23,600
Skaraborgs	”	1	2,400
Kalmar	”	2	5,200
Stockholms	”	2	37,500
Södermanlands	”	1	6,200
Uppsala	”	1	3,200
Örebro	”	1	3,700
Gäflleborgs	”	8	73,200
Kopparbergs	”	6	9,900
Summa		53	274,800

Styrelserna hafva vidare erinrat om den uti statsverkspropositionen till 1906 års riksdag meddelade tablå angående frostminskningsanslagets användning under femårsperioden 1901—1905, hvarefter styrelserna i denna del slutligen anfört följande.

En jämförelse mellan de sålunda lämnade uppgifterna visade med tydlighet icke allenast den väsentliga ökningen uti antalet afdikningsföretag öfver hufvud utan ock den ej obetydliga höjningen i antalet dylika företag äfven inom de sydligare delarna af landet, häntydande på vidgad insikt om dessa dikningsföretags stora nytta och betydelse. Vid sådant förhållande ansåge sig styrelserna ej böra underlåta att hemställa om en ökning uti de för frostafdikningars befrämjande afsedda anslag. Att på en gång tillgodose alla anspråk syntes ej kunna ifrågasättas, då på statsverket hvilade många andra stora kraf å bidrag för främjande af viktiga allmänna ändamål, och anslagsfordringarna

måste begränsas med hänsyn härtill. Med ledning af den lämnade utredningen rörande inkomna ansökningar om statsbidrag ansåge styrelserna därför, att tillökningen uti det för bidrag till afdikningar inom de nordligaste länen afsedda anslaget borde kunna begränsas till 250,000 kronor och ökningen uti allmänna frostminskningsanslaget bestämmas till 50,000 kronor. [59, 60.]

Styrelserna hafva vidare förklarat sig anse, att förändrade bestämmelser borde meddelas angående villkoren för bidrag ur allmänna frostminskningsanslaget, och i sådant hänseende andragit, att bland de föreskrifter, som meddelats i kungörelsen den 22 juni 1906 om villkoren för bidrag från norrländska afdikningsanslaget, i mom. 10 förekomme bestämmelse, innefattande bemyndigande för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att medgifva anstånd med utförande af ett afdikningsföretag, att en dylik tillättnad i ärendens behandling ledande föreskrift jämväl vore önskvärd beträffande arbetsföretag, som understöddes från allmänna frostminskningsanslaget, samt att det i öfrigt syntes vara lämpligt, att föreskrifterna för erhållande och tillgodonjutande af bidrag från sistnämnda anslag öfverensstämde med dem, som gällde för statsbidrag från norrländska afdikningsanslaget, och att de sammanfördes i särskild författning.

I anslutning härtill hafva styrelserna afgifvit förslag till bestämmelser om de villkor, som skulle gälla för erhållande af statsbidrag från allmänna frostminskningsanslaget, lika lydande med dem i förenämnda kungörelse den 22 juni 1906 om villkoren för bidrag från norrländska afdikningsanslaget, med undantag däraf att i mom. 3 bestämmelsen, att bidrag icke finge lämnas till utdikning af redan odlad jord uteslutits, hvarjämte undersöknings- och förrättningskostnad icke skulle få inräknas i det belopp, hvarefter statsbidrag skulle få beräknas.

Af den sålunda lämnade utredningen framgår, att de företag, hvilka äro afsedda att understödjas med ifrågavarande båda anslag, af allmänheten omfattas med ett ständigt stigande intresse. Såväl det växande antalet ansökningar som den ökade omfattningen af de företag, för hvilka anslag äskas, bära vittne därom. Från denna synpunkt torde således icke vara något att invända mot styrelsernas hemställan. Emellertid anser jag mig af hänsyn till andra viktiga anslagskraf förhindrad att fullt tillmötesgå densamma, utan anser mig för närvarande böra inskränka mig till att föreslå allenast en viss förhöjning af det norrländska afdikningsanslaget. Af naturliga skäl är det nämligen förnämligast detta anslag som visat sig otillräckligt. Den af styrelserna uppgjorda tabellen visar, att de ansökningar om bidrag

*Departement-
schefens
yttrande.*

[59, 60.] ur norrländska afdikningsanslaget, som förelågo till pröfning den 15 oktober 1906, afsågo bidrag till något mer än fyra gånger anslaget årliga belopp under det att summan af anspråken på bidrag ur allmänna frostminskningsanslaget med endast något mer än $\frac{1}{4}$ öfversköt detta anslags årsbelopp.

Ej ens i fråga om det norrländska afdikningsanslaget anser jag mig emellertid kunna fullt tillmötesgå styrelsernas önskningsar. Af förut antydda hänsyn till andra utgifter anser jag mig nämligen böra stanna vid att hemställa om en förhöjning af anslaget från 500,000 till 700,000 kronor eller med 200,000 kronor. Med nämnda förhöjning kommer ju ändock detta anslag ensamt att uppgå till samma belopp som statsmakterna år 1905 ansågo staten böra i förevarande hänseenden offra för landet i dess helhet.

I likhet med styrelserna anser jag vidare det vara önskligt, att de för bidrag från allmänna frostminskningsanslaget gällande bestämmelser, hvilka nu innehållas uti de i kungörelsen den 22 juni 1906 åberopade kungörelserna den 29 mars 1897 och den 6 juni 1902, bringas till öfverensstämmelse med hvad som gäller i fråga om bidrag ur norrländska afdikningsanslaget; och jag går därvid så till vida längre än styrelserna, att jag anser någon skillnad ej ens böra göras ifråga om rätten att erhålla bidrag äfven för undersöknings- och förrättningskostnader. Likaledes är jag ense med styrelserna i fråga om önskvärdheten af att bestämmelserna om villkoren för bidrag från förstnämnda anslag varda i en författning sammanförda, och detta så mycket mer som kungörelsen den 29 mars 1899 äfven innehåller villkoren för erhållande af understöd till väganläggningar, vägförbättringar, bro- och hamnbyggnader samt uppränsning af åar och farleder, hvilka ärenden icke tillhöra jordbruksdepartementets handläggning. I anslutning till hvad jag sålunda anfört, tillåter jag mig föreslå, att följande allmänna villkor och bestämmelser måtte stadgas för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från allmänna frostminskningsanslaget:

Mom. 1. För hvarje företag måste plan till arbetets uttörande jämte beräkning öfver därmed förenade kostnader vara uppgjord och hafva vunnit Kungl. Maj:ts nådiga fastställelse; och skall menighet, bolag eller annan vederbörande, som erhållit statsunderstöd till arbetets utförande, vara underkastad alla de villkor och kontroller, som af Kungl. Maj:t pröfvas lämpliga och nödiga.

Mom. 2. Innan statsbidrag beviljas, bör efter offentlig utfärdad kungörelse vederbörande menighet hafva afgifvit yttrande om företagets lämplighet och nytta.

Mom. 3. Statsbidrag må af Kungl. Maj:t bestämmas till högst hälften af såväl den enligt den fastställda arbetsplanen beräknade kostnaden för vattenafledningen och afdikningen som ock den af landtbruksstyrelsen efter vederbörlig granskning godkända undersöknings- och förrättningskostnad, sökande fått vidkännas i anledning af arbetsplanens upprättande, dock att anslag icke må beviljas till afdikning af redan odlad jord;

skolande menighet, bolag eller andra vederbörande, hvilka antagas komma att af ett genom statsbidrag understödt företag hafva nytta, genom kontant tillskott, materialier, arbete eller andra bidrag bestrida den återstående, icke af statsmedel anvisade andelen af kostnaderna för företagets fullbordande, hvarvid bestämmelsen i mom. 4 skall iakttagas.

Mom. 4. Vid meddelande af statsbidrag skall, där Kungl. Maj:t icke finner undantag böra äga rum, iakttagas, att, om verkliga kostnaden för arbetets utförande skulle befinnas understiga den beräknade, af vederbörande myndighet granskade och godkända kostnaden, det beviljade statsbidraget minskas med så stor del af den ifrågavarande besparingen, som det beviljade statsbidraget utgjort af den beräknade kostnadssumman.

Mom. 5. Då ett arbetes utförande öfverlämnas till menighet, bolag eller enskilde, bör kontrakt därom vara i vederbörlig ordning afslutadt samt af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkänt.

Kontraktet skall innefatta förbindelse för menighet, bolag eller enskilde dels att i noggrann öfverensstämmelse med den fastställda arbetsplanen och under skyldighet att därvid vara underkastade vederbörandes kontroll påbörja och fullborda arbetet inom viss bestämd tid, utan att vidare väcka anspråk på ytterligare bidrag af allmänna medel, och dels att, genom egna tillskott, utgöra hvad som utöfver statsbidraget kan erfordras, äfvensom de öfriga åtaganden, som enligt dessa allmänna villkor och bestämmelser vederbörande åligga; ägande väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att, där den pröfvar lämpligt, uti kontraktet intaga det förbehåll att, innan sista delen af statsbidraget utbetalas, bör styrkas, att till styrelsen blifvit aflämnade fullständiga ritningar, utvisande huru arbetet blifvit utfördt.

Mom. 6. För fullgörandet af sådant kontrakt, äfvensom för de lyftade statsmedlens återbäring, ifall mot kontraktet brytes, skall ställas sådan säkerhet, som af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkännes; varande dock städer och sådana menigheter, hvilka Kungl. Maj:t anser därifrån böra befrias, från dylik skyldighet frikallade.

[59, 60.]

Mom. 7. Beviljad statsbidrag kan i allmänhet icke utbekommas, förrän arbetsföretaget blifvit börjadt, hvarefter anslagna medel få successivt och i mån af arbetets fortgång lyftas vid de terminer, som i kontraktet finnas utsatta eller särskildt blifvit bestämda af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen; börande, såvida icke Kungl. Maj:t, med afseende å särskilda förhållanden, pröfvar skäligt annorlunda förordna, någon del af statsbidraget i statskontoret innestå, intill dess arbetet är vederbörligen afsynadt och godkänt.

Mom. 8. Alla statsbidrag, som blifvit uti ifrågavarande afseende beviljade, skola från statskontoret utbetalas antingen omedelbart eller ock genom Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande eller den myndighet, som fått sig uppdraget att medlen rekvirera och uttaga; börande, innan större eller mindre del af beviljade statsbidrag utbetalas, hos statskontoret företes:

- a) om arbetets utförande afslutadt och godkänt kontrakt;
- b) af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkänd säkerhetshandling för samma kontrakts fullgörande eller medlens återbäring i de fall, där sådan säkerhet enligt mom. 6 erfordras;
- c) behörigt intyg att arbetet är börjadt.

Kungl. Maj:t äger dock att, i de fall där sådant anses vara af behovet påkalladt, medgifva, att någon del af anslaget må förskottsvis till vederbörande utbetalas.

Mom. 9. De säkerhetshandlingar, som för statsbidrags utbekommande till statskontoret aflämnats, förblifva uti statskontorets vård; dock skola sådana handlingar, som vederbörande ämbetsmyndigheter kunna blifva i behof att begagna, till dem på behörig rekvisition utlämnas.

Mom. 10. I händelse afvikelse, utan därtill erhållen vederbörlig tillåtelse, skett från den fastställda arbetsplanen eller arbetet, utan af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen medgifvet anstånd med detsammas utförande, icke blifvit fullbordadt inom därför bestämd tid, ankommer på Kungl. Maj:t att låta inställa all vidare utbetalning af statsbidraget samt återfordra hvad däraf uppburits att på en gång eller successivt till statskontoret inbetalas inom den tid, som bestämmes af Kungl. Maj:t eller af Riksdagen, till hvars pröfning frågan om uppburna medels återbäring öfverlämnas, därest längre anstånd därmed än till nästa riksdag anses erforderligt. Statskontoret bör tillse, att sådan inbetalning ingår i vederbörlig ordning; och skall det åligga vederbörande att å sålunda lyftade och återburna medel jämväl erlägga fem procent årlig ränta från lyftningsdagen, till dess återbetalning sker.

Mom. 11. De arbetsföretag, för hvilkas utförande statsbidrag beviljats, böra vara påbörjade inom tid, som i det om företagets utförande upprättade kontrakt eller af Kungl. Maj:t särskildt blifvit bestämd; kommande, då arbetet icke påbörjats inom den sålunda bestämda tidens förlopp, det beviljade beloppet att reserveras till Riksdagens disposition. [59, 60.]

Mom. 12. Alla med statsbidrag utförda arbeten skola af den eller dem, som sådant understöd bekommit, underhållas, intill dess sådan underhållsskyldighet kan varda andra i laga ordning ålagd eller vederbörande från underhållsskyldigheten befriats.

Mom. 13. Alla kostnader, af hvad namn de vara må, som i följd af erhållna statsbidrag föranledts för statskontoret, skola utan undantag bestridas eller godtgöras utaf den eller dem, som statsbidragen erhållit.

Hvad slutligen vidkommer den synnerligen viktiga frågan om åstadkommande af tillfyllestgörande bestämmelser till betryggande af underhållet utaf de med statsbidragen utförda arbetena, tillåter jag mig nämna, att jag, med närmaste anledning af Riksdagens uttalande härom nästlidna år, uti skrifvelse den 22 juni 1906 till chefen för justitiedepartementet gjort framställning om vidtagande af åtgärder för, att förslag till mera betryggande garantier i berörda hänseende måtte kunna, om möjligt, framläggas för innevarande års Riksdag. Enligt hvad bemålde departementschef meddelat mig, har det emellertid icke låtit sig göra att inom den sålunda tillmätta tiden utarbета något förslag i ämnet, och måste på grund häraf denna fråga för närvarande undanskjutas.

Med anledning af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

dels att på extra stat för år 1908 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande, under benämning *norrländska afdikningsanslaget*, till understödjande, medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, af myrutdikningar och vattenaftappningar inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling af till åker eller äng lämplig jord eller minskning af frostländighet för närliggande bygd, ett belopp af 700,000 kronor;

äfvensom besluta, att i afseende å erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från ifrågavarande anslag skola tillämpas nu gällande allmänna villkor och bestämmelser i sådant afseende;

dels ock att på extra stat för år 1908 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande, under benämning *allmänna frostminskningsanslaget*, till understödjande, medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, af sådana

[59.]

Norrländska
afdiknings-
anslaget.

[60.]

Allmänna
frostminsk-
ningsanslaget.

[60.] myrutdikningar och vattenaftappningar inom öfriga delen af riket, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd, ett belopp af 200,000 kronor;

äfvensom godkänna de allmänna villkor och bestämmelser för erhallande och tillgodonjutande af statsbidrag från sistnämnda anslag, som af mig härförut föreslagits.

[61.] Enligt 1903 års Riksdags beslut skola till odlingslånefonden under hvarvt och ett af åren 1904—1908 ej mindre ingå de till statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån, än äfven af riksgäldskontoret, i mån af behof, öfverlämnas medel till så stort belopp, som jämte de till fonden ingående annuiteter kan erfordras till fyllande af högst 1,000,000 kronor, hvarom jag här endast velat erinra.

Afdikningar å kronan tillhörig mark.

[62.] Till afdikningar å kronans skogar i de norrländska länen och i Kopparbergs län har Riksdagen för innevarande år anvisat ett extra anslag å 150,000 kronor. Då detta anslag fortfarande är för det därmed afsedda ändamål behöfligt och anledning saknas att föreslå förhöjning eller nedsättning i dess belopp, får jag, i enlighet med hvad domänstyrelsen uti sin förberörda skrifvelse den 9 oktober 1906 föreslagit, hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till bestridande af kostnader för *afdikningar å kronans skogar i de norrländska länen och i Kopparbergs län*, på extra stat för år 1908 anvisa ett anslag å 150,000 kronor.

[63.] Till afdikning af sankmarker, tillhörande västra delen af Alträsk kronopark jämte en del af Svanå kronopark och af f. d. Selets stockfångstskog i Öfver Luleå socken af Norrbottens län, beviljade Riksdagen år 1905, i enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, ett anslag af 77,000 kronor samt anvisade däraf å extra stat för år 1906 40,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utaf sistnämnda belopp förskottsvis under år 1905 af tillgängliga medel utanordna 20,000 kronor. Därefter anvisade Riksdagen år 1906 i enlighet med af Kungl. Maj:t därom framställt förslag af förberörda anslag å 77,000 kronor på extra stat för år 1907 ett belopp af 12,000 kronor.

Kungl. Maj:t har åt landtbruksstyrelsen uppdragit att under närmaste ledning af en utaf styrelsen därtill utsedd sakkunnig person låta utföra ifrågavarande arbete i enlighet med af dåvarande extra landtbruksingenjören Ernst Gustaf Berggren i sådant afseende upprättad plan, och hafva de för ändamålet anvisade medlen ställts till landtbruksstyrelsens förfogande.

[63.]

Uti underdåning skrifvelse den 11 december 1906 har nu landtbruksstyrelsen anmält, att, sedan styrelsen uppdragit åt landtbruksingenjören i Norrbottens län Johannes Emil Berggren att gå i författning om arbetets utförande i enlighet med berörda plan, styrelsen dittills ställt ett belopp af 35,500 kronor till förfogande af Berggren, samt att denne med anlåtande af sagda medel fullföljt arbetet under de delar af åren 1905 och 1906, som därtill funnits lämpliga. Då anledning icke finnes att antaga, att icke hela det af Riksdagen för ifrågavarande ändamål beviljade anslag af 77,000 kronor skulle behöfva tagas i anspråk för samma ändamål och att icke återstoden af den beviljade summan, 25,000 kronor, skulle behöfva finnas tillgänglig under år 1908, har landtbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta nådig proposition om anvisande för år 1908 af återstoden af det beviljade anslaget, eller 25,000 kronor.

I enlighet med hvad landtbruksstyrelsen sålunda hemställt tillstyrker jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att af det *till afdikning af sankmarker, tillhörande västra delen af Alträskes kronopark jämte en del af Svanå kronopark och af f. d. Selets stockfångstskog i Öfver Luleå socken af Norrbottens län*, beviljade anslag af 77,000 kronor på extra stat för år 1908 anvisa återstoden, 25,000 kronor.

Reglering af flottleder i de norrländska länen äfvensom i Kopparbergs, Örebro och Västmanlands län.

För bestridande af kostnader för reglering af flottleder i de norrländska länen äfvensom i Kopparbergs, Örebro och Västmanlands län har Riksdagen anvisat ett extra anslag för innevarande år å 100,000 kronor äfvensom medgifvit, att de afgifter, som lades å flottningen, finge för enahanda ändamål disponeras.

I enlighet med hvad domänstyrelsen i sin förut omförmälda skrifvelse den 9 oktober 1906 föreslagit, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[64.]

Reglering af flottleder i de norrländska länen äfvensom i Kopparbergs, Örebro och Västmanlands län.

- [64.] att, till bestridande af kostnader för *reglering af flottleder i de norrländska länen äfvensom i Kopparbergs, Örebro och Västmanlands län*, anvisa å extra stat ett anslag för år 1908 å 100,000 kronor äfvensom medgifva, att de afgifter, som läggas å flottningen, må för enahanda ändamål disponeras.

Uppehållande af skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.

- [65.] Till detta ändamål har Riksdagen för innevarande år anvisat ett extra anslag af 60,000 kronor. Då detta anslag fortfarande är för det därmed afsedda ändamål behöfligt och någon anledning till förändring i anslagets belopp för närvarande icke föreligger, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, såsom bidrag till *bestridande af kostnaderna för uppehållande af skogsvårdsstyrelsernas verksamhet*, på extra stat för år 1908 bevilja ett anslag af 60,000 kronor.

Skogsodlingens befrämjande.

- [66.] För hvart och ett af åren 1897—1907 har Riksdagen beviljat anslag på extra stat för skogsodlingens befrämjande. Detta anslag, som under åren 1897—1901 utgick med 50,000 kronor och för åren 1902—1904 med 70,000 kronor om året, har på framställning af Kungl. Maj:t för åren 1905—1907 höjts till 100,000 kronor.

Då anledning icke föreligger att föreslå höjning eller nedsättning i detta anslags belopp, samt den tidigare väckta frågan om anslagets öfverflyttande på ordinarie stat fortfarande torde böra anstå i afvaktan på ytterligare erfarenhet rörande skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för *skogsodlingens befrämjande* för år 1908 bevilja ett extra anslag af 100,000 kronor, att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån af tillgång tilldelas antingen skogsvårdsstyrelser, till hvilka landsting eller hushållningssällskap för ändamålet lämnat bidrag, eller i landstingsområde, där sådan styrelse icke finnes, landsting och hushållningssällskap, under iakttagande att i intetdera fallet statsbidrag må till något landstingsområde utgå med högre belopp än det, hvar-

med landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera af dem till ändamålet bidragit, samt att landsting eller hushållningssällskap, som undfått dylikt bidrag, skall vara skyldigt att efter årets utgång till Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande afgifva redogörelse öfver användningen af de utaf staten samt af landsting eller hushållningssällskap lämnade bidrag. [66.]

Restitution af fraktafgifter för kalk.

I särskild proposition af denna dag har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för restitution af fraktafgifter för kalk å extra stat för år 1908 anvisa ett förslagsanslag å 200,000 kronor. Sistnämnda belopp bör alltså här upptagas. [67.]

Restitution af fraktafgifter för kalk.

Internationella landtbruksinstitutet i Rom.

Sedan på initiativ af Hans Maj:t Konungen af Italien en internationell konferens, till hvilken äfven Sverige sände ombud, hållits i Rom under våren 1905 för vidtagande af förberedande åtgärder till upprättande af ett internationellt landtbruksinstitut i nämnda stad, samt ombuden vid denna konferens, under förbehåll af godkännande af de särskilda vid konferensen representerade makternas regeringar, under tecknat en slutakt, innefattande förslag till konvention om upprättande af ett dylikt landtbruksinstitut, behagade Kungl. Maj:t, efter inhämtande af yttranden utaf landtbruksakademiens förvaltningskommitté och landtbruksstyrelsen, den 5 januari 1906 bemyndiga svenske ministern i Rom att å Sveriges vägnar underteckna berörda konvention, dock under förbehåll att Kungl. Maj:ts ratifikation vore beroende af, huruvida Riksdagen beviljade nödigt anslag för bestridande af Sveriges andel i kostnaderna för landtbruksinstitutet. I statsverkspropositionen till 1906 års Riksdag föreslog därefter Kungl. Maj:t beviljandet för detta ändamål af ett anslag till belopp af 5,000 kronor å extra stat för innevarande år, och blef denna framställning af Riksdagen bifallen.

Den 22 juni 1906 täcktes därefter Kungl. Maj:t besluta, att Sverige skulle tillsvidare, så länge anslag af Riksdagen för ändamålet fortfarande anvisades, till institutet erlægga ett årsbidrag af 5,000 francs samt att Sverige skulle ingå uti institutets fjärde klass. Konventionen

[68.]

Internationella landtbruksinstitutet i Rom.

[68.] har därefter af Kungl. Maj:t ratificerats och ratifikationen deponerats i italienska utrikesministeriet.

Då anslag för Sveriges deltagande i institutet äfven för år 1908 är erforderligt, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, till bestridande af kostnaden för *Sveriges deltagande uti internationella landbruksinstitutet i Rom*, på extra stat för år 1908 anvisa 5,000 kronor.

Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

[69.]	Enligt hvad statskontoret anmält, har nämnda ämbetsverk förskjutit följande belopp, hvilka torde böra anmälas till ersättande af Riksdagen under nionde hufvudtiteln, nämligen:	
Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.	till godtgörande af kostnader för landtmäteriförrättningar å åtskilliga kronans domäner	kronor 10,590: 10
	„ godtgörande af kostnader för vissa kronoegendomars deltagande i Hjälmarens och Kvismarens sänkning	„ 6,137: 96
	„ godtgörande af kostnader för vissa kronoegendomars deltagande i andra vattenafledningsföretag ..	„ 15,100: 31
	„ ersättning för bergning af statens bevaknings- och undersökningsfartyg Skagerak	„ 7,310: —
	„ gäldande af kostnad för den af Kungl. Maj:t den 7 juni 1901 tillsatta kommitté för utredande af frågan om vidmakthållande af jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne	„ 727: 47
	„ gäldande af vägskatt för år 1905 för regala laxfisket i Torne älf	„ 112: 74
	„ gäldande af vägskatt för år 1905 för till statsverket indragna frälseräntan af hemmanet $\frac{3}{8}$ mantal Sundersbol n:o 1 i Uppsala län	„ 1: 28
	„ gäldande af kronan för år 1904 påförda kommunalutskylder för vissa från indragna länsmansbostället Fintorp n:o 1 och indragna militiebostället Hunnebo n:o 1 i Göteborgs och Bohus län afsöndrade områden	„ 113: 52
		transport kronor 40,093: 38

	transport kronor	40,093: 38	[69.]
till gäldande af kostnader för värdering af kronolägenheten Halmstads slottsjord i Hallands län		164: 80	
„ ersättning åt förre arrendatorn af indragna militiebostället $\frac{5}{8}$ mantal Gränbyn n:o 2 i Uppsala län	„	581: 83	
„ ersättning åt arrendatorn af Roma klostrets kungsgård för från nämnda kungsgård bortfördt stängsel m. m.	„	165: 10	
„ gäldande af viss del af arrendatorn af förra majorsbostället 2 mantal Haga Stora Hälleby i Stockholms län tillkommande husröteersättning	„	242: 15	
„ gäldande af viss del af arrendatorn af indragna länsmansbostället Tofter n:o 1 i Göteborgs och Bohus län tillkommande husröteersättning	„	8,095: 23	
„ ersättning för husröta å förra sergeantsbostället $\frac{3}{4}$ mantal Jäder n:o 1 i Älfsborgs län.....	„	726: —	
„ ersättning för öfverbyggnad m. m. å förra kompanichefsbostället $\frac{1}{4}$ mantal Rånbyn n:o 10 eller Andholmen i Norrbottens län	„	1,858: 83	
„ ersättning för ny- och ombyggnad vid indragna häradsskrifvarbostället $\frac{5}{8}$ mantal Berg Södra n:o 1 i Älfsborgs län.....	„	2,088: —	
„ till byggnadsersättning, enligt nådiga brefven den 29 maj 1891 och den 27 maj 1904, åt torpare å kronoparker inom Norrbottens län	„	10,000: —	
„ ersättning till vissa kronoarrendatorer och boställshafvare för mistad afkomst af exproprierad jord m. m.	„	1,208: 72	
„ gäldande af kostnader för biträde inom jordbruksdepartementet af sakkunnige personer vid behandling af fråga om byggande och underhåll af utfarts- och byvägar	„	251: 36	
„ gäldande af kostnader för biträde inom jordbruksdepartementet af sakkunniga personer vid behandling af fråga om ändamålsenligt ordnande af skogsundervisningen m. m.	„	6,177: 61	
„ utbetalande enligt nådigt bref den 22 juni 1904 af expensmedel för vissa skogsvårdsstyrelser.....	„	17,466: 20	
	transport kronor	89,119: 11	

[69.]	transport kronor 89,119: 11	
till ersättande af kostnader för bestämmande af arrendeavgift för kronans jordägarandel i en del grufvor inom Norrbottens län	„	13: 60
„ gäldande af försvarsavgift för två kronan tillhöriga utmål å kronomark inom Norrbottens län ..	„	100: —
„ gäldande af kostnader för försvarsarbeten å vissa kopparmalmsfyndigheter i Norrbottens län.....	„	1,630: 67

eller tillhopa kronor 90,863: 38

Med iakttagande af grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt tal af kronor samt för jämnande af hufvudtitelns slutsumma hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till betäckande af ofvan omförmälda, af statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, anvisa å extra stat för år 1908 ett anslag af 90,810 kronor.

Dyrtidstillägg.

[70.]
Dyrtids-
tillägg.

Under återopande af hvad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet öfver finansärenden denna dag anført i fråga om beredande åt statens tjänstemän och betjante af ett dyrtidstillägg för år 1907 att uppföras i riksstaten för år 1908, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till beredande, i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver finansärenden denna dag angifna grunder, af *dyrtidstillägg* för innevarande år åt en del tjänstemän och betjante i jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli samt till jordbruksdepartementet hörande ämbetsverk och kärer, å extra stat för år 1908 anvisa, såsom förslagsanslag, ett belopp af 67,900 kronor.

Extra lönetillägg åt ordinarie vaktmästare i jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli samt till jordbruksdepartementet hörande ämbetsverk.

[71.]
Extra löne-
tillägg åt
vissa betjante

Med återopande af hvad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet öfver finansärenden denna dag anført ifråga om beredande åt vissa betjante i statens tjänst af ett extra lönetillägg för

år 1907 att uppföras i riksstaten för år 1908, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till beredande, i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver finansärenden denna dag angifna grunder, af extra lönetillägg för innevarande år åt vissa betjante i jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli samt till jordbruksdepartementet hörande ämbetsverk, å extra stat för år 1908 anvisa, såsom förslagsanslag, ett belopp af 800 kronor.

[71.]
i jordbruks-
departemen-
tets afdelning
af Kungl.
Maj:ts kansli
samt till jord-
bruksdeparte-
mentet höran-
de ämbetsverk.

Hvad föredragande departementschefen i ofvan berörda hänseenden tillstyrkt och hemställt behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, enligt statsrådets öfriga ledamöters tillstyrkande, i nåder bifalla samt förordnade tillika, enligt statsrådets hemställan, att utdrag af detta protokoll skulle till finansdepartementet öfverlämnas till ledning vid författandet af Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Ur protokollet:

Abr. Unger.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1907.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
1. Landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp	2.
2. Veterinärinstitutet i Stockholm	10.
3. Højning af anslaget till landtbruksingenjörer och deras biträden	45.
4. Ändringar i stuteriöfverstyrelsens stat	49.
5. Højning af anslaget till prisbelöningar för hästar	55.
6. Skogsväsendet	62.
7. Godtgörelse åt afvittringslandtmätare	81.
8. Rikets allmänna kartverk	82.
9. Skrifmaterialier m. m.	104.
10. Afjönning åt ytterligare en kanslisekreterare inom jordbruksdepartementet	105.
11. Angående beredande af rörelsekapital för Ultuna och Alnarps landtegen- domar	105.
12. Nybyggnad och förändringar i hufvudbyggnaden vid landtbruks- och mejeri- institutet vid Alnarp	113.
13. Understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid landtmannaskolor	113.
14. Förhöjda understöd åt landtbruksskolorna i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län	115.
15. Kringresande jordbrukskonsulenter i Norrland och Dalarne	116.
16. Veterinärinrättningen i Skara	141.
17. Bidrag till kostnaderna för allmänna landtbruksmöten	142.
18. Prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten	142.
19. Redskapsprofningsanstalter	143.
20. Agrikulturkemiska stationer	152.
21. Kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län	153.
22. Frökontrollanstalter	153.
23. Åtgärder för befordrande af den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen...	154.
24. Sveriges utsädesförening	168.
25. Elev i boskapsskötsel och mejerihushållning	173.
26. Anställande af torfingenjörer och torfassistenter	175.

	Sid.
27. Torfskola	176.
Åtgärder för att främja tillgodogörandet af den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång	179.
28. Svenska mosskulturföreningen	180.
29. Åtgärder för höjande af det mindre jordbruket	180.
30. Fortgående smörprofningar	187.
31. Statskonsulent i svinskötsel	189.
32. Fjäderfäafvelns befrämjande	190.
33. Afvelscentra för nötboskap	190.
34. Anslag till främjande af nötboskapsafveln inom Norrbottens län	191.
35. Extra personal vid Flyinge hingstdepå	192.
36. Andre instruktör i husslöjd	193.
37. Byggande af ett fartyg för fiskeriadministrationens behof	193.
38. Underhålls- och driftkostnad för ett fartyg för hydrografisk-biologiska hafsundersökningar m. m.	200.
39. Försäkring af fartyget Skagerak	204.
40. Hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven	204.
41. Undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare	207.
42. Södra Sveriges fiskeriförening	208.
43. Hydrografiska undersökningar af Sveriges färskvatten	224.
44. Åtgärder för tillgodogörande af svenska statens vattenfall	224.
45. Arfvoden åt tre tjänstemän i första graden å domänstyrelsens skogs- afdelning	260.
46. Angående anslag till vikariatsersättning, arfvoden för byggnadsplaners granskning, åt amanuenser och extra biträden, renskrifnings- och tryck- ningskostnader inom domänstyrelsen	260.
47. Aflöning åt domänintendenter m. m.	261.
48. Resekostnader vid domänförvaltningen	261.
49. Extra lärarkrafter vid skogsinstitutet	261.
50. Förordnande af en extra föredragande inom landtmäteristyrelsen	262.
51. Kostnader för kopiering af i landtmäteristyrelsens arkiv förvarade kartor m. m.	272.
52. Undervisning i högre geodesi	273.
53, 54. Rikets allmänna kartverk	284.
Ökad civil personal m. m.	
Höjning i arfvodena åt kvinnliga ritare och ritbiträden.	
55. Geologiska undersökningarna	284.
56. Kostnad för vägdelningar	303.
57. Särskildt understöd till synnerligt betungade väghållningsdistrikt	303.

	Sid.
58. Förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen	305.
59, 60. Norrländska afdikningsanslaget. Allmänna frostminskningsanslaget 308,	315.
61. Odlingsslånefonden	316.
62. Afdikningar å kronans skogar i de norrländska länen och i Kopparbergs län	316.
63. Afdikningar af sankta marker, tillhörande Alträskes kronopark m. m. i Norrbottens län	316.
64. Reglering af flottleder i de norrländska länen äfvensom i Kopparbergs, Örebro och Västmanlands län	317.
65. Uppehållande af skogsvårdsstyrelsernas verksamhet	318.
66. Skogsodlingens befrämjande	318.
67. Restitution af fraktafgifter för kalk	319.
68. Internationella landtbruksinstitutet i Rom	319.
69. Ersättning för af statskontoret gjorda förskott	320.
70. Dyrtidstillägg	322.
71. Extra lönetillägg åt vissa betjante i jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli samt till jordbruksdepartementet hörande ämbetsverk	322.

Tionde hufvudtiteln.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Kungl.
Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms
slott den 12 januari 1907.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

Sedan de till nionde hufvudtiteln hörande frågor blifvit på föredragning af vederbörande departementschef pröfvade, anhöll chefen för finansdepartementet, statsrådet Swartz att få anmäla de frågor, som rörde regleringen af

tionde hufvudtiteln,

innefattande pensions- och indragningsstaterna.

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 1 Saml. 1 Afd.

Hvad först angick

pensionsstaten,

erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t, enligt finansdepartementet tillhandakomna protokollsutdrag, förut beslutit afåtande till Riksdagen af följande framställningar, nämligen:

på *landtförsvarsdepartementets* föredragning:

(se *bil. 1* vid detta prot. pag. 18)

[1.]

Höjning af statsbidraget till pensionering af änkor och barn efter befäl och underbefäl vid armén.

att höja det under riksstatens tionde hufvudtitel å ordinarie stat uppförda anslaget för bidrag till pensionering af änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén,

nu	kronor 115,617:—
med	„ 1,187:—
till	kronor 116,804:—

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:

(se *bil. 2* vid detta prot. pag. 21)

[2.]

Höjning af statsbidraget till lärarnes m. m. uppförda anslaget, för närvarande utgörande 91,737 kronor, bevilja ett belopp af 3,521 kronor; kommande nämnda anslag härigenom att uppgå till 95,258 kronor;

att till höjande af det såsom bidrag till pensionering af änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m. uppförda anslaget, för närvarande utgörande 91,737 kronor, bevilja ett belopp af 3,521 kronor; kommande nämnda anslag härigenom att uppgå till 95,258 kronor;

(se *bil. 2* vid detta prot. pag. 22)

[3.]

Kostnaden för förvaltningen af småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

att Riksdagen, i afseende å kostnaderna för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalts förvaltning och verksamhet under år 1908, må medgifva:

att Kungl. Maj:t må för sistnämnda år bestämna de belopp, som för bestridande af anstaltens förvaltningsbestyr blifva erforderliga; samt att de för berörda förvaltningskostnader och för anstaltens utgifter i öfrigt under samma år erforderliga medel må af Kungl. Maj:t, i den mån influtna afgifter icke äro att tillgå, anvisas af tillgängliga statsmedel såsom förskott, att antingen ersättas af berörda afgifter, i den mån de under året ingå, eller, därest dessa afgifter skulle för året befinnas härtill otillräckliga, anmälas till ersättande af Riksdagen;

(se *bil. 2* vid detta prot. pag. 23)

att medgifva, att Kungl. Maj:t må för år 1908 dels bestämma de belopp, som erfordras för bestridande af kostnaderna för förvaltningen af döfstumlärarnas pensionsanstalt, dels ock, därest dessa kostnader icke kunna bestridas af influtna afgifter, anvisa erforderligt belopp af förslagsanslaget »Bidrag till döfstumlärarnas pensionsanstalt»;

[4.]

Kostnaden för förvaltningen af döfstumlärarnas pensionsanstalt.

(se *bil. 3* vid detta prot. pag. 42)

att medgifva,

att den vid skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg anställda ordinarie lärarpersonalen, slöjdlärarynnor däri inberäknade, må vinna delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt samt att därvid följande grunder och villkor må äga tillämpning:

[5.]

Beredande af pension åt lärarpersonalen vid skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg.

att med ordinarie föreståndarinna eller lärarinna förstås sådan, som af vederbörande styrelse antagits för visst antal år i sänder eller tills vidare med ömsesidig uppsägningsrätt;

att föreståndarinnan i pensionsafseende betraktas lika med kvinnlig föreståndare vid döfstumskola och lärarinna lika med döfstumlärarinna;

att föreståndarinna eller lärarinna skall för att erhålla hel pension under de före afskedstagandet senast förflutna tio tjänståren hafva åtnjutit löneförmåner, värdet af bostad och bränsle eller ersättning därför häri icke inberäknadt, fullt motsvarande det belopp, till hvilket delaktighet i pensionsanstalten för tjänsten bestämts;

att pensionssökande må räkna sig till godo äfven den tid, hon tjänstgjort vid skolhemmet, innan bestämmelser om delaktighet för dess lärarpersonal i döfstumlärarnas pensionsanstalt utfärdats och desamma träd i kraft, dock med iakttagande af den i § 12 mom. 1 af nådiga reglementet för nämnda anstalt omförmälda inskränkning, så tolkad, att hvad däri stadgas om aflagd godkänd döfstumlärarexamen såsom villkor för rätt att räkna tjänstår såsom extra lärarinna icke skall i afseende å skolhemmets lärarpersonal äga tillämpning;

att skolhemmets styrelse ansvarar för, att behöriga pensionsafgifter inom föreskrifven tid till pensionsanstalten erläggas; samt

att om skolhemmet och dess styrelse skall gälla hvad i reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt stadgas angående skoldistrikt och distriktsskolstyrelse;

(se *bil. 3* vid detta prot. pag. 49)

dels medgifva delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt för folkhögskollärarpersonalen enligt följande särskilda villkor och bestämmelser:

[6.]

Pensionering af lärare vid folkhögskolor m. fl.

att delaktigheten för denna personal skall afse ordinarie manliga föreståndare och lärare vid de af staten understödda folkhögskolorna — kvinnliga afdelningar däri inberäknade — och därmed förenade landtmannaskolor, dock icke särskilda lärare i öfningsämnen eller slöjd;

att med ordinarie föreståndare eller lärare förstås sådana, som af vederbörande styrelse antagits för visst antal år i sänder eller tills vidare med ömsesidig uppsägningsrätt;

att det högsta belopp, för hvilket delaktighet må kunna vinnas för lärare, bestämmes till 2,700 kronor;

att föreståndare eller lärare skall, för att erhålla hel pension, under de före afskedstagandet senast förflutna tio tjänståren hafva åtnjutit löneförmåner, värdet af bostad och bränsle eller ersättning därför häri icke inberäknadt, fullt motsvarande det belopp, till hvilket delaktighet i pensionsanstalten för tjänsten bestämts;

att pensionsökande må räkna sig till godo äfven den tid, han tjänstgjort, innan bestämmelser om delaktighet för folkhögskollärarypersonalen i döfstumlärarnas pensionsanstalt utfärdats och desamma trädtt i kraft, dock med iakttagande af den i § 12 mom. 1 af reglementet för nämnda anstalt omförmälda inskränkning;

att för den tid, som infaller, efter det döfstumlärarnas pensionsanstalt börjat att omfatta äfven folkhögskollärartjänster, en folkhögskollärare icke må räkna sig ett tjänstår till godo såsom ordinarie, med mindre han under detsamma varit i sådan egenskap anställd å tjänst med delaktighet i pensionsanstalten;

att med fullt tjänstår förstås den undervisningstid, som är eller varder bestämd såsom villkor för erhållande af statsbidrag till manlig folkhögskola;

att i stället för den i § 12 af nyssberörda reglemente omnämnda döfstumlärarexamen skall beträffande folkhögskollärare fordras akademisk examen eller ock afgangsexamen från teknisk högskola, skogsinstitut, Alnarps eller Ultuna landtbruksinstitut; samt

att hvad i nämnda reglemente säges om skoldistrikt och distriktskolstyrelse skall i fråga om folkhögskollärare gälla om vederbörande skolstyrelse;

dels medgifva delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa för ifrågavarande lärarpersonal sålunda, *att* en hvar manlig föreståndare eller lärare vid folkhögskola, som, efter det bestämmelser om delaktighet för nämnda personal i döfstumlärarnas pensionsanstalt utfärdats och desamma trädtt i kraft, tillträdtt tjänst, hvarmed följer delaktighet i

nämnda pensionsanstalt, skall vara skyldig till delaktighet jämväl i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, att rättighet att vara delägare i kassan skall tillkomma en hvar tjänstinnehafvare, som vid den tid, då bestämmelser om delaktighet för folkhögskolläraryrkespersonalen i döfstumlärarnas pensionsanstalt träder i kraft, innehar tjänst, för hvilken vederbörande skolstyrelse vinner delaktighet i pensionsanstalten, under villkor att anmälan om delaktighet sker inom tid, som af Kungl. Maj:t bestämmes, äfvensom att för denna nya grupp af delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa pensionsavgifter och pensionsbelopp skola utgå i förhållande till de belopp, efter hvilka vederbörande skolstyrelser för ifrågakvarande tjänster vunnit delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt, samt i öfrigt reglementet för nämnda änke- och pupillkassa äga motsvarande tillämpning;

dels ock, för beredande af ifrågakvarande delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, öka det såsom bidrag till berörda kassa å riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslag med 4,377 kronor.

(se *bil. 4* vid detta prot. pag 64)

dels medgifva, att hvarje folkskoleseminarium må, under iakttagande i tillämpliga delar af föreskrifterna i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning, för hvar och en af de vid den med seminariet förenade öfningsskolan befintliga lärartjänster, hvilka skola uppehållas af examinerade manliga eller kvinnliga folkskollärare, erhålla delaktighet i nämnda pensionsinrättning efter det högsta lönebelopp, hvaraf den lärare, som innehar tjänsten, på grund af tjänstålder, enligt gällande författning äger att komma i åtnjutande,

dels ock öka det under riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslaget: »Bidrag till folkskollärares pensionering» med 4,145 kronor samt det under samma hufvudtitel uppförda anslaget: »Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa» med 100 kronor.

Härefter yttrade föredragande departementschefen:

»Uti särskild nådig proposition den 31 december 1906 angående ändrade bestämmelser rörande anslag till högre folkskolor har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att öka dels det under tionde hufvudtiteln uppförda anslaget: 'Bidrag till folkskollärares pensionering' med 3,081 kronor dels ock det under samma hufvudtitel uppförda anslaget: 'Bidrag till folkskollärares änke- och pupillkassa' med 165 kronor.

[7.]

Höjning af pensionen för lärarna i läsåmnen vid folkskoleseminariernas öfningsskolor

[8.]

Bidrag till folkskollärares pensionering m. m.

[9.] Vidare tillåter jag mig erinra, att Kungl. Maj:t i sammanhang med denna dag beslutadt aflåtande till Riksdagen af nådig proposition med förslag till lag angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension föreslagit Riksdagen att

Pensionering, enligt pensionslagen, af civila tjänstinnehafvare. Kostnader för förvaltningen af en änke- och pupillkassa för civilstaten m. m.

dels å ordinarie staten under tionde hufvudtiteln uppföra ett förslagsanslag å 100,000 kronor till pensionering, enligt pensionslagen, af civila tjänstinnehafvare;

dels, såsom bidrag till bestridande af förvaltningskostnaden för en i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det vid propositionen fogade utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden angifna grunder ordnad ny änke- och pupillkassa för civilstaten, likaledes å ordinarie staten under tionde hufvudtiteln uppföra ett bestämdt anslag å 35,000 kronor;

dels medgifva, att från och med år 1893 uppkomna och härefter uppkommande behållningar å det till pensionsstaten för civila ämbets- och tjänstemäns änkor och omyndiga barn anvisade anslag å 45,000 kronor må tillfalla den nya änke- och pupillkassan för civilstaten med skyldighet för denna kassa att svara för utbetalning i behörig ordning af de till utgående från nämnda anslag redan anvisade pensioner;

dels ock, under förutsättning af bifall till hvad i berörda nådiga proposition sålunda och i öfrigt föreslagits, från riksstaten utesluta de å tionde hufvudtiteln nu uppförda ordinarie anslagen till civilstatens pensionskassa af tillhoppa 112,286 kronor.

Ökningen under denna stat utgöres således af

höjning af bidraget till pensionering af änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén	kronor	1,187: —
höjning af bidraget till pensionering af änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m.	„	3,521: —
höjning af bidraget till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, sammanlagdt	„	4,642: —
höjning af anslaget »Bidrag till folkskollärarnes pensionering», sammanlagdt	„	7,226: —
anslag till pensionering, enligt pensionslagen, af civila tjänstinnehafvare	„	100,000: —
transport kronor		116,576: —

Tionde hufvudtiteln.

7

transport kronor	116,576: —
förvaltningsbidrag till en änke- och pupillkassa för civilstaten	„ 35,000: —
tillsammans kronor	151,576: —
Om härifrån dragas de till uteslutande ur riksstaten föreslagna ordinarie anslagen till civil- statens pensionskassa, tillhopa	„ 112,286: —
blir ökningen af de ordinarie anslagen å pensions- staten på det hela	kronor 39,290: —
Vid bifall till de, enligt hvad förut nämnts, framställda förslag komma således de ordinarie anslagen till pensionsstaten, i nu gällande riksstat upptagna till sammanlagdt	„ 2,171,641: —
att sluta å ett belopp af	kronor 2,210,931: —

Beträffande därefter

indragningsstaten

erinrade departementschefen om Kungl. Maj:ts på nedannämnda departements föredragning förut fattade beslut om aflåtande till Riksdagen af följande framställningar, nämligen

på *justitiedepartementets* föredragning:

(se *bil. till statsverksprop.: Andra hufvudtiteln* sid. 63)

att för kamreraren vid centralfängelset å Nya Varfvet *August Vilhelm Gotthard Sundberg* må från och med år 1908 uppföras årlig lön till belopp af 4,350 kronor; dock med villkor att, i händelse *Sundberg* efter förflyttning till indragningsstaten anställs i statens eller kommunens tjänst, han skall vara pliktig att i allo frånträda lönen å indragningsstaten, därest den understiger eller är lika med den nya lönen, samt att, därest lönen å indragningsstaten öfverstiger berörda nya lön, vidkännas mot den senare svarande afdrag;

[10.]
*Pension åt
kamreraren
A. V. G. Sund-
berg.*

(se *bil. till statsverksprop.: Andra hufvudtiteln* sid. 67)

att predikanten vid indragna kronohäktet i Kungsbacka *Johan Emanuel Sjöholm* må från och med år 1908 uppbära ersättning för sin genom häktets indragning förlorade aflöning, 400 kronor om året;

[11.]
*Pension åt
predikanten
J. E. Sjöholm.*

på utrikesdepartementets föredragning:

(se bil. 5 vid detta prot. pag. 72)

[12.]
Öfverflyttande
af pensioner
från tredje
till tionde
hufvudtiteln.

att de nu från tredje hufvudtiteln utgående pensioner till sammanlagdt belopp af 19,000 kronor må öfverföras från nämnda hufvudtitel till tionde hufvudtiteln samt utgå från allmänna indragningsstaten;

på landtförsvarsdepartementets föredragning:

(se bil. 6 vid detta prot. pag. 74)

[13.]
Pension åt
tretton äldre
arbetare vid
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.

att en hvar af följande, vid Karlsborgs fästningsbyggnad anställda arbetare nämligen: handräckningskarlen *Karl Alfred Svensson*, stenhuggaren *Adolf Fredrik Berg*, sadelmakaren *Anders Gustaf Andersson*, timmermannen *Karl Johan Fredriksson*, vagnmakaren *Anders Gustaf Pettersson*, stalldrängarna *Karl Johan Andersson*, *Anders Gustaf Jansson* och *Karl Johan Isaksson Harnesk* samt handräckningskarlarna *August Oden*, *Sven Petter Björk*, *Karl August Bäckström*, *August Johansson Thor* och *Gustaf Vallberg* må från och med månaden näst efter den, hvarunder han varder entledigad från anställning vid fästningsbyggnaden, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 300 kronor;

(se bil. 7 vid detta prot. pag. 79)

[14.]
Pension åt
skogvaktaren
L. Pettersson.

att skogvaktaren vid Karlsborg *Ludvig Pettersson*, måtte från och med månaden näst efter den, hvarunder han varder entledigad från skogvaktarbefattningen, under sin återstående lifstid få å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 300 kronor;

(se bil. 8 vid detta prot. pag. 81)

[15.]
Pension åt
kokerskan
*Maria Botilla
Olsson*.

att kokerskan *Maria Botilla Olsson* må under sin återstående lifstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta pension till belopp af 300 kronor årligen, att beräknas och utgå från och med den 1 maj 1906;

(se bil. 9 vid detta prot. pag. 84)

[16.]
Pension åt
fanjunkaren
N. T. Lundahl.

att sergeanten af första klassen vid Norrlands trängkår, fanjunkaren *Nils Thure Lundahl* må från och med månaden näst efter den, i hvilken han erhåller afsked från sin beställning, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 900 kronor;

(se *bil. 10* vid detta prot. pag. 87)

att regementsstallmästaren vid lifgardet till häst, friherre *Fredrik Jakob von Essen* må, från och med månaden näst efter den, hvarunder han erhåller afsked från sin nuvarande beställning, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension, beräknad efter 1,200 kronor intill den 1 juli 1908, efter 975 kronor från och med samma dag intill den 1 juli 1913 samt efter 775 kronor från och med sistnämnda dag, med villkor dock att, därest han framdeles skulle erhålla anställning mot aflöning af statsmedel, hans pensionsbelopp skall för den tid, sålunda vunnen anställning varar, minskas i den mån, den nya aflöningen tillhoppa med pensionen öfverskjuter nu till honom utgående lön och dagaflöning;

[17.]
Pension åt
regements-
stallmästaren
friherre F. J.
von Essen.

på *sjöförsvarsdepartementets* föredragning:

(se *bil. 11* vid detta prot. pag. 91)

att förre fortifikationsarbetaren *David Emanuel Svensson* må under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 90 kronor, att utgå från och med år 1906;

[18.]
Pension åt
förre forti-
fikations-
arbetaren D.
E. Svensson.

(se *bil. 11* vid detta prot. pag. 94)

att bevilja förre fortifikationsarbetaren *Jonas Pettersson Bolin* en årlig pension af 300 kronor å allmänna indragningsstaten, att utgå från och med år 1907;

[19.]
Pension åt
förre fortifika-
tionsarbetaren
J. Pettersson
Bolin.

på *civildepartementets* föredragning:

(se *bil. 12* vid detta prot. pag. 97)

att kontrollanten vid rikets hospitals- och asylbyggnader *Axel Theodor Lignell* må från och med månaden näst efter den, under hvilken hans kontrollantbefattning upphör, för sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 2,400 kronor.

[20.]
Pension åt
kontrollanten
vid rikets
hospitals-
och asyl-
byggnader
A. T. Lignell.

(se *bil. 13* vid detta prot. pag. 100)

att extra ordinarie landskanslisten vid länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län *Johan Alfred Frykstedt* må från och med månaden näst efter den, hvarunder han erhåller afsked, för sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 800 kronor;

[21.]
Pension åt
e. o. lands-
kanslisten J.
A. Frykstedt.

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:

(se *bil. 2* vid detta prot. pag. 26)

[22.]
Pension
åt slöjd-
läraren
A. Vahlström.
att slöjdläraren vid folkskoleseminariet i Uppsala *Abraham Vahlström* må från och med månaden näst efter den, i hvilken han varder entledigad från sin befattning såsom slöjdlärare vid seminariet, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 450 kronor årligen;

(se *bil. 2* vid detta prot. pag. 27)

[23.]
Understöd åt
äldre behöf-
vande folk-
skollärare.
att för år 1908 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å 4,900 kronor, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt meddela, användas till understöd af högst 350 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskollärare, hvilka oförvitligt skött sin tjänst, men därifrån erhållit afsked före år 1867;

(se *bil. 2* vid detta prot. pag. 28)

[24.]
Understöd åt
äldre behöf-
vande små-
skollärare
med flera.
att för år 1908 å allmänna indragningsstaten anvisa och till Kungl. Maj:ts disposition ställa ett anslag af 18,000 kronor för beredande af ålderdomsunderstöd åt sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, hvilka, efter att hafva i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, afgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt nädiga reglementet den 22 juni 1892, samt under enahanda villkor och bestämmelser i öfrigt, som beträffande det för år 1907 uti förevarande afseende beviljade anslag blifvit af Riksdagen stadgade, nämligen:

att lärares eller lärarinnas tjänstgöring afslutats så tidigt, att ålderdomsunderstöd enligt nyssnämnda nädiga reglemente icke kunnat honom eller henne beviljas, eller före utgången af år 1891;

att sådan från tjänsten afgången lärare eller lärarinna uppnått en lefnadsålder af minst femtiofem år;

att han eller hon styrkes befinna sig i behöfvande omständigheter;

att det belopp, hvartill understöd högst må meddelas, bestämmes till 100 kronor årligen; samt

att Kungl. Maj:t må äga att meddela de närmare föreskrifter i ämnet, hvilka befinnas erforderliga;

(se *bil. 14* vid detta prot. pag. 103)

dels att medgifva, att vissa lärarinnor vid flickskolor, som i följd af 1904 års Riksdags beslut om inrättande af statssamskolor i åtskilliga städer indragits eller komma att indragas, må från den tid, deras anställning vid skolorna af nyssnämnda anledning upphört, kunna komma i åtnjutande af statsunderstöd hvardera till belopp af högst 400 kronor för år räknadt, att utgå under förutsättning att vederbörande kommun i hvarje fall lämnar understöd till minst lika stort belopp samt under de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva,

dels ock att för beredande af tillgång till utgifvande af de statsunderstöd, som sålunda varda beviljade, å allmänna indragningsstaten uppföra ett förslagsanslag af 4,000 kronor;

(se *bil. 14* vid detta prot. pag. 110)

att förestånderskan och instruktionsbarnmorskan vid barnmorskeundervisningsanstalten i Göteborg *Carolina Magnusson* må från och med månaden näst efter den, hvori afsked varder henne beviljadt, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 400 kronor årligen;

(se *bil. 14* vid detta prot. pag. 111)

att docenten i praktisk filosofi vid universitetet i Uppsala, professorn *Hans Edfeldt* må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked från docenturen varder honom beviljadt, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 2,000 kronor årligen;

(se *bil. 3* vid detta prot. pag. 30)

att å allmänna indragningsstaten såsom anvisning i kontant uppföra följande anslag:

till pedagogien i Ålem	kronor 207: —
till en klockare i Södra Finnskoga församling	„ 75: —
till kapellpredikanten i Mockfjärd, ersättning, att utgå enligt hittills gällande grunder, förslagsvis	„ 161: —
till pedagogien i Öregrund, ersättning, att utgå enligt hittills gällande grunder, förslagsvis	„ 121: —;

(se *bil. 3* vid detta prot. pag. 36)

att förre teckningsläraren vid allmänna läroverket i Filipstad *Karl Nikolaus Jahnsen* må från och med den 1 januari 1907 under sin

[25.]
Understöd åt äldre be-
höfvande flick-
skollära-
rinnor.

[26.]
Pension för
instruktions-
barnmorskan
*Carolina
Magnusson.*

[27.]
Pension för
docenten vid
universitetet i
Uppsala, pro-
fessorn *H.
Edfeldt.*

[28.]
Öfverflyttning
af vissa anslag
från åttonde
hufvudtiteln
till allmänna
indragnings-
staten.

[29.]
Pension för
förra teck-
ningsläraren
K. N. Jahnsen.

återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 300 kronor årligen;

(se bil. 3 vid detta prot. pag. 38)

[30.]
Pension för
vaktmästaren
P. V. Petters-
son.

att vaktmästaren vid folkskoleseminariet i Stockholm *Per Vilhelm Pettersson* må från och med månaden näst efter den, hvori han varder entledigad från sin vaktmästarsyssla, dock icke tidigare än från och med den 1 juli 1908, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 750 kronor årligen;

(se bil. 3 vid detta prot. pag. 40)

[31.]
Pension för
vaktmästaren
C. A. Carlsson.

att vaktmästaren vid tekniska högskolans kemiska laboratorium *Carl August Carlsson* må från och med månaden näst efter den, hvori han varder entledigad från sin vaktmästarsyssla, dock icke tidigare än från och med den 1 januari 1908, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 750 kronor årligen;

på jordbruksdepartementets föredragning:

(se bil. 15 vid detta prot. pag. 114)

[32.]
Pensioner åt
vid rikets all-
männa kart-
verk anställda
gravören C. E.
R. Herlin, rit-
och kolore-
ringsbiträdet
Sofia Karo-
lina Maria
Claesson samt
vaktmästaren
C. E. Jansson.

att vid rikets allmänna kartverk anställda gravören *Clas Evald Reinhold Herlin*, rit- och koloreringsbiträdet *Sofia Karolina Maria Claesson* samt vaktmästaren *Carl Erik Jansson* må från och med månaden näst efter den, hvarunder de afgå från sina respektive tjänstbefattningar vid kartverket under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årliga pensioner af Herlin 2,800 kronor, Claesson 1,000 kronor samt Jansson 750 kronor.

Departementschefen, statsrådet Swartz anförde härefter:

I underdånig skrifvelse den 18 sistlidne september har öfverintendentsämbetet gjort framställning om beredande af pension åt förre kontrollanten hos ämbetet *Johan Nordqvist*; och har till stöd härför anförts följande:

[33.]
Pension för
förre kontrol-
lanten hos
öfverinten-
dentsämbetet
J. Nordqvist.

År 1886 hade öfverintendentsämbetet beslutit att tillsätta en särskild kontrollant öfver de årligen förekommande reparationsarbetena med mera vid kronans under ämbetets inseende ställda hus och byggnader i hufvudstaden, hvilken befattnings innehafvare, enligt af ämbetet utfärdad instruktion, skulle hafva att under den tid af året — från och med maj till och med oktober — då arbetena enligt de årliga generalförslagen rörande reparationer och underhåll vid omförmälda

statsegendomar företrädesvis påginge, ägna sin tid uteslutande åt tillsynen däröfver; att, därest äfven å annan tid af året arbeten af nu nämndt slag förekomme — hvilket esomoftast inträffade — öfvervaka äfven dessa; att omedelbart efter emottagandet granska de af de utaf ämbetet för arbetena i fråga antagna bygg- och handtverksmästare hvar fjortonde dag till ämbetet inlämnade dagnotor öfver utförda arbeten, äfvensom att, om så befundes nödigt, verkställa kontrollmätningar; att hvarje helgfri dag under förstnämnda tid af året klockan 1—2 på dagen tillstädeskomma på ämbetets lokal för afgifvande af rapporter och mottagande af tjänsteuppdrag; att tillse att icke något extra arbete, som ej blifvit i behörig ordning medgifvet, bringades till verkställighet, lämna nödiga upplysningar vid upprättande af arbets- och kostnadsförslag eller granskning af räkningar, hålla hand däröfver, att eldfara, åverkan eller annan skada icke tillfogades ifrågavarande byggnader genom arbetsfolks förvällande, och ofördröjligen göra vederbörlig anmälan, om några handverkare icke fullgjorde sina åligganden; samt att i öfrigt ställa sig till noggrann efterrättelse de föreskrifter, som kunde kontrollanten meddelas af därtill berättigade förmän.

Innehafvaren af befattningen skulle årligen utses vid föredragning inför öfverintendentsämbetet af Kungl. Maj:ts nådiga beslut om fastställelse af löpande års generalförslag för ett år i sänder, räknadt från den 1 maj. Det arfvode, som för samma befattning af ämbetet bestämts och som utanordnats från den i generalförslaget beträffande husen i Stockholm upptagna post till »arfvoden åt biträdande tillsyningsmännen vid de publika byggnaderna» m. m. — alltså från det ordinarie statsanslaget till byggnader och reparationer — hade utgått till och med år 1899 med 2,000 kronor och sedermera med 2,500 kronor, allt efter år räknadt.

Till förste innehafvare af denna befattning hade ämbetet den 20 april 1886 utsett förbemälda Nordqvist, hvilken sedermera af ämbetet år efter år omvalts ända tills nästlidet år, då sjukdom hindrat honom att vidare kunna åtaga sig befattningen.

Nordqvist, hvilken vore född den 3 oktober 1855, hade, efter att hafva från sitt trettonde till sitt sjuttonde år sysslat med byggnads-snickeriarbete, under ett och ett halft år varit af drätselkammaren i Härnösand anställd såsom förman vid stadens kajbyggnader och gatuarbeten, hvarefter han den 24 augusti 1875 vunnit inträde vid tekniska elementarskolan i Örebro, därifrån han efter genomgången kurs utskrifvits den 4 juni 1878. Efter denna tid hade han sysselsatt sig med privat byggnadsverksamhet, jämväl med uppgörande af ritningar

och dylikt, till år 1885, då han antagits till stadsbyggmästare i Växjö och till kontrollant öfver därstädes då förestående arbete med uppförande af läroverksbyggnad. Vid dessa befattningar hade Nordqvist kvarstått, till dess han, på sätt förut sagts, antagits till kontrollant hos öfverintendentsämbetet.

Nordqvist — som sedan år 1890 vore gift med Judit Sofia Elisabeth Hammarström, född den 4 augusti 1859, och i sitt äktenskap ägde fyra barn, dottern Anna Elisabet, född den 26 juli 1894, sonen Sven Johan, född den 5 juli 1895, dottern Malvina Johanna, född den 6 november 1896 och sonen Gustaf Magnus, född den 19 januari 1899 — hade under den långa tid af 20 år, han hos ämbetet innehaft sin jämförelsevis särdeles maktpåliggande och kräfvande befattning, städe utfört sina tjänsteåligganden på ett om synnerligt nit, duglighet, ordning och noggrannhet vittnande sätt och därigenom väsentligt bidragit till ett samvetsgrant, ekonomiskt och i öfrigt tillfredsställande utförande af de i hufvudstaden pågående, oftast i hög grad omfattande underhålls- och reparationsarbeten, hvarför det vore med saknad ämbetet funnit sig icke längre kunna påräkna Nordqvists biträde i den syssla, hvori han ända från dess inrättande med framgång verkat.

Nordqvist, hvars hälsotillstånd de senare åren varit mindre godt, hade nämligen, enligt hvad handlingarna bilagda, af professorn i nervsjukdomar vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet doktor F. Lennmalm och intendenten vid Mörsils sanatorium — där Nordqvist under de sista åren någon tid sökt bot — doktor T. Horney under nästlidne augusti månad utfärdade intyg gäfvade vid handen, träffats af kroniskt ryggmärgslidande med delvis förlamning i extremiteterna, hvarigenom han blifvit oförmögen till arbete och i hvilken sjukdom någon förbättring icke vore att förvänta.

Under sådana förhållanden och då Nordqvist med den skäligen måttliga aflöning, han från ämbetet uppburit, icke, efter hvad för ämbetet upplysts, kunnat, äfven fastän han varit i tillfälle att delvis inom ämbetet för arbete, som icke tillhört hans befattning, dels ock utom ämbetet förskaffa sig någon, i allt fall ingalunda betydande biinkomst, med sin tillväxande familj och alltjämt stegrade lefnadskostnader göra några besparingar, hade öfverintendentsämbetet ansett det såsom en bjudande plikt att, då nu sjukdom hindrade Nordqvist att kvarstå i den statens intressen berörande befattning, åt hvilken han ägnat sina bästa år, söka utverka det allmännas mellankomst till förhindrande att Nordqvist, hans hustru och minderåriga barn skulle för framtiden träffas af verklig nöd.

Med afseende å hvad sålunda anförts har öfverintendentsämbetet i öfverensstämmelse med hvad Nordqvist hos ämbetet begärt, hemställt, att Kungl. Maj:t, i betraktande af Nordqvists relativt långa och förtjänstfulla verksamhet samt af de önmående omständigheter, hvori han utan eget förvällande råkat, till Riksdagen aflåta nådig proposition om beredande åt Nordqvist af en årlig pension till belopp, som, med hänsyn till de arfvodesförmåner, Nordqvist från för ämbetet tillgängliga statsmedel uppburit, skäligen syntes kunna bestämmas till 1,200 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, med hvilken Nordqvist upphörde att vara hos ämbetet anställd, eller från och med maj månad 1906.

Öfver ifrågavarande framställning har statskontoret afgifvit inforordradt underdånigt utlåtande, däri statskontoret tillstyrkt bifall till samma framställning.

Lika med öfverintendentsämbetet och statskontoret anser jag hvad i ärendet förekommit rörande Nordqvists arbete i statens tjänst och hans af obotlig sjukdom föranledda oförmåga att vidare genom arbete försörja sig och sin familj vara af beskaffenhet att böra föranleda åtgärd till beredande åt honom af årligt understöd af statsmedel; och då ej heller något synes vara att erinra mot det föreslagna pensionsbeloppet, hemställer jag i underdånighet, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att medgifva,

att förre kontrollanten hos öfverintendentsämbetet *Johan Nordqvist* må under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 1,200 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, med hvilken Nordqvist upphörde att vara hos öfverintendentsämbetet anställd, eller från och med maj månad 1906.

Vidare anförde departementschefen:

Förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten är i nu gällande riksstat upptaget till 2,291,924 kronor. Utgifterna från detta anslag hafva i runda tal uppgått år 1901 till 2,157,300 kronor, år 1902 till 2,161,100 kronor, år 1903 till 2,230,300 kronor, år 1904 till 2,299,200 kronor och år 1905 till 2,403,800 kronor. Anslaget torde därför böra ökas med ett belopp, som för jämnande af hufvudtitelns slutsumma upptages till 111,958 kronor, eller från 2,291,924

kronor till kronor 2,403,882: —

Lägges härtill anslaget till pensionsstaten... ,, 2,210,931: —

skulle slutsumman af tionde hufvudtitelns ordinarie

anslag blifva kronor 4,614,813: —

[34.]

*Anslaget till
allmänna in-
dragnings-
staten.*

Beträffande

extra anslag

under denna hufvudtitel böra vid statsverkspropositionens affattande iakttagas Kungl. Maj:ts på nedannämnda departements föredragning förut fattade beslut om aflåtande till Riksdagen af följande framställningar, nämligen

på *landtförsvarsdepartementets* föredragning:

(se *bil. 1* vid detta prot. pag. 18)

[35.]
*Anslag till
upprätt-
hållande af
arméns pen-
sionering.*

att å extra stat för år 1908 må anvisas ett förslagsanslag af 2,350,000 kronor, att användas såväl till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att afstå de för året densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna, som ock till fyllnadspensioner i enlighet med fastställda grunder för sådana pensioners utgående;

[36.]
*Förstärkande
af statsbidra-
get till pensio-
nering af
änkor och
barn efter be-
fäl och under-
befäl vid
armén.*

att till förstärkande af det i 1907 års riksstat uppförda anslag för bidrag till pensionering af änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén på extra stat för år 1908 må anvisas ett belopp af 1,187 kronor;

(se *bil. 16* vid detta prot. pag. 118)

[37.]
*Anslag för
tidigare pen-
sionering af
afskedadt in-
delt manskap.*

att för tidigare pensionering af afskedadt indelt manskap, i enlighet med de af Kungl. Maj:t med 1905 års lagtima Riksdag bestämda grunder, må å extra stat för år 1908 anvisas ett förslagsanslag å 50,000 kronor, att tilldelas Vadstena krigsmanhuskassa;

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:

(se *bil. 4* vid detta prot. pag. 70)

[38.]
*Extra
pensionsaf-
gifter till folk-
skollärarnas
pensions-
inrättning.*

att för bestridande af de extra pensionsavgifter, hvilka på grund af § 8 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning nu utgå eller till följd af de af 1906 års Riksdag beslutade eller nu föreslagna ändrade bestämmelser om delaktighetsbeloppen i nämnda inrättning komma att utgå, på extra stat för år 1908 under riksstatens tionde hufvudtitel bevilja ett förslagsanslag å 20,000 kronor.

Summan af tionde hufvudtitelns extra anslag för år 1908 skulle således blifva 2,421,187 kronor.

Hvad departementschefen sålunda rörande tionde hufvudtiteln hemställt biträdades af statsrådets öfriga ledamöter och blef af Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten gilladt och godkänt; och behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten på statsrådets tillstyrkande härjämte förordna, att nu anmälda, för statsregleringen erforderliga handlingar skulle tillställas Riksdagens statsutskott.

Ex protocollo:

Algot Wahlin.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7
december 1906:*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

Departementschefen, statsrådet Tingsten anförde härefter:

»Sedan innevarande års Riksdag, med bifall till Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, å extra stat för år 1907 anvisat ett förslagsanslag å 2,350,000 kronor dels till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering och dels till fyllnadspensioner i enlighet med de af Riksdagen godkända grunder för sådana pensioners utgående, har direktionen öfver nämnda kassa uti skrifvelse den 21 nästlidne november anhållit, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå näst sammanträdande Riksdag att jämväl för år 1908 för ofvanberörda ändamål bevilja ett förslagsanslag å enahanda belopp.

I sammanhang härmed har direktionen gjort underdånig framställning om höjning af det å ordinarie stat under tionde hufvudtiteln anvisade bidraget till pensionering af änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén. Jämlikt Riksdagens skrivelse den 13 juni 1883 skulle detta statsbidrag utgå med $1\frac{1}{2}$ procent årligen på summan af de löner och beklädnadsbidrag, hvilka enligt gällande stater kunde läggas till grund för bestämmandet af fyllnadspension, och måste alltså röna inverkan af hvarje förändring i lönestaterna. Sammanlagda beloppet af berörda löner och bidrag uppginge, enligt 1907 års stater, för arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt för de från armén till kustartilleriet öfverflyttade, vid delaktighet i arméns änke- och pupillkassa fortfarande bibehållna löntagare till 7,786,965 kronor, hvarå $1\frac{1}{2}$ procent utgjorde i helt kvartal 116,804 kronor; och föreslår direktionen, att anslaget i 1908 års riksstat uppföres med detta belopp.

Ifrågavarande anslag hade i riksstaten för år 1907 uppförts med 115,617 kronor, beräknadt på grund af de då kända i 1906 års stater upptagna löner. Enär emellertid åtskilliga nya beställningar tillkommit för år 1907, borde anslaget, såsom nyss angifvits, rätteligen hafva bestämts till 116,804 kronor. Direktionen anhölle därför, att, i likhet med hvad förut ägt rum, framställning måtte hos Riksdagen göras om beviljande på extra stat för år 1908 af ett särskildt anslag å 1,187 kronor, motsvarande skillnaden mellan sistnämnda två belopp, till förstärkande af det för år 1907 utgående statsbidraget till pensionering af änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén.

Uti häröfver den 4 innevarande december afgifvet utlåtande har arméförvaltningen förklarar sig icke hafva något att anmärka mot de af direktionen föreslagna beräkningarna rörande nu anmälda anslagsbehof.

Med anledning af hvad direktionen sålunda hemställt, får jag i underdånighet tillstyrka, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels att höja det under riksstatens tionde hufvudtitel å ordinarie stat uppförda anslaget för bidrag till pensionering af änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén,

nu	kronor 115,617: —
med	„ 1,187: —
till	kronor 116,804: —

dels att till förstärkande af det i 1907 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag å extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 1,187 kronor,

[1.]

Höjning af statsbidraget till pensionering af änkor och barn efter befäl och underbefäl vid armén.

[36.]

Förstärkande af det i 1907 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag.

[35.]
*Anslag till
upprätt-
hållande af
arméns
pensionering.*

dels ock slutligen att å extra stat för år 1908 anvisa ett förslagsanslag af 2,350,000 kronor, att användas såväl till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att afstå de för året densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna, som ock till fyllnadspensioner i enlighet med fastställda grunder för sådana pensioners utgående.

§ 17. Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t. Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag af detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörandet af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

F. Lagerfelt.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 december 1906.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
 Statsråden: TINGSTEN,
 ALBERT PETERSSON,
 ALFRED PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 DYRSSEN,
 HAMMARSKJÖLD,
 ROOS,
 JUHLIN,
 SWARTZ.

1:o.

Departementschefen, statsrådet Hammarskjöld anförde:

»I underdånig skrifvelse den 28 november 1906 har direktionen öfver lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa anført följande:

Jämlikt Riksdagens skrifvelse den 23 maj 1906 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel hade för till sättande af vissa utaf de lärarbefattningar, hvilka vore erforderliga för fyllande af den 1904 års Riksdag förelagda normalstaten för de all-

[2.]

Höjning af statsbidraget till lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa.

männa läroverken, på ordinarie stat beviljats anslag till 2 lektors- och 27 adjunktsbefattningar, att i närmare angifven ordning på olika läroverk fördelas. Då nu dessa befattningars innehafvare blefve delägare i elementarlärarnas änke- och pupillkassa, hvilken i följd häraf komme i behof af ökad statsbidrag, ville direktionen — med åberopande af tidigare verkställda och vederbörligen kontrollerade beräkningar, som i liknande fall tillämpats, senast med afseende å de nyinrättade lärarbefattningar, hvartill anslag af Riksdagen år 1905 beviljats — hemställa, att förhöjdt statsbidrag måtte elementarlärarnas änke- och pupillkassa beredas för de omförmälda 2 lektorsbefattningarna efter 97 kronor 25 öre för hvarje befattning, eller med 194 kronor 50 öre, samt för de 27 adjunktsbefattningarna efter 123 kronor 20 öre för hvarje befattning, eller med 3,326 kronor 40 öre, i sammanlagd summa således 3,520 kronor 90 öre.

Beträffande de af direktionen omförmälda lektors- och adjunktsbefattningarna vill jag erinra, att Kungl. Maj:t genom beslut den 14 september 1906 förordnat om åtgärders vidtagande för tillsättning af dessa befattningar.

Under åberopande af hvad i ärendet förekommit samt för undvikande af öretal i riksstaten hemställer jag, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till höjande af det såsom bidrag till pensionering af änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m. uppförda anslaget, för närvarande utgörande 91,737 kronor, bevilja ett belopp af 3,521 kronor; kommande nämnda anslag härigenom att uppgå till 95,258 kronor.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

2:o.

[3.]
Kostnaden för
förvaltningen
af småskol-
lärares m. fl.
ålderdoms-
understöds-
anstalt.

Departementschefen, statsrådet Hammarskjöld yttrade härefter:
»Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning medgaf 1906 års Riksdag i afseende å kostnaderna för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalts förvaltning och verksamhet under år 1907:

att Kungl. Maj:t finge för sistnämnda år bestämma de belopp, som för bestridande af anstaltens förvaltningsbestyr blefve erforderliga; samt

att de för berörda förvaltningskostnader och för anstaltens utgifter i öfrigt under samma år erforderliga medel finge af Kungl. Maj:t, i den mån influtna afgifter icke vore att tillgå, anvisas af tillgängliga statsmedel såsom förskott, att antingen ersättas af berörda afgifter, i den mån de under året inginge, eller, därest dessa afgifter skulle för året befinnas härtill otillräckliga, anmälas till ersättande af Riksdagen.

Ett likartadt medgifvande torde vara erforderligt jämväl för år 1908. Sedan nu frågan om döfstumlärarnas pensionering blifvit afgjord och den för sådant ändamål inrättade pensionsanstalten börjat sin verksamhet, har, enligt hvad jag inhämtat, direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning, åt hvilken förvaltningen af såväl småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt som döfstumlärarnas pensionsanstalt är anförtrodd, under behandling frågan om definitivt ordnande af nämnda båda pensionsanstalters förvaltning, men ärendet läser icke kunna af direktionen slutbehandlas så tidigt, att detsamma kan genom nådig proposition föreläggas 1907 års Riksdag.

Jag hemställer fördenskull, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, i afseende å kostnaderna för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalts förvaltning och verksamhet under år 1908, medgifva:

att Kungl. Maj:t må för sistnämnda år bestämma de belopp, som för bestridande af anstaltens förvaltningsbestyr blifva erforderliga; samt

att de för berörda förvaltningskostnader och för anstaltens utgifter i öfrigt under samma år erforderliga medel må af Kungl. Maj:t, i den mån influtna afgifter icke äro att tillgå, anvisas af tillgängliga statsmedel såsom förskott, att antingen ersättas af berörda afgifter, i den mån de under året ingå, eller, därest dessa afgifter skulle för året befinnas härtill otillräckliga, anmälas till ersättande af Riksdagen.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

3:o.

Vidare anförde departementschefen, statsrådet Hammarskjöld:

»På framställning af Kungl. Maj:t godkände 1905 års lagtima Riksdag vissa hufvudgrunder för inrättande af en pensionsanstalt för döfstumlärare.

[4.]

*Kostnaden för
förvaltningen
af döfstum-
lärnarnas pen-
sionsanstalt.*

Hvad i den nådiga propositionen föreslagits blef af Riksdagen bifallet, hvarefter Kungl. Maj:t den 30 augusti 1905 utfärdade nådigt reglemente för döfstumlärarnas pensionsanstalt. I detta reglemente stadgas, bland annat, att anstalten skall förvaltas af direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning enligt de närmare föreskrifter, som af Kungl. Maj:t meddelas; att förslag till stat för anstalten och om sättet för arbetets anordning inom densamma skall uppgöras af direktionen och anmälas till Kungl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse; samt att före den 1 oktober hvarje år direktionen skall till Kungl. Maj:t afgifva förslag å det fyllnadsbidrag af statsmedel, som anses böra i nästföljande statsreglering upptagas till bestridande af pensionsanstaltens utgifter under det år, samma statsreglering omfattar.

Sedan med anledning af dessa bestämmelser direktionen inkommit med underdåniga förslag, tacktes Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1905 meddela föreskrifter angående anstaltens förvaltning och de arfvoden, som i sådant afseende borde utgå under år 1906, uppgående dessa till sammanlagdt 2,900 kronor, hvarjämte Kungl. Maj:t beslöt att föreslå Riksdagen att för år 1907 på ordinarie stat under tionde hufvudtiteln uppföra ett förslagsanslag å 14,000 kronor under rubrik 'Bidrag till döfstumlärarnas pensionsanstalt', äfvensom medgifva, att Kungl. Maj:t finge af detta anslag anvisa erforderligt belopp till bestridande af nämnda anstalts förvaltningskostnader för år 1907.

Denna framställning blef af 1906 års Riksdag bifallen. På underdånig anmälan af direktionen bestämde därefter Kungl. Maj:t den 14 september 1906, att förvaltningen af döfstumlärarnas pensionsanstalt skulle under år 1907 handhafvas på samma sätt som under år 1906, och att arfvodena härför under år 1907 likaledes skulle utgå med samma belopp som för år 1906, eller med tillsammans 2,900 kronor.

I skrifvelse den 14 september 1906 har direktionen nu gjort förnyad framställning i ämnet och har därvid anfört följande:

Inträde i pensionsanstalten af de därtill berättigade hade förekommit i stor utsträckning, under det att ansökningar om pension skett allenast i ett fåtal fall. De för anstaltens förvaltning under år 1907 erforderliga medel och sannolikt äfven hvad som under samma år komme att erfordras för döfstumlärarnas pensionering torde därför kunna bestridas med redan influtna och vidare inkommande årsafgifter utan anlitande af det af Riksdagen anvisade förslagsanslaget.

I afseende å pensionsanstaltens ekonomiska ställning, sådan den gestaltat sig under den tid af nära nio månader, hvarunder anstalten varit i verksamhet, eller från början af år 1906, kunde direktionen meddela, att från döfstumskoldistriktet och från de till inträde anmälda delägarna erlagts pensionsafgifter till belopp af 11,826 kronor, att i organisations- och förvaltningskostnader utbetalts sammanlagdt 2,753 kronor 84 öre, samt att under förenämnda tid allenast två pensionsrätter pröfvats, afseende årliga pensionsbelopp om tillhoppa 4,200 kronor, men att däraf under år 1906 endast 1,500 kronor torde komma att utbetalas.

I afseende å ställningen under år 1907 kunde för det närvarande endast sägas, att pensionsafgifterna, som i regel inflöte under årets förra del, icke komme att understiga det belopp, hvartill de uppgått under år 1906. Anslag till förvaltningskostnader beräknades till samma belopp för år 1907 som för år 1906.

Men äfven om pensioneringskostnaden under anstaltens två första verksamhetsår sålunda syntes komma att understiga hvad som först hade beräknats, torde dock försiktigheten bjuda att anse detta såsom ett mera tillfälligt förhållande, hvori vid en tid så pass aflägsen och därför så svårberäknelig som året 1908 ändring lätt kunde inträffa, och direktionen funne sig därför, helst fråga vore om ett förslagsanslag, sakna anledning att för år 1908 föreslå annat eller lägre belopp än för år 1907, eller 14,000 kronor.

Enär, såsom jag redan nämnt, någon proposition icke kan afgifvas till 1907 års Riksdag angående definitivt ordnande af förvaltningen af småskollärarnas ålderdomsunderstödsanstalt och döfstumlärarnas pensionsanstalt, och då jag instämmer med direktionen angående lämpligheten af, att ifrågavarande förslagsanslag bibehålles vid oförändrad storlek, hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva, att Kungl. Maj:t må för år 1908 dels bestämma de belopp, som erfordras för bestridande af kostnaderna för förvaltningen af döfstumlärarnas pensionsanstalt, dels ock, därest dessa kostnader icke kunna bestridas af influtna afgifter, anvisa erforderligt belopp af förslagsanslaget 'Bidrag till döfstumlärarnas pensionsanstalt'.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

4:o.

[22.]
Pension
åt slöjd-
läraren A.
Vahlström.

Departementschefen, statsrådet Hammarskjöld föredrog:

En af domkapitlet i Uppsala med eget utlåtande den 26 september 1906 till Kungl. Maj:t öfverlämnad framställning af rektor vid folkskoleseminariet i Uppsala om beredande af pension åt slöjdläraren vid seminariet Abraham Vahlström; öfver hvilken framställning statskontoret den 16 oktober 1906 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande.

Af handlingarna i ärendet inhämtades:

att Vahlström, som vore född den 7 oktober 1836, efter år 1856 afslutade studier tjänstgjort såsom folkskollärare på olika platser, intill dess han den 15 december 1893 första gången förordnats till slöjdlärare vid folkskoleseminariet i Uppsala, hvilken befattning han sedermera oafbrutet bestridt, därvid han handhaft slöjdundervisningen såväl i själfva seminariet som i dess öfningsskola;

att Vahlström under denna sin tjänstgöring, som från och med höstterminen 1894 omfattat det i seminariestadgan föreskrifna fulla antalet tjänstgöringstimmar, på ett mycket berömvärdt sätt skött den honom åliggande undervisningen;

att Vahlström i arfvode härför från och med år 1905 å den nya lönestaten uppburit 1,300 kronor årligen;

att han vid sidan af sin seminarietjänst varit Uppsala läns landstings och hushållningssällskaps inspektör för hem- och skolslöjden inom länet, men att han förutom sistnämnda befattningar endast tillfälligtvis och under kortare tider haft någon annan verksamhet;

att Vahlström vore gift och i äktenskapet haft elfva barn, af hvilka nio lefde och en son på grund af sjukdom vore till arbete oförmögen;

att Vahlström, som af sina synnerligen knappa löneinkomster för sin ålderdom endast kunnat göra en besparing af 2,000 kronor, i pension såsom förutvarande folkskollärare åtnjöte 525 kronor årligen;

att rektor i sin berörda framställning framhållit, att Vahlström, om han kvarstått såsom folkskollärare intill utgången af år 1906, skulle fått i pension tillgodonjuta 1,013 kronor, samt att med hänsyn härtill och i betraktande ej blott af Vahlströms plikttrogna och förtjänstfulla arbete i sin befattning vid seminariet utan ock af den för det allmänna gagnande verksamhet, han under mer än 20 år utöfvat såsom slöjdsinspektör, goda skäl syntes föreligga att af statsmedel bereda honom pension till belopp, som jämte den honom tillkommande

pension såsom förutvarande folkskollärare uppginge till det för slöjd-
lärare vid seminarium afsedda pensionsbeloppet 975 kronor;

att domkapitlet, med åberopande af hvad rektor i ärendet yttrat,
hemställt om utverkande åt Vahlström af en årlig pension till belopp
af 450 kronor; samt

att statskontoret i sitt underdåniga utlåtande anfört, att, ehuru
Vahlström endast kunde räkna 13 års verksamhet i statens tjänst,
statskontoret likväl ansåge, att något understöd på ålderdomen borde
beredas honom, särskildt med hänsyn därtill att han vid sitt inträde
i statstjänst lämnat en befattning, hvilken, om han däri kvarstått, nu
skulle beredt honom en pension nära dubbelt så stor som den, hvaraf
han vore i åtnjutande, och att statskontoret för sin del icke hade
något att erinra mot det föreslagna beloppet af fyllnadspension, som
med tillägg af den pension, han såsom förutvarande folkskollärare
åtnjöte, skulle bereda honom ett understöd till enahanda belopp, som
han i pension skulle hafva erhållit, därest han med afseende å tjänst-
ålder uppfyllt villkoren för pensionsrätt enligt nådiga kungörelsen den
27 augusti 1904.

Statsrådet tillstyrkte, det Kungl. Maj:t tacktes i nådig proposition
äska Riksdagens medgifvande därtill, att slöjdläraren vid folkskolesemina-
riet i Uppsala Abraham Vahlström må från och med månaden näst efter
den, i hvilken han varder entledigad från sin befattning såsom slöjd-
lärare vid seminariet, under sin återstående lifstid å allmänna indrag-
ningsstaten uppbära pension till belopp af 450 kronor årligen.

5:o.

Departementschefen, statsrådet Hammarskjöld anförde härefter:
»För att bereda understöd åt äldre behöfvande folkskollärare,
hvilka icke kunna erhålla pension från folkskollärarnas pensionsinrätt-
ning, har för hvart och ett af åren 1885—1904 å allmänna indragnings-
staten anvisats ett anslag å 10,000 kronor. För åren 1905, 1906 och
1907 bestämde Riksdagen anslaget storlek till respektive 7,000 kronor,
6,650 kronor och 4,900 kronor. Maximibeloppet för hvarje under-
stödstagare, hvilket till år 1899 var 250 kronor, höjdes af 1898 års
Riksdag till 300 kronor och af 1900 års Riksdag till 350 kronor.
Under år 1906 hafva 14 understödstagare erhållit understöd till ett

[23.]

*Understöd åt
äldre behöf-
vande folk-
skollärare.*

sammanlagdt belopp af 4,900 kronor. Jag hemställer nu, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för år 1908 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å 4,900 kronor, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt meddela, användas till understöd af högst 350 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskollärare, hvilka oförvitligt skött sin tjänst, men därifrån erhållit afsked före år 1867.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

6:o.

[24.]

Understöd åt äldre behöfvande småskollärare med flera.

Vidare yttrade departementschefen, statsrådet Hammarskjöld:

»För att bereda ålderdomsunderstöd åt sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, hvilka, efter att hafva i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, afgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt nådiga reglementet den 22 juni 1892, samt under vissa angifna villkor och bestämmelser i öfrigt, har för åren 1902—1905 å allmänna indragningsstaten anvisats ett anslag å 19,400 kronor årligen. För hvardera af åren 1906 och 1907 anvisade Riksdagen för samma ändamål 18,000 kronor. Under år 1906 har häraf tilldelats åt 164 understödstagare, hvaraf 10 för året nytillkomna, ett sammanlagdt belopp af 16,400 kronor. Ehuru antalet understödstagare under år 1906 utgjort allenast 164, torde dock anslaget icke böra nedsättas, då något belopp bör afses för nya ansökningar. Jag hemställer nu, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för år 1908 å allmänna indragningsstaten anvisa och till Kungl. Maj:ts disposition ställa ett anslag af 18,000 kronor för beredande af ålderdomsunderstöd åt sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, hvilka, efter att hafva i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, afgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt nådiga reglementet den 22 juni 1892, samt under enahanda villkor och bestämmelser i öfrigt, som beträffande det för år 1907 uti förevarande afseende beviljade anslag blifvit af Riksdagen stadgade, nämligen:

att lärares eller lärarinnas tjänstgöring afslutats så tidigt, att ålderdomsunderstöd enligt nyssnämnda nådiga reglemente icke kunnat honom eller henne beviljas, eller före utgången af år 1891;

att sådan från tjänsten afgången lärare eller lärarinna uppnått en lefnadsålder af minst femtiofem år;

att han eller hon styrkes befinna sig i behöfvande omständigheter;

att det belopp, hvartill understöd högst må meddelas, bestämmes till 100 kronor årligen; samt

att Kungl. Maj:t må äga att meddela de närmare föreskrifter i ämnet, hvilka befinnas erforderliga.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Hvad statsrådet beträffande de under punkterna 1:o—6:o omförmälda ärenden tillstyrkt och hemställt behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i nåder gilla och bifalla; och skulle protokollsutdrag härom till finansdepartementet öfverlämnas för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

Torsten Burén.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 december 1906.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
 Statsråden: TINGSTEN,
 ALBERT PETERSSON,
 ALFRED PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 DYRSSEN,
 HAMMARSKJÖLD,
 ROOS,
 JUHLIN,
 SWARTZ.

1:o.

[28.]
 Öfverflyttning
 af vissa anslag
 från ättionde
 hufvudtiteln
 till allmänna
 indragnings-
 staten.

Föredragande departementschefen, statsrådet Hammarskjöld yttrade:
 »Sedan Kungl. Maj:t föreslagit 1906 års Riksdag att med visst belopp nedsätta anvisningen i kontant under anslaget till pedagogier och folkskolor och Riksdagen i underdånig skrifvelse den 23 maj 1906 anmält, att Kungl. Maj:ts framställning icke gifvit Riksdagen anledning till annan erinran, än att det, på sätt i vederbörande statsrådsprotokoll blifvit antydt, syntes kunna ifrågasättas, huruvida giltig anledning förefunnes att för de jämförelsevis obetydliga anslag, som vore afsedda att fortfarande kvarstå under rubriken pedagogier och folkskolor, för fram-

tiden i riksstaten bibehålla denna anslagsrubrik, anbefalldes Kungl. Maj:t i nådigt bref den 16 juni 1906 statskontoret att inkomma med underdånigt yttrande, huruvida icke genom afförande eller öfverflyttning å annan anslagstitel i riksstaten af de anslag, som vore afsedda att efter 1907 års ingång fortfarande kvarstå under rubriken pedagogier och folkskolor, denna anslagsrubrik kunde ur riksstaten uteslutas. Till åttlydnad häraf har statskontoret i underdånig skrifvelse den 29 september 1906 till en början erinrat, att de efter 1907 års ingång under nämnda rubrik kvarstående anslag vore

anvisning i kontant:

till garnisonsskolan i Kristianstad	kronor	360: —
„ pedagogien i Ålem	„	14: 44.
„ en klockare i Södra Finnskoga församling	„	75: —
„ sällskapet för folkundervisningens befrämjande	„	4,500: —
	Summa kronor	4,949: 44.

samt *indelning och därmed jämförlig anvisning, på förslag, ersättningar*, enligt 1905 års räkenskaper, utgörande:

till pedagogien i Ålem	kronor	192: 57.
„ kapellpredikanten i Mockfjärd	„	160: 98.
„ pedagogien i Öregrund	„	120: 80.
„ folkskolan i Västerlösa	„	82: 56.
	Summa kronor	556: 91.

De flesta af dessa anslag torde böra öfverföras å allmänna indragningsstaten, och vill jag här redogöra för hvad statskontoret beträffande dem anført. Till de öfriga återkommer jag vid anmälan af anslagsbehofven under riksstatens åttonde hufvudtitel.

Anslaget till Ålems pedagogi.

Under nu ifrågavarande utgiftstitel utginge, yttrar statskontoret, till berörda pedagogi inom Kalmar län, dels under rubriken »anvisning i kontant»

kronor 14: 44.

dels under rubriken »indelning och därmed jämförlig anvisning, på förslag, ersättningar» godtgörelse för indraget ränte- och tiondeanslag, som, beräknad efter 1869 års omsättningspris, oförändrad utginge med ett årligt belopp af

„ 192: 57.

eller tillsammans kronor 207: 01.

Ålems pedagogi, vanligen kallad den Skytteanska skolan, hade inrättats i förra hälften af sjuttonde århundradet af riksrådet Johan

Skytte, som då ägt Strömsrums kungsladugård med underlydande hemman, af hvilka han eller någon af hans arfvingar skänkt $1\frac{1}{2}$ mantal Ålem och Ödebo till boställe och aflöning åt skolans lärare. Sedan Strömsrumsgodset blifvit till kronan reduceradt, hade konung Carl XI stadfäst nämnda gåfva genom nådigt bref den 2 januari 1684. Den numera till statsverket indragna tionde, hvarför ersättning till pedagogien utginge, i äldre handlingar kallad tryckeritionde af Ålems församling, hade senare blifvit anslagen åt pedagogen, hvilken icke uppburit några löneförmåner af församlingen. Sedan statskontoret uti ett den 31 december 1883 afgifvet utlåtande föreslagit, att indelningsersättningen skulle till statsverket indragas, hade detta förslag biträdts af församlingens skolråd och pastorsämbete, dock så att ersättningsanslagets indragning skulle äga rum först vid dåvarande pedagogens afgang från befattningen, men däremot afstyrkts af pedagogen. Kalmar stifts domkapitel hade, vid det förhållande att Ålems församling förklarar sig ämna inom kort ingå till Kungl. Maj:t med underdånig ansökning om Skytteanska pedagogiens förvandling till en folkskola, och frågan om ersättningsanslagets indragning icke syntes böra afgöras utan i sammanhang med bestämmande af pedagogiens framtida ställning och uppgift, i underdånighet hemställt, att statskontorets förslag icke måtte för det dåvarande bifallas.

Genom nådiga brefvet den 4 juni 1886 hade därefter Kungl. Maj:t föreskrifvit, att berörda ersättningsbelopp, efter det den vid pedagogien anställda pedagogen från densamma afgått, icke vidare skulle utan särskildt nådigt tillstånd utbetalas, hvarjämte föreskrifvits, att domkapitlet i Kalmar skulle, då pedagogen afgått, därom göra underdånig anmälan och tillika inkomma med de framställningar, hvartill, under förutsättning af berörda medels indragning till statsverket, förhållandena kunde föranleda.

I detta sammanhang ansåge sig statskontoret böra meddela, att enligt 1905 års bevillningstaxeringslängd öfver fast egendom inom Ålems socken af Kalmar län de till pedagogien därstädes donerade hemmanen $\frac{1}{2}$ mantal Ålem och 1 mantal Ödebo vore för det året bevillningstaxerade, Ålem till 11,200 kronor och Ödebo till 12,500 kronor, eller bägge hemmanen till sammanlagdt 23,700 kronor. Redan detta värde angäfve, att nämnda fastigheter vore af den beskaffenhet, att innehafvaren af desamma borde kunna däraf hämta en jämförelsevis ej ringa inkomst.

Enligt hvad statskontoret inhämtat, vore bemälda pedagog, August Joakim Dahlberg, född den 20 mars 1836 och hade af domkapitlet i

Kalmar utnämnts till denna befattning år 1873. Han uppgåfves endast hafva tjänstgjort några få år, i det hans tjänst under en tid af omkring 18 à 20 år uppehållits genom vikarierande folkskollärare. Skolan fungerade alltjämt såsom en vanlig folkskola.

Då pedagogien icke kunde anses annorlunda än som folkskola, och då Ålems kommun, i likhet med andra skoldistrikt i riket, åtnjöte statsbidrag af för sådant ändamål å åttonde hufvudtiteln särskildt anvisade medel — år 1905 till ett belopp af 5,666 kronor 66 öre — vore det icke sannolikt, att då efter nuvarande pedagogens afgang frågan om nu förevarande anslag med föranledande af nådiga brefvet den 4 juni 1886 komme under Kungl. Maj:ts pröfning, detta bidrag, som i äldre tider under andra förhållanden blifvit beviljadt, förklarades böra vidare utgå.

Under sådana förhållanden syntes anslagsbeloppen tills vidare kunna öfverflyttas till allmänna indragningsstaten.

Anslaget till en klockare i Södra Finnskoga församling.

Enligt nådiga brefvet den 24 februari 1826 angående två nya kapellkyrkors anläggande i Värmlands finnskog samt prästerskapets och klockares aflöning, inköp af religionsböcker m. m. hade Kungl. Maj:t till klockaren i Södra Finnskoga församling, med afseende på hans skyldighet att bestrida barnundervisningen, beviljat ett anslag af 50 riksdaler banco. Med anledning af väckt fråga om indragning af detta understöd hade genom nådiga brefvet den 13 juli 1887 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel m. m. förordnats, att beloppet, efter det befattningens dåvarande innehafvare från densamma afgått, hvarom det skulle äligga domkapitlet i Karlstad att hos Kungl. Maj:t göra anmälan, icke vidare skulle utan Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd utbetalas. Enligt hvad statskontoret inhämtat, vore Erik Lidén, hvilken den 1 maj 1860 antagits till klockare inom nämnda församling, fortfarande innehafvare af klockarbefattningen.

Enligt nådiga förordningen den 2 november 1883 angående allmänt ordnande af klockarnas löneinkomster skulle den till klockare i penningar utgående lön af församlingen sammanskjutas efter de grunder, som för kommunalutskylders utgörande i allmänhet vore stadgade. Ifrågasvarande kommun uppbyure från anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor ett icke obetydligt belopp, hvilket för år 1905 uppgått till 2,366 kronor 68 öre. Vid sådant förhållande ville det synas statskontoret, som om föga skäl förefunnes att låta förevarande för längre tid tillbaka och under andra förhållanden beviljade understöd utgå, efter det klockarbefattningens nuvarande innehafvare från

tjänsten afgått. Då emellertid Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 13 juli 1887 redan förklarar frågan härom böra vid innehafvarens afgång undergå pröfning, borde för närvarande ingen annan åtgärd vidtagas, än att äfven detta anslag tills vidare öfverflyttades till allmänna indragningsstaten.

Indelningsersättningen till kapellpredikanten i Mockfjärd.

Enligt nådiga brefvet den 2 oktober 1857 angående förändrad reglering af komministers- samt klockar-, präst- och skolmästartjänsterna i Gagnefs pastorat af Kopparbergs län hade förordnats, att Mockfjärds till detta pastorat hörande kapellförsamling skulle erhålla särskild därstädes bosatt präst, hvilken, jämte sina åligganden i sådan egenskap, borde uppehålla klockarsysslan och förestå den vid kapellet inrättade kyrkskolan, mot åtnjutande, utom andra i nådiga brefvet omförmälda löneförmåner, af 20 tunnor, i halfrågadt mål motsvarande 119 kubikfot, hafre af den till skolmästaren i pastoratet sedan äldre tider anslagna kronotionden. Sedermera hade enligt den af Kungl. Maj:t genom resolution af den 1 december 1865 fastställda och för en tid af 50 år, räknadt från och med den 1 maj 1866, gällande löneregleringen för prästerskapet i Gagnefs pastorat med Mockfjärds kapell bestämts, att kapellpredikanten ägde att, jämte andra löneförmåner, enligt nyssberörda nådiga bref årligen uppbära ett mot 20 tunnor kronotiondehafre svarande belopp. Detta belopp, som beräknades efter tioårigt medelmarkegångspris, hade för år 1905 enligt räkenskaperne utgått med 160 kronor 98 öre.

På grund af hvad sålunda förekommit torde ändring i afseende på denna indelningsersättning icke kunna äga rum, så länge nämnda lönekonvention fortfarande vore gällande. Med anledning häraf ville statskontoret hemställa, att det måtte föreskrifvas, att, när den genom nådiga resolutionen den 1 december 1865 fastställda löneregleringen för Gagnefs pastorat med Mockfjärds kapell upphörde att vara gällande, den till kapellpredikanten i Mockfjärd från anslaget till pedagogier och folkskolor utgående indelningsersättning skulle till statsverket indragas, och borde, så länge anslaget till kapellpredikanten i Mockfjärd utginge, detsamma öfverflyttas till allmänna indragningsstaten.

Indelningsersättningen till pedagogien i Öregrund.

Denna ersättning för 28,35 kubikfot råg och 28,35 kubikfot korn jämte forsellön 4 kronor 54 öre uträknades efter tioårigt medelmarkegångspris och hade enligt räkenskaperne för år 1905 utgjort 120 kronor 80 öre.

Genom nådiga brefvet den 21 maj 1880 hade, bland annat, förordnats, att de anslag af statsmedel, som i Öregrunds pedagogis stat vore uppförda för adjunktsbefattningen, efter dåvarande innehafvarens afgång icke vidare skulle utan Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd utbetalas, och att domkapitlet i Uppsala skulle äga att, då adjunkten från sin tjänst afginge, till Kungl. Maj:t inkomma med anmälan därom jämte de underdåniga förslag angående den lediga lörens användning eller indragning till statsverket, hvartill omständigheterna kunde föranleda. Sedan enligt nådiga brefvet den 22 maj 1891 förordnats, bland annat, att pedagogien i Öregrund skulle från och med den 1 juli samma år indragas, hade Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 19 februari 1892 förklarat, att ersättningen för det till statsverket indragna kronotionde-anslaget, som tillkommit dittills varande adjunkten vid pedagogien, fortfarande finge utbetalas till innehafvaren af denna adjunktsbefattning C. E. Ernström, så länge han kvarstode vid den därmed förenade klockartjänsten i Öregrunds stadsförsamling. Enligt hvad statskontoret inhämtat, innehades ännu nämnda klockarbefattning af bemälda Ernström, som den 11 oktober 1857 af församlingen å sockenstämma blifvit vald till innehafvare af de då ledigvarande, ännu förenade adjunks- och klockarbefattningarna och genom utdrag af sockenstämmoprotokollet erhållit fullmakt å befattningarna.

Öregrunds skoldistrikt uppbyure från åttonde hufvudtitelns anslag till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor understöd med belopp, hvilka enligt räkenskaperna för år 1905 uppgått till 1,066 kronor 66 öre.

Statskontoret hemställde, att nu ifrågavarande belopp måtte öfverflyttas till allmänna indragningsstaten.

Jag anser, i öfverensstämmelse med statskontoret, att de af mig nu särskildt omförmälda anslag lämpligen böra öfverflyttas på allmänna indragningsstatens förslagsanslag. De till pedagogien i Ålem utgående två särskilda anslag, under rubriken »anvisning i kontant» 14 kronor 44 öre, och under rubriken »indelning och därmed jämförlig anvisning, på förslag, ersättningar», 192 kronor 57 öre, lära därvid, enär sistnämnda anslag i själfva verket oförändradt utgår med samma årliga belopp, kunna sammanslås till en i staten lämpligen till 207 kronor jämnad summa, upptagen såsom anvisning i kontant. Hvad de båda andra indelningersättningarna angår, torde äfven de, fortfarande utgående enligt hittills gällande grunder, kunna uppföras under

rubriken anvisning i kontant, med beloppen jämnade till respektive 161 och 121 kronor, förslagsvis.

Återkommande till frågan om förevarande anslags uteslutande från åttonde hufvudtiteln hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att å allmänna indragningsstaten såsom anvisning i kontant uppföra följande anslag:

till pedagogien i Ålem	kronor	207: —
till en klockare i Södra Finnskoga församling	»	75: —
till kapellpredikanten i Mockfjärd, ersättning, att utgå enligt hittills gällande grunder, förslagsvis	»	161: —
till pedagogien i Öregrund, ersättning, att utgå enligt hittills gällande grunder, förslagsvis	»	121: — .

I hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt för- enade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Departementschefen, statsrådet Hammarskjöld föredrog härefter:

2:o.

[29.]
Pension för
förra teck-
ningsläraren
K. N. Jahnsen.

En af förra teckningsläraren vid allmänna läroverket i Filipstad Karl Nikolaus Jahnsen i underdånighet gjord ansökning om understöd i form af pension; uti hvilket ärende öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk, efter hörande af rektor och inspektör för samskolan i Filipstad, den 15 november 1906 i underdånighet sig yttrat samt statskontoret den 21 december 1906 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande.

Af handlingarna i ärendet inhämtades:

att Jahnsen, som vore född den 25 maj 1857 och således uppnått en ålder af 49 år, i egenskap af vikarierande teckningslärare tjänstgjort vid allmänna läroverket i Filipstad från och med höstterminen 1897 till och med höstterminen 1905, eller under tillhoppa 17 terminer, hvilken tjänstgöring blifvit af vederbörande väl vitsordad;

att han i aflöning åtnjutit, förutom af kommunen lämnad ersättning för extra tjänstgöring, af statsmedel ett årligt arfvode af 300 kronor för åren 1897—1904 jämte för några år dyrtidstillägg, men för år 1905 enligt nådiga cirkuläret den 27 augusti 1904 ett arfvode af 500 kronor;

att han på grund af ögonsjukdom, som ansetts hafva genom undervisningen i skolan med all sannolikhet förvärrats, nödgats lämna sin anställning;

att han enligt intyg af extra ordinarie professorn Johan Widmark, hvilken under någon tid vårdat honom på serafimerlasarettets ögonklinik, vore fullständigt blind å det vänstra ögat samt hade synskärpan å det högra ögat nedsatt till endast $\frac{1}{10}$ af normal synskärpa, hvarjämte Widmark vidare intygat, att någon förbättring i Jahnsens synförmåga icke vore att förvänta, och att han därför måste anses oförmögen att sköta sin tjänst;

att, enligt intyg af ordföranden i fattigvårdsstyrelsen i Filipstad och vederbörande kyrkoherde, Jahnsen icke ägde medel att försörja sig och sin familj, bestående af hustru, som vore sjuklig, och en minderårig dotter, samt vore urständssatt att förtjäna sitt uppehälle;

att rektor, med hvilken inspektor instämt, anført, att, då vid allmänna läroverket i Filipstad i väntan på ombildning, i likhet med hvad förhållandet varit vid öfriga treklassiga läroverk och pedagogier, under en lång följd af år de ordinarie lärarbefattningarna icke blifvit tillsatta utan ständigt skötts af vikarier och därigenom möjlighet till befordran till ordinarie tjänst, särskildt för öfningslärare vid dessa mindre skolor, blifvit så godt som alldeles afstängd, det vore billigt och rättvist att behjarta Jahnsens anhållan om ett understöd, hvaraf han, om läroverket icke befunnit sig under ombildning, utan tvifvel vid inträffad sjukdom skulle såsom ordinarie innehafvare af teckningslärarbefattningen kommit i åtnjutande, äfvensom föreslagit, att åt Jahnsen måtte beredas en årlig pension af 300 kronor;

att öfverstyrelsen, med förordande af detta förslag, hemställt, att till Riksdagen måtte aflåtas nådig proposition om beviljande af en årlig pension åt Jahnsen till belopp af 300 kronor att från allmänna indragningsstaten utgå från och med år 1908; samt

att statskontoret i sitt underdåniga utlåtande anført, att, då Jahnsen till följd af obotlig sjukdom vore oförmögen att fullfölja sin lärarverksamhet i det allmännas tjänst liksom ock att genom annan verksamhet förskaffa lefvebröd för sig och sin familj, det syntes vara af billighet påkalladt, att staten, utan afscende å den tillfälliga omständigheten att det läroverk, där Jahnsen vunnit anställning, varit under ombildning, och att han till följd därpå icke innehaft ordinarie tjänst, med understöd bidroge till hans uppehälle för framtiden, samt att statskontoret mot föreliggande förslag icke hade annat att erinra,

än att pensionen skäligen syntes böra beredas Jahnsen redan från början af år 1907.

Då Jahnsen syntes endast genom förhållanden, hvarå han själf ej kunnat utöfva något inflytande, hafva hindrats att blifva ordinarie innehafvare af den befattning, han uppehållit på förordnande, och med hänsyn till de i detta fall förekomna särdeles ömmande omständigheter hemställde föredragande departementschefen, det Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition äska Riksdagens medgifvande därtill, att förre teckningsläraren vid allmänna läroverket i Filipstad Karl Nikolaus Jahnsen må från och med den 1 januari 1907 under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 300 kronor årligen.

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Vidare föredrog departementschefen, statsrådet Hammarskjöld:

3:o.

[30.]

*Pension för
vaktmästaren
P. V. Petters-
son.*

Rektors vid folkskoleseminariet i Stockholm underdåniga skrifvelse den 31 oktober 1906, däri hemställts om beredande af pension åt vaktmästaren vid nämnda seminarium Per Vilhelm Pettersson; uti hvilket ärende underdåniga utlåtanden afgifvits dels den 13 november 1906 af Stockholms stads konsistorium dels ock den 18 december 1906 af statskontoret.

Af handlingarna i ärendet inhämtades:

att rektor i sin berörda skrifvelse — vid hvilken fogats vederbörliga frejd- och läkarbetyg, utvisande, att Pettersson vore född den 6 april 1838, samt att det syntes otänkbart, att han, som vid tilltagande ålder måste blifva allt mindre arbetsför, skulle kunna vid uppnådda 70 år vidare genom sitt arbete skaffa sig lefvebröd — anfört hufvudsakligen, att från och med den 1 juli 1908, då seminariet finge inflytta i sin nya byggnad, innehafvaren af vaktmästartjänsten därstädes tillika måste vara maskinist; att det emellertid icke kunde vara rådligt att åt Pettersson, hvilken vid nämnda tid komme att hafva uppnått en ålder af 70 år, anförtro maskinistbefattningen, då han aldrig förut haft sådan sysselsättning och för öfrigt hans krafter icke skulle räcka till för en sådan uppgift än mindre för både densamma och vaktmästarsysslan;

att Pettersson allt sedan början af år 1876 innehafvt sin tjänst som seminariets vaktmästare och under hela sin tjänstetid troget och nitiskt fullgjort sina åligganden samt genom sin händighet och tjänstvillighet besparat seminariets materiellkassa många och betydliga utgifter; att det vore otänkbart, att han vid 70 års ålder och efter 32 $\frac{1}{2}$ års mödor i statens tjänst skulle kunna förskaffa sig annat arbete, som beredde honom nämnvärd inkomst, i följd hvaraf han vore hänvisad att lefva utslutande af den pension, som kunde tillerkännas honom; samt att, då Petterssons löneförmåner under en lång följd af år utgjort 1,200 kronor årligen jämte fri bostad om två rum och kök med ved och lyse, rektor, jämte meddelande att pensionsbeloppet efter den beräkning, som numera tillämpades vid pensionering af Stockholms stads tjänstemän och betjänte, skulle hafva utgjort 1,260 kronor, likväl med hänsyn till hittills tillämpade grunder vid pensionering af statstjänare icke ansåge sig kunna för Pettersson föreslå högre pensionsbelopp än 900 kronor;

att Stockholms stads konsistorium, under åberopande af de utaf rektor anförda skäl, tillstyrkt bifall till hans framställning; samt

att statskontoret uti sitt underdåniga utlåtande andragit, att då i gällande stat för folkskoleseminariet i Stockholm någon särskild vaktmästarlön icke finnes upptagen, Petterssons kontanta aflöning torde utgå af det i staten upptagna anslag till bestridande af kostnaderna för undervisningsmateriell samt ved och ljus m. m.; att detta förhållande, som innebure, att pensionsrätt icke tillkomme Pettersson, dock icke syntes böra betaga honom sådan förmån, därest han eljest uppfyllt de för civila tjänstinnehafvare i allmänhet stadgade villkor för att komma i åtnjutande af pension; att i sådant afseende vore att märka, det Pettersson visserligen öfverskridit 65 års ålder men däremot vid den tid, då han enligt föreliggande förslag måste lämna sin befattning, ännu icke kunde räkna 35 tjänstår; att, då Pettersson vid afskedet komme att hafva under så lång tid som mer än 32 år med goda vitsord tjänat seminariet samt hans entledigande redan den 1 juli 1908 föranleddes därpå, att han ansåges icke kunna sköta de maskinistgöromål, som från nämnda tidpunkt, då seminariet skulle inflytta i ny lokal, skulle åligga seminariets vaktmästare, det emellertid ville synas statskontoret, som om någon pension af statsmedel borde vid hans afgang från befattningen beredas honom, oaktadt han i afseende å tjänstetid icke fyllde det i allmänhet gällande villkoret för pensionsrätt; att beträffande det belopp, som skäligen kunde anses böra tillkomma Pettersson i pension, statskontoret icke kunde biträda rektors förslag; att det högsta pensionsbelopp, som en pensionsberättigad vaktbetjänt i statens tjänst kunde

uppnå, utgjorde 800 kronor och motsvarades af en förste vaktmästares aflöning å tillhoppa 1,100 kronor; att de jämförelsevis ganska höga aflöningsförmåner, hvaraf Pettersson vore i åtnjutande, icke syntes statskontoret böra föranleda därtill, att pensionen för honom också måste sättas högre än det pensionsbelopp, som af pensionsberättigad vaktbetjänt högst kunde uppnås; samt att, då hänsyn vidare toges därtill, att Pettersson, såsom nyss nämnts, icke räknade det antal tjänstår, som en sådan vaktbetjänt måste hafva intjänat för att komma i åtnjutande af nämnda pensionsbelopp, äfvensom att Pettersson icke i någon mån själf bidragit till sin pensionering, det ville synas statskontoret, som om pensionen för Pettersson icke borde bestämmas till högre belopp än 750 kronor.

Statsrådet tillstyrkte, det Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition åska Riksdagens medgifvande därtill, att vaktmästaren vid folkskoleseminariet i Stockholm Per Vilhelm Pettersson må från och med månaden näst efter den, hvari han varder entledigad från sin vaktmästarsyssla, dock icke tidigare än från och med den 1 juli 1908, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 750 kronor årligen.

4:o.

[31.]
Pension för
vaktmästaren
C. A. Carlsson.

Styrelsens för tekniska högskolan underdåniga skrifvelse den 19 november 1906, däri styrelsen med öfverlämnande af en utaf vaktmästaren vid högskolans kemiska laboratorium Carl August Carlsson hos styrelsen gjord ansökning om afsked från och med den 1 januari 1908 med lönen såsom pension, hemställt om nådig proposition till Riksdagen för beredande af pension åt Carlsson, uti hvilket ärende statskontoret den 18 december 1906 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande.

Af handlingarna i ärendet inhämtades:

att Carlsson vore född den 18 november 1836 och således uppnått en ålder af 70 år;

att, enligt hvad styrelsen i sin förutberörda skrifvelse meddelat, Carlsson varit anställd såsom vaktmästare vid den kemiska afdelningen alltsedan år 1864 och således tjänstgjort mer än 40 år samt såsom aflöning under de senare åren åtnjutit 850 kronor årligen jämte fri bostad och gas;

att styrelsen i nämnda skrifvelse vidare anfört, att, då Carlsson

uppnått vida högre ålder, än som i allmänhet i fråga om statens tjänstemän och betjante stadgats såsom villkor för erhållande af afsked med pension samt under hela sin långa tjänstetid af 42 år icke allenast med sällspord redlighet och nit skött sina åligganden utan därjämte ådagalagt den särskilda skicklighet i de till tjänsten hörande göromål, som i fråga om vaktmästarbefattning vid en vetenskaplig institution af ifrågasvarande art vore af största betydelse, och då han på grund af sin stränga tjänstgöring vid laboratoriet icke i nämnvärd grad kunnat bereda sig extra förtjänster, styrelsen ansåge, att en eventuell pension för Carlsson svårigen kunde bestämmas till lägre belopp än hela nuvarande lönen, eller 850 kronor om året; samt

att statskontoret i sitt underdåniga utlåtande i ärendet andragit, att på tekniska högskolans vid 1876 års Riksdag fastställda stat med däri sedermera gjorda ändringar några särskilda vaktmästarlöner icke funnes upptagna utan i stället ett anslag å 5,100 kronor till betjäningens aflöning; att detta förhållande, som innebure, att Carlsson icke ägde pensionsrätt, dock icke syntes böra betaga honom sådan förmån, enär han, som öfverskridit 65 års ålder och räknade vida mer än 35 tjänstår, alltså i öfrigt uppfyllt de villkor, som i allmänhet gällde för civila befattningshafvares rätt till pension; att, beträffande det belopp, som skäligen kunde anses böra Carlsson i pension tillkomma, statskontoret, med erinran att det högsta pensionsbelopp, som en pensionsberättigad vaktbetjänt i statens tjänst kunde uppnå, utgjorde 800 kronor och motsvarades af en förste vaktmästares aflöning å tillsammans 1,100 kronor, ville såsom sin mening uttala, att för Carlsson icke syntes böra ifrågasättas högre belopp än det, som sålunda af pensionsberättigad vaktbetjänt högst kunde uppnås; samt att, då hänsyn vidare toges därtill, att Carlssons aflöning — förmånen af fri bostad beräknad till 150 kronor i öfverensstämmelse med i åtskilliga lönestater angifven beräkningsgrund — uppginge till endast 1,000 kronor för år, äfvensom att han icke i någon mån bidragit till sin egen pensionering, det ville synas statskontoret, som om pensionen för Carlsson icke borde bestämmas till högre belopp än 750 kronor.

Statsrådet hemställde, det Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition äska Riksdagens medgifvande därtill, att vaktmästaren vid tekniska högskolans kemiska laboratorium Carl August Carlsson må från och med månadens näst efter den, hvori han varder entledigad från sin vaktmästarsyssla, dock icke tidigare än från och med den 1 januari 1908, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 750 kronor årligen.

5:o.

[5.]
*Beredande af
 pension åt
 lärarpersona-
 len vid skol-
 hemmet för
 blinda döf-
 stumma i
 Vänersborg.*

Härefter yttrade departementschefen, statsrådet Hammarskjöld:
 »Vid den tid, då frågan om anordnande genom statens försorg af pensionering åt den ordinarie lärarpersonalen vid de döfstumskolor, som funnos inrättade i enlighet med lagen om döfstumundervisningen den 31 maj 1889, förevar, inkom till Kungl. Maj:t och blef för afgifvande af utlåtande till direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning remitterad en af styrelsen för skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg den 17 november 1904 gjord underdånig ansökning om beredande af pensionsrätt jämväl för lärarpersonalen vid detta skolhem.

Till stöd för denna ansökning anfördes i hufvudsak följande: Det undervisnings- och uppfostringsarbete, som vore anförtrodt åt skolhemmets lärarpersonal, vore minst lika mödosamt och ansvarsfullt som lärarnas i de vanliga döfstumskolorna. De löneförmåner, som personalen åtnjöte, vore icke så höga, att den däraf kunde göra besparingar för att bereda sig försörjning, när krafterna aftoge och verksamheten icke längre kunde utöfvas. Och då denna personal såsom föremål för sitt arbete hade sådana abnorma barn, som icke i några andra anstalter kunde erhålla undervisning, borde den hafva lika berättigade kraf som andra, hvilka arbetade i det allmännas tjänst, att på sin ålderdom tryggas mot nöd. Det syntes styrelsen, som om pension borde kunna beredas nämnda skolhems personal på samma sätt, som då vore ifrågasatt för döfstumskoldistriktens skolor, och att sålunda staten borde bidra till och ombesörja den här afsedda pensioneringen. Ett ytterligare skäl härför — utom det att skolhemmet, såsom redan framhållits, under sin adertonåriga verksamhet visat sig fylla en för det allmänna nödvändig uppgift, som alltjämt komme att förefinnas — vore, att skolhemmet åtnjöte understöd af statsmedel såväl för de blinda döfstumma som för de blinda sinnesslöa, hvilka i skolhemmet vårdades.

Med anmärkande, att det syntes lämpligt, att pensioneringen af lärarpersonalen vid skolhemmet ordnades i öfverensstämmelse med pensioneringen af döfstumskollärarna, och att därvid skolhemmets styrelse och dess lärarpersonal ansvarade för enahanda afgifter, som ålades döfstumskoldistriktens och de vid deras skolor anställda lärarna, har skolhemmets styrelse i den underdåniga ansökningen och i en därvid fogad särskild förteckning lämnat närmare redogörelse angående lärarpersonalens antal och aflöningsförmåner samt aflagda examina.

Enligt berörda förteckning voro, när ansökningen gjordes, vid skolhemmet anställda, utom föreståndarinnan Elisabeth Anrep-Nordin, på hvilkens initiativ hemmet upprättats, och som i årlig lön uppbure 2,500 kronor, sex lärarinnor, däraf två slöjdlärlarinnor, samt en husmoder, af hvilken personal lärarinnorna vid hemmet åtnjöte utom fri inackordering, inbegripande fritt vivre, ljus och ved, en kontant lön, som utginge för en lärarinna med 600 kronor, för två lärarinnor med 400 kronor och för tre lärarinnor med 300 kronor hvardera; och anfördes, att de lägsta af dessa löneförmåner kunde uppskattas till sammanlagdt 1,200 kronor, hvilket belopp, såsom jag torde få erinra, motsvarar det minimum, som för döfstumlärlarinnors delaktighet i döfstumlärlarnas pensionsanstalt är stadgadt.

I fråga om lärarpersonalens vid skolhemmet examina framhölls i ansökningen, att vid en anstalt som den ifrågavarande, där bland lärjungarna flera komplikationer förekomme, aflagda döfstum-, blind- eller idiotlärlarexamina borde vara ekvivalenta förutsättningar för pensions erhållande lika väl som för anställande såsom lärare, hvarjämte hemställdes, huruvida icke, där ingen af dessa examina aflagts af en lärarinna, men hon genom andra examina eller tjänstgöring vid skolhemmet förvärfvat kompetens att sköta sin befattning, åt sådan lärarinna liksom ock åt slöjdlärlarinna och husmoder skulle kunna medgifvas pensionsrätt. Angående den offentliga kontroll, som skolhemmets verksamhet vore underkastad, lämnades den upplysningen, att skolhemmet första hand stode under tillsyn af en i enlighet med nädiga brevet den 18 april 1890 till domkapitlet i Skara tillsatt styrelse, därjämte af en utaf samma domkapitel utsedd inspektör samt af statens inspektör för skolorna för sinnesslöa.

På grund af hvad sålunda anförts anhöll styrelsen för skolhemmet, att, om genom nådig proposition till Riksdagen pensionsrätt komme att beredas lärarpersonalen vid döfstumskoldistriktens skolor, sådan pensionsrätt äfven måtte beredas föreståndarinnan vid skolhemmet för blinda döfstumma och öfriga vid samma skolhem anställda personer, som Kungl. Maj:t funne vara kvalificerade för sådan pensionering;

att föreståndarinnan måtte äga rätt beräkna pension efter samma grunder som manliga lärare och kvinnliga föreståndare vid döfstumskoldistriktens skolor;

att lärarinna och eventuellt husmoder måtte äga rätt ingå för lägst det belopp, som komme att utgöra minimidelaktighetsbelopp för lärarinnor vid sistnämnda skolor, eller för de belopp, Kungl. Maj:t kunde finna godt i nåder bestämma;

att skolhemmet måtte förpliktas utgöra bidrag till personalens pensionering, motsvarande dem, som komme att erläggas af döfstumskoldistriktet; samt

att den pensionsberättigade personalen måtte förklaras skyldig att själf utgöra enahanda bidrag till pensionskassan som distriktsdöfstumskolornas personal.

Vid den underdåniga ansökningen fanns jämväl fogad tryckt berättelse öfver ifrågavarande skolhems verksamhet från och med september 1903 till och med augusti 1904, däri såsom bilaga är intaget reglemente för en särskild stiftelse, benämnd »Drottning Sofias stiftelse», hvilken har till ändamål att för tryggande af skolhems ekonomiska omhändertagande de därtill skänkta medlen. Enligt nämnda reglemente skulle stiftelsens egendom, under skydd af Älfsborgs läns landsting såsom stiftelsens principal, förvaltas af en styrelse, bestående dels af de personer, hvilka i enlighet med Kungl. Maj:ts bestämmelser vid beviljande af statsanslag till skolhemmet äro eller varda till styrelse för hemmet utsedda, dels ock af fyra andra ledamöter, hvilka för en tid af tre år utses af landshöfdingen i Älfsborgs län eller vid förfall för honom af länsstyrelsen samt af Älfsborgs läns landsting.

Direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning har den 10 september 1906 i ärendet afgifvit infordradt underdånigt utlåtande och därvid anfört, att filosofie doktorn Hans Tiselius, hvilken tidigare utfört de matematisk-statistiska beräkningarna för döfstumlärarnas pensionsanstalt, i afseende å kostnaderna för den ifrågavarande lärarpersonalens upptagande till meddelaktighet i samma anstalt uppgjort särskild, vid utlåtandet fogad beräkning, af hvilken framginge, att, med antagande af delaktighetsbelopp för skolhems föreståndarinna lika med de för lärarna vid döfstumskolorna gällande och för öfriga lärarinnor lika med hvad som vore föreskrifvet för lärarinnorna vid döfstumskolorna, pensionskostnaden, med afdrag af årsafgifterna, skulle efter 80 å 90 år, då pensioneringen nått sin jämvikt, uppgå högst till 2,350 kronor och lägst till 1,750 kronor, hvilka belopp således vore liktydiga med det årliga statsbidrag, som denna pensioneringsanordnande framdeles skulle komma att kräva.

Vidare anför direktionen: Likasom, jämlikt § 1 mom. 2 af nådiga reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt den 30 augusti 1905, delaktighet i pensionsanstalten beredts åt den ordinarie lärarpersonalen vid sådan enskild undervisningsanstalt, som afsåges uti nådiga kungörelsen den 5 juni 1896 angående anslag af allmänna medel till döf-

stumskoldistrikt, hvilket till enskild undervisningsanstalt öfverlämnat sinnesslött döfstunt barn, syntes den lärarpersonal, som här vore i fråga, böra hugnas med samma förmån. Den sak, som denna lärarpersonal tjänade, vore uppenbarligen af intresse för det allmänna. Skolhemmet lämnade andlig och kroppslig vård åt blinda döfstumma och blinda sinnesslöa, således åt sådana, som måste räknas till de mest vanlottade, för hvilka kräfdes alldeles säregna anordningar, likasom arbetet från lärarpersonalens sida fordrade en begåfning och en själf-uppoffring, som endast torde vara till finnandes hos ett fåtal personer. Det syntes vara en själfklar sak, att den, som verkat i sådant kall, vore förtjänt af att på ålderdomen blifva skäligen försörjd, och frågan syntes därför endast gälla, om de för skolhemmet och den där anställda lärarpersonalen träffade anordningarna vore sådana, att denna lärarpersonal kunde till delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt lämpligen inpassas. Skolhemmet vore endast ett enskildt företag i barmhärtighetens tjänst, men hade, såsom handlingarna visade och eljest känt vore, tillvunnit sig sådant förtroende, att, utom de betydliga bidrag, som den välgörande allmänheten därtill lämnade, statsanslag af skolhemmet åtnjötets dels från och med år 1890 med 5,000 kronor årligen af medel, som Riksdagen beviljat för sådana personer, som vore både döfstumma och blinda, dels ock från och med år 1904 med 250 kronor årligen för hvarje bildbar blind sinnesslö, som i skolhemmet åtnjöte undervisning. Hemmets skötsel vore anförtrodd åt en styrelse, om hvars tillsättning och befogethet i de föreliggande handlingarna närmare upplysning dock icke lämnades, men härförutom ägde hemmet ett särskildt stöd för sin ekonomiska ställning i föreningen Drottning Sofias stiftelse. De ekonomiska förutsättningarna, för att den sökta pensionsrätten skulle kunna medgifvas, torde genom dessa anordningar böra anses tillräckligt garanterade. I afseende å sättet för lärarpersonalens anställning lämnades i den underdåniga ansökningsingen ingen närmare redogörelse, men antagligt syntes, att skolhemmets styrelse i sådant afseende fritt förefore, efter hvad den funne tjäna till hemmets bästa. Härpå tydde hvad som anförts om arbetets säregna beskaffenhet, hvilken enligt styrelsens mening gjorde det nödvändigt, att ej blott aflagda döfstum-, blind- eller idiotlärarexamina i lika mån borde få gälla såsom förutsättning för lärarinns vinnande af pensionsrätt, utan äfven andra aflagda examina eller enbart en genom tjänstgöring vid skolhemmet förvärfvad skicklighet i lärarinnekallet borde i berörda hänseende få bereda kompetens. Denna styrelsens uppfattning ville direktionen för sin del biträda, och direktionen ansåge

således, att beträffande skolhemmets lärarpersonal fordran på vissa examina såsom villkor för rätt till delaktighet i pensionsanstalten borde uppgifvas och allenast den bestämmelse träffas, att med ordinarie föreståndarinna eller lärarinna vid skolhemmet finge förstås sådan, som af vederbörande styrelse antagits för visst antal år i sänder eller tills vidare med ömsesidig uppsägningsrätt. Men äfven i fråga om rätt till beräkning af tjänstetid såsom extra ordinarie — om eljest någon sådan tjänstårsberäkning skulle ifrågakomma — borde af samma anledning, som nyss berörts, det förbehåll om viss aflagd examen, som funnes infördt i § 12 mom. 1 af det för pensionsanstalten fastställda reglementet, icke tillämpas å skolhemmets lärarpersonal.

Bland den lärarpersonal, för hvilken delaktighet begärdes, funnes två lärarinnor i slöjd med lika aflöningsvillkor med en af de öfriga lärarinnorna och i detta afseende föga skilda från två af de öfriga. Enligt nådiga reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt vore lärare och lärarinnor i öfningsämnen och slöjd uteslutna från rätt till delaktighet i pensionsanstalten, säkerligen af den anledningen att deras uppdrag betraktats mera såsom bisysslor, och äfvenså torde de i afseende å såväl kompetens som aflöningsvillkor intaga en annan och mindre fast ställning än den öfriga döfstumlärarpersonalen. Af den bilagda redogörelsen för skolhemmets verksamhet under viss tid syntes emellertid framgå, att slöjdundervisningen där hade en i afseende å lärjungarnas utbildning mera ingående uppgift än vid döfstumskolorna; och då dessa slöjdlärarinnor finge antagas vara helt sysselsatta genom arbetet vid skolhemmet och deras lönevillkor därefter lämpats, torde det kunna ifrågasättas, om icke äfven åt dem pensionsrätt borde beredas.

Den hemställan, som i den underdåniga ansökningen gjordes om pensionsrätt jämväl för den vid skolhemmet anställda husmodern, ville direktionen afstyrka, enär personen i fråga väl icke hade något att beställa med lärjungarnas fostran och undervisning.

I olikhet med hvad som gällde för döfstumlärarpersonalen äfvensom med hvad som ansetts behöfligt för den vid statsunderstödda folkhögskolor anställda lärarpersonalen i afseende å dess tillämnade inträde i pensionsanstalten, syntes för den lärarpersonal, hvarom här vore fråga, några föreskrifter icke böra gifvas angående den årliga undervisningstidens längd eller om hvad med fullt tjänstår borde förstås, då ju den vård och fostran, som i skolhemmet för blinda döfstumma ägnades lärjungarna, till sin art vore sådan, att den måste fortgå hela året om.

Med stöd af hvad direktionen sålunda anført hemställer direktionen, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga nödiga åtgärder, för att den vid skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg anställda ordinarie lärarpersonalen måtte beredas rätt till delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt, och att därvid följande villkor måtte vinna tillämpning:

att med ordinarie föreståndarinna eller lärarinna förstodes sådau, som af vederbörande styrelse antagits för visst antal år i sänder eller tills vidare med ömsesidig uppsägningsrätt;

att föreståndarinnan skulle i pensionsafseende betraktas lika med manlig lärare vid döfstumskola och lärarinna åter lika med döfstumlärarinna;

att föreståndarinna och lärarinna såsom pensionssökande finge räkna sig till godo äfven den tid, hon tjänstgjort vid skolhemmet, innan delaktighet i pensionsanstalten för dess lärarpersonal medgifvits, dock med iakttagande af den i § 12 mom. 1 af nådiga reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt omförmälda inskränkning, så tolkad, att hvad däri stadgades om aflagd godkänd döfstumlärarexamen såsom villkor för rätt att räkna tjänstår såsom extra lärarinna icke skulle i afseende å skolhemmets lärarpersonal äga tillämpning;

att lärarpersonalen skulle åtnjuta löneförmåner, fullt motsvarande de belopp, som för deras tjänsters delaktighet i hvarje fall blifvit bestämde; samt

att skolhemmets styrelse ansvarade för, att behöriga pensionsafgifter inom föreskrifven tid till pensionsanstalten erlades, och att vederbörliga årsuppgifter i föreskrifven ordning till direktionen ingåfves, hvarjämte äfven i öfrigt om skolhemmet och dess styrelse skulle gälla hvad i pensionsanstaltens reglemente stadgades angående skoldistrikt och skoldistrikts styrelse.

Med hänsyn till den allmännyttiga verksamhet, som utöfvas af skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg, anser jag, lika med direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning, att den underdåniga framställningen om beredande genom statens medverkan af pensionsrätt åt lärarpersonalen vid nämnda skolhem bör vinna tillmötesgående; och, på sätt i den underdåniga ansökningen föreslagits samt af direktionen tillstyrkts, torde detta lämpligast ske därigenom, att ifrågasvarande lärarpersonal tillerkännes delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt. De villkor, som direktionen föreslagit böra förknippas med en

sådan delaktighet, anser jag i hufvudsak vara lämpliga. Ett af de föreslagna villkoren torde dock böra erhålla en annan affattning. Direktionen har uppställt den fordran, att lärarpersonalen skall åtnjuta löneförmåner, fullt motsvarande de belopp, som för deras tjänsters delaktighet i hvarje fall blifvit bestämda. Detta kan å ena sidan anses innebära fordran därpå, att lärarpersonalen under hela sin tjänstetid skall hafva åtnjutit löner, motsvarande delaktighetsbeloppen. Men å andra sidan skulle åt samma bestämmelse kunna gifvas den tolkning, att lärarinnan behöfver allenast vid afskedstagandet åtnjuta lön, motsvarande delaktighetsbeloppet för tjänsten. Enligt reglementet för döfstumlärarnes pensionsanstalt får aflöningen i högsta lönegrad för tjänsten, värdet af bostad och bränsle eller ersättning därför häri icke inberäknadt, icke understiga delaktighetsbeloppet för samma tjänst. Då en liknande bestämmelse passar mindre väl för ifrågavarande tjänster, som äro af enskild natur, torde i stället lämpligen kunna uppställas det villkor, att föreståndarinna eller lärarinna skall, för att erhålla hel pension, under de före afskedstagandet senast förflutna tio åren hafva åtnjutit löneförmåner, värdet af bostad och bränsle eller ersättning därför häri icke inberäknadt, fullt motsvarande det belopp, till hvilket delaktighet pensionsanstalten för tjänsten bestämts.

I öfrigt har jag endast ansett några förtydliganden böra göras i de af direktionen föreslagna bestämmelserna; och tillåter jag mig hänvisa till hvad direktionen beträffande samma bestämmelser anfört.

Enligt direktionens förslag, till hvilket jag sålunda ansluter mig, skulle delaktighetsbeloppet blifva för föreståndarinnan lägst 1,600 och högst 2,000 kronor samt för lärarinna lägst 1,200 och högst 1,600 kronor. Pensionen skulle utgå för föreståndarinnan med lägst 1,200 och högst 1,500 kronor samt för lärarinna med lägst 900 och högst 1,200 kronor. Hvad slutligen pensionsavgifterna beträffar, så skulle sådana erläggas för föreståndarinetjänsten med lägst 80 och högst 100 kronor af skolhemmets styrelse och lägst 40 och högst 50 kronor af föreståndarinnan samt för lärarinnetjänst med lägst 60 och högst 80 kronor af styrelsen och lägst 30 och högst 40 kronor af vederbörande lärarinna.

Enligt den genom direktionens försorg verkställda utredning skulle ifrågavarande förslags genomförande i framtiden, då pensioneringen nått sin jämvikt, hvilket beräknats inträffa efter 80—90 år, kräfva ett årligt statsbidrag af högst 2,350 kronor och lägst 1,750 kronor.

Att i sammanhang med medgifvande af den nu föreslagna delaktigheten i döfstumlärarnas pensionsanstalt öka det såsom bidrag till

samma anstalt nu uppförda förslagsanslag torde emellertid icke vara erforderligt.

På grund af hvad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen medgifva,

att den vid skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg anställda ordinarie lärarpersonalen, slöjdlärarinnor däri inberäknade, må vinna delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt, samt att därvid följande grunder och villkor må äga tillämpning:

att med ordinarie föreståndarinna eller lärarinna förstås sådan, som af vederbörande styrelse antagits för visst antal år i sänder eller tills vidare med ömsesidig uppsägningsrätt;

att föreståndarinnan i pensionsafseende betraktas lika med kvinnlig föreståndare vid döfstumskola och lärarinna lika med döfstumlärarinna;

att föreståndarinna eller lärarinna skall för att erhålla hel pension under de före afskedstagandet senast förflutna tio tjänståren hafva åtnjutit löneförmåner, värdet af bostad och bränsle eller ersättning därför häri icke inberäknadt, fullt motsvarande det belopp, till hvilket delaktighet i pensionsanstalten för tjänsten bestämts;

att pensionssökande må räkna sig till godo äfven den tid, hon tjänstgjort vid skolhemmet, innan bestämmelser om delaktighet för dess lärarpersonal i döfstumslärarnas pensionsanstalt utfärdats och desamma träd i kraft, dock med iakttagande af den i § 12 mom. 1 af nådiga reglementet för nämnda anstalt omförmälda inskränkning, så tolkad, att hvad däri stadgas om aflagd godkänd döfstumlärarexamen såsom villkor för rätt att räkna tjänstår såsom extra lärarinna icke skall i afseende å skolhemmets lärarpersonal äga tillämpning;

att skolhemmets styrelse ansvarar för, att behöriga pensionsafgifter inom föreskrifven tid till pensionsanstalten erläggas; samt

att om skolhemmet och dess styrelse skall gälla hvad i reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt stadgas angående skoldistrikt och distriktsskolstyrelse.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

6:o.

Vidare yttrade departementschefen, statsrådet Hammarskjöld:

»Med underdånig skrifvelse den 25 september 1903 öfverlämnade folkhögskoleföreståndaren Teodor Holmberg med flera enligt uppdrag af nionde allmänna svenska folkhögskollärarmötet ett betänkande och förslag angående pensionering af lärare i folkhögskolor och därmed

[6.]
Pensionering
af lärare
vid folk-
högskolor
m. fl.

förenade landtmannaskolor under anhållan om aflåtande af proposition i ämnet till Riksdagen, i sammanhang hvarmed sökandena förklarade sig underställa Kungl. Maj:ts pröfning, huruvida berörda pensionsfråga lämpligast främjades antingen genom det framlagda förslaget eller genom folkhögskollärarnas ingående vare sig i folkskollärarnas pensionsinrättning eller i den då föreslagna pensionsanstalten för döfstumlärare.

Berörda betänkande och förslag var på uppdrag af styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening utarbetadt af en för ändamålet utsedd kommitté samt hade framlagts för och godkänts af omförmälda folkhögskolläarmöte.

I betänkandet anfördes till en början inledningsvis, att, enär den svenska folkhögskolan då varit i verksamhet i 35 år, det vore naturligt, att några af de män, som i första början beslutit ägna sin livsverksamhet åt hennes tjänst, nu stode vid slutet af sin lefnads dagsverke och med bekymmer motsåge den stund, då hälsa och krafter ej längre tilläte dem verka i sitt kall. Det kunde måhända tyckas, att de under sin verksamhetstid bort kunna hopspara något för ålderdomen; men för den, som något kände till de fordringar, hvilka ställdes speciellt på skolornas föreståndare, torde det vara klart, att detta med lärarnas jämförelsevis ringa löner ej varit, åtminstone i nämnvärd mån, möjligt. Än bekymmersammare vore ställningen för själfva skolorna, enär dels lärarna tvingades att kvarstå längre än lämpligt vore, och dels begåfvade och kompetenta män afskräcktes från att ägna sina krafter åt ett arbete, hvilket ej tryggade för ålderdoms- och sjukdomsbekymmer.

Efter det kommitterade vidare framhållit folkhögskolornas stora betydelse inom det svenska bildningsarbetet, erinrade kommitterade om, att förslag om pension åt dessa skolors lärare blifvit vid två Riksdagar genom motion väckt af friherre F. C. K. Barnekow och mötts af sympati. Motionen hade visserligen afslagits men, enligt hvad som framginge af statsutskottets utlåtande vid 1903 års Riksdag angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, med den motivering, att det väckta förslaget vore värdt Riksdagens erkännande, blott man kunde finna en lämplig anordning för pensioneringen, och att folkhögskolornas lärare eller styrelser borde taga initiativet och inkomma med vederbörligt förslag.

Det af kommitterade afgifna förslaget utgick från följande hufvudgrunder: att berättigade till pension skulle vara samtliga ordinarie lärare, anställda vid af staten understödd folkhögskola och därmed förenad landtmannaskola; att med ordinarie lärare skulle förstås sådan

lärare, som af vederbörande styrelse antagits antingen för ett visst antal år i sänder eller tills vidare med viss ömsesidig uppsägningstid, och som ägde föreskrifven kompetens; att pensionsåldern borde bestämmas till 60 lefnads- och 30 tjänstår; att pension åt därtill berättigad lärare skulle utgå med 80 procent af under de sista fem åren åtnjuten kontant lön vid folkhögskola, kvinnlig afdelning däri inberäknad, samt vid med folkhögskola förenad landtmannaskola, dock med högst 3,000 kronor åt föreståndare och 2,000 kronor åt lärare; att, därest folkhögskolans lärare icke finge ingå i folkskollärarnas pensionsinrättning eller döfstumlärarnas ifrågasatta pensionsanstalt, en särskild folkhögskollärarnas pensionsanstalt skulle upprättas; att kostnaderna för pensioneringen skulle delas mellan staten, skoldistriktet, representerade af styrelserna, och personalen samt utgå i samma proportion som i folkskollärarnas pensionsinrättning, så att distriktet och personalen skulle tillhoppa få vidkännas en tredjedel och staten två tredjedelar af kostnaderna; samt att enligt denna norm af skoldistriktet och lärarna tillhoppa skulle årligen inbetalas 10 procent af högsta pensionsbeloppet med sådan fördelning, att lärarna skulle erlägga 4 procent och skoldistriktet återstoden.

Slutligen erinrade kommitterade därom, att pensionering af folkhögskollärarnas änkor och efterlevande barn vore fullt lika nödvändig som pension för lärarna själfva. Därest för folkhögskolans lärarkår bereddades delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning, borde därmed följa delaktighet i samma lärares änke- och pupillkassa. Skulle annan utväg för pensioneringen föredragas, uttalade kommitterade såsom önskemål, att pension kunde beredas föreståndares änka till belopp af 600 kronor och lärares änka till belopp af 450 kronor.

Därefter afläts den 19 oktober 1903 af Holmberg med flera en ny underdånig skrifvelse med förslag till de ändringar i reglementena för folkskollärarnas pensionsinrättning och folkskollärarnas änke- och pupillkassa, som ansågos erforderliga, för den händelse folkhögskollärarna skulle anses böra blifva delaktiga i dessa pensionsanstalter. Därvid hade, delvis med frångående af kommitterades förslag, pensionsafgiften blifvit satt till 5 procent af lärares verkliga kontanta lön och så fördelats, att 2 procent skulle erläggas af läraren och 3 procent af skolstyrelsen, hvarjämte pensionssumman skulle utgå med 75 procent af innehafvande lön, dock med den inskränkning, att lönen skulle hafva åtnjutits under minst fem år, och att högsta pensionsbeloppet ej skulle öfverstiga 3,000 kronor för föreståndare och 2,000 kronor för lärare.

De sålunda gjorda framställningarna remitterades till direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning, som i underdånigt utlåtande den 25 november 1903 fann den väckta frågan vara af allt för stor betydelse, för att man skulle kunna åtnöjas endast med den af sökandena förebragta utredningen såsom grundval för ett förslag till definitivt ordnande af pensionsväsendet för landets folkhögskollärarkår samt deras änkor och barn; och hemställde direktionen förty, att, därest dylik pensionering ansåges böra med anlitande af statens mellankomst anordnas, denna fråga gjordes till föremål för ny, sakkunnig behandling.

Sedermera inkom styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening till Kungl. Maj:t med förnyadt, den 11 oktober 1904 dagtecknad betänkande och förslag angående ifrågakomna pensionsfråga. Däruti uppgaf styrelsen, att man kommit till insikt, såväl därom att den enligt kommitterades förslag på skolstyrelserna fallande andelen af den föreslagna pensionsafgiften vore så hög, att man kunde befara, att en allmän anslutning från deras sida icke vore att ernå, som därom att delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning icke kunde erhållas. Till följd häraf förklarade styrelsen sig taga tillbaka det senast afgifna förslaget och framlade i stället en reproduktion af kommitterades betänkande med vissa däruti företagna och från synpunkten af skolstyrelsernas eniga anslutning önskvärda ändringar. Enligt detta nya förslag skulle kostnaderna för pensioneringen fortfarande delas mellan staten, skoldistriktet, representerade af styrelserna, och personalen, men skoldistriktet och lärarna tillsammans årligen inbetala 5 procent af de verkliga lönerna intill högst medgifna delaktighetsbelopp, respektive 4,000 och 2,700 kronor, efter sådan fördelning, att föreståndare och lärare hvar för sig erlade 3 procent och skolstyrelserna 2 procent.

Sedan därefter en särskild pensionsanstalt för döfstumlärarpersonalen blifvit inrättad samt reglemente för samma anstalt blifvit den 30 augusti 1905 af Kungl. Maj:t fastställt, anbefalldes Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 17 november 1905 direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning att med anlitande af sakkunnigt biträde verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma

dels med utredning angående kostnaden för pensionering af den vid statsunderstödda folkhögskolor anställda lärarpersonalen därigenom, att vederbörande skolstyrelser vunne delaktighet för ifrågavarande tjänster i döfstumlärarnas pensionsanstalt på samma villkor, som i reglementet för nämnda anstalt den 30 augusti 1905 vore föreskrifna

för motsvarande lärartjänster vid döfstumskolor, med följande ändringar och tillägg:

att delaktigheten för folkhögskollärarna i döfstumlärarnas pensionsanstalt skulle afse ordinarie manliga föreståndare och lärare vid de af staten understödda folkhögskolorna — kvinnliga afdelningar däri inberäknade — och därmed förenade landtmannaskolor, dock med undantag af särskilda lärare i öfningsämnen eller slöjd;

att med ordinarie föreståndare eller lärare förstodes sådana, som af vederbörande styrelse antagits för visst antal år i sänder eller tills vidare med ömsesidig uppsägningsrätt;

att det högsta belopp, för hvilket delaktighet kunde vinnas för lärare, bestämdes till 2,700 kronor;

att hel pension i intet fall finge utgå med eller beräknas till högre belopp än 75 procent af den lägsta kontanta aflöning, som den pensionssökande utöfver värdet af bostad och bränsle eller ersättning därför åtnjutit under de före afskedstagandet senast förflutna tio tjänståren;

att pensionssökande finge räkna sig till godo äfven den tid, han tjänstgjort, innan bestämmelser om delaktighet för folkhögskollärare i döfstumlärarnas pensionsanstalt utfärdats och desamma trädt i kraft, dock med iakttagande af den i § 12 mom. 1 af reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt omförmälda inskränkning;

att med fullt tjänstår förstodes den undervisningstid, som i nådiga kungörelsen den 25 maj 1900 bestämts såsom villkor för erhållande af statsbidrag till manlig folkhögskola;

att i stället för den i § 12 af nyssberörda reglemente omnämnda döfstumlärarexamen skulle beträffande folkhögskollärare fordras akademisk examen eller ock afgangsexamen från teknisk högskola, skogsinstitut, Alnarps eller Ultuna landtbruksinstitut; samt

att hvad i nämnda reglemente sades om skoldistrikt och distriktskolstyrelse skulle i fråga om folkhögskollärare gälla om vederbörande skolstyrelse;

dels ock med utredning angående kostnaden för att manliga föreståndare och lärare vid folkhögskolorna skulle vinna delaktighet i folkhögskollärarnas änke- och pupillkassa efter samma lönebelopp, efter hvilka skolstyrelserna för deras tjänster blefve delaktiga i döfstumlärarnas pensionsanstalt;

och skulle det åligga direktionen att i sammanhang härmed afgifva förslag till de särskilda bestämmelser, som tilläfvats kunde anses erforderliga.

Direktionen har den 15 oktober 1906 afgifvit det infortrade utlåtandet och därvid bifogat ett af filosofie doktorn Hans Tiselius den 3 september 1906 afgifvet, till direktionen ställt skriftligt yttrande, innefattande redogörelser för resultaten af de beräkningar, han på anmodan af direktionen utfört dels rörande kostnaden för pensionering af den vid statsunderstödda folkhögskolor och därmed förenade landtmannaskolor anställda personalen därigenom, att vederbörande skolstyrelser vunne delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt med de modifikationer, som angåfves i nådiga brevet den 17 november 1905, dels ock angående kostnaden för att manliga föreståndare och lärare vid folkhögskolorna vunne delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa efter samma lönebelopp, efter hvilka skolstyrelserna för deras tjänster blefve delaktiga i döfstumlärarnas pensionsanstalt. Tiselius har beräknat, att, beträffande kostnaden för pensionering af lärarpersonalen, det belopp, som skulle utfyllas af statsmedel i framtiden, då pensioneringen om cirka 80 å 90 år nått sin jämvikt, komme att utgå med högst 42,136 kronor och lägst 29,760 kronor, samt att staten komme att i jämviktsläget bestrida cirka två tredjedelar och skolstyrelserna och lärarna själfva återstående en tredjedel af pensionskostnaden. Därvid vore dock antaget, att skolstyrelserna genast skulle söka delaktighet för alla tjänster, beträffande hvilka denna förmån kunde vinnas. Då så knappast komme att i den närmaste framtiden blifva fallet, blefve det så godt som omöjligt att bestämma, när statsbidraget kunde komma att först tagas i anspråk och till hvilket belopp. Det enda, man i dessa afseenden kunde med någon grad af säkerhet förutse, vore, att statsunderstödet komme att — med mer eller mindre språng, beroende på fåtalet delägare — successivt ökas till det angifna maximum.

Beträffande den ifrågasatta pensioneringen af folkhögskollärarnas änkor och barn har Tiselius beräknat, att till fyllande af bristen i nuvarande och blifvande delägarers afgifter ett årligt statsanslag vore behöfligt, som vid högsta delaktighetsbelopp skulle uppgå till 4,377 kronor och vid lägsta delaktighetsbelopp till 3,230 kronor.

Direktionen har i sitt utlåtande anmärkt, att i de uppgjorda beräkningarna ej inginge någon kalkyl öfver den ökning i statsbidraget, som beträffande såväl folkhögskollärarnas egen som deras änkers och barns pensionering kunde erfordras genom tillkomsten under närmaste årtionden af nyinrättade tjänster vid nu förefintliga eller framdeles möjligen upprättade folkhögskolor; men direktionen anger tillika såsom förklaring häraf, att i fråga om skolor, hvilka vore så beroende af enskild företagsamhet som de ifrågavarande och icke ägde en genom

allmänna författningar ordnad organisation, några närmelsevis fasta utgångspunkter för en dylik beräkning svårligen kunde utfinnas.

Direktionen anmärker vidare, att, då den nya grupp af delägare, som komme att i döfstumlärarnas pensionsanstalt inrynnas, vore talrikare än den lärarpersonal, till hvars förmån anstalten från början inrättats, reglementet för anstalten borde på ett mera ingående sätt omarbetas, men anser, att därmed kan anstå, till dess förevarande pensionsfråga blifvit afgjord; i sammanhang hvarmed direktionen anmärker, att det tillvägagångssätt står till buds, som begagnats i många fall, då mindre tjänstemannagrupper erhållit inträde i redan befintliga pensionsanstalter, eller att utfärda nådig kungörelse om de särskilda villkor, som anses för den nytillkomna delägargruppen böra föreskrivas.

I afseende å de villkor, hvarunder inträde i pensionsanstalten skulle beredas folkhögskollärarna, framställer direktionen följande erinringar:

Någon skyldighet att för befintlig föreståndar- eller lärartjänst söka inträde i pensionsanstalten komme lika litet att förefinnas för folkhögskolornas styrelser som för döfstumskoldistriktet. Vid anstaltens inrättande förutsattes helt visst, att rätten till inträde skulle af döfstumskoldistriktet och äfvenså af lärarpersonalen, i hvad på den ankomme, i största möjliga utsträckning anlitas; och, enligt hvad erfarenheten visat, hade dessa förutsättningar jämväl uppfyllts. Detta kunde sägas hafva betydelse allenast med afseende å fördelningen af kostnaderna för pensionsanstaltens drift, då ju dess ekonomi så ordnats, att, först sedan årsafgifterna användts, fyllnadsbidrag skulle af staten lämnas. Emellertid hade till förekommande af afbrott och godtyckliga nedsättningar i de afgifter till anstaltens underhåll, som skulle af skoldistriktet och döfstumlärarpersonalen utgöras, i reglementet införts vissa föreskrifter, hvarjämte genom bestämmelsen om extra pensionsafgifters betalande vid pensionering, som började under anstaltens första verksamhetsår, man velat förebygga, att anstalten betungades med förpliktelser, utan att däremot svarande bidrag skulle från de afgiftspliktiga erläggas.

Dessa bestämmelser skulle tillämpas äfven på folkhögskolornas styrelser och folkhögskollärarna, men då — i motsats till döfstumskolorna, hvilkas förhållanden vore ordnade genom lag, och hvilka hade en tryggad ekonomisk ställning — folkhögskolorna hade en mycket fri och sins emellan säkerligen växlande samt i ekonomiskt afseende mera löslig organisation, som icke regelbundes genom någon annan allmän författning än den, hvarigenom viss årlig undervisningstid föreskrefves såsom villkor för statsbidrags erhållande, framställde sig den

frågan, om icke vid beredande af pensionsrätt i döfstumlärarnas pensionsanstalt åt folkhögskollärarna ytterligare föreskrift borde meddelas, syftande därhän, att anstalten betryggades för sin rätt att i hvarje fall erhålla vederbörliga årsafgifter. Det kunde nämligen icke förnekas, att, då folkhögskolestyrelserna skulle äga rätt men ej tillika skyldighet att bereda delaktighet i pensionsanstalten åt sina föreståndar- och lärartjänster, och då, såsom i reglementet förutsattes och visserligen af andra skäl kunde vara betingadt, skolstyrelserna vore befogade att indraga tjänster, hvarigenom den delaktighet, som kunde vara vunnit, skulle upphöra, missbruk skulle kunna förekomma genom godtyckligt indragande af tjänster och genom afsiktligt dröjsmål med ansökande om delaktighet för tjänster, som väl till namnet nyinrättats men i verkligheten endast motsvarade de nyss indragna. På sådana vägar skulle pensionsanstalten opåtaladt kunna fränkännas afgifter, som den skäligen bort få hafva i behåll.

Till afhjälpan af sådana missförhållanden har direktionen föreslagit, att till öfriga villkor för folkhögskollärarnas inträde i anstalten skulle läggas den föreskriften, att för tiden, som infaller, efter det pensionsanstalten börjat att omfatta jämväl folkhögskollärartjänsterna, en folkhögskollärare icke får räkna sig tjänstår till godo såsom ordinarie, med mindre han under detsamma varit i sådan egenskap anställd i tjänst med delaktighet i pensionsanstalten.

Vidare har direktionen beträffande den i nådiga brevet den 17 november 1905 angifna normen för folkhögskollärares tjänstårsberäkning, att med fullt tjänstår skulle förstås den undervisningstid, som i nådiga kungörelsen den 25 maj 1900 bestämts såsom villkor för erhållande af statsbidrag till manlig folkhögskola, hemställt, om ej, till förtydligande häraf och för undvikande af att bestämmelsens innehåll behöfde hämtas ur två författningar, det tillägget borde införas, att undervisningstiden i fråga vore bestämd till minst 20 veckor. Visserligen kunde det minimiantal veckor, som fordrades för erhållande af statsbidrag, komma att ändras, men, äfven om så skulle ske, måste med ifrågavarande ordalydelse ändring göras jämväl i författningen om folkhögskollärarnas pensionering; och syntes det därför i hvarje händelse blifva till fördel, att bestämmelsen om tjänstårsberäkning icke formulerades enbart genom hänvisning till hvad den särskilda författningen om statsbidragets åtnjutande innehöller.

Slutligen har direktionen framhållit, att, ehuru vid den nu ifrågasatta lösningen af folkhögskollärarnas pensionering genom deras upptagande i en redan ordnad pensionsanstalt, för hvilken tills vidare

behöfligt förvaltningsanslag för ett år i sänder anvisades, det icke syntes påkalladt att ingå på frågan, huruvida någon ökning erfordrades i berörda anslag i följd af pensionsanstaltens utsträckta verksamhet, syntes det dock behöfligt, att ett mindre organisationsanslag anvisades, hvarifrån kostnaden finge bestridas för anskaffande af särskild liggare för folkhögskollärarna och af blankettryck utaf hvarjehanda slag. Direktionen har beräknat, att ett belopp af 300 kronor skulle vara härför tillräckligt.

Folkhögskolans stora uppgift och betydelsefulla insats med afseende å den svenska folkbildningen är alltför känd och erkänd, för att jag här skulle gå närmare in på denna fråga. Detta erkännande har ock tagit sig ett synbart uttryck i det understöd dels till folkhögskolorna själva och dels till eleverna därstädes i form af stipendieanslag, staten sedan en lång följd af år beviljat. Att folkhögskolan såsom sådan det oaktadt kanske icke fått den utveckling, hvarpå dess vänner från början hoppats, torde delvis bero på dess jämförelsevis osäkra ställning, ställd som den är utan fast skolorganisation och för sin uppkomst och sitt fortbestånd hufvudsakligen beroende af enskildt initiativ. Men en starkt medverkande orsak torde ock ligga däri, att den vid folkhögskolorna anställda personalen, af hvars arbete dessa skolor i kanske ännu högre grad än andra läroanstalter äro för sin framgång beroende, befinner sig i en ekonomiskt osäker ställning, särskildt i pensionsafseende. Det kan icke vara lockande för unga, dugliga människor, för hvilka det gäller att välja lefnadsbana, att kasta sig in på ett verksamhetsfält, där de hafva att, efter en jämförelsevis klen betalad arbetstid, motse en ålderdom, då de måste se sig antingen ställda utan möjlighet att sörja för sig själva eller ock nödsakade att till skada för den institution, åt hvilken de ägnat sin bästa arbetskraft, söka hålla sig kvar på sin gamla plats utan förmåga att sköta densamma som sig bör.

Det synes mig vid sådana förhållanden vara skäligt, att staten till förmån för denna af staten understödda skolform och för dess målsmän träder understödjande emellan för att bereda dem en tryggad ålderdom. Såsom framgår af hvad jag förut anfört, synes Riksdagen ock hafva ställt sig gynnsam gent emot en sådan tanke, ehuru Riksdagen velat afvakta en framställning i ämnet från dem, som i främsta rummet hade intresse af frågans upptagande, eller folkhögskolornas lärarpersonal. En sådan framställning har numera kommit; Kungl.

Maj:t har redan ställt sig välvillig gent emot densamma genom att låta införskaffa nödig utredning, och det synes mig nu vara tid på att söka Riksdagens medverkan till denna pensionsfrågas lösning.

Frågan är desto enklare att nu lösa, som det redan finnes en pensionsinrättning, i hvilken folkhögskollärarna synas lämpligen kunna ingå, nämligen döfstumlärarnas pensionsanstalt. Härigenom undvikes naturligtvis en mängd kostnader af delvis tillfällig och delvis stadigvarande natur. För närvarande är framställt anspråk endast på ett belopp af 300 kronor för eventuella organisationskostnader, ett belopp, som Kungl. Maj:t torde kunna, därest förevarande pensionsfråga blir löst på nu föreslaget sätt, låta utanordna af inflytande pensionsafgifter.

Hvad beträffar de villkor, under hvilka delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt bör tillerkännas folkhögskolornas — härunder inbegriper jag de med folkhögskolorna förenade landtmannaskolor — föreståndare och lärare, synas dessa lämpligen kunna affattas i hufvudsaklig enlighet med de bestämmelser, som i förutberörda nådiga bref den 17 november 1905 angifvits såsom grund för den däri anbefallda utredningen. Delaktighetsbeloppet för föreståndarna skulle sålunda blifva detsamma som för föreståndarna för döfstumskolorna, eller lägst 3,200 kronor och högst 4,000 kronor; och hel pension skulle för föreståndarna komma att utgå med minst 2,400, högst 3,000 kronor. Detta öfverensstämmer med de från folkhögskolornas målsmän framställda önskningsar. För lärarna vid folkhögskolorna skulle delaktighetsbeloppet blifva lägst 1,600 kronor och högst 2,700 kronor, och pensionen sålunda för dessa blifva minst 1,200, högst 2,025 kronor, under det att för lärarna vid döfstumskolorna väl lägsta delaktighetsbeloppet är 1,600 kronor, men högsta delaktighetsbeloppet endast går upp till 2,000 kronor, och pensionen således icke kan blifva högre än 1,500 kronor. Denna skillnad motiveras emellertid af den olika kompetensen hos dessa två kategorier af lärare. För anställning som döfstumlärare fordras folkskolläraryxamen samt därefter en ettårig seminariekurs och en lika lång profårskurs. Af lärarna vid folkhögskolorna, hvartill hittills i allmänhet antagits personer, som aflagt akademisk examen, skulle enligt förslaget fordras antingen sådan examen eller ock afgangsexamen från teknisk högskola, skogsinstitut eller Alnarps eller Ultuna landbruksinstitut. Att maximidelaktighetsbeloppet 2,700 kronor, hvilket är det, som föreslagits i styrelsens för svenska folkhögskolans lärarförening förut omförmälda framställning, icke är för högt, synes mig framgå äfven däraf, att det allenast med 100 kronor öfverstiger lönen i högsta lönegraden för lärarna i läsämnen vid folkskoleseminariernas öfningsskolor.

Enligt det af mig först omförmälda, af särskilda kommitterade utarbetade förslag skulle beträffande såväl föreståndare som lärare den begränsning med afseende å pensionsbeloppet gälla, att pensioner icke finge utgå efter högre lön än den, som tjänstinnehafvarna under de sista 5 åren före afskedstagandet åtnjutit. En föreståndare eller lärare skulle sålunda kunna erhålla högsta pensionen, ehuru han allenast de 5 sista åren åtnjutit lön, motsvarande högsta delaktighetsbeloppet. Då i allmänhet en tjänstinnehafvare, hvars aflöning består af begynnelselön och tre eller fyra ålderstillägg, vid afskedstagandet innehaft lön i högsta lönegraden i minst respektive 15 eller 10 år, synes det mig böra fordras, att föreståndare eller lärare skall, för att erhålla hel pension, under de senaste 10 åren före afskedstagandet hafva åtnjutit löneförmåner, värdet af bostad och bränsle eller ersättning därför häri icke inberäknadt, fullt motsvarande det delaktighetsbelopp, som för tjänsten bestämts.

Direktionen har föreslagit det villkor, att för den tid, som infaller, efter det döfstumlärarnas pensionsanstalt börjat att omfatta jämväl folkhögskollärartjänsterna, en folkhögskollärare icke får räkna sig tjänstår till godo såsom ordinarie, med mindre han under detsamma varit i sådan egenskap anställd i tjänst med delaktighet i pensionsanstalten. Af skäl, som direktionen anfört, anser jag en dylik bestämmelse böra upptagas bland öfriga villkor.

Däremot är jag icke ense med direktionen om lämpligheten däraf, att uti den i nådiga brevet den 17 november 1905 angifna bestämmelsen, att med fullt tjänstår förstodes den undervisningstid, som i nådiga kungörelsen den 25 maj 1900 bestämts såsom villkor för erhållande af statsbidrag till manlig folkhögskola, borde införas det tillägget, att undervisningstiden i fråga vore bestämd till minst 20 veckor. På det att en ändring i nämnda nådiga kungörelse icke må påkalla ändring i blifvande pensionsbestämmelser, synes det mig vara lämpligare, att vid definitionen af fullt tjänstår allenast hänvisa till den undervisningstid, som är eller varder bestämd såsom villkor för erhållande af statsbidrag till manlig folkhögskola.

Hvad pensionsavgifterna beträffar, kan jag icke biträda de förslag, som de underdåniga framställningarna härutinnan innefatta. Tillräcklig anledning att i detta afseende icke följa hvad som är föreskrifvet i reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt synes mig icke förefinnas. Dessa avgifter komma således att utgöra för skolstyrelserna 5 procent och för lärarpersonalen 2½ procent af delaktighetsbeloppen d. v. s. beträffande föreståndartjänst för styrelsen 160—200 kronor och för föreståndaren 80—100 kronor samt beträffande lärartjänst för sty-

relsen 80—135 kronor och för läraren minst 40 kronor och högst 67 kronor 50 öre. Att storleken af de afgifter, som styrelserna skulle hafva att erlägga, skulle orsaka, att styrelserna icke mera allmänt skulle komma att begagna sig af rätten att bereda sin lärarpersonal den föreslagna pensionsrätten, lärer säkerligen icke vara att befara.

Liksom döfstumlärarpersonalen tillerkänts delaktighet i folkskol-lärarnas änke- och pupillkassa, synes jämväl en liknande förmån böra tillerkännas folkhögskollärarna. Pensionsbelopp och pensionsavgifter skola då utgå i förhållande till de belopp, efter hvilka vederbörande styrelser för tjänsterna vunnit delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt.

I enlighet med dessa grunder skulle änka efter föreståndare komma att, när barn ej efterlever, tillförsäkras en pension af lägst 640 kronor, högst 800 kronor, med ökning af 50 procent, om ett eller flera pensionsberättigade barn finnas. För lärares änka skulle samma pension komma att utgå med respektive 320 och 540 kronor. Pensionsavgifterna till kassan skulle komma att utgå för föreståndare med lägst 106 kronor 67 öre, högst 133 kronor 33 öre, samt för lärare med lägst 53 kronor 33 öre, högst 90 kronor.

Hvad slutligen beträffar det bidrag af statsmedel, som skulle erfordras för att på föreslaget sätt bereda pensionsrätt åt folkhögskolornas föreståndare och lärare samt deras änkor och barn, så skulle enligt den utredning, som genom direktionens försorg företagits, pensioneringen af lärarpersonalen i framtiden, då pensioneringen om cirka 80—90 år nått sin jämvikt, påfordra ett statsbidrag af högst 42,136 kronor och lägst 29,760 kronor, motsvarande två tredjedelar af pensionskostnaden, samt pensioneringen af änkor och barn påkalla ett årligt statsanslag af högst 4,377 kronor och lägst 3,230 kronor. I fråga om dessa kostnader vill jag framhålla, att, enligt hvad direktionen i sitt utlåtande anmärkt, i de gjorda beräkningarna ej inginge någon kalkyl öfver den ökning i statsbidraget, som kunde erfordras genom tillkomsten under närmaste årtionden af nyinrättade tjänster vid nu förefintliga eller framdeles möjligen upprättade folkhögskolor.

Ehuru enligt de gjorda beräkningarna, mot hvilka jag icke kan göra någon erinran, stora anspråk ställas på staten, anser jag dock med hänsyn till folkhögskolornas stora betydelse för folkbildningen, att staten bör tillmötesgå desamma.

För döfstumlärarnas pensionsanstalt är för närvarande i riksstaten uppfördt ett förslagsanslag å 14,000 kronor. Direktionen har icke ifrågasatt, att med anledning af folkhögskollärarpersonalens delaktighet

i nämnda anstalt, detta anslag skulle höjas för år 1908, och jag anser mig ej heller böra föreslå detta. Däremot torde det vara erforderligt, att statens bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa redan från och med 1908 ökas med 4,377 kronor. På grund af den erfarenhet, som vunnits vid inrättandet af döfstumlärarnas pensionsanstalt, torde det nämligen böra antagas, att delaktighet i regel kommer att sökas efter högsta tillåtna belopp.

Till frågan huruvida de pensionsbestämmelser, som blifva erforderliga, därest förevarande pensionsfråga varder på nu föreslaget sätt löst, böra utfärdas i särskild kungörelse, eller om reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt i stället bör på ett mera ingående sätt omarbetas samt i senare fallet pensionsanstalten äfven erhålla en förändrad benämning, anhåller jag att få återkomma, sedan det visat sig, om förslaget vinner Riksdagens bifall.

Under återopande af hvad jag sålunda anført, får jag, som i ärendet, såvidt detsamma afser de med folkhögskolor förenade landtmannaskolor, samrådt med chefen för jordbruksdepartementet, hemställa att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt för folkhögskollärarypersonalen enligt följande särskilda villkor och bestämmelser:

att delaktigheten för denna personal skall afse ordinarie manliga föreståndare och lärare vid de af staten understödda folkhögskolorna — kvinnliga afdelningar däri inberäknade — och därmed förenade landtmannaskolor, dock icke särskilda lärare i öfningsämnen eller slöjd;

att med ordinarie föreståndare eller lärare förstås sådana, som af vederbörande styrelse antagits för visst antal år i sänder eller tills vidare med ömsesidig uppsägningsrätt;

att det högsta belopp, för hvilket delaktighet må kunna vinnas för lärare, bestämmes till 2,700 kronor;

att föreståndare eller lärare skall, för att erhålla hel pension, under de före afskedstagandet senast förflutna tio tjänståren hafva åtnjutit löneförmåner, värdet af bostad och bränsle eller ersättning därför häri icke inberäknadt, fullt motsvarande det belopp, till hvilket delaktighet i pensionsanstalten för tjänsten bestämts;

att pensionssökande må räkna sig till godo äfven den tid, han tjänstgjort, innan bestämmelser om delaktighet för folkhögskollärarypersonalen i döfstumlärarnas pensionsanstalt utfärdats och desamma trädt i kraft, dock med iakttagande af den i § 12 mom. 1 af reglementet för nämnda anstalt omförmälda inskränkning;

att för den tid, som infaller, efter det döfstumlärarnas pensionsanstalt börjat att omfatta äfven folkhögskollärartjänster, en folkhögskollärare icke må räkna sig ett tjänstår till godo såsom ordinarie, med mindre han under detsamma varit i sådan egenskap anställd å tjänst med delaktighet i pensionsanstalten;

att med fullt tjänstår förstås den undervisningstid, som är eller varder bestämd såsom villkor för erhållande af statsbidrag till manlig folkhögskola;

att i stället för den i § 12 af nyssberörda reglemente omnämnda döfstumlärarexamen skall beträffande folkhögskollärare fordras akademisk examen eller ock afgangsexamen från teknisk högskola, skogsinstitut, Alnarps eller Ultuna landtbruksinstitut; samt

att hvad i nämnda reglemente säges om skoldistrikt och distriktskolstyrelse skall i fråga om folkhögskollärare gälla om vederbörande skolstyrelse.

I afseende å pensioneringen af folkhögskollärarpersonalens änkor och barn hemställer jag, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels medgifva delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa för ifrågavarande lärarpersonal sålunda, *att* en hvar manlig föreståndare eller lärare vid folkhögskola, som, efter det bestämmelser om delaktighet för nämnda personal i döfstumlärarnas pensionsanstalt utfärdats och desamma träd i kraft, tillträd tjänst, hvarmed följer delaktighet i nämnda pensionsanstalt, skall vara skyldig till delaktighet jämväl i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, *att* rättighet att vara delägare i kassan skall tillkomma en hvar tjänstinnehafvare, som vid den tid, då bestämmelser om delaktighet för folkhögskollärarpersonalen i döfstumlärarnas pensionsanstalt träder i kraft, innehar tjänst, för hvilken vederbörande skolstyrelse vinner delaktighet i pensionsanstalten, under villkor att anmälan om delaktighet sker inom tid, som af Kungl. Maj:t bestämmes, äfvensom *att* för denna nya grupp af delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa pensionsafgifter och pensionsbelopp skola utgå i förhållande till de belopp, efter hvilka vederbörande skolstyrelser för ifrågavarande tjänster vunnit delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt, samt i öfrigt reglementet för nämnda änke- och pupillkassa äga motsvarande tillämpning,

dels ock, för beredande af ifrågavarande delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, öka det såsom bidrag till berörda kassa å riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslag med 4,377 kronor. »

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Hvad föredragande departementschefen i de under punkterna 1:o—6:o här ofvan upptagna ärenden hemställt behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i nåder bifalla, och skulle utdrag af protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

Victor Edman.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 12 januari 1907.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
 Statsråden: TINGSTEN,
 ALBERT PETERSSON,
 ALFRED PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 DYRSSEN,
 HAMMARSKJÖLD,
 ROOS,
 JUHLIN,
 SWARTZ.

2:o.

[7.]
 Håjning af
 pensionen för
 lärarna i läs-
 ämnen vid
 folkskolesemi-
 nariernas
 öfningskolor.

Departementschefen, statsrådet Hammarskjöld yttrade:
 »Enligt nådiga cirkulärbrevet den 31 december 1877 har delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning, under iakttagande i tillämpliga delar af föreskrifterna i reglementet för nämnda inrättning, förklarats tillkomma samtliga folkskollärary- och folkskollärarynnesseminarier för hvarje sådan lärartjänst vid de med seminarierna förenade öfningskolor, för hvilken aflöning blifvit af Kungl. Maj:t fastställd, och som är afsedd att uppehållas af examinerad folkskollärare eller -lärarinna,

hvarjämte genom nådigt bref den 19 maj 1899 bestämts, att dessa tjänster skola vara förbundna till delaktighet i pensionsinrättningen efter ett belopp af 1,000 kronor. Vid denna tid var delaktighetsbeloppet i pensionsinrättningen lägst 800 kronor och högst 1,000 kronor. För att nu ifrågavarande lärarpersonal skulle blifva delaktig efter ett belopp af 1,000 kronor, var det därför erforderligt att då uttryckligen föreskrifva detta. Först genom den af 1900 års Riksdag beslutade förändring i aflöningsförmånerna för folkskollärarna blef delaktighetsbeloppet för alla tjänster detsamma, eller 1,000 kronor.

Uti underdåniga skrivelser, dagtecknade juli 1901, gjordes af lärare och lärarinnor vid folkskoleseminariernas öfningsskolor framställning därom, att Kungl. Maj:t täcktes vidtagna sådana åtgärder, att för deras innehafda tjänster pensionsbeloppet höjdes vare sig genom ökandet af delaktighetsbeloppet i folkskollärarnas pensionsinrättning till respektive 2,000 kronor och 1,500 kronor eller på annat sätt, så att pensionsbeloppet uppginge till 1,500 kronor för manlig och 1,125 kronor för kvinnlig innehafvare af sådan tjänst, hvarom här vore fråga.

För framställningen anfördes såsom hufvudsakligt skäl, att, sedan lönerna för ifrågavarande lärare och lärarinnor bragts upp till jämnhöjd med de bäst aflönade folkskollärares och folkskollärarynnors i riket, i det att de då utgjorde för lärare högst 2,400 kronor och för lärarinna högst 1,800 kronor, hvarigenom deras ekonomiska ställning under tjänstetiden ganska väl tillgodosetts, ett visst missförhållande uppstått mellan lönen och den vid afgången ur tjänsten till buds stående pensionen, hvilken senare, begränsad genom delaktighetsbelopp efter 1,000 kronor, utginge med allenast 750 kronor årligen, ett belopp som sökandena funne otillräckligt för tryggande af deras ålderdomsförsörjning; och åberopades i samband härmed, att i några större städer folkskollärare och folkskollärarynnor, hvilkas arbete och ställning motsvarade sökandenas, genom kommunernas mellankomst fått sig tillerkända så kallade tilläggspensioner.

Uti häröfver den 15 oktober 1901 afgifvet underdånigt utlåtande yttrade direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning, att direktionen funne förverkligandet af sökandenas önskningsar om höjning af delaktighetsbeloppet för de vid ifrågavarande öfningsskolor inrättade folkskollärary- och folkskollärarynnestjänster i och för sig af billighet påkallade — särskildt med hänsyn till den höjning i aflöningen, som för dessa tjänster inträdt —, men att det tillika måste beaktas, att

frågan om ändring i det då för alla i folkskollärarnas pensionsinrättning upptagna tjänster lika bestämda delaktighetsbeloppet vore af för stor och ingripande betydelse för att lämpligen böra upptagas beträffande allenast någon mindre grupp af tjänster, åt hvilken såsom åt lärar- och lärarinnetjänsterna vid folkskoleseminariernas öfningsskolor genom särskildt nådigt beslut delaktighet i pensionsinrättningen medgifvits; och fann sig direktionen fördenskull förhindrad att förorda ifrågavarande framställning.

Framställningen föranledde då ej heller någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Uti nådiga propositionen den 31 december 1903 angående lönereglering för folkskoleseminarierna m. m. föreslog Kungl. Maj:t, att arfvodena för de manliga lärarna i läsämnen vid seminariernas öfningskolor skulle, liksom enligt då gällande bestämmelser, utgå i fyra grader med 1,500, 1,800, 2,100 och 2,400 kronor; och i fråga om aflöningsförmånerna för de kvinnliga lärarna i läsämnen i samma öfningskolor föreslogs ingen annan ändring, än att för dessa lärare, som ägde uppbära ett arfvode af 1,500 kronor jämte ett ålderstillägg å 300 kronor efter 10 års väl vitsordad tjänstgöring, arfvodet skulle utgå i tre grader med 1,500, 1,650 och 1,800 kronor med uppflyttning från lägre till högre lönegrad efter 5 år. Beträffande ifrågavarande lärarpersonals pensionering innehöll samma proposition endast den bestämmelsen, att lärare i öfningskolan skulle vara skyldig att från tjänsten afgå vid uppnådda 60 lefnadsår och 30 tjänstår, därest ej Kungl. Maj:t i särskildt fall funne skäl tillåta sådan lärare att vid tjänsten kvarstå.

Med anledning af inom Riksdagen väckta motioner beslöt Riksdagen, att arfvodet skulle utgå för såväl manliga som kvinnliga lärare i läsämnen i berörda öfningskolor i fyra aflöningsgrader, för de förra med 1,700, 2,000, 2,300 och 2,600 kronor samt för de senare med 1,500, 1,650, 1,800 och 2,000 kronor, hvarjämte Riksdagen nedsatte tiden för pensionsålderns inträdande till 55 år för kvinnlig lärare.

I sin skrifvelse den 18 maj 1904 i anledning af dels förutnämnda proposition dels ock omförmälda motioner yttrade Riksdagen beträffande af motionärerna ifrågasatt höjning af pensionsbeloppen för lärarpersonalen vid ifrågavarande öfningskolor följande:

»Angående pension åt manliga lärare i seminariernas öfningskolor hade motionärerna anfört, att för dessa lärare, som vore delaktiga i folkskollärarnas pensionsinrättning och för närvarande erhöle en pension af 750 kronor, ingen ändring i detta afseende vore i propositionen föreslagen, och att de sålunda skulle i fråga om pension få en oför-

mänligare ställning än folkskollärarna i större och medelstora stads-
sanhällen. Motionärerna hade ansett, att nämnda lärare borde lik-
ställas med lärare i öfningsämnen, och därför hemställt, att pensions-
beloppet för manlig lärare i läsämnen i seminariums öfningskola skulle
utgöra tre fjärdedelar af det befattningen åtföljande arfvode med ålders-
tillägg, dock att från allmänna indragningsstaten endast skulle utgå
skillnaden mellan det belopp, som erhöles från folkskollärarnas pen-
sionsinrättning, och pensionen i dess helhet.

Motsvarande hemställan hade gjorts i fråga om kvinnliga lärare
i öfningskolor.

Riksdagen har funnit det vara ett behjärtansvärdt ändamål att
höja de ifrågavarande lärarnas pensionsbelopp, men då någon utred-
ning angående lämpligaste sättet att ordna denna angelägenhet ej
föreligger, och då dessutom ny allmän pensionslag snart torde vara
att förvänta, har Riksdagen ej ansett sig för närvarande böra vidtaga
någon ändring med afseende på dessa lärares pensionering.»

Jag torde då i detta sammanhang böra erinra, att enligt nu
berörda lönereglering för folkskoleseminarierna pensionsbeloppet för öf-
ningslärare vid dessa seminarier utgör tre fjärdedelar af det befatt-
ningen åtföljande arfvode med ålderstillägg, hvilket arfvode med ålders-
tillägg uppgår för manlig lärare till högst 1,800 kronor och lägst 1,300
kronor samt för kvinnlig lärare till högst 1,800 kronor och lägst 1,200
kronor.

Med afseende å storleken af pensionen för lärarpersonalen vid
seminariernas öfningskolor har emellertid någon förbättring inträdd
såsom följd af 1906 års Riksdags beslut angående lönereglering för
folkskollärarna. Genom de i enlighet med nämnda beslut den 14 sep-
tember 1906 utfärdade nådiga kungörelser om ändrad lydelse af §§ 1
och 7 i nådiga kungörelsen angående aflöning åt lärare vid folkskolor
och småskolor den 1 juni 1900 och angående ändrad lydelse af vissa
§§ i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning har förordnats,
bland annat, dels att ordinarie lärare vid folkskola skall i årlig lön
åtnjuta minst 900 kronor samt tre ålderstillägg hvar och ett å 150
kronor för manlig lärare och 100 kronor för kvinnlig, dels ock att
hvarje skoldistrikt, som har en eller flera egentliga folkskolor, skall
vara förbundet att för hvar och en af där befintliga ordinarie folk-
skollärartjänster i pensionsinrättningen ingå efter det högsta lönebelopp,
hvaraf den lärare, som innehar tjänsten, på grund af tjänstålder enligt
gällande författning äger att komma i åtnjutande. Härigenom höjdes
pensionen, som utgår med 75 procent af delaktighetsbeloppet, till 1,013

kronor för manlig lärare och 900 kronor för kvinnlig lärare. Genom samma nådiga kungörelser föreskrefs vidare, att pensionsafgift skall erläggas icke endast af skoldistrikt med 5 procent af delaktighetsbeloppet utan äfven af vederbörande tjänst innehafvare med 2½ procent af samma belopp, samt att de extra pensionsafgifter, som på grund af 8 § i pensionsreglementet komma att utgå, skola erläggas af statsmedel.

Då i förut omförmälda nådiga cirkulär den 31 december 1877 förordnats, att med afseende å delaktigheten i folkskollärarnas pensionsinrättning för lärartjänsterna vid folkskoleseminariernas öfningskolor i tillämpliga delar skola iakttagas föreskrifterna i reglementet för nämnda inrättning, lärare, då delaktighetsbeloppet för ordinarie folkskollärartjänst, såsom nyss antydts, numera utgör för manlig lärare 1,350 kronor och för kvinnlig lärare 1,200 kronor, samma beräkningsgrund böra tillämpas för lärartjänsterna vid folkskoleseminariernas öfningskolor samt pensionerna till dessas innehafvare följaktligen utgå efter enahanda delaktighetsbelopp som för manliga och kvinnliga folkskollärare. På grund häraf äro pensionerna för dessa öfningskolors lärarpersonal numera 1,013 kronor för manlig lärare och 900 kronor för kvinnlig lärare.

Det torde emellertid med fog kunna göras gällande, att äfven dessa pensionsbelopp icke stå i lämplig proportion till de löneförmåner, pensionstagarna numera under tjänstetiden åtnjuta. En förhöjning af sistnämnda pensioner är fördenskull af rättvisa och billighet påkallad.

På hemställan af statsrådet och chefen för finansdepartementet har Kungl. Maj:t förut denna dag beslutat att förelägga Riksdagen förslag till lag angående civila tjänst innehafvares rätt till pension. Denna lag skall dock icke äga tillämpning å nu ifrågavarande lärarpersonal.

Då, såsom jag redan nämnt, manlig och kvinnlig öfningslärare vid folkskoleseminarium äger uppbära en pension, motsvarande tre fjärdedelar af det befattningen åtföljande arfvode med ålderstillägg, anser jag, att för manlig och kvinnlig lärare i läsåmnen vid seminariums öfningskola pensionsbeloppet bör bestämmas på enahanda sätt. Efter sådan beräkningsgrund skulle pensionsbeloppet blifva 1,950 kronor för manlig och 1,500 kronor för kvinnlig lärare vid öfningskolorna. Pensionsafgifterna skulle i så fall blifva för manlig lärare 65 kronor och för kvinnlig lärare 50 kronor samt för seminariet, med hvars anslag skall bestridas de afgifter, som enligt pensionsreglementet det åligger skoldistriktet att erlægga, respektive 130 kronor och 100 kronor. De

förhöjda extra pensionsavgifter, som jämlikt 8 § i pensionsreglementet skola erläggas, böra utgå af statsmedel. Härtill skall jag i nästa ärende återkomma.

Genom den ifrågasatta förhöjningen af delaktighetsbeloppet i folkskollärarnas pensionsinrättning varder jämväl delaktighetsbeloppet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa på motsvarande sätt höjdt. Pension för änka efter lärare af ifrågavarande slag skulle, när barn ej efterlefver, höjas från 270 kronor till 520 kronor. Pensionsavgiften till kassan skulle för sådan tjänstinnehafvare komma att utgå med 86 kronor 67 öre i stället för 45 kronor.

De stadganden, jag nu ifrågasatt, kunna göras gällande äfven mot den redan anställda lärarpersonalen vid öfningsskolorna, enär de enligt § 22 i seminariestadgan äro antagna endast på förordnande.

Genom filosofie doktorn Hans Tiseliuss har jag låtit verkställa utredning angående den kostnad, som den af mig nu föreslagna förhöjningen af pensionsbeloppen skulle tillskynda statsverket; och gifver denna utredning vid handen, att för ändamålet erfordras ett årligt statsbidrag af 4,245 kronor, hvaraf belöpa på folkskollärarnas pensionsinrättning 4,145 kronor samt på folkskollärarnas änke- och pupillkassa 100 kronor. Härtill komma de ökade extra pensionsavgifter, hvilka kunna komma att utgå.

Under åberopande af hvad jag i frågan anfört, hemställer jag, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels, medgifva, att hvarje folkskoleseminarium må, under iakttagande i tillämpliga delar af föreskrifterna i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning, för hvar och en af de vid den med seminariet förenade öfningsskolan befintliga lärartjänster, hvilka skola uppehållas af examinerade manliga eller kvinnliga folkskollärare, erhålla delaktighet i nämnda pensionsinrättning efter det högsta lönebelopp, hvaraf den lärare, som innehar tjänsten, på grund af tjänstålder, enligt gällande författning äger att komma i åtnjutande,

dels ock öka det under riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslaget: 'Bidrag till folkskollärares pensionering' med 4,145 kronor samt det under samma hufvudtitel uppförda anslaget: 'Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa' med 100 kronor.

Därest hvad Kungl. Maj:t den 31 december 1906 beslutit föreslå Riksdagen med afseende å ändrade bestämmelser rörande anslag till högre folkskolor och beträffande beredande af pension åt folkhögskollärarpersonalen samt dess änkor och barn varder bifallet äfvensom hvad jag i punkt 2 här ofvan föreslagit vinner afseende, komma anslagen

'Bidrag till folkskollärarnas pensionering' och 'Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa' att ökas, det förra, nu utgörande 672,866 kronor, med 7,226 kronor, eller till 680,092 kronor, och det senare, nu 66,855 kronor, med 4,642 kronor, eller till 71,497 kronor.»

3:o.

[38.]

*Extra
pensionsaf-
gifter till folk-
skollärarnas
pensions-
inrättning.*

Vidare anförde departementschefen, statsrådet Hammarskjöld:

»I § 8 af reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning, sådan denna § lydde, innan den genom nådiga kungörelsen den 14 september 1906 erhöll sin nuvarande affattning, var stadgadt, att därest pension skulle blifva folkskollärare tillagd, innan skolområdet eller skoldistriktet för den lön, efter hvilken delaktighet i pensionsinrättningen med afseende å hans tjänst innehades, erlagt så många årsafgifter, som motsvarade de ordinarie tjänstår, skolläraren enligt stadgandena i §§ 15 och 17 för erhållande af pension måste äga, skulle skolområdet eller skoldistriktet vara förbundet att gälda beloppet af de bristande årens afgifter, dock efter afräkning af det belopp, som för en lägre lön under högst lika många år möjligen kunde vara erlagdt, på det sätt, att årligen, ifrån det pensionen började utgå, extra pensionsavgift till lika belopp med den i § 7 bestämda skulle erläggas, intill dess pensionsinrättningen därigenom blifvit till fullo godtgjord för bristen, dock att, därest pensionstagaren under tiden doge eller förlorade sin pensionsrätt, denna extra pensionsavgift komme att upphöra med den månad, då detta inträffat.

I sammanhang med sitt beslut i anledning af Kungl. Maj:ts proposition den 13 januari 1906 angående löneroglering för lärare vid folkskolor m. m. beslöt Riksdagen på grund af väckt motion, att från och med den 1 januari 1907 de extra pensionsavgifter, hvilka på grund af § 8 i nyssnämnda pensionsreglemente då utginge eller till följd af den föreslagna lönerogleringen komme att utgå, skulle erläggas af statsmedel, och beviljade Riksdagen för sådant ändamål på extra stat för år 1907 ett förslagsanslag under riksstatens tionde hufvudtitel af 20,000 kronor.

I nådig proposition den 31 december 1906 angående ändrade bestämmelser rörande högre folkskolor har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen, att delaktighetsbeloppen för lärarpersonalen vid nämnda skolor i folkskollärarnas pensionsinrättning måtte höjas från 1,000 kronor till 2,400 kronor för manlig lärare och till 2,000 kronor för kvinnlig lärare; och i det under näst föregående punkt upptagna ärende har jag hemställt om framställning till Riksdagen om beredande af

högre pensioner för lärare och lärarinnor i läsämnen vid folkskoleseminariernas öfningsskolor därigenom, att delaktighetsbeloppet i folkskollärarnas pensionsinrättning höjes för manlig lärare från 1,350 till 2,600 kronor och för kvinnlig lärare från 1,200 kronor till 2,000 kronor.

De skäl, som föranledde 1906 års Riksdag att fatta sitt nyssnämnda beslut angående de extra pensionsavgifternas erläggande af staten, synas mig äfven gälla beträffande de extra pensionsavgifter, som torde komma att utgå, därest de föreslagna bestämmelserna rörande lärarpersonalen vid högre folkskolor äfvensom vid seminariernas öfningskolor vinna Riksdagens bifall. Då nu ifrågavarande lärarpersonal är ganska fåtalig i förhållande till öfriga delägare i pensionsinrättningen, torde det förslagsanslag, som bör af Riksdagen äskas för år 1908, icke behöfva sättas till högre belopp än för år 1907, eller 20,000 kronor; och lärers anslaget äfven för år 1908 böra anvisas på extra stat.

På grund af hvad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för bestridande af de extra pensionsavgifter, hvilka på grund af § 8 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning nu utgå eller till följd af de af 1906 års Riksdag beslutade eller nu föreslagna ändrade bestämmelser om delaktighetsbeloppen i nämnda inrättning komma att utgå, på extra stat för år 1908 under riksstatens tionde hufvudtitel bevilja ett förslagsanslag å 20,000 kronor.»

Hvad föredragande departementschefen i de under punkterna 2:o och 3:o här ofvan upptagna ärenden hemställt behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, i nåder bifalla, och skulle utdrag af protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
A. I. Lindhagen.

*Utdrag af protokollet öfver utrikesdepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 31 december 1906.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

[12.]

Överflyttande
af pensioner
från tredje
till tionde
hufvudtiteln.

Herr ministern för utrikes ärendena yttrade:

Vid den underdåniga föredragningen den 30 april 1906 af regle-
ringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel anförde jag,
att från kabinetts- och konsulskassorna utginge följande pensioner:

f. d. envoyén herr grefve C. Lewenhaupt	kronor	6,000: —
” ” grefve O. Stenbock	”	6,000: —
” ministern C. Burenstam	”	5,000: —
” generalkonsuln grefve A. Cronhielm	”	4,000: —
” ” ” M. Björnstjerna	”	4,000: —
” konsuln C. A. Titz	”	4,000: —
Generalkonsuln G. Hegardts änka	”	800: —
tillsammans kronor		29,800: —

I detta sammanhang anförde jag vidare: »Dessa pensioner, hvilka beviljats genom särskilda nådiga beslut, skola hädanefter enligt den med Norge träffade öfverenskommelsen angående slutlig ekonomisk uppgörelse i följd af unionens upplösning betalas af Sverige ensamt. Vid sådant förhållande kunde väl tagas under öfvervägande, huruvida icke dessa pensioner i likhet med andra dylika utgifter borde öfverflyttas till tionde hufvudtiteln. Då denna hufvudtitel för år 1907 emellertid redan af Riksdagen är behandlad, finner jag det lämpligast att för nämnda år begära ett extra anslag för ifrågavarande ändamål.» På grund af hvad sålunda anförts hemställde jag, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för 1907 till *pensioner* bevilja 29,800 kronor att utgå i den mån, sådant kunde vara erforderligt.

Denna hemställan blef af Riksdagen bifallen.

Den ifrågasatta öfverflyttningen af dessa pensioner torde böra ske i 1908 års riksstat.

Beträffande pensionerna har, sedan ofvannämnda underdåniga föredragning ägde rum, inträffat den förändringen, att grefve Lewenhaupt och grefve Björnstjerna afidit. Pensionernas belopp hafva därför minskats med 10,000 kronor. Från pensionernas slutsumma bör äfven afgå ett belopp af 800 kronor, enär grefve Cronhielms pension rätteligen utgör allenast 3,200 kronor i stället för det ofvan omförmälda beloppet 4,000 kronor. Summan af pensionerna utgör alltså 19,000 kronor.

Jag får således i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes besluta, att de nu från tredje hufvudtiteln utgående pensioner till sammanlagdt belopp af 19,000 kronor skola i det förslag till statsreglering för 1908, hvilket skall föreläggas nästsammanträdande riksdag, öfverföras från nämnda hufvudtitel till tionde hufvudtiteln samt utgå från allmänna indragningsstaten.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna nådigt bifall, och skulle utdrag af protokollet öfverlämnas till finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ur protokollet:

T. Undén.

*Utdrag af protokollet öfver landförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen uti statsrådet å Stockholms slott
den 5 oktober 1906.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

[13.]
Ang. beredande af pension från allmänna indragningsstaten åt tretton äldre arbetare vid Karlsborgs fästningsbyggnad.

Departementschefen, statsrådet Tingsten yttrade härefter:

»I underdånig skrifvelse den 21 sistlidne mars har arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet gjort framställning om beredande af pensioner åt ålderstigna fortifikationsarbetare vid Karlsborgs fästningsbyggnad.

Af denna skrifvelse framgår, att fortifikationsbefälhafvaren å Karlsborg, med erinran att arbetena å Karlsborgs fästningsbyggnad komme att afslutas å kärnfästningen med utgången af innevarande år och å Vaberget under år 1907 samt att därefter flere arbetare vid

fästningen ej erfordrades än de, som behöfdes för de årliga reparations- och underhållsarbetenas utförande, hos chefen för fortifikationen anhållit om vidtagande af åtgärder för beredande af pension åt en del vid fästningsarbetena nu anställda arbetare, hvilka måste afskedas och med hänsyn till sin ålder ej kunde på annat håll skaffa sig utkomst, och hvilka det vore obilligt att under sådana omständigheter lämna utan understöd, äfvensom att fortifikationsbefälhafvaren föreslagit ett pensionsbelopp af 300 kronor åt en hvar af dessa arbetare, hvilken uppnått 65 års ålder, och en begynnelsepension af 200 kronor för de yngre med förhöjning till 300 kronor vid uppnådda 65 lefnadsår; dock att de, som till följd af långvarig anställning i militärtjänst ägde uppbära understöd från Vadstena krigsmanshuskassa, skulle lida minskning i pensionen med belopp, motsvarande hvad de i sådant understöd uppbure.

De arbetare vid fästningsbyggnaden, om hvilkas pensionering efter angifna grunder fortifikationsbefälhafvaren gjort framställning, äro följande:

1) handräckningskarlen Karl Alfred Svensson, 79 år gammal, hvilken sedan år 1846 haft anställning vid fästningsbyggnaden och hvilkens aflöning nu uppgår till omkring 420 kronor årligen;

2) stenhuggaren Adolf Fredrik Berg, 64 år gammal och allt sedan år 1868, dock med ett års uppehåll, anställd vid fästningsbyggnaden mot aflöning, som för närvarande årligen uppgår till omkring 650 kronor;

3) sadelmakaren Anders Gustaf Andersson, 82 år gammal, hvilken varit anställd vid fästningsbyggnaden sedan år 1869 och uppbär en till omkring 475 kronor uppgående årsaflöning;

4) timmermannen Karl Johan Fredriksson, som är 70 år gammal och varit anställd vid fästningsbyggnaden sedan år 1869 samt åtnjuter aflöning, uppgående för år till omkring 800 kronor;

5) vagnmakaren Anders Gustaf Pettersson, 67 år gammal och anställd vid fästningsbyggnaden sedan år 1871 mot aflöning, som nu uppgår till omkring 800 kronor årligen;

6) stalldrängen Karl Johan Andersson, 64 år gammal och anställd vid fästningsbyggnaden sedan år 1876 mot aflöning, för närvarande utgörande omkring 650 kronor för år;

7) stalldrängen Anders Gustaf Jansson, 62 år gammal, hvilken varit anställd vid fästningsbyggnaden sedan år 1871 och har en årlig aflöning af omkring 650 kronor;

8) stalldrängen Karl Johan Isaksson Harnesk, 62 år gammal och

anställd vid fästningsbyggnaden sedan år 1872 med aflöning, som nu årligen uppgår till omkring 620 kronor;

9) handräckningskarlen August Oden, 70 år gammal, hvilken varit anställd vid fästningsbyggnaden sedan år 1881 och har en årlig aflöning af omkring 675 kronor;

10) handräckningskarlen Sven Petter Björk, 78 år gammal, hvilken haft anställning vid Göta artilleriregemente under tiden från och med den 22 maj 1849 till och med den 5 juni 1855 samt från och med den 18 juni 1856 till och med den 18 juni 1874, hvarefter han, med afbrott dock under fyra år, varit anställd vid Karlsborgs fästningsbyggnad, där hans årliga aflöning utgjort omkring 500 kronor, hvarjämte Björk åtnjuter årligt understöd från Vadstena krigsmanshuskassa med 48 kronor;

11) handräckningskarlen Karl August Bäckström, 60 år gammal, hvilken varit anställd dels vid pontonierbataljonen sju år från den 11 november 1867, dels vid sappörbataljonen under tretton år från den 3 april 1875 och vid afskedet tillerkänts underhåll med 15 kronor årligen från Vadstena krigsmanshuskassa, dels ock allt sedan år 1888 vid Karlsborgs fästningsbyggnad, hvarest hans årsaflöning uppgår till omkring 575 kronor;

12) handräckningskarlen August Johansson Thor, 66 år gammal, hvilken haft anställning vid Göta artilleriregemente från och med den 15 september 1859 till och med den 28 maj 1881, hvarefter han, hvilken åtnjuter årligt underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa med 24 kronor, varit anställd vid fästningsbyggnaden mot aflöning, som nu uppgår till omkring 550 kronor årligen; samt

13) handräckningskarlen Gustaf Vallberg, 63 år gammal och sedan år 1878, dock med 4 års uppehåll, anställd vid fästningsbyggnaden, hvarest hans nuvarande aflöning utgör för år omkring 775 kronor.

De nio förstnämnda af ifrågavarande arbetare hafva sällskapet Pro Patrias silfvermedalj för långvarig och trogen tjänst.

Efter det fortifikationsbefälhafvarens skrifvelse blifvit af chefen för fortifikationen öfverlämnad till arméförvaltningen, har arméförvaltningen för egen del anfört, att, med hänsyn till de af fortifikationsbefälhafvaren öfvermälda förhållanden och i betraktande af de goda vitsord, som lämnats ifrågavarande arbetare om välförhållande i tjänsten, arméförvaltningen ansåge med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att understöd på ålderdomen bereddes dem; att, då en ålder af 60 år vid tiden för aflåtandet af arméförvaltningens underdåniga skrifvelse i ämnet redan uppnåtts af samtliga dessa arbetare utom en, hvilken

emellertid i början af år 1907 uppnådde sagda ålder, det syntes skäligt, att samtliga från början komme i åtnjutande af det utaf fortifikationsbefälhafvaren föreslagna högsta pensionsbeloppet; samt att de bland dessa arbetare, hvilka uppbyure understöd från Vadstena krigsmanshuskassa, i betraktande af detta understöds ringa belopp och skälet för dess anvisande, icke syntes böra för sådant understöd lida minskning i pensionsbeloppet; och har arméförvaltningen på grund härafi i underdånighet hemställt, att till Riksdagen måtte aflåtas nådig proposition om beviljande å allmänna indragningsstaten af pension å 300 kronor till en hvar af omförmälda arbetare.

Statskontoret, hvars yttrande i ärendet infordrats, anser understöd för återstående lifstiden böra af statsmedel beredas ifrågavarande arbetare, då de vid framskriden ålder och efter långvarig statstjänst nu snart måste till följd af byggnadsarbetenas afslutande lämna sin anställning vid Karlsborgs fästningsbyggnad; och har statskontoret ej något att erinra mot de af arméförvaltningen förordade pensionsbeloppen. För sin uppfattning i dessa hänseenden har statskontoret funnit stöd uti innevarande års Riksdags beslut i anledning af Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition angående pensioner till vissa arbetare, som genom arbetenas upphörande komme att förlora sin anställning vid statens järnvägsbyggnader. Riksdagen beviljade nämligen en hvar af dessa järnvägsarbetare, hvilka uppnått minst 55 års ålder och räknade minst 24 tjänstår, lifstidspensioner till belopp af 300 kronor.

Med anslutning till hvad arméförvaltningen och statskontoret anført, får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen medgifva,

att en hvar af följande, vid Karlsborgs fästningsbyggnad anställda arbetare nämligen: handräckningskarlen Karl Alfred Svensson, stenhuggaren Adolf Fredrik Berg, sadelmakaren Anders Gustaf Andersson, timmermannen Karl Johan Fredriksson, vagnmakaren Anders Gustaf Pettersson, stalldrängarna Karl Johan Andersson, Anders Gustaf Jansson och Karl Johan Isaksson Harnesk samt handräckningskarlarna August Oden, Sven Petter Björk, Karl August Bäckström, August Johansson Thor och Gustaf Vallberg må från och med månaden näst efter den, hvarunder han varder entledigad från anställning vid fästningsbyggnaden, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af trehundra kronor.»

Till hvad departementschefen sålunda hemställt tacktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan af stats-

Tionde hufvudtiteln: bil. 6.

rådets öfriga ledamöter, lämna nådigt bifall; och skulle utdrag af protokollet rörande detta ärende tillställas finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

F. Lagerfelt.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen uti statsrådet å Stockholms slott den
5 oktober 1906.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

Departementschefen, statsrådet Tingsten yttrade vidare:

»I sammanhang med framställning om beredande af pension åt en del vid Karlsborgs fästningsbyggnad anställda äldre arbetare har arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet, i anledning af en utaf fortifikationsbefälhafvaren å Karlsborg gjord framställning, uti underdånig skrifvelse den 21 sistlidne mars hemställt, att jämväl skogvaktaren vid Karlsborg Ludvig Pettersson måtte, efter erhållet afsked, från allmänna indragningsstaten beredas pension med 300 kronor.

Såsom skäl härför har arméförvaltningen anfört, att Pettersson, som är född den 1 februari 1846 och varit anställd vid Karlsborg

[14.]
*Ang. be-
redande af
pension å
allmänna in-
dragnings-
staten åt skog-
vaktaren vid
Karlsborg
L. Pettersson.*

såsom skogvaktare sedan år 1879 samt dessförinnan såsom extra kronojägare i Vartofta revir från år 1872, vid sin nu framskridna ålder och med särskild hänsyn därtill, att fordringarna på en noggrann vård och tillsyn af skogen genom de senast utfärdade skogsförordningarna betydligt skärpts, icke längre vore af den kroppsliga vigör, som kräfdes för en omsorgsfull bevakning och vård af den till fästningen hörande skogen.

Statskontoret har uti häröfver afgifvet underdånigt utlåtande af den 31 sistlidne augusti, med erinran att betjante vid skogsstaten under liknande omständigheter enligt gällande bestämmelser kunde vid 60 lefnads- och 30 tjänstår tilläggas pension, tillstyrkt bifall till ifrågasvarande framställning.

På grund af hvad sålunda förekommit får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva att skogvaktaren vid Karlsborg Ludvig Pettersson måtte från och med månaden näst efter den, hvarunder han varder entledigad från skogvaktarbefattningen, under sin återstående lifstid få å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af trehundra kronor.»

Hans Maj:t Konungen täcktes, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, till hvad departementschefen sålunda hemställt lämna nådigt bifall; och skulle protokollsutdrag i ärendet tillställas finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

F. Lagerfelt.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen uti statsrådet å Stockholms slott den
26 oktober 1906.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

Departementschefen, statsrådet Tingsten anförde härefter:

»Uti en af chefen för första arméfördelningen till arméförvaltningen insänd och af nämnda ämbetsverk med underdånigt utlåtande den 27 februari innevarande år öfverlämnad skrifvelse har chefen för Karlskrona grenadjärregemente gjort underdånig framställning om beredande af pension å 300 kronor från allmänna indragningsstaten åt fanjunkaren J. O. Olssons änka kokerskan vid nämnda regemente Maria Botilla Olsson.

[15.]
Ang. be-
redande af
pension åt
kokerskan vid
Karlskrona
grenadjär-
regemente
Maria Botilla
Olsson.

Till stöd för framställningen har regementschefen anført, att änkan Olsson, som vore född den 24 juni 1845, allt sedan år 1872

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 1 Saml. 1 Afd.

varit anställd såsom kokerska dels vid garnisonskommenderingen i Karlskrona, hvilken upphörde år 1888, dels därefter vid Blekinge bataljon och volontärskolan i Ronneby och dels slutligen vid Karlskrona grenadjärregemente, samt att hon under denna tjänstgöring, för hvilken hon år 1898 erhållit patriotiska sällskapets silfvermedalj, på ett hedrande sätt fullgjort sina åligganden, men att hon numera i anseende till framskriden ålder och försvagade kroppskrafter vore oförmögen att sköta sin tjänst eller med annat arbete försörja sig, samt att hon, som haft två barn att uppfostra, icke kunnat afsätta några besparingar till ålderdomens betryggande.

Af ansökningen bilagda handlingar inhämtas dessutom, att änkan Olsson, enligt läkarbetyg, lider af hjärtdegeneration, ömfysem och kronisk reumatism, på grund hvaraf hennes förvärfsförmåga är i hög grad nedsatt, samt att hon den 13 december 1887, efter mannens död, från amiralitetskrigsmanskassan tillerkänts årligt gratial å 80 kronor, som dock från och med år 1896 minskats till 95 procent af nämnda belopp.

Framställningen tillstyrkes af chefen för första arméfördelningen och af arméförvaltningen, som, med företeende af uppgift om änkan Olssons kontanta aflöning, hvaraf framgår att denna utgjort i medeltal 1 krona 63 öre för dag, hemställt, att det af regementschefen föreslagna pensionsbelopp måtte få utgå från och med den 1 januari 1907.

Statskontoret har i underdånigt utlåtande den 19 sistlidne mars biträdt arméförvaltningens hemställan.

Utöfver hvad sålunda blifvit upplyst, har regementschefen vid öfverlämnande af nytt fräjdibetyg för änkan Olsson meddelat, att hon, som erhöll afsked från regementet den 21 april 1906, sedan en hennes dotter, hos hvilken hon vistats och som var moder till 13 barn, nyligen aflidit, har ännu större behof af understöd.

Då änkan Olsson, varit 34 år i statens tjänst och ej kan sig själf med arbete försörja, lär det få anses med billighet öfverensstämmande, att hon beredes understöd af statsmedel, hvilket synes mig böra utgå med det af regementschefen föreslagna samt af myndigheterna tillstyrkta pensionsbelopp för tiden från och med månaden näst efter den, i hvilken hon erhållit afsked. Jag får därför i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att kokerskan Maria Botilla Olsson må under sin återstående lifstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta pension till belopp af trehundra kronor årligen, att beräknas och utgå från och med den 1 maj 1906.»

Till hvad departementschefen sålunda hemställt täcktes Hans Maj:t konungen, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, lämna nådigt bifall; och skulle protokollsutdrag i ärendet tillställas finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

F. Lagerfelt.

*Utdrag af protokollet öfver landförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj: Konungen uti statsrådet å Stockholms slott den 26
oktober 1906.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden TINGSTEN,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

Departementschefen, statsrådet Tingsten anförde vidare:

[16.]
Ang. beredande af pension åt fanjunkaren N. T. Lundahl.

»Chefen för Norrlands trängkår har uti underdänig skrifvelse den 1 mars 1906 anhållit, att åt fanjunkaren i nämnda kår, sergeanten af första klassen Nils Thure Lundahl, hvilken lede af lungtuberkulos och fördenskull vore otjänstbar, måtte beredas pension från allmänna indragningsstaten till belopp, motsvarande hans nuvarande lön, 900 kronor.

Af den underdäniga skrifvelsen inhämtas, att Lundahl, som är född den 15 januari 1866, den 24 april 1889 kom i tjänst vid Svea trängbataljon, att han, efter vunnit befordran därstädes till sergeant af andra klassen, den 30 april 1894 öfvergick till Norrlands trängkår, hvarest han samma dag konstituerades till sergeant af första klassen,

att han den 30 juni 1895 erhöU fullmakt å denna beställning och den 4 november 1904 befordrades till fanjunkare i kåren, samt att han är villig att afgå, därest han erhåller pension.

Vederbörande regementsläkare har intygat, att Lundahl lider af tuberkulos i båda lungorna, hvilken sjukdom befinner sig i sådant stadium, att den ej kan blifva föremål för behandling vid något af rikets lungotssanatorier, samt att Lundahl på grund däråf är för all framtid till krigstjänst oduglig.

Chefen för sjätte arméfördelningen har tillstyrkt framställningen.

Direktionen öfver arméns pensionskassa, som den 7 mars innevarande år afgifvit underdånigt yttrande i ärendet, har anført, att Lundahl, hvilken uppnått endast 40 lefnadsår och en tjänstetid af 16 år 10 månader 13 dagar samt ej, såvidt visadt blifvit, i tjänsten ådragit sig ifrågavarande sjukdom, icke författningsenligt kan tillerkännas pension från arméns pensionskassa, hvarjämte direktionen, då fullgiltig anledning syntes föreligga att genom proposition till Riksdagen å Lundahl utverka pension från allmänna indragningsstaten, meddelat, att, om Lundahl nu skolat pensioneras för skada eller sjukdom under de förutsättningar, som i 6 och 8 punkterna af de den 22 juni 1877 fastställda pensioneringsgrunder funnes angifna, denna pension skolat utgöra ett mot hans nu innehafvande lön såsom sergeant af första klassen svarande belopp eller 900 kronor.

Uti afgifvet underdånigt utlåtande af den 17 sistlidne mars har statskontoret på grund af hvad i ärendet förekommit och med afseende å grunderna för omförmålda punkt 8 i nådiga cirkuläret den 22 juni 1877 tillstyrkt, att hos Riksdagen måtte åskas pension för Lundahl med det af kårchefen föreslagna belopp.

Enligt angifna författningsrum kunna de löntagare, som i tjänsten ådragit sig skada eller obotlig sjukdom, som gör dem till vidare tjänstgöring oförmögna, och de, som i minst tre år lidit af lamhet, blindhet eller vansinne, utan att anledning förefinnes, att de skola återvinna tjänstbarhet, erhålla i första fallet pension från arméns pensionskassa jämte fyllnadspension och i senare fallet pension från allmänna indragningsstaten till motsvarande belopp. Då den sjukdom, hvaråf Lundahl lider, för honom medför samma verkan, som ofvan angifna sjukdomar, eller fullkomlig otjänstbarhet, synes det mig nödigt att genom utverkande af rätt till pension å Lundahl gifva honom tillfälle att redan nu från tjänsten afgå; och anser jag, i likhet med statskontoret, att ett mot full pension svarande belopp eller 900 kronor bör honom till-

erkännas. Jag får alltså hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen medgifva,

att sergeanten af första klassen vid Norrlands trängkår, fanjunkaren Nils Thure Lundahl må från och med månaden näst efter den, i hvilken han erhåller afsked från sin beställning, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af niohundra kronor.»

Till hvad departementschefen sålunda hemställt, tacktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, lämna nådigt bifall; och skulle utdrag af protokollet i detta ärende öfverlämnas till finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

F. Lagerfelt.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23
november 1906.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
Roos,
JUHLIN,
SWARTZ.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, statsrådet Tingsten an-
förde vidare:

»Före år 1892 funnos vid kavalleriregementena på stat anställda
s. k. regementsstallmästare med löjtnants af första klassen aflönings-
förmåner, utgörande:

lön	kronor 1,200: —
dagaflöning å 2 kronor om dagen	„ 730: —
hästgodtgörelse för två tjänstehästar	„ 1,530: —

eller tillsammans kronor 3,460: —

[17.]

*Pension för
regements-
stallmästaren
friherre F. J.
von Essen.*

Enligt 1892 års härordning skulle dylika beställningar icke vidare vara förenade med lön på stat utan aflönas medelst arfvode af 800 kronor. Med 1901 års härordning indrogos beställningarna fullständigt.

Aflöningen till de regementsstallmästare, som efter år 1892 kvarstodo på gammal stat med fast lön m. m., har sedan år 1896 utgått från anslaget till ersättning åt vissa löntagare i följd af arméns omorganisation. Numera kvarstå endast två af dem i tjänst, och af dessa har den ene, regementsstallmästaren vid lifgardet till häst m. m., friherre Fredrik Jakob von Essen, i underdånighet anhållit, att med bibehållande af den till honom utgående lön, 1,200 kronor, blifva öfverförd till allmänna indragningsstaten från och med den 1 januari 1907.

Öfver ifrågasvarande ansökning, som tillstyrkts af vederbörande militära myndigheter på den grund, att remontdressyren vid regementet så snart som möjligt borde öfvertagas af skvadronscheferna, hvilka hädanefter skola vara ansvariga för densamma, hafva underdåniga yttrandet infordrats från arméförvaltningen å civila departementet, direktionen öfver arméns pensionskassa samt statskontoret.

Arméförvaltningen tillstyrker, det Eders Kungl. Maj:t täcktes, med bifall till ansökningen, göra framställning hos Riksdagen om von Essens öfverförande på allmänna indragningsstaten samt erinrar därvid, att, om denna framställning godkännes, anslaget till ersättning åt vissa löntagare i följd af arméns omorganisation kan minskas med beloppet af von Essens nuvarande aflöningsförmåner, 3,460 kronor.

Direktionen öfver arméns pensionskassa meddelar, att von Essen, som är född år 1858 och kom i krigstjänst år 1882, är berättigad att, om han kvarstår i tjänst till den 11 april 1907, mot erläggande af expektansafgifter från afskedsdagen till den 24 juni 1908, komma i åtnjutande af pension från arméns pensionskassa med 225 kronor om året från och med månaden näst efter sistnämnda dag. Skulle von Essen kvarstå i tjänst till den 24 juni 1913, vore han berättigad att då afgå med pension och fyllnadspension till ett sammanlagdt belopp af 1,000 kronor om året. Mot von Essens ansökning har direktionen icke haft något att erinra.

Statskontoret tillstyrker likaledes ansökningen, men ifrågasätter, huruvida icke såsom villkor för åtnjutande å allmänna indragningsstaten af det mot stallmästarelönen svarande belopp, 1,200 kronor, borde stadgas, att, därest von Essen efter öfverflyttning till indragningsstaten skulle af staten eller kommun erhålla högre aflöning än den, hvartill hans inkomster såsom stallmästare nu uppgå, eller 3,460 kronor, lönen å indragningsstaten skulle minskas med skillnaden mellan

sagda högre aflöning, å ena, och nyssnämnda belopp, 3,460 kronor, å andra sidan, eller upphöra, där denna skillnad uppgår till 1,200 kronor.

Friherre von Essen har sedermera skriftligen förklarat sig icke hafva något att erinra däremot, att, om han öfverföres till allmänna indragningsstaten, den därifrån utgående pensionen från och med den 1 juli 1913 nedsättes till 1,000 kronor.

Med hänsyn därtill att von Essens öfverförande till allmänna indragningsstaten påskyndar genomförandet af en beslutad och önskvärd omorganisation samt dessutom medför en minskning i utgifter för statsverket, anser jag, att framställning till Riksdagen uti det i hans ansökning angifna syftet bör göras. Då emellertid von Essen blifver berättigad till pension från arméns pensionskassa, därest han erhåller afsked först efter den 11 april 1907 och sedermera till den 24 juni 1908 erlägger stadgad expektansafgift, som, enligt hvad jag inhämtat, uppgår till 27 kronor för år räknadt, och denna förmån skäligen bör tagas i beräkning vid bestämmandet af pensionsbeloppet från allmänna indragningsstaten, torde detta böra minskas med hvad som motsvarar pensionen från arméns pensionskassa. Likaledes bör, på sätt von Essen medgifvit, hans pension från och med den 1 juli 1913 nedbringas till det belopp, hvaraf han skulle kommit i åtnjutande, därest han till sistnämnda tid kvarstått i tjänst.

Hvad beträffar det af statskontoret föreslagna villkoret för pensionens åtnjutande, synes afdrag å pensionen böra ifrågakomma, om von Essen för innehafvande statstjänst skulle komma i åtnjutande af aflöning, som tillsammans med pensionen öfverstiger nu till honom utgående lön och dagaflöning, eller 1,930 kronor om året.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag, som framdeles vid föredragning af frågan om regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel för år 1908 ämnar göra framställning om minskning med 3,460 kronor i anslaget till ersättning åt vissa löntagare i följd af arméns omorganisation, härmed i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva, att regementsstallmästaren vid lifgardet till häst m. m. friherre Fredrik Jakob von Essen må, från och med månaden näst efter den, hvarunder han erhåller afsked från sin nuvarande beställning, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension, beräknad

efter 1,200 kronor intill den 1 juli 1908, efter 975 kronor från och med samma dag intill den 1 juli 1913 samt efter 775 kronor från och med sistnämnda dag, med villkor dock att, därest han framdeles skulle erhålla anställning mot aflöning af statsmedel, hans pensionsbelopp skall för den tid, sålunda vunnen anställning varar, minskas i den mån den nya aflöningen tillhopa med pensionen öfverskjuter nu till honom utgående lön och dagaflöning.»

Uppå underdånig tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter täcktes Hans Maj:t Konungen härtill lämna nådigt bifall, och skulle utdrag af detta protokoll till finansdepartementet expedieras för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Carl Heijkenskjöld.

*Utdrag af protokollet öfver sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Kunigl. Höghet Kronprinsen-Regenten uti statsrådet å
Stockholms slott den 14 december 1906.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
G. A. PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

Departementschefen, statsrådet Dyrssen föredrog i underdånighet:

Härefter anförde departementschefen:

12:o.

»Uti en till chefen för fortifikationen ingifven ansökning har förre fortifikationsarbetaren David Emanuel Svensson från Inglatorp i Rödeby socken af Blekinge län, med bifogande af frejd- och läkarbetyg, anhållit att, då han till följd af olyckshändelse den 25 juli 1901 vid

[18.]
Ang. ersättning åt förre fortifikationsarbetaren D. E. Svensson för skada till följd af olycksfall i arbete.

arbete å kajbyggnad å fortet Kungsholmen numera vore oförmögen att till fullo försörja sig och sin familj, något understöd måtte honom beredas.

Chefen för fortifikationen, som låtit genom fortifikationsbefälhafvaren i Karlskrona hålla förhör rörande den af sökanden omförmälda olyckshändelse samt införskaffa i öfrigt erforderlig utredning i ärendet äfvensom inhämtat yttrande af riksförsäkringsanstalten, har insändt handlingarna till marinförvaltningen, som med skrifvelse den 17 nästlidne juli öfverlämnat ärendet till sjöförsvarsdepartementet.

Efter nådig remiss har statskontoret i ärendet inkommit med underdånigt utlåtande och därvid anfört, att af handlingarna inhämtades hufvudsakligen, att sökanden, som vore född den 29 maj 1853, varit anställd såsom murare och stenhuggare vid fortifikationens arbeten inom Karlskrona fästning från den 15 juni 1874 till den 25 juli 1901, då han ådragit sig skada af sådan beskaffenhet, att han icke vidare kunnat i arbete bibehållas; att därvid tillgått så, att sökanden, som vid tillfället varit sysselsatt med tillhuggning af en inpassningssten, med hjälp af andra arbetare låtit, oaktadt af kajarbetets ledare uttalad varning, resa den omkring 1,25 meter långa stenen på högkant, hvarvid emellertid, då de andra arbetarne släppt stenen, densamma fallit, slagit omkull sökanden och blifvit liggande öfver dennes högra ben, som brutits invid foten; att, enligt intyg af legitimerad läkare, skadan minskat högra benets användbarhet och därigenom i hög grad inskränkt sökandens arbetsförmåga i anseende till omöjligheten för honom att utföra tyngre stenhuggeriarbete och att förrätta murning å sådana ställen, där vistande å särskilda ställningar erfordrades; att, därest lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901 skulle i detta fall tillämpas, den skada, som sökanden ådragit sig, enligt hvad riksförsäkringsanstalten meddelat, kunde beräknas för honom hafva medfört nedsättning i arbetsförmågan, motsvarande trettio procent af normal arbetsförmåga, och alltså berättiga till en årlig lifränta af 90 kronor; att sökandens arbete i fortifikationens tjänst blifvit väl vitsordadt; samt att sökanden enligt vederbörande pastors intyg vore med de sina, hustru och sex barn, af hvilka det äldsta uppnått 22 år och det yngsta 14 år, i relativt goda ekonomiska omständigheter, dock ej mera än hvad som genom dagligt arbete förtjänas för uppehållet.

Ofvannämnda lag af den 5 juli 1901, som trädt i kraft den 1 januari 1903, ägde, yttrar statskontoret vidare, ej tillämpning i fråga om olycksfall, som före sistnämnda tidpunkt inträffat och således icke

på det nu förevarande fallet. I detta ärende voro emellertid upplyst, att Svensson under byggnadsarbete i kronans tjänst lidit skada, hvaraf följt nedsättning i arbetsförmågan, motsvarande trettio procent af normal arbetsförmåga; och då hvarken Svensson själf kunde anses hafva vare sig uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet ådragit sig skadan eller annan person varit därtill vållande, utan skadan måste anses bero af rent olycksfall, funne statskontoret billigheten bjuda, att en årlig ersättning bereddes Svensson i förhållande till den nedsättning i arbetsförmågan, han lidit, hvilken ersättning lämpligen borde bestämmas att utgå från och med innevarande år. Med erinran att Riksdagen vid flera tillfällen på Kungl. Maj:ts framställningar beviljat ersättning i liknande fall, exempelvis år 1904 åt förre stenarbetaren J. E. Johansson från Öjabyn, hemställde därför statskontoret, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att bevilja Svensson en årlig pension å allmänna indragningsstaten under hans återstående lifstid af 90 kronor, att utgå från och med år 1906.

Lika med statskontoret anser jag, att staten bör bereda Svensson någon ersättning för den ekonomiska förlust, som genom olycksfallet drabbat honom.

Hvad angår det belopp, hvarmed ifrågavarande ersättning borde utgå, torde härvid böra i hufvudsak tillämpas enahanda grunder, som finnas angifna i § 4 af lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901.

Jag hemställer därför i underdånighet, det täcktes Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen medgifva,

att förre fortifikationsarbetaren David Emanuel Svensson må under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af nittio kronor, att utgå från och med år 1906.»

Till denna departementschefens hemställan, hvaruti statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna nådigt bifall; och skulle protokollsutdrag i ärendet expedieras till finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo

Alfr. Stuart.

Utdrag ur protokollet öfver sjöförsvärsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten uti statsrådet å Stockholms slott den 14 december 1906.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
 Statsråden: TINGSTEN,
 G. A. PETERSSON,
 ALFRED PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 DYRSSEN,
 HAMMARSKJÖLD,
 ROOS,
 JUHLIN,
 SWARTZ.

Departementschefen, statsrådet Dyrssen föredrog i underdånighet:

Departementschefen anförde vidare:

13:o.

[19.] »I en till Kungl. Maj:t ställd, till chefen för fortifikationen in-
 gifven underdånig ansökning har förre fortifikationsarbetaren Jonas
 Pettersson Bolin, med förmälan att han under en tid af 41 år varit
 anställd dels vid befästmingsarbetena å olika orter inom riket och dels
 vid lotsverkets nybyggnads- och reparationsarbeten, men numera till
 följd af såväl ålderdomssvaghets som en ådragen höftskada vore oför-

*Ang. bere-
 dande af pen-
 sion åt förre
 fortifikations-
 arbetaren
 Jonas Petters-
 son Bolin.*

mögen att med arbete försörja sig samt saknade medel till sitt lifsuppehälle, anhållit, att honom måtte beredas ett årligt understöd till hjälp i hans nödställda belägenhet.

Sedan bemäde chef till arméförvaltningen öfverlämnat omförmälda ansökning jämte däröfver af lotsstyrelsen afgifvet yttrande äfvensom eget underdånigt utlåtande, däri hemställts om ett årligt understöd åt Bolin till belopp af 300 kronor, har arméförvaltningen i underdånig skrifvelse den 4 nästlidne oktober till Kungl. Maj:t öfverlämnat samtliga till ärendet hörande handlingar och därvid hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå Riksdagen att åt Bolin bevilja en årlig pension af 300 kronor å allmänna indragningsstaten, att utgå från och med år 1907.

Till följd af härå erhållen nådig remiss har statskontoret inkommit med underdånigt utlåtande och därvid anfört, att af handlingarna i ärendet inhämtades hufvudsakligen: att Bolin vore född den 28 september 1835 och således 71 år gammal; att han under åren 1852—1882 tjänstgjort vid befästringsarbetena i Karlskrona skärgård samt vid Karlsborg och Oscar-Fredriksborg; att han enligt intyg af f. d. fortifikationsbefälhafvaren vid befästringsarbetena i Karlskrona skärgård Th. Nyström, under hvilken befäl Bolin tjänstgjort tillhoppa 16 år, alltid med skicklighet och plikttröhet fullgjort sina åligganden till arbetsbefälets belåtenhet samt städse visat ett hedrande uppförande; att Bolin under åren 1883—1893 varit anställd såsom murare och kakelugnsuppsättare vid lotsverkets nybyggnads- och reparationsarbeten och jämväl under denna tid, enligt intyg af öfverfyringenjören, visat sig vara en god och pålitlig arbetare med ett i allo hedrande uppförande; samt att Bolin, som under de senare åren på grund af orkeslöshet ej kunnat deltaga i några större byggnadsarbeten utan måst försörja sig genom smärre arbeten och numera enligt vederbörligt läkarintyg på grund af ålderdom och höftskada vore oförmögen att sig med arbete försörja, befunde sig i fattiga omständigheter.

För egen del har statskontoret vidare anfört, att ämbetsverket med hänsyn ej mindre till den långa tid af 41 år, under hvilken Bolin ägnat sig åt arbete i statens tjänst, och hans därunder ådagalagda skicklighet och hedrande uppförande än äfven hans framskridna ålder och sjukdom med däraf följande oförmåga att sig med arbete försörja ansåge, att något understöd borde åt Bolin beredas; och då statskontoret icke hade något att erinra mot det af chefen för fortifikationen föreslagna och af arméförvaltningen förordade pensionsbeloppet, ville

statskontoret i underdånighet tillstyrka nådigt bifall till hvad arméförvaltningen hemställt.

På grund af hvad de i ärendet hörda myndigheter sålunda anfört får jag — med erinran att 1906 års riksdag på förslag af Kungl. Maj:t beviljat en pension af 300 kronor åt förra arbeterskan vid statens ammunitionsfabrik Bengts Karin Ersdotter, som i 35 år varit i statens tjänst och af ålder och sjuklighet blifvit oförmögen att sig försörja — i underdånighet hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att bevilja förre fortifikationsarbetaren Jonas Pettersson Bolin en årlig pension af trehundra kronor å allmänna indragningsstaten, att utgå från och med år 1907.»

Till denna departementschefens hemställan, hvaruti statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna nådigt bifall; och skulle protokollsutdrag i ärendet expedieras till finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

Alfr. Stuart.

*Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 decem-
ber 1906.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

Departementschefen, statsrådet Juhlin yttrade därefter:

Uti en till Eders Kungl. Maj:t ställd, af medicinalstyrelsen med underdånig skrifvelse öfverlämnad och till bifall förordad skrift har arkitekten Axel Theodor Lignell, anställd såsom kontrollant vid rikets hospitals- och asylbyggnader, anhållit, att Eders Kungl. Maj:t måtte till 1907 års Riksdag aflåta nådig proposition om beredande af pension åt Lignell under hans återstående lifstid till belopp af 3,000 kronor årligen, att utgå från och med månaden näst efter den, under hvilken hans kontrollantbefattning komme att upphöra.

Till stöd för ansökningsen har Lignell hufvudsakligen anført, att han, som vore född den 25 juni 1834 och efter utbildning vid Chalmerska

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 1 Saml. 1 Afd.

[20.]
*Pension åt
kontrollanten
vid rikets
hospitals-
och asyl-
byggnader
A. T. Lignell.*

slöjdskolan och Akademien för de fria konsterna utöfvat verksamhet såsom byggmästare och arkitekt, den 10 november 1868 förordnats till inspektor vid uppförandet af hospitalsbyggnaden å Hisingen invid Göteborg, i hvilken befattning han kvarstått intill detta byggnadsarbetes fullbordande under hösten år 1872. Sedan Lignell därefter ånyo varit verksam såsom enskild arkitekt, hade han den 1 mars 1884 erhållit anställning hos medicinalstyrelsen såsom kontrollant vid uppförandet af Kristinehamns hospital, hvarefter han oafbrutet varit anställd i statens tjänst och därvid i egenskap af kontrollant utöfvat den dagliga tillsynen vid hospitals- och asylbyggnaderna i Kristinehamn, Lund, Piteå, Vadstena, Växjö, Uppsala och Restad. För närvarande vore han i enahanda egenskap anställd vid pågående arbete med nybyggnad och utvidgning af Kristinehamns hospital.

Lignells aflöningsförmåner hade före år 1905 utgjort 3,000 kronor samt från och med 1905 4,000 kronor årligen. Under anställningen vid Restad hade han därjämte åtnjutit fri bostad. Lönens låga belopp hade gjort det omöjligt för Lignell att göra några besparingar för sin ålderdom, liksom beskaffenheten af hans arbete för det allmänna hindrat honom att på enskilda uppdrag bereda sig inkomster. Efter det arbetena vid Kristinehamns hospital avslutats, hvilket antagligen komme att ske under senare hälften af år 1907, skulle Lignell, som icke kunde påräkna att då vid en ålder af 73 år erhålla förnyadt förordnande såsom byggnadskontrollant, till följd häraf stå i det närmaste medellös.

Till styrkande af sina uppgifter angående arten och omfattningen af sin tjänstgöring har Lignell åberopat, bland annat, två af medicinalstyrelsen utfärdade tjänstgöringsbetyg, det ena af den 3 maj 1897 och det andra af den 30 juli 1906, hvilka betyg utvisa, att styrelsen ansåge Lignell förtjänt af det bästa vitsord om skicklighet, ordning och plikttröhet såsom arbetschef och kontrollant vid byggnadsföretag.

Till följd af nådig remiss har statskontoret afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet och därvid anfört, att, ehuru Lignell endast räknade omkring 26 års statstjänst och således icke uppnått den för erhållande af pension för civila befattningshafvare i allmänhet föreskrifna tjänst-ålder af 35 år, statskontoret likväl med hänsyn till hans långa, ansvarsfulla och väl vitsordade verksamhet ansåge det vara billigt att, då han numera på grund af hög ålder icke kunde påräkna att synnerligen länge få behålla sin befattning, understöd af statsmedel blefve honom för hans återstående lifstid beredt. Det belopp af 3,000 kronor årligen, som af Lignell i sådant afseende föreslagits, motsvarade tre fjärdedelar

af hvad han i årlig aflöning uppburit sedan början af år 1905. Förut utgjorde Lignells kontanta aflöning såsom kontrollant 3,000 kronor årligen. I medeltal för de tio åren 1897—1906 utgjorde hans aflöning alltså 3,200 kronor, och ansåge statskontoret, att i detta fall pensionen icke borde sättas högre än till tre fjärdedelar af sistnämnda belopp eller 2,400 kronor årligen.

Lika med medicinalstyrelsen och statskontoret anser jag billigheten fordra, att pension beredes Lignell vid afskedstagandet. I fråga om pensionsbeloppets storlek ansluter jag mig till den af statskontoret uttalade åsikt.

Jag får därför i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva,

att kontrollanten vid rikets hospitals- och asylbyggnader Axel Theodor Lignell må från och med månaden näst efter den, under hvilken hans kontrollantbefattning upphör, för sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 2,400 kronor.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdade hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att utdrag af protokollet härom skulle meddelas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ur protokollet:

Henrik Nissen.

*Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Kungl.
Höghet Kronprinsen i statsrådet å Stockholms slott den
31 december 1906.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN och
SWARTZ.

Departementschefen statsrådet Juhlin anförde:

[21.]
*Pension åt
extra ordi-
narie lands-
kanslisten
J. A. Fryk-
stedt.*

»Uti en till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län ingifven, af Kungl. Maj:ts befallningshafvande med skrifvelse den 25 oktober 1906 till Kungl. Maj:t öfverlämnad skrift har extra ordinarie landskanslisten vid länsstyrelsen i nämnda län Johan Alfred Frykstedt anhållit, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande måtte vidtaga åtgärder för att Frykstedt vid afskedstagandet måtte beredas en årlig pension å 1,000 kronor.

Till stöd för ansökningen har Frykstedt anført, att han, som vore född den 5 september 1835, år 1859 antagits till skrifvare vid lands-

kansliet och år 1879 förordnats till extra ordinarie landskanslist, samt att Frykstedt, som på grund af sin höga ålder snart icke längre kunde på ett tillfredsställande sätt sköta sin tjänst, icke kunnat af sin under de senare åren till 1,000 kronor uppgående lön jämte sina extra inkomster till belopp af högst 200 kronor årligen göra några besparingar för ålderdomen.

För egen del har Kungl. Maj:ts befallningshafvande anført, att, enär Frykstedt under den långa tid, han varit anställd vid landskansliet, städse visat stor arbetsamhet och ordning samt synnerlig pålitlighet, särskildt vid handhafvande af honom anförtrödda allmänna medel, det syntes Kungl. Maj:ts befallningshafvande med billighet och rättvisa öfverensstämmande att, då Frykstedt, som gifvetvis af sin ringa aflöning icke kunnat göra några besparingar, blefve nödsakad begära afsked, staten lämnade honom pension under hans återstående lifstid. På grund häraf har Kungl. Maj:ts befallningshafvande hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i nåder vidtaga åtgärd för beredande af pension åt Frykstedt, hvilken pension icke syntes Kungl. Maj:ts befallningshafvande böra sättas lägre än till 1,000 kronor.

Efter härå erhållen nådig remiss har statskontoret inkommit med underdånigt utlåtande af den 10 november 1906 och däruti anført, att med hänsyn till Frykstedts långvariga väl vitsordade arbete vid länsstyrelsen i Göteborg dels såsom skrifbiträde och dels såsom extra ordinarie kanslist, statskontoret ansåge billigheten bjuda, att Frykstedt icke lämnades utan understöd, då han till följd af sin höga ålder otvifvelaktigt inom kort icke längre kunde behörigen sköta sina göromål hos länsstyrelsen och därför nödgades upphöra med sitt arbete därstädes, hvilket hittills förskaffat honom lefvebröd. Hvad beträffade det föreslagna pensionsbeloppet, som motsvarade de inkomster, Frykstedt syntes hafva under de senare åren åtnjutit för sin tjänstgöring vid länsstyrelsen, fann sig statskontoret, som icke kunnat biträda detta förslag oförändradt, icke kunna förorda högre pensionsbelopp än 800 kronor, utgörande fyra femtedelar af de inkomster, han i tjänsten åtnjutit. Statskontoret har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att bevilja Frykstedt en årlig pension å allmänna indragningsstaten af 800 kronor att utgå från och med månaden näst efter den, hvarunder han blefve entledigad från sin tjänst.

Med hänsyn till Frykstedts höga ålder och långa tjänstetid finner jag mig böra tillstyrka, att pension varder honom tillförsäkrad med

det belopp och på det sätt, statskontoret föreslagit, och får jag därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva

att extra ordinarie landskanslisten vid länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län Johan Alfred Frykstedt må från och med månaden näst efter den, hvarunder han erhåller afsked, för sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 800 kronor.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdade hemställen behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna nådigt bifall; och skulle protokollsutdrag härom öfverlämnas till finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ur protokollet

O. G. Rehn.

*Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stock-
holms slott den 21 december 1906.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

1:o.

Departementschefen, statsrådet Hammarskjöld anförde:

»I enlighet med den af 1904 års Riksdag på Kungl. Maj:ts förslag beslutade ändrade anordning af rikets allmänna läroverk hafva i åtskilliga städer af staten inrättats allmänna läroverk, gemensamma för gossar och flickor, s. k. samskolor. De enskilda flickskolor, som i dessa, merendels mindre, städer förut funnits, hafva naturligtvis genom inrättandet af statens samskolor kommit i en svår ställning; de mista sitt statsunderstöd och kunna icke konkurrera med statsläroverken.

[25.]

*Understöd åt
åldre be-
höfvande flick-
skollärarinnor.*

De hafva därför redan upphört eller komma antagligen att upphöra med sin verksamhet. Till följd häraf gå flera af de lärarinnor, som nu äro anställda vid dessa enskilda läroverk, i mistning af sina befattningar. En del af dem, nämligen de yngre, erhålla kanske platser vid statens samskolor eller vid enskilda läroverk på andra orter, men för de äldre blifva nog svårigheterna härutinnan stora. Detta förhållande har i viss mån behjärtats af såväl 1899 års läroverkskommitté, hvars förslag ligger till grund för den nu påbörjade läroverksreformen, som af Riksdagen. Ut i sitt den 8 december 1902 afgifna betänkande har kommittén uti detta afseende anfört följande:

’Svårare och mera behjärtansvärd blir lärarinnornas ställning i de städer, där flickskolorna skulle komma att upphöra. Visserligen tillskapas nya lärarinnebefattningar i samskolorna, men dessa motsvara endast en del af de platser, som komma att indragas. För att underlätta tillträdet till desamma föreslår kommittén, att åt de indragna skolornas mera erfarna och bäst vitsordade lärarinnor må, därest de ej äga den för ifrågavarande sysslor fastställda examenskompetensen, genom kunglig dispens beredas möjlighet att fortfarande gagna i ett kall, hvaråt de förut med framgång ägnat sina krafter. Kommittén anser jämväl önskligt, att sådana lärarinnor, som därtill finnas lämpliga, må på liknande sätt erhålla rätt att innehafva folkskollärarinnebefattningar. För öfrigt må här tagas i betraktande, att den ifrågavarande omorganisationen ej kan genomföras i ett slag, utan kommer att försiggå successivt och taga åtskilliga (6—8) år i anspråk, hvarigenom lärarinnorna få tid och rådrom att se sig om efter platser i flickskolor å andra orter, där dessa skolors antal och behof af lärarkrafter ständigt ökas, eller ock inom andra verksamhetsområden. Det är jämväl att hoppas, att de icke själföfvållade svårigheter, hvari en del lärarinnor komma att vid en omorganisation försättas, skola vid platsers tillsättande af vederbörande hvar i sin stad behjärtas. Kommittén anser sig därför kunna uttala den förväntan, att olägenheterna af dess förslag i här berörda afseende i allmänhet skola utan större svårighet låta sig öfvervinna.’

Riksdagen har i sin skrifvelse den 18 maj 1904 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad anordning af rikets allmänna läroverk samt lönereglering för de vid dem anställda lärare förklarar sig instämma uti hvad läroverkskommittén sålunda yttrat.

I enlighet med hvad läroverkskommittén föreslagit hafva åtskilliga af de mera erfarna och skickligaste lärarinnorna vid underindragning varande flickskolor i städer, där statssamskolor inrättats, af

Kungl. Maj:t erhållit behörighet att söka och innehafva lärarinnebefattning vid samskolor i viss, för hvar och en angifven stad, oaktadt de icke uppfylla de villkor, som stadgats för erhållande af sådan befattning, och lära såväl dessa lärarinnor som sådana vid ifrågavarande flickskolor förut anställda, hvilka äga berörda kompetens, redan hafva förordnats till extra ämneslärarinnor vid statens samskolor. Men dylika åtgärder äro tydligtvis icke till något gagn för de lärarinnor, hvilka på grund af ålder eller annan orsak icke lämpa sig för tjänstgöringen vid statens skolor och icke kunna på annat sätt försörja sig.

I anledning häraf har centralstyrelsen för föreningen af lärarinnor och lärare vid Sveriges högre flickskolor och samskolor i underdånig skrifvelse den 27 november 1905 anhållit, att ålderdomsunderstöd måtte af statsmedel beredas vissa af de vid nu ifrågavarande flickskolor förut anställda lärarinnor. Centralstyrelsen har till stöd härför anfört, förutom af mig nu omförmälda förhållanden, följande:

Utom de lärarinnor, som kunde beräknas komma att erhålla anställning, funnes emellertid några, som uppnått den ålder, att det torde blifva svårt, om ej omöjligt för dem att få ny anställning. Dessa lärarinnor, som sålunda utan eget förvållande beröfvats sin utkomst, på samma gång de måste äga ytterst ringa utsikter att erhålla annan sådan, hade härigenom kommit i en synnerligen bekymmersam ställning, och centralstyrelsen vågade på grund däraf anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att åt dem bereda understöd af statsmedel.

Centralstyrelsen hade, utgående från den uppfattningen, att lärarinna, som fyllt 45 år, skulle hafva svårt vare sig att erhålla någon ny lärarinneplats eller att ägna sig åt annan verksamhet, gjort sig underrättad om, huru många och hvilka de lärarinnor vore, som på detta sätt skulle komma att blifva lidande, och såsom af en skrifvelsen bifogad tablå framginge, vore antalet af sådana lärarinnor, såvidt centralstyrelsen kunnat utröna, tolf. Centralstyrelsen hade ansett, att ett pensionsbelopp, ägnadt att nödtorftigt betrygga dessa lärarinnors ålderdom, ej kunde beräknas lägre än till 800 kronor. Vid bestämmandet af detta belopp hade centralstyrelsen tagit i betraktande, att pensionen för folkskollärarinnor i regeln torde uppgå ungefär till detta belopp, och att andra, i statens tjänst anställda kvinnor, exempelvis telegrafisterna, hade tillförsäkrats 1,200 kronors årlig pension.

Man borde emellertid kunna förutsätta, att de kommuner, inom hvilka ifrågavarande lärarinnor verkat, skulle vara villiga att bidra till deras pensionering t. ex. med halfva beloppet. Under förutsättning af ett pensionsbelopp, beräknadt i det hela till 800 kronor, skulle

alltså ett eventuellt statsbidrag kunna inskränkas till 400 kronor för hvarje lärarinna. Emellertid torde i åtskilliga fall ett ännu lägre bidrag af allmänna medel till ifrågavarande lärarinnors pensionering kunna beräknas. Såsom af tablån framginge, vore nämligen några bland dem delägare antingen i »Pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom» eller i »Svenska lärarinnornas pensionsförening», två till och med delägare i båda, och det torde kunna ifrågasättas, att vid bestämmande af statens eventuella bidrag till dessa ett afdrag borde beräknas i förhållande till lärarinnors från nyssnämnda pensionsinrättningar utgående understöd.

Äfven om en nedsättning härför icke beräknades, skulle dock under de förutsättningar i öfrigt, som förut blifvit framhållna, ett förslagsanslag å 4,800 kronor vara tillräckligt för ifrågavarande ändamål.

Att centralstyrelsen, ehuru den tänkte sig möjligheten att till lärarinnor, som åtnjöte understöd från de omförmälda pensionsföreningarna, ett mindre belopp än 400 kronor skulle komma att utgå, dock i underdånighet föresloge det angifna förslagsanslaget till så högt belopp, som nyss angifvits, eller 4,800 kronor, berodde därpå, att några af de lärarinnor, som vore delägare i pensionsinrättning, ännu ej uppnått 55 år och sålunda under den närmaste tiden icke skulle komma att erhålla understöd från någon pensionsförening, dels därpå att bland de vid flickskolor, som komme att indragas, anställda lärarinnor af lägre ålder än 45 år möjligen torde finnas någon, hvilken under en lång följd af år arbetat i flickskolans tjänst, och som, då hon vid skolans upphörande miste sin befattning i följd af till exempel försvagad hälsa, ej kunde erhålla ny anställning, och som på grund af denna ömmande omständighet torde böra komma i åtanke till erhållande af statsunderstöd.

På grund af hvad sålunda anförts anhölle centralstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta proposition om beviljande af ett förslagsanslag å 4,800 kronor att användas till understöd af högst 400 kronor om året åt vissa vid flickskolor, som till följd af 1904 års läroverksreform komme att indragas, anställda lärarinnor från och med den tid, då deras tjänstgöring vid skolan upphörde, under förutsättning att vederbörande kommun för ändamålet lämnade motsvarande belopp.

Öfver ifrågavarande framställning har öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk den 18 december 1905 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande, däri öfverstyrelsen yttrat hufvudsakligen följande:

Öfverstyrelsen funne de af centralstyrelsen anförda skälen högligen behjärtansvärda och tillstyrkte därför, att framställning gjordes till Riksdagen om beviljande af nödigt anslag till nämnda lärarinnors pensionering. Beträffande det föreslagna beloppet af den pension, som skulle kunna utgå af statsmedel till hvarje lärarinna eller högst 400 kronor, funne öfverstyrelsen intet att erinra liksom ej heller beträffande villkoret, att vederbörande kommun lämnade bidrag, som icke understege statspensionen.

Med afseende på den af centralstyrelsen antydda frågan om en eventuell minskning af statspensionen för de lärarinnor, som vore delägare i en eller annan pensionsinrättning, ville öfverstyrelsen uttala den meningen, att en sådan minskning till skäligt belopp kunde anses befogad, då ju staten lämnat bidrag till pensionsavgifterna. Öfverstyrelsen, som förmenade, att minskningen icke borde vara större, än som motsvarade nämnda statsbidrag, hade tänkt sig, att den borde beräknas till så stor del af det från pensionsinrättningen utgående pensionsbeloppet, som summan af statens bidrag till pensionsavgifterna utgjorde af totalsumman af inbetalda pensionsavgifter.

Beträffande de villkor, som, förutom nyssnämnda om bidrag af vederbörande kommun, borde fastställas för beviljande af statspension, ansåge öfverstyrelsen, att lärarinna borde hafva uppnått en ålder af 45 år vid den tid, då verksamheten upphörde vid skolan, samt att hon vid samma tid borde hafva tjänstgjort i flickskola såsom lärarinna eller föreståndarinna under sammanlagt minst 20 år. Af de tolf lärarinnor, som funnes upptagna på förutberörda tabell, vore det endast en, som vid indragningen af den skola, vid hvilken hon vore anställd, icke skulle hafva uppfyllt dessa villkor. Då denna lärarinna tillika vore gift, hvilket icke vore fallet med någon af de öfriga, syntes hon äfven af detta skäl icke böra sättas i fråga till erhållande af pension. Till följd häraf borde förslagsanslaget beräknas till 4,400 kronor.

Till följd af nådig remiss har jämväl statskontoret den 11 oktober 1906 yttrat sig i ärendet och därvid anført följande:

Förevarande framställning syntes äfven enligt statskontorets mening vara värd synnerligt beaktande; och statskontoret ansåge sig utan tvekan kunna tillstyrka, att för ifrågavarande ändamål bereddes bidrag af statsmedel. Statskontoret funne sig emellertid böra framhålla, att, då det här gällde, icke pension åt statstjänare såsom ersättning för långvarig anställning i det allmännas tjänst, utan hvad som billigtvis borde från statens sida åtgöras, för att ifrågavarande, i enskild tjänst

anställda lärarinnor icke måtte lida nöd till följd däraf, att de genom den beslutade omorganisationen af allmänna läroverken miste sina befattningar, särskildt afseende borde i förevarande fall fästas vid behof af understöd, så att endast i det fall, att sådant verkligen föreläge, statsbidrag ifrågakomme. Att de flesta af dessa lärarinnor blefve i behof af understöd, när de lämnade sina befattningar, vore väl antagligt, men syntes icke af handlingarna i ärendet med full tydlighet framgå. I den mån pension tillkomme vederbörande till följd af delaktighet i en eller flera pensionsinrättningar kunde och borde gifvetvis statsbidraget minskas eller eventuellt helt och hållet bortfalla. Om man — såsom statskontoret funne skäligt — utginge från, att behofvet blefve tillgodosedt genom beredande åt vederbörande af inkomster till belopp af 800 kronor årligen, torde statsbidraget böra inskränkas till att fylla hvad som bruste i nämnda belopp, därvid dock, på sätt föreliggande förslag innebure, statens bidrag icke finge utgå med högre belopp än kommunens. Därest alltså en lärarinna befundes till följd af delaktighet i någon pensionskassa åtnjuta pension till belopp af exempelvis 500 kronor, syntes statsbidraget i detta fall böra utgå med 150 kronor, under förutsättning att kommunen bidroge med enahanda belopp. Skulle i detta fall kommunen hafva anslagit 300 kronor eller mera, eller om delaktighet i en eller flera pensionsinrättningar för lärarinnan medförde pension till belopp af 800 kronor eller däröfver, syntes statens mellankomst till betryggande af lärarinnans ålderdom icke vara erforderlig.

Öfverstyrelsen hade föreslagit, att såsom villkor för åtnjutande af statsbidrag måtte fordras uppnådd ålder af minst 45 år och minst 20 års anställning såsom lärarinna eller föreståndarinna vid flickskola; och häremot syntes icke något vara att erinra. Samtliga de lärarinnor, som funnes upptagna å meranämnda förteckning, hade uppnått angifna lefnadsålder, hvaremot en af dem icke uppfyllde villkoret med afseende på tjänstålder. Då sistnämnda lärarinna vore gift, hade öfverstyrelsen äfven af denna orsak ansett statsbidrag icke böra till understöd åt henne utgå. Med afseende härå ville statskontoret erinra, att det icke saknades exempel på, att gift lärarinna blifvit genom Riksdagens beslut tillagd pension. Då det emellertid på grund af berörda förhållande finge anses sannolikt, att denna lärarinna icke vore i behof af understöd, och med hänsyn särskildt till den korta tid, hon haft anställning vid flickskola, delade statskontoret öfverstyrelsens mening, att statsbidrag icke borde till understöd åt henne beräknas.

Beträffande frågan, när statsbidraget skulle börja utgå, syntes tidpunkten härför skäligen böra vara den, då vederbörandes verksamhet

vid flickskolan af förut omförmäld orsak upphörde — under förutsättning att villkoren för statsbidrag då i öfrigt vore uppfyllda.

Hvad slutligen vidkomme beloppet af det anslag, som borde för ifrågavarande ändamål äskas, torde det i saknad af fullständiga upplysningar rörande de på frågan inverkan omständigheter icke låta sig göra att exakt beräkna det erforderliga anslagsbeloppet, men, under förutsättning att anslaget finge formen af förslagsanslag, syntes det samma kunna bestämmas till i rundt tal 4,000 kronor.

Ehuru nu ifrågavarande lärarinnor, såsom anställda i enskild tjänst, icke hafva något berättigadt anspråk på pension af staten, synes mig, då de genom en omorganisation af de allmänna läroverken mista sina anställningar och till följd af ålder eller annan orsak måhända icke kunna erhålla nya, billigheten fordra, att staten bidrager till att i någon mån hålla dem skadeslösa härför. På sätt statskontoret föreslagit, bör statens bistånd härvid få karaktären af ett understöd, som utgår endast under förutsättning, att verkligt behof föreligger. Emot hvad af myndigheterna föreslagits i afseende å uppnådd lefnads- och tjänstålder såsom villkor för åtnjutande af understöd har jag icke något att erinra. Med statskontoret förenar jag mig i fråga om grunderna och villkoren i öfrigt för erhållande af understöd, särskildt fasthållande att understödsbeloppet i hvarje enskildt fall ej må öfverstiga 400 kronor. Understöden böra utdelas för ett år i sänder efter därom hos Kungl. Maj:t gjorda ansökningar.

Om jag sålunda anser, att nu omförmälda bestämmelser och villkor böra i hufvudsak fästas vid de ifrågavarande understöden, torde dock endast två af dem böra på förhand fastslås, nämligen att statsunderstödet belopp ej får öfverstiga 400 kronor och ej vara större, än hvad vederbörande kommun tillskjuter. I öfrigt erforderliga bestämmelser böra af Kungl. Maj:t stadgas först i sammanhang med understödets kungörande till ansökning; och synes det böra stå Kungl. Maj:t öppet att i särskilda undantagsfall i fråga om dessa bestämmelser göra de afvikelser, som må kunna påkallas af föreliggande förhållanden.

Tilläfväntys torde i detta ärende den invändning framkomma, att, medan för närvarande pension från de båda statsunderstödda anstalterna, pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom samt svenska lärarinnornas pensionsförening, kunna antagas utgöra omkring 500 kronor för år, de nu föreslagna bestämmelserna om understöd utgå från den förutsättning, att vederbörande

skulle beredas understöd till belopp af 800 kronor för år. Härvid må dock erinras, att här ej är fråga om pension i egentlig mening, utan delvis om ett slags skadestånd, delvis om ett understöd, som endast under vissa angifna förutsättningar utgår; vidare att den ena af de båda omförmälda pensionsanstalterna i slutet af år 1905 vidtagit sådan ändring i sina stadgar, att pensionerna från densamma framdeles kunna komma att uppgå ända till 900 kronor, samt att 800 kronor är det pensionsbelopp för lärarinnor, som eftersträfvats i en under år 1906 af centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen gjord underdånig framställning om höjning af statsbidraget till pensionering af lärarinnor, anställda vid högre flick- och samskolor.

Hvad slutligen det erforderliga statsanslagets natur och belopp angår, instämmer jag med statskontoret.

På grund af hvad jag nu anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels att medgifva, att vissa lärarinnor vid flickskolor, som i följd af 1904 års Riksdags beslut om inrättande af statssamskolor i åtskilliga städer indragits eller komma att indragas, må från den tid, deras anställning vid skolorna af nyssnämnda anledning upphört, kunna komma i åtnjutande af statsunderstöd hvardera till belopp af högst 400 kronor för år räknadt, att utgå under förutsättning att vederbörande kommun i hvarje fall lämnar understöd till minst lika stort belopp samt under de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva,

dels ock att för beredande af tillgång till utgifvande af de statsunderstöd, som sålunda varda beviljade, å allmänna indragningsstaten uppföra ett förslagsanslag af 4,000 kronor.»

2:o.

Vidare yttrade departementschefen, statsrådet Hammarskjöld:

»I underdånig skrifvelse den 5 september 1906 har medicinalstyrelsen, med öfverlämnande af en af barnmorskeläraren i Göteborg, professorn K. A. Walter hos styrelsen gjord framställning om beredande af pension åt förestånderskan och instruktionsbarnmorskan vid barnmorskeundervisningsanstalten i Göteborg Carolina Magnusson, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till 1907 års Riksdag aflåta nådig proposition om beviljande af årlig pension till belopp af 400 kronor åt Carolina Magnusson, att utgå från den tid, hon erhöle afsked från sin befattning vid nämnda undervisningsanstalt.

[26.]

*Pension för
instruktions-
barnmorskan
Carolina
Magnusson.*

Af handlingarna i ärendet inhämtas, att Carolina Magnusson, som är född den 5 april 1847 och således 59 år gammal, sedan början af år 1878 varit anställd såsom instruktionsbarnmorska vid barnmorskeundervisningsanstalten i Göteborg och därunder ådagalagt största duglighet och nit i tjänsten, samt att hon numera har betydligt nedsatt hörsel å båda öronen, upprepade gånger lidit af reumatisk irit med betydligt nedsatt synskärpa på högra ögat och visar påfallande sinnesslöhet.

Öfver medicinalstyrelsens förevarande framställning har statskontoret den 25 september 1906 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande, däruti statskontoret, under anförande att Carolina Magnusson, som enligt den för omförmälda läroanstalt gällande stat åtnjöte i årligt arfvode 800 kronor, efter ett långvarigt, väl vitsordadt arbete i statens tjänst nu syntes bära genom erhållande af pension beredas tillfälle att från tjänsten afgå, och att intet syntes vara att erinra mot det på professor Walters hemställan af medicinalstyrelsen föreslagna pensionsbeloppet 400 kronor, tillstyrkt bifall till medicinalstyrelsens framställning.

På grund af hvad i ärendet förekommit hemställer jag, att Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition äska Riksdagens medgifvande därtill, att förestånderskan och instruktionsbarnmorskan vid barnmorskeundervisningsanstalten i Göteborg Carolina Magnusson må från och med månaden näst efter den, hvori afsked varder henne beviljadt, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 400 kronor årligen.»

3:o.

Härefter anförde departementschefen, statsrådet Hammarskjöld:

»I underdånig skrifvelse den 10 oktober 1906, därvid fogats transsumt af det större akademiska konsistoriets i Uppsala protokoll den 8 september 1906 med flera handlingar, har kanslern för rikets universitet hemställt, det Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå Riksdagen att å allmänna indragningsstaten bevilja en årlig pension af 2,000 kronor till docenten vid universitetet i Uppsala, professorn Hans Edfeldt att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked från docenturen blefve honom beviljadt.

Af berörda handlingar inhämtas bland annat:

att Edfeldt är född den 28 juni 1836 och således 70 år gammal; att han, efter att den 24 december 1868 hafva förordnats till do-

[27.]

*Pension för
docenten vid
universitetet i
Uppsala, pro-
fessorn H.
Edfeldt.*

cent i praktisk filosofi vid universitetet, från den 23 april 1874, då han förordnades att förestå professuren i nämnda ämne under en del af vår- och höstterminerna 1874, till och med 1889 års vårtermin, med undantag allenast för året 1875, helt eller delvis uppehållit endera af professorerna i praktisk eller teoretisk filosofi samt från den 15 september 1894 förestått den då ledigblifna professuren i praktisk filosofi, intill dess ny innehafvare tillträdt tjänsten;

att Edfeldt från och med år 1890 enligt Kungl. Maj:ts förordnanden föreläst samt i öfrigt biträdt vid undervisningen och examinationen i praktisk filosofi mot åtnjutande af arfvode af de i universitetets stat till Kungl. Maj:ts disposition ställda medel, hvilket arfvode från och med 1898 utgått med 2,000 kronor årligen;

att Edfeldt enligt af universitetets humanistiska sektion lämnadt vitsord under denna sin tjänstgöring ådagalagt berömlig skicklighet och flit;

att han enligt vederbörligt läkarintyg numera på grund af hög ålder och vacklande hälsa är i behof af ledighet från honom åliggande lärarverksamhet vid universitetet;

att, sedan rektor vid universitetet väckt förslag om utverkande af pension åt Edfeldt, det större akademiska konsistoriet härom gjort framställning hos kanslern; samt

att kanslern i sin förutberörda skrifvelse, i likhet med universitetets rektor, till stöd för framställningen framhållit, att, ehuru väl anspråk på pension ingalunda kunde grundas på den omständigheten, att Edfeldt under lång tid varit anställd såsom docent vid universitetet, det likväl, vid det förhållande att här vore fråga om ett verkligt undantagsfall, nämligen att en universitetstjänsteman utan att innehafva ordinarie befattning och fast lön under större delen af en ovanligt lång tjänstetid så länge skött ordinarie tjänst, att han, därest han haft fast anställning, skulle hafva varit berättigad till pension, ej kunde anses annat än billigt, att på den gamle tjänstemannens ålderdom, sedan hans arbetskraft blifvit förbrukad, staten bidroge till hans uppehälle och skyddade honom för ekonomiskt betryck.

Statskontoret har efter nådig remiss den 23 oktober 1906 i ärendet afgifvit underdånigt utlåtande och därvid andragit, att, enär hvad af vederbörande myndigheter anförts till stöd för förslaget om beredande af pension åt Edfeldt syntes innebära giltiga skäl för framställning till Riksdagen i ämnet, samt då mot det föreslagna pensionsbeloppet icke

heller syntes böra göras någon erinran, statskontoret funne sig böra hemställa om bifall till hvad kanslern i sin framställning föreslagit.

Under åberopande af hvad kanslern och statskontoret anført, får jag hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition äska Riksdagens medgifvande därtill, att docenten i praktisk filosofi vid universitetet i Uppsala, professorn Hans Edfeldt må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked från docenturen varder honom beviljadt, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 2,000 kronor årligen.

Hvad departementschefen i ofvan upptagna ärenden hemställt behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, i nåder bifalla, med föreskrift tillika, att protokollsutdrag härom skulle till finansdepartementet öfverlämnas för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Karl Masreliez.

Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 december 1906.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
 Statsråden: TINGSTEN,
 ALBERT PETERSSON,
 ALFRED PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 DYRSSEN,
 HAMMARSKJÖLD,
 ROOS,
 JUHLIN,
 SWARTZ.

[32.]
*Pensioner åt
 vid rikets all-
 männa kart-
 verk anställda
 gravören C.
 E. R. Herlin,
 rit- och kolorer-
 ringsbitrådet
 Sofia Karolina
 Maria Claës-
 son samt vakt-
 mästaren
 C. E. Jansson.*

Departementschefen, statsrådet Alfred Petersson anförde vidare:
 »I underdånig skrifvelse den 12 sistlidne oktober har chefen för rikets allmänna kartverk hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå Riksdagen att åt tre vid kartverket anställda personer bevilja pensioner å allmänna indragningsstaten att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken de varda från sina tjänster entledigade. De personer, om hvilkas pensionering fråga sålunda väckts, äro gravören Clas Evald Reinhold Herlin, rit-, och koloreringsbitrådet Sofia Karolina Maria Claësson och vaktmästaren Carl Erik Jansson; och har kartverkschefen för dem föreslagit följande pensionsbelopp, nämligen för gravören

Herlin 3,360 kronor, för biträdet Claësson 1,200 kronor, samt för vaktmästaren Jansson 800 kronor.

Gravören Herlin är född den 28 juni 1844 och således 62 år gammal. Han har varit anställd vid topografiska kåren och generalstabens topografiska afdelning såsom fältmätare, ritare och gravör i öfver 44 år. I årligt arfvode för denna sin tjänst åtnjuter han ett belopp af 2,200 kronor, hvarjämte han enligt kartverkschefens uppgift genom betingsarbete på extra tid för kartverkets räkning förskaffat sig en inkomst af 2,000 kronor årligen. Enligt vederbörligt läkarintyg måste han emellertid på grund af svåra njurblödningar och andra njurstensplågor jämte yrsel, ledgångssmärter och nedsatt synförmåga anses oförmögen att utföra arbeten såväl på fältet som å tjänstelokalen. Chefen för kartverket har framhållit, att Herlin under hela sin tjänstgöringstid inom kartverket nedlagt ett synnerligen plikttroget arbete, i all synnerhet på fullkommandet af gravyr och retuschering å de numera för reproduktion af kartorna använda heliogravyrplåtarna, hvarvid han äfven gjort en del uppfinningar, afseende tids- och kostnadsbesparing. På grund häraf och då Herlins arbetsförmåga numera vore till den grad nedsatt, att han ej längre kunde påräknas för stadigvarande arbete inom kartverket, har kartverkschefen ansett fullt skäl föreligga för beredande af pension åt Herlin till belopp, som skäligen syntes böra sättas till 80 procent af hans ofvanberörda årsinkomst.

Biträdet Claësson, som är född den 14 april 1840 och således 66 år gammal, har alltsedan år 1863, eller under 43 år, varit anställd, först såsom gravör vid ekonomiska kartverket och, efter detta verks införlifvande med Rikets allmänna kartverk, vid det sistnämnda samt därunder företrädesvis utfört transporterings- och ritarbeten. Under denna tjänstgöring har hon, enligt hvad i förevarande underdåniga skrifvelse vitsordats, städe ådagalagt punktlighet och samvetsgrannhet. I årligt arfvode åtnjuter hon 1,500 kronor, men saknar hon, som enligt vederbörligt läkarintyg på grund af arterioskleros och allmän kraftnedsättning är i behof af hvila och frihet från arbete, medel att försörja sig på sin ålderdom.

Vaktmästaren Jansson, som är född den 28 mars 1836 och således 70 år gammal, har varit anställd i kartverkets tjänst alltsedan år 1871 eller i 35 år. Under denna tid har han, enligt kartverkschefens vitsord, städe ådagalagt ett plikttroget och hedrande uppförande, till erkännande hvaraf honom tilldelats medaljen i silfver med inskrift: »för nit och redlighet i rikets tjänst». Han uppbär i årligt arfvode 1,100 kronor. Enligt vederbörligt läkarintyg lider han af dubbelt ljumsk-

bräck samt kronisk blåskatarr och kan af denna anledning icke längre i tjänsten kvarstå.

Till följd af nådig remiss har statskontoret den 22 sistlidne oktober yttrat sig i ärendet och därvid anfört, att statskontoret funnit hvad kartverkschefen anfört och handlingarna i ärendet för öfrigt innehålla utgöra giltiga skäl för framställning till Riksdagen om beviljande af pensioner till ifrågavarande befattningshafvare. Riksdagen hade vid flera tillfällen, då omständigheterna varit ungefär likartade med dem, som i nu föreliggande fall vore för handen, beviljat pensioner åt vid rikets allmänna kartverk anställda personer, men hade därvid funnit pensionsbeloppen böra bestämmas, icke, såsom af kartverkschefen i nu förevarande liksom i föregående dylika fall föreslagits, till fyra femtedelar af vederbörandes aflöning, utan endast till två tredjedelar af densamma. Det syntes därför statskontoret, som om äfven i detta fall enahanda beräkningsgrund skäligen borde komma till tillämpning, så att pensionsbeloppen blefve för gravören Herlin 2,800 kronor, för biträdet Claësson 1,000 kronor samt för vaktmästaren Jansson 750 kronor. Statskontoret har i anslutning härtill hemställt, att Kungl. Maj:t, i anledning af förevarande framställning, måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen att åt ifrågavarande, vid kartverket anställda personer bevilja pensioner å allmänna indragningsstaten till följande belopp, att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken de varda från sina tjänster vid kartverket entledigade, nämligen: åt gravören Herlin 2,800 kronor, åt biträdet Claësson 1,000 kronor och åt vaktmästaren Jansson 750 kronor.

Af hvad i detta ärende förekommit torde vara utredt, att ifrågavarande vid rikets allmänna kartverk anställda personer gravören Herlin, biträdet Claësson och vaktmästaren Jansson äro oförmögna att på ett tillfredsställande sätt sköta sina befattningar. Då Herlin, Claësson och Jansson därjämte, som nämndt, uppnått hög ålder samt vitsordadt blifvit, att de på ett samvetsgrannt och förtjänstfullt sätt skött sina respektive befattningar, anser jag mig böra tillstyrka, att pensioner varda dem tillförsäkrade med de belopp och på det sätt, statskontoret föreslagit. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva, att vid rikets allmänna kartverk anställda gravören Clas Evald Reinhold Herlin, rit- och koloreringsbiträdet Sofia Karolina Maria Claësson samt vaktmästaren Carl Erik Jansson må från och med månaden näst efter den, hvarunder de afgå från sina respektive tjänstbefattningar vid kartverket, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årliga pensioner af Herlin 2,800 kronor, Claësson 1,000 kronor samt Jansson 750 kronor.

Denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla; och skulle utdrag af protokollet härom meddelas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ur protokollet:

K. Lilliesköld.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7
december 1906.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

Departementschefen, statsrådet Tingsten anförde vidare:

[37.]
Anslag för
tidigare
pensionering
af afskedadt
indelt man-
skap.

»I enlighet med Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning medgaf 1905 års Riksdag, att indelt manskap, som afskedas efter minst 25 års tjänstetid, må åtnjuta underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa med 36 kronor årligen, hvarjämte Riksdagen, för pensionering af dylikt manskap, under tionde hufvudtiteln å extra stat för år 1906 anvisade ett förslagsanslag å 50,000 kronor med benämning »för tidigare pensionering af afskedadt indelt manskap», att tilldelas krigsmanshuskassan.

Nästlidet års Riksdag beviljade för samma ändamål enahanda belopp å extra stat för år 1907.

I underdånig skrifvelse den 13 nästlidne november har arméförvaltningen å civila departementet anmält behovet af samma anslag för år 1908; och får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för tidigare pensionering af afskedadt indelt manskap, i enlighet med de af Eders Kungl. Maj:t med 1905 års lagtima Riksdag bestämda grunder, å extra stat för år 1908 anvisa ett förslagsanslag å 50,000 kronor, att tilldelas Vadstena krigsmanshuskassa.»

Till hvad departementschefen sålunda hemställt, behagade Hans Maj:t Konungen, uppå tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, lämna nådigt bifall; och skulle utdrag af protokollet härom finansdepartementet tillställas för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

F. Lagerfelt.

Statsverkspropositionens justering.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Kungl.
Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms
slott den 14 januari 1907.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

Departementschefen, statsrådet Swartz uppläste till justering ett, i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förut fattade, af statsrådet enhälligt tillstyrkta beslut, uppsatt förslag till Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten tacktes, enligt statsrådets underdåniga tillstyrkande, i nåder gilla berörda förslag, sådant det finnes detta protokoll bilagdt; och skulle i enlighet därmed omförmälda nådiga proposition till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:
Karl Skogman.